

RAPORT O STANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO 2010

**PRZEGLĄD ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU
PRZESTRZENNYM**

**OCENA REALIZACJI INWESTYCJI O ZNACZENIU
PONADLOKALNYM**

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Polityki Regionalnej
Kraków 2010

Opracowanie:

Zespół Polityki Przestrzennej Departament Polityki Regionalnej
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w Krakowie:
Ewa Arvay–Podhalańska, Joanna Bobowska, Alicja Boryczko, Jerzy Czajer, Justyna Dadej,
Agnieszka Kozakiewicz, Adam Skubisz

Wydawca:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Polityki Regionalnej
30-552 Kraków, ul. Wielicka 72

Druk:

Drukarnia Vacat

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	5
1.1. Układ (zawartość) dokumentu.....	5
1.2. Metodologia.....	6
1.3. Uwarunkowania	6
1.4. Najważniejsze problemy i wnioski wynikającego z poprzedniego raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego.....	7
2. Sfera społeczno-kulturowa	10
2.1. Demografia.....	10
2.1.1. Procesy demograficzne.....	12
2.1.2. Migracje	12
2.1.3. Struktura wieku.....	14
2.2. Kultura.....	18
2.2.1. Instytucje kultury.....	18
2.2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego.....	21
2.3. Szkolnictwo wyższe	30
2.4. Zdrowie	32
2.4.1. Lecznictwo szpitalne.....	32
2.4.2. Uzdrowiska	32
2.5. Opieka społeczna.....	35
2.6. Sport.....	36
3. Środowisko przyrodnicze	40
3.1. Zasoby środowiska przyrodniczego	40
3.1.1. Złoża kopalin	40
3.1.2. Zasoby wodne.....	42
3.1.3. Gleby	45
3.1.4. Zasoby leśne.....	48
3.2. Zagrożenie powodziowe i stan ochrony przed powodzią.....	51
3.3. Ochrona przed zagrożeniami osuwiskowymi.....	56
3.4. System przyrodniczy i jego ochrona	59
3.5. Stan środowiska przyrodniczego	69
3.5.1. Zanieczyszczenie powietrza.....	69
3.5.2. Zanieczyszczenie wód	77
3.5.3. Zanieczyszczenie hałasem.....	80
3.5.4. Gospodarka wodno – ściekowa	83
3.5.5. Gospodarka odpadami	93
4. Infrastruktura techniczna	101
4.1. Sieć drogowa	101

4.2.	Komunikacja zbiorowa	108
4.3.	Sieć kolejowa	108
4.4.	Transport wodny.....	114
4.5.	Transport lotniczy	115
4.6.	Infrastruktura energetyczna w zakresie energii elektrycznej	120
4.7.	Niekonwencjonalne źródła energii.....	125
4.8.	System gazowy.....	127
4.9.	Infrastruktura telekomunikacyjna i teleinformatyczna	132
4.10.	Hydrotechniczna infrastruktura przeciwpowodziowa.....	134
5.	Gospodarka	138
5.1.	PKB.....	138
5.2.	Atrakcyjność inwestycyjna Małopolski	140
5.3.	Innowacyjna gospodarka w Małopolsce i klastry przemysłowe.....	142
5.4.	Strefy aktywności gospodarczej	144
5.5.	Podmioty gospodarcze	146
5.6.	Rynek pracy	149
5.6.1.	Zatrudnienie	149
5.6.2.	Bezrobocie.....	150
5.7.	Rolnictwo	153
5.8.	Przemysł.....	157
5.9.	Budownictwo	158
5.10.	Turystyka	161
6.	Osadnictwo.....	165
6.1.	System osadniczy	165
6.2.	Dostępność infrastruktury społecznej	165
6.3.	Obszary funkcjonalne	166
6.4.	Obszary problemowe.....	167
6.5.	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	170
6.6.	Rozwój przestrzenny obszarów miejskich.....	171
6.7.	Rozwój przestrzenny obszarów wiejskich	172
6.8.	Suburbanizacja	172
7.	Ocena realizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego	174
7.1.	Ocena realizacji celów określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa	174
7.2.	Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym	186
8.	Podsumowanie.....	204
8.1.	Strefy funkcjonalne	204
8.2.	Korzystne zmiany	205
8.3.	Niekorzystne zmiany.....	206
8.4.	Integracja przestrzenna.....	207
8.5.	Wnioski z oceny planu zagospodarowania województwa	208
8.6.	Pozyskiwanie dalszych informacji	209
	Bibliografia	211
	Spis rysunków.....	214
	Spis tabel	215
	Spis wykresów	218

1. Wprowadzenie

Celem opracowania niniejszego raportu jest analiza stanu i zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa małopolskiego w latach 2005-2009. Obowiązek sporządzenia przez zarząd województwa, co najmniej raz w czasie kadencji sejmiku przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym oraz opracowania raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa i sporządzenia oceny realizacji inwestycji o znaczeniu ponadlokalnym wynika z art. 45. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z późn. zm.)

Poprzedni raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego sporządzony został w 2006 r. i obejmował lata 2003-2005. Był to pierwszy raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa sporządzony od momentu uchwalenia obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego (pzpwm).

Niniejszy raport jest także źródłem wstępnych analiz i wniosków, które będą mogły zostać wykorzystane przy opracowywaniu zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa, do sporządzenia której przystąpił Sejmik Województwa Małopolskiego uchwałą z dnia 3 lipca 2009 r.

1.1. Układ (zawartość) dokumentu

Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa odwołuje się do zagadnień ujętych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa, w którym, zgodnie z art. 39 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się ustalenia strategii rozwoju województwa oraz określa się w szczególności:

- 1) podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych;
- 2) system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 3) rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym;
- 4) obszary problemowe wraz z zasadami ich zagospodarowania oraz obszary metropolitalne;
- 5) obszary wsparcia – ze względu na to, iż ustawa określająca obszary wsparcia utraciła moc, przepis ten nie może być stosowany,
- 6) obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi;
- 7) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;
- 8) obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin.

Zasadnicza część opracowania poświęcona jest analizie stanu i zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa małopolskiego w podziale na sferę społeczno-kulturową, środowisko naturalne, infrastrukturę techniczną, gospodarkę i integrację przestrzenną. Ponadto raport zawiera ocenę realizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego oraz ocenę realizacji inwestycji o znaczeniu ponadlokalnym.

W podsumowaniu zawarto wnioski i rekomendacje wynikające z przeprowadzonej analizy stanu i zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa, które mogą zostać wykorzystane w pracach nad zmianą planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego.

1.2. Metodologia

W raporcie ujęto zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym województwa małopolskiego, które nastąpiły latach 2005-2009. Poprzedni raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego obejmował lata 2003-2006, jednak ze względu na dostępność danych analizę doprowadzono w większości do roku 2005. Analogicznie w niniejszym opracowaniu, jako punkt początkowy analizy przyjęto rok 2005 lub 2006. Natomiast dane dotyczące stanu obecnego, z uwagi na ograniczoną dostępność danych z roku 2009, dla większości analizowanych zagadnień zaprezentowane zostały według stanu na rok 2008.

Dane wykorzystane do sporządzania niniejszego dokumentu pochodzą z różnych źródeł, wśród których najistotniejszym jest Bank Danych Regionalnych prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny. Przy opracowywaniu niektórych tematów wykorzystano informacje otrzymane od przedsiębiorstw lub instytucji zajmujących się danym zagadnieniem, np. Karpackiej Spółki Gazowniczej. Ponadto korzystano z publikacji internetowych zamieszczanych na stronach wyspecjalizowanych jednostek, np. Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie. Przy opracowywaniu niektórych zagadnień wykorzystano dane gromadzone przez Województwo Małopolskie.

W raporcie wymiennie używane są nazwy województwo małopolskie i Małopolska.

1.3. Uwarunkowania

Województwo małopolskie położone jest w południowej części Polski. Od zachodu sąsiaduje z jednym z najlepiej rozwiniętych gospodarczo województw w Polsce, tj. z województwem śląskim. Natomiast od wschodu sąsiaduje z województwem podkarpackim, a od północy z województwem świętokrzyskim, które należą do najsłabiej rozwiniętych regionów. Ponadto województwo małopolskie od południa graniczy ze Słowacją (z Krajem Preszowskim i Krajem Żylińskim). Województwo małopolskie dzieli się na 22 powiaty, w tym 3 grodzkie i 182 gminy.

Województwo małopolskie zajmuje powierzchnię 15 183 km², co stanowi 4,8% powierzchni kraju. Wielkość ta daje Małopolsce 12 pozycję pod względem zajmowanej powierzchni. Zamieszkiwane jest przez 3 287,1 tys. ludności, co stanowi 8,6% ludności Polski i stawia województwo małopolskie na 4 pozycji pod względem liczby ludności. Obejmuje ono obszary o największej gęstości zaludnienia w Polsce. Stosunkowo niewielka powierzchnia oraz duża liczba mieszkańców powoduje, że województwo małopolskie zajmuje 2 miejsce po województwie śląskim pod względem gęstości zaludnienia, która wynosi 217 os/km². W latach 1999-2005 notowany był niewielki, lecz stały wzrost liczby ludności, a tym samym gęstości zaludnienia. Dynamika wzrostu liczby ludności w tamtym okresie była jedną z najwyższych w kraju, co świadczy o względnie korzystnej sytuacji demograficznej województwa.

Województwo małopolskie dysponuje znaczącym w skali kraju potencjałem społeczno-gospodarczym. Na tle sąsiadujących z nim obszarów pod względem gospodarczym wypada słabiej niż województwo śląskie i lepiej niż pozostałe dwa sąsiednie województwa. Charakteryzuje się jednak znacznym zróżnicowaniem pod względem wysokości wypracowanego PKB oraz tempa rozwoju gospodarczego, a także rynku pracy. W strukturze gospodarczej regionu wyróżnia się Kraków, który pod względem wskaźników ekonomicznych stale pozostaje ośrodkiem, gdzie skupia się najwięcej produktu krajowego brutto w skali całego województwa. Jako ośrodek akademicki Kraków ma znaczący wkład w budowaniu gospodarki opartej na wiedzy. W opracowaniach ESPON został on zaliczony do Metropolitalnych Obszarów Wzrostu Europejskiego (MEGA).

Województwo małopolskie wyróżnia się pod względem przyrodniczym i kulturalnym, ze względu na występowanie znacznych obszarów cennych przyrodniczo

i bogatych zasobów kulturowych. W latach 2003-2005, w zakresie ochrony przyrody największe znaczenie miało wyznaczenie nowych oraz projektowanych obszarów Natura 2000. Ustanowienie nowych obszarów Natura 2000 ma istotny wpływ na stan zagospodarowania przestrzennego województwa, gdyż w obszarach tych obowiązują ograniczenia dla inwestycji, tym samym proces inwestycyjny jest wydłużany lub też często uniemożliwiany. Z drugiej jednak strony pozwoli to na zachowanie cennych przyrodniczo obszarów, a szczególnie tych, które dotąd nie podlegały ochronie.

W strukturze przestrzennej kraju województwo małopolskie stanowi obszar, przez który przebiega III Paneuropejski Korytarz Transportowy wchodzący w skład sieci TINA i tworzący przyszłą sieć drogową TEN. Sieć drogową Małopolski tworzy system w pełni powiązany z układem dróg krajowych i międzynarodowych. Nie mniej jednak dostępność komunikacyjna Małopolski w skali międzynarodowej i krajowej nadal pozostaje na niewystarczającym poziomie. Szczególnie istotnym problemem jest brak strategicznego powiązania komunikacyjnego ze Słowacją oraz niektórymi miastami wojewódzkimi. Brak jest również, podobnie jak w latach wcześniejszych inwestycji w transport kolejowy, polegających m. in. na budowie nowego połączenia południowych części województwa z jego pozostałymi obszarami.

Województwo małopolskie odznacza się wysokim potencjałem rozwoju turystyki, co wynika przede wszystkim z korzystnych warunków krajobrazowych, przyrodniczych oraz kulturowych. Słaba dostępność komunikacyjna obszarów cechujących się dużym potencjałem rozwoju turystyki, stanowi istotną barierę dla wykorzystania tego potencjału.

W latach 2005-2009 na zagospodarowanie przestrzenne województwa małopolskiego miał wpływ szereg czynników, wśród których szczególną rolę odegrały konsekwencje akcesji Polski do Unii Europejskiej. Członkostwo w UE umożliwiło pozyskiwanie środków finansowych na realizację inwestycji mających istotny wpływ na poprawę stanu przestrzeni województwa małopolskiego. Możliwość pozyskania środków unijnych w istotny sposób wpływała na kształt przestrzeni województwa już w latach 2003-2005, których to lat dotyczył poprzedni raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego. W analizowanym okresie dobiegła końca perspektywa finansowa na lata 2004-2006 oraz rozpoczęła się perspektywa finansowa na lata 2007-2013. Możliwość uzyskania dofinansowania ze środków unijnych niewątpliwie przyczyniła się do intensyfikacji procesów inwestycyjnych, w tym z zakresu infrastruktury technicznej.

Istotny wpływ na stan zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego w latach 2005-2009 miały również zmiany prawne, w tym zmiana ustawy o drogach publicznych, zmiana ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych oraz przyjęcie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Wśród czynników wewnętrznych ważne było podjęcie przez Sejmik Województwa Uchwały XLI/527/06 z dnia 30 stycznia 2006 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013.

1.4. Najważniejsze problemy i wnioski wynikające z poprzedniego raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego

Przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa w przyjętym do analizy okresie, tj. w latach 2005-2009, został poprzedzony analizą wniosków wynikających z poprzedniego raportu, obejmującego pierwsze lata od uchwalenia przez Sejmik Województwa Małopolskiego obowiązującego Planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego, tj. lata 2003-2005.

W latach 2003-2005 spośród celów ujętych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego uznano, że w sposób ponadprzeciętny zrealizowane zostały następujące cele:

- rozpoznanie i dokumentowanie zasobów nowych złóż.
- stałe powiększanie zasobów leśnych;
- wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego;
- zapewnienie łatwego i równego dostępu do placówek szkolnictwa wyższego dla wszystkich mieszkańców województwa małopolskiego;
- zwiększenie możliwości korzystania z placówek kulturalnych i udziału w przedsięwzięciach kulturalnych dla odwiedzających województwo małopolskie (turystów, ludzi biznesu itp.).
- szersze wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych dla rozwoju rozmaitych współczesnych form turystyki i wypoczynku, m.in. tzw. agroturystyki;
- rozwój transportu lotniczego
- liberalizacja rynku usług telekomunikacyjnych.

Na uwagę zasługuje fakt, że większość z ww. celów (poza stałym powiększaniem zasobów leśnych) to cele „nie przestrzenne”, a ich realizacja nie była efektem „określenia” ich w planie, ale efektem koniunktury gospodarczej ograniczenia produkcji przemysłowej lub ustanowienia nowych regulacji związanych z wejściem do Unii Europejskiej.

Jednocześnie raport ten wskazał cele, których realizacja przebiegła w tamtym okresie niedostatecznie. Lista ta była dłuższa niż lista celów zrealizowanych, co świadczy o niewielkim stopniu realizacji planu województwa. Jest to jednak zrozumiałe z uwagi na krótki czas od uchwalenia tego planu. Wskazanie tych celów pozwoliło natomiast wyodrębnić najważniejsze problemy, na których powinny być skupione przyszłe działania. Należały do nich poniższe cele:

- skuteczna ochrona prawna, minimalizacja zużycia i przeciwdziałanie zanieczyszczeniu wód podziemnych;
- racjonalne wykorzystanie wód geotermalnych i mineralnych;
- racjonalne kształtowanie zasobów wodnych oparte na korzystnym ekologicznie i gospodarczo zagospodarowaniu zlewniami rzek.
- właściwe zagospodarowanie przestrzenne terenów zagrożonych powodzią
- zwiększenie retencji powierzchniowej
- wprowadzenie fitomelioracji wzdłuż cieków wodnych, jezior, stawów;
- ścisłe przestrzeganie warunków wyłączania gruntów z produkcji rolnej podanych w ustawie z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 1995 r. Nr 16, poz. 78).
- tworzenie warunków przestrzennych dla zapewnienia ochrony prawnej unikatowych i wybitnych walorów przyrodniczych w tym ochrona rzek z ich otoczeniem oraz innych ciągów obszarowych mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej.
- racjonalizacja gospodarki odpadami;
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych od skali urbanistycznej po rozwiązania architektoniczne.
- rozwój miejscowości uzdrowiskowych.
- rozwiązania pozwalające na wprowadzenie infrastruktury turystycznej w obrzeża parków krajobrazowych.
- stworzenie czytelnego systemu w miarę równomiernie rozmieszczonych ośrodków obsługi mieszkańców województwa małopolskiego w zakresie zaspokajania ich ponadlokalnych i lokalnych potrzeb;
- utworzenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego
- ograniczanie rozproszenia budownictwa, poprzez intensyfikację wykorzystania terenów mieszkaniowych w ramach istniejącego zainwestowania;

- przeciwdziałanie chaotycznej suburbanizacji;
- przebudowa regionalnego systemu transportu zbiorowego w tym optymalne wykorzystanie infrastruktury kolejowej poprzez tworzenie centrów logistycznych
- podwyższenie standardu kolejowych przewozów pasażerskich, powiązanie ruchu kolejowego z systemem szlaków kulturowych i turystycznych;
- ożywienie transportu wodnego na odcinku górnej Wisły.
- doprowadzenie gazu sieciowego do miejscowości uzdrowiskowych w celu wyeliminowania palenisk węglowych.
- zapewnienie wszystkim obecnym i przyszłym odbiorcom niezawodnych i możliwie najtańszych dostaw mocy i energii elektrycznej o wymaganym standardzie;
- rozwój wspólnej infrastruktury technicznej.

W poprzednim raporcie wskazano również na aktualność najważniejszych zasad zagospodarowania przestrzennego, które aplikowano do planu województwa, i które zawierają cele związane z rozwojem gospodarki, transportu i sieci osadniczej. Obecnie, mimo wielu działań związanych z ww. celami zrealizowanych od uchwalenia plany, tj. w ciągu 7 lat, cele te pozostają nadal aktualne. Za najważniejsze cele ujęte w planie uznane zostały wtedy:

- przełamywanie barier i ograniczeń rozwoju – w tym cele związane z zapewnieniem równego dostępu do infrastruktury społecznej, gospodarczej i technicznej, a także dziedzictwa kulturowego;
- zdefiniowanie obszarów, w których obowiązują ograniczenia w swobodnym zagospodarowaniu przestrzeni;
- redukcja napięć i konfliktów w funkcjonowaniu struktur przestrzennych – zasadę tę wyraża szereg celów, które wyznaczają postępowanie na styku przyroda-antropopresja w tym rozwój infrastruktury środowiska przyrodniczego;
- efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania - szereg celów określających optymalne wykorzystanie istniejącej zabudowy i infrastruktury technicznej;
- wykorzystanie szans i możliwości tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym - szereg celów zmierzających do wykorzystania szans związanych z bogatym dziedzictwem kulturowym, potencjałem turystycznym Małopolski i znaczącą rolą Krakowa w skali kraju i Europy;
- Poprawa ładu przestrzennego – dążenie do harmonijnego ukształtowania przestrzeni.

W poprzednim raporcie wskazano również czynniki generujące konieczność dokonania zmian w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego. Wśród wymienionych czynników obecnie aktualne pozostają:

- Opracowanie nowej koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju;
- Przyjęcie przez województwo dokumentu nowej strategii rozwoju;
- Dostosowanie do standardów unijnych w szczególności w zakresie ochrony środowiska;
- Przygotowanie przestrzennych warunków dla realizacji projektów finansowanych ze środków unijnych;
- Wzrost międzynarodowego ruchu turystycznego i rozwój portu lotniczego w Balicach;
- Nowe koncepcje przebiegu trasy S - 7 wokół Krakowa;
- Koncepcje rozwiązania obwodnicy wokół Krakowa;
- Rozwój koncepcji zintegrowanego systemu transportu publicznego;
- Rozbudowa systemu zabezpieczenia przeciwpowodziowego, w tym budowa zbiornika Świnna Poręba i krakowskiego kanału ulgi;
- Koncepcje rozwoju terenów rekreacyjnych;
- Stworzenie oferty inwestycyjnej w Małopolsce;
- Rekułtywacja terenów przemysłowych i zdegradowanych;
- Zmiany struktury agrarnej.

2. Sfera społeczno-kulturowa

2.1. Demografia

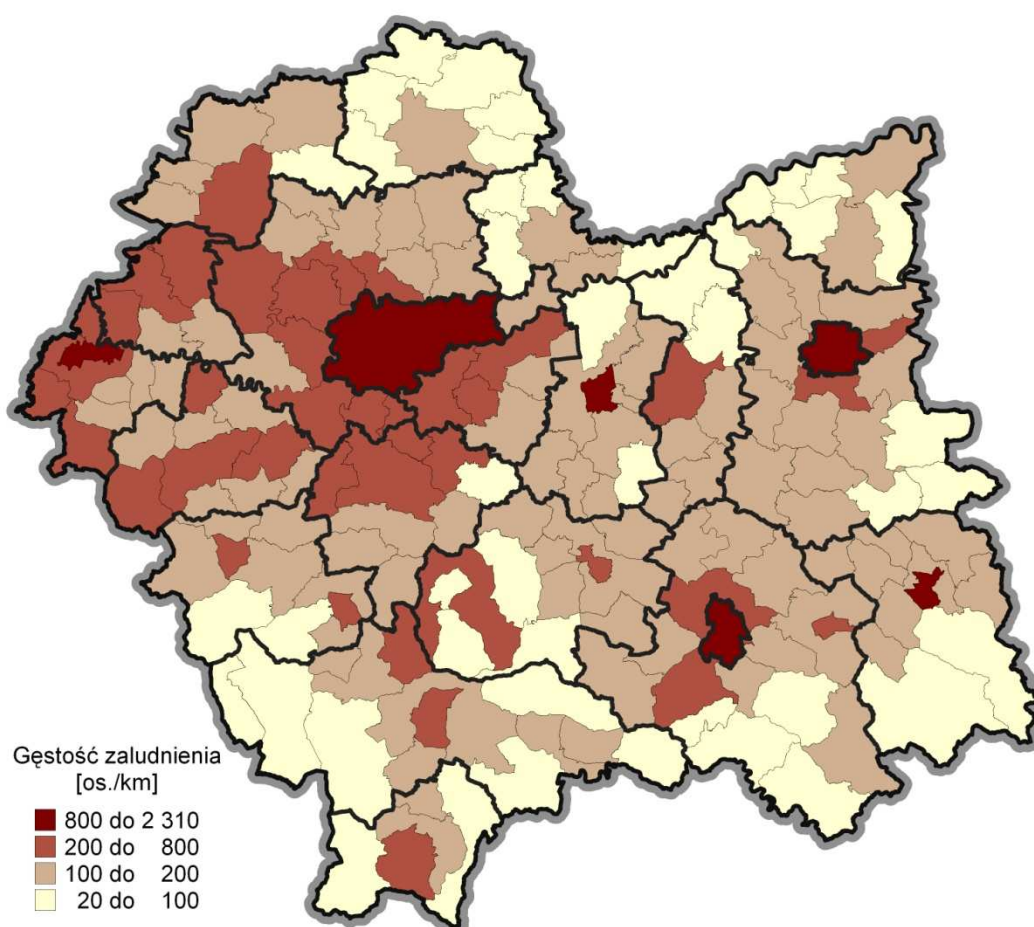
W Małopolsce notowany jest niewielki, lecz stały wzrost liczby ludności. Sytuacja demograficzna województwa nie zmieniła się znacząco od roku 2005. Małopolska liczy 3287,1 tys. mieszkańców (stan na 31.12.2008 r.). W stosunku do roku 2005 przybyło ok. 21 tys. osób czyli poniżej 1% ludności. W dalszym ciągu województwo plasuje się na czwartym miejscu pod względem liczby mieszkańców, za mazowieckim, śląskim i wielkopolskim.

Tabela 1. Populacja Małopolski w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
Ludność	3 266 187	3 271 206	3 279 036	3 287 136

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

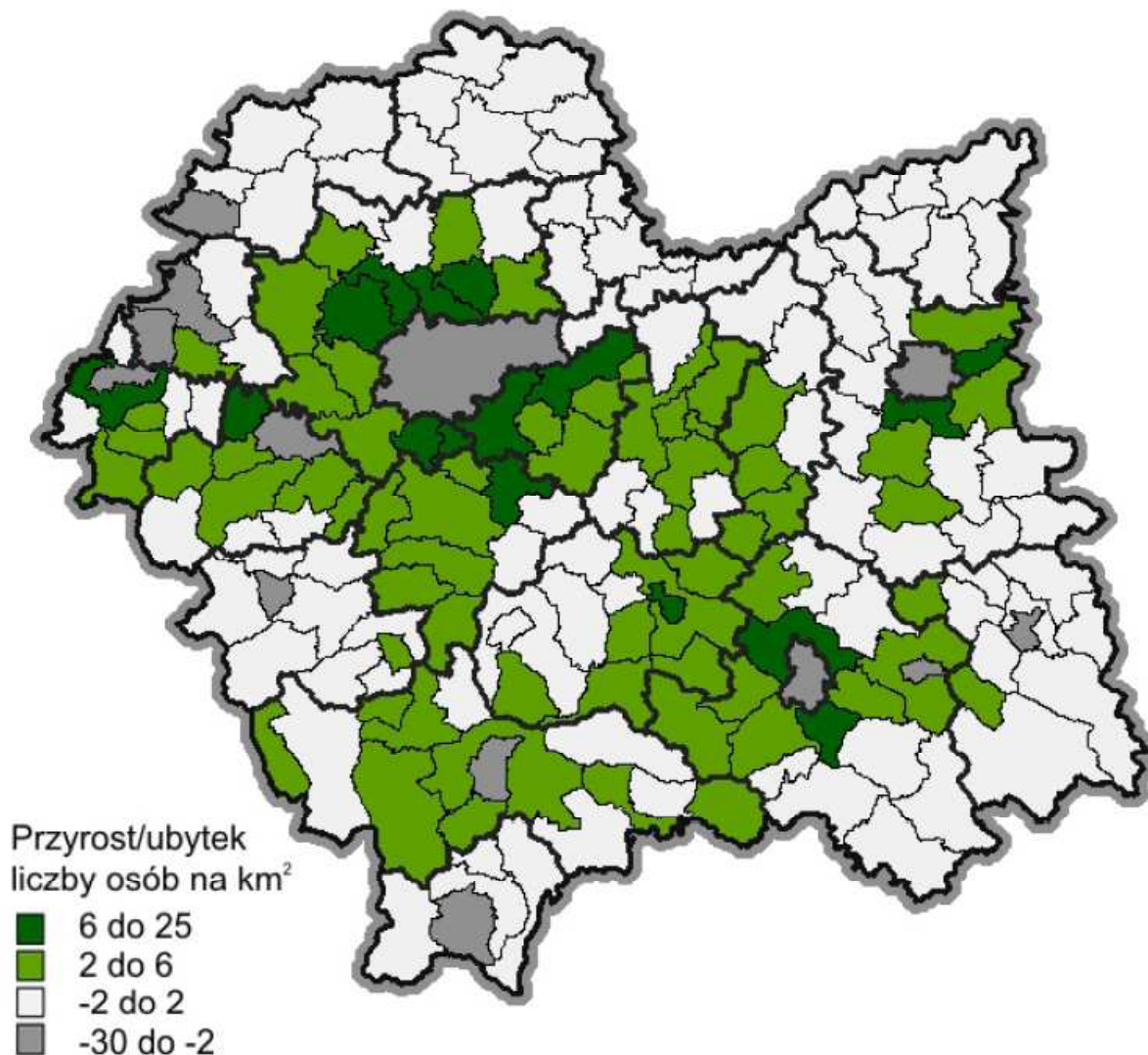
Rysunek 1. Gęstość zaludnienia w 2008 r. według gmin

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Gęstość zaludnienia zwiększyła się o 2 os. na kilometr kwadratowy do 217 os./km². Najgęściej zaludniona jest Małopolska zachodnia (powiaty oświęcimski i chrzanowski) oraz Kraków (2308 os./km²) wraz ze strefą podmiejską, a także Tarnów (1604 os./km²) i Nowy Sącz (1456 os./km²). Spośród ośrodków miejskich wyróżniają się ponadto: Andrychów, Wadowice i Wieliczka (ponad 1500 os./km²). Słabo zaludnione są północne i wschodnie obszary województwa (powiaty miechowski, proszowicki, dąbrowski i gorlicki). Najniższą gęstością zaludnienia cechują się gminy Uście Gorlickie, Sękowa, Książ Wielki i Raclawice (poniżej 40 os./km²).

Rysunek 2. Zmiana gęstości zaludnienia w latach 2005-2008 według gmin

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Zmiany gęstości zaludnienia odzwierciedlają opisane w dalszej części opracowania procesy demograficzne: ruch naturalny i migracje. Zmiany te wskazują na wyraźną tendencję suburbanizacji – przybywa ludności na obszarach podmiejskich, natomiast w większych ośrodkach miejskich gęstość zaludnienia maleje, bądź rośnie w mniejszym tempie. Największy przyrost zauważa się wokół Krakowa: w powiecie krakowskim i wielickim. Podobne zjawisko widoczne jest wokół Tarnowa i Nowego Sącza. Gminy notujące najwyższy wzrost gęstości zaludnienia to Zielonki, Wieliczka i Niepołomice. Natomiast spadek gęstości zaludnienia notuje się w większości miast oraz na północnych,

wschodnich i południowych obszarach województwa. Proces suburbanizacji został dokładniej opisany w rozdziale pt. „Osadnictwo”.

Współczynnik urbanizacji wynosi 49,2%, co w porównaniu z 49,6% w 2005 r. świadczy o kontynuacji tendencji przenoszenia się mieszkańców z miast do wsi. Wartość ta jest niska w porównaniu do reszty kraju (61,1%). Większy odsetek ludności wiejskiej notowany jest jedynie w województwach podkarpackim, świętokrzyskim i lubelskim. Niski współczynnik urbanizacji nie musi jednak świadczyć o słabym zurbanizowaniu regionu, ale w dużej mierze jest wynikiem układu granic administracyjnych. W przypadku Krakowa granice miasta wytyczone zostały w taki sposób, że naturalny rozwój miasta następuje na terenach położonych administracyjnie poza jego granicami. Migracje ludności związane z osiedlaniem się na terenach położonych z dala od centrum miasta ze względu na niższe ceny gruntów przekładają się więc na wzrost udziału ludności mieszkającej na wsi, mimo iż jest to osadnictwo o charakterze miejskim lub podmiejskim.

2.1.1. Procesy demograficzne

W Małopolsce, podobnie jak w całym kraju utrzymuje się korzystna sytuacja demograficzna – od roku 2003 notowany jest rosnący przyrost naturalny. Małopolska z przyrostem naturalnym 7125 osób (2,17‰) plasuje się wśród regionów o najwyższej jego wartości. Pod tym względem wyprzedają ją jedynie trzy województwa: pomorskie (3,54‰), wielkopolskie (2,88‰) i warmińsko-mazurskie (2,47‰). Wysoki przyrost naturalny w województwie małopolskim jest wynikiem sytuacji na obszarach wiejskich, gdzie wynosi on 3,26‰, natomiast w miastach zaledwie 1,04‰. W roku 2005 wartości te kształtowały się na poziomie odpowiednio 2,13‰ i 0‰.

Tabela 2. Przyrost naturalny w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
Przyrost naturalny (os.)	3 512	3 955	4 641	7 125
Przyrost naturalny (os./1 tys. mieszkańców)	1,08	1,21	1,42	2,17

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

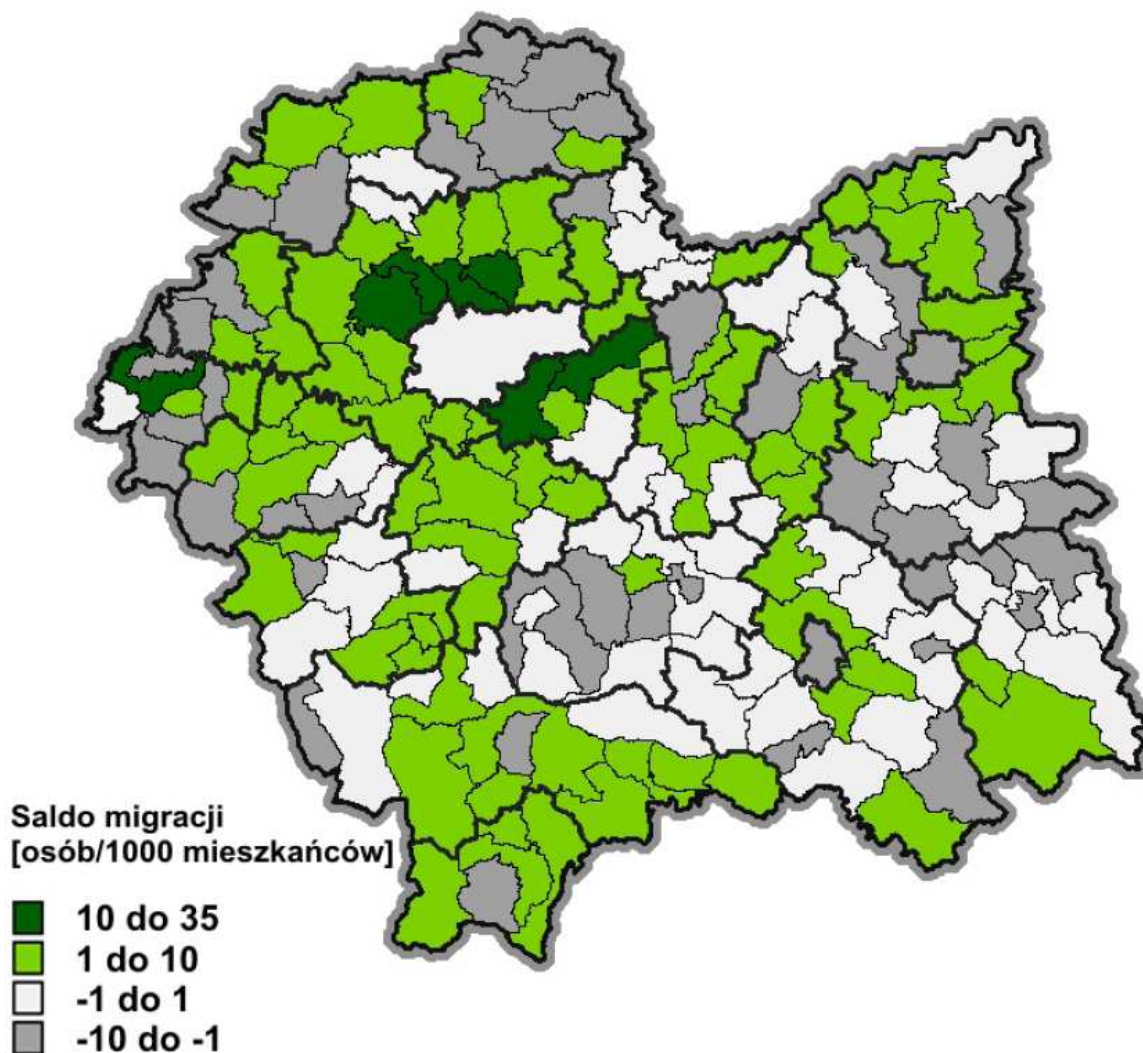
Największy przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 mieszkańców notowany jest w południowo-wschodniej części województwa (powiaty limanowski i nowosądecki), szczególnie w gminach: Nawojowa, Kamionka i Słopnice (przyrost ok. 10 osób na 1000 mieszkańców). Najniższy przyrost utrzymuje się na północy województwa, w powiatach miechowskim i proszowickim. Także w powiecie chrzanowskim przyrost naturalny jest ujemny. Wśród gmin najniższy przyrost naturalny mają: Wietrzychowice, Słaboszów, Gręboszów i Charsznica (ubytek powyżej 6 osób na 1000 mieszkańców).

2.1.2. Migracje

Poziom migracji ludności zmniejszył się w stosunku do roku 2005, zarówno w Małopolsce, jak i w całym kraju. Zmniejszyła się zarówno liczba zameldowań, jak i wymeldowań. Obserwowane w całej Polsce ujemne saldo migracyjne nie znajduje odzwierciedlenia w województwie małopolskim, jednak widoczny jest spadek salda migracji. Saldo migracji wynosi 2243 osób, tj. o 940 mniej niż w 2005 roku. Wyższe saldo migracji ma tylko województwo mazowieckie. Na niskie saldo migracji wpływ mają migracje zagraniczne, których ujemne saldo utrzymuje się w Małopolsce od roku 2006, kiedy przewaga wymeldowań nad zameldowaniami przekroczyła 2000 osób (558 w 2008 r.). Należy jednak zwrócić uwagę na pozytywną tendencję wzrastającej liczby zameldowań w Małopolsce osób z zagranicy: w roku 2008 było ich 1 756, tj. o prawie 200 więcej niż w 2006 r.

Najwyższe saldo migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców obserwowane jest w okolicach Krakowa – w powiatach wielickim i krakowskim. W czołówce znajdują się gminy: Zielonki, Niepołomice, Wielka Wieś, Wieliczka, Michałowice (ponad 14 osób). Widoczny jest natomiast odpływ ludności z wielu miast, w tym z dużych ośrodków miejskich (Tarnów i Nowy Sącz), oraz z gmin położonych na obrzeżach województwa.

Rysunek 3. Saldo migracji na 1000 mieszkańców w 2008 r. według gmin

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS.

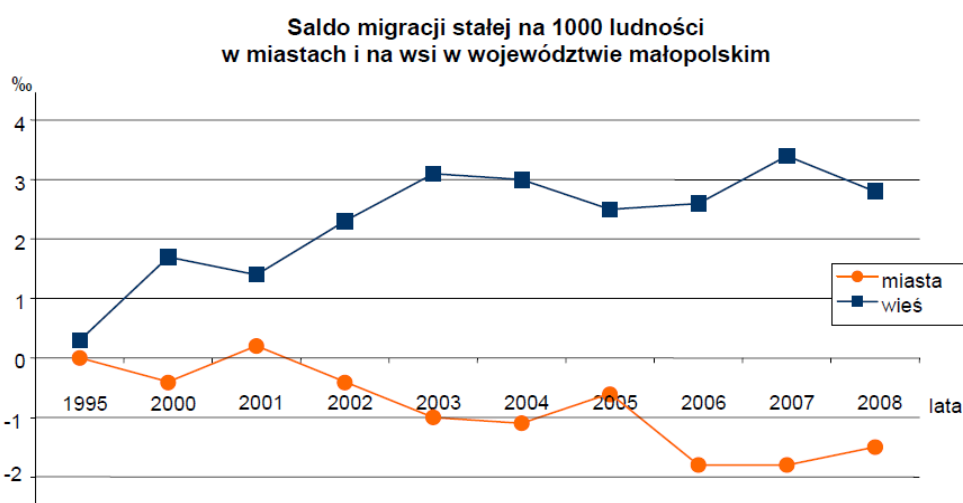
Tabela 3. Migracje ludności

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
Zameldowania na pobyt stały – ogółem województwo	32 390	35 386	38 188	30 627
- miasta	15 671	16 213	16 781	13 798
- wsie	16 719	19 173	21 407	16 829
Wymeldowania z pobytu stałego – ogółem województwo	29 207	34 094	35 473	28 384
- miasta	16 614	19 150	19 661	16 253

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
- wsie	12 593	14 944	15 812	12 131
Saldo migracji – ogółem województwo	3 183	1 292	2 715	2 243
- miasta	-943	-2 937	-2 880	-2 455
- wsie	4 126	4 229	5 595	4 698
Saldo migracji na 1000 mieszkańców – ogółem województwo	0,97	0,39	0,83	0,68
- miasta	-0,58	-1,82	-1,78	-1,52
- wsie	2,51	2,56	3,37	2,81

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Wykres 1. Saldo migracji na pobyt stały miasta i wsie

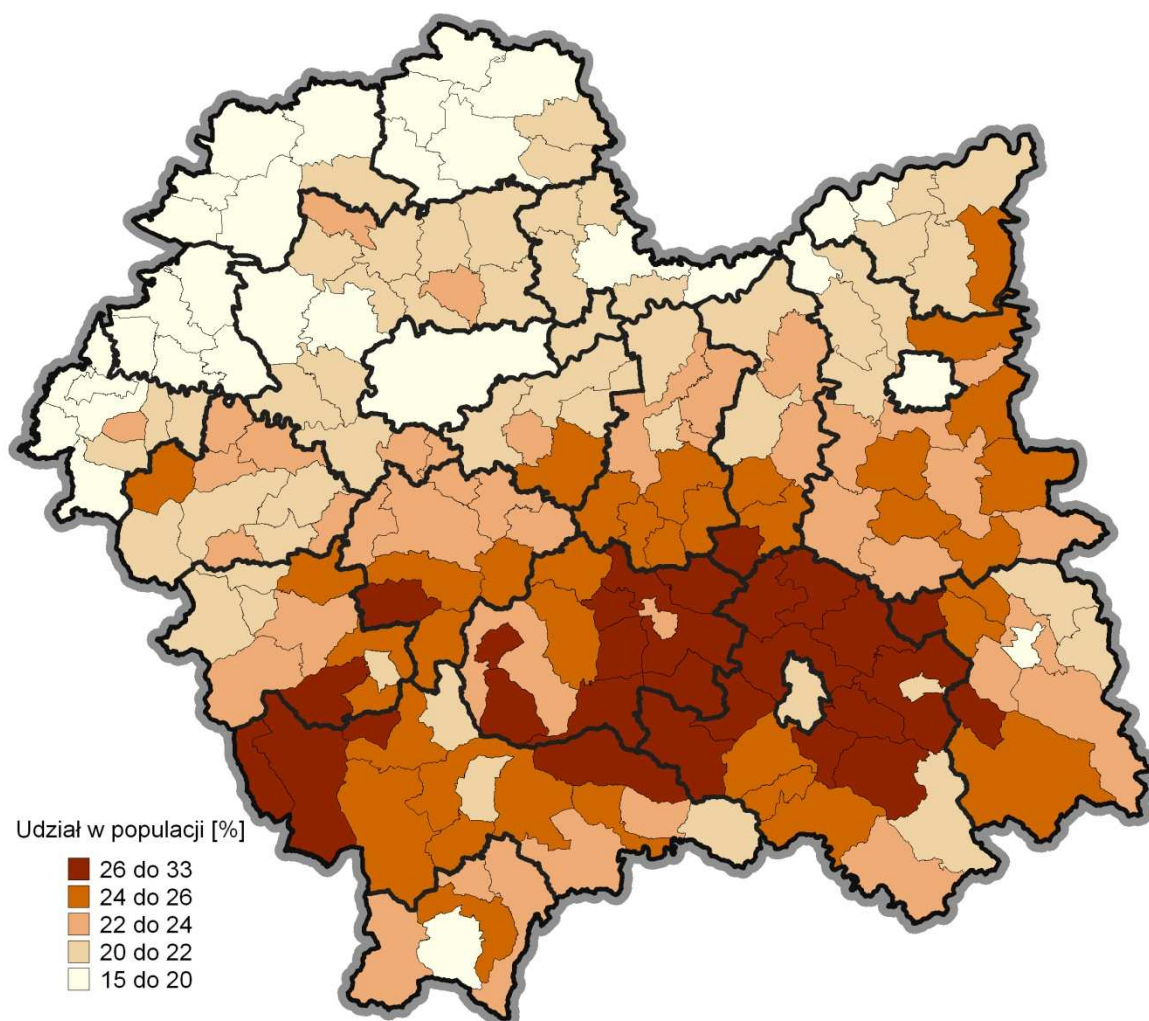
Źródło: Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2008 r. (Maj 2009) GUS

2.1.3. Struktura wieku

Struktura wieku ludności Małopolski odzwierciedla tendencje charakterystyczne dla całego kraju. Spada odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, a rośnie w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. W Małopolsce większy jest udział ludzi młodych niż w reszcie kraju, natomiast mniejszy osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Niekorzystnym zjawiskiem jest spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w miastach.

Widoczny jest duży udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w południowo-wschodniej części województwa. Udział ten przekracza jedną czwartą mieszkańców w powiatach limanowskim, nowosądeckim, nowotarskim, myślenickim i tarnowskim. Świadczy to o znacznym potencjale demograficznym tych obszarów. Najmniejszy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym obserwuje się w powiatach północno-zachodnich oraz w powiatach grodzkich: Krakowie i Tarnowie.

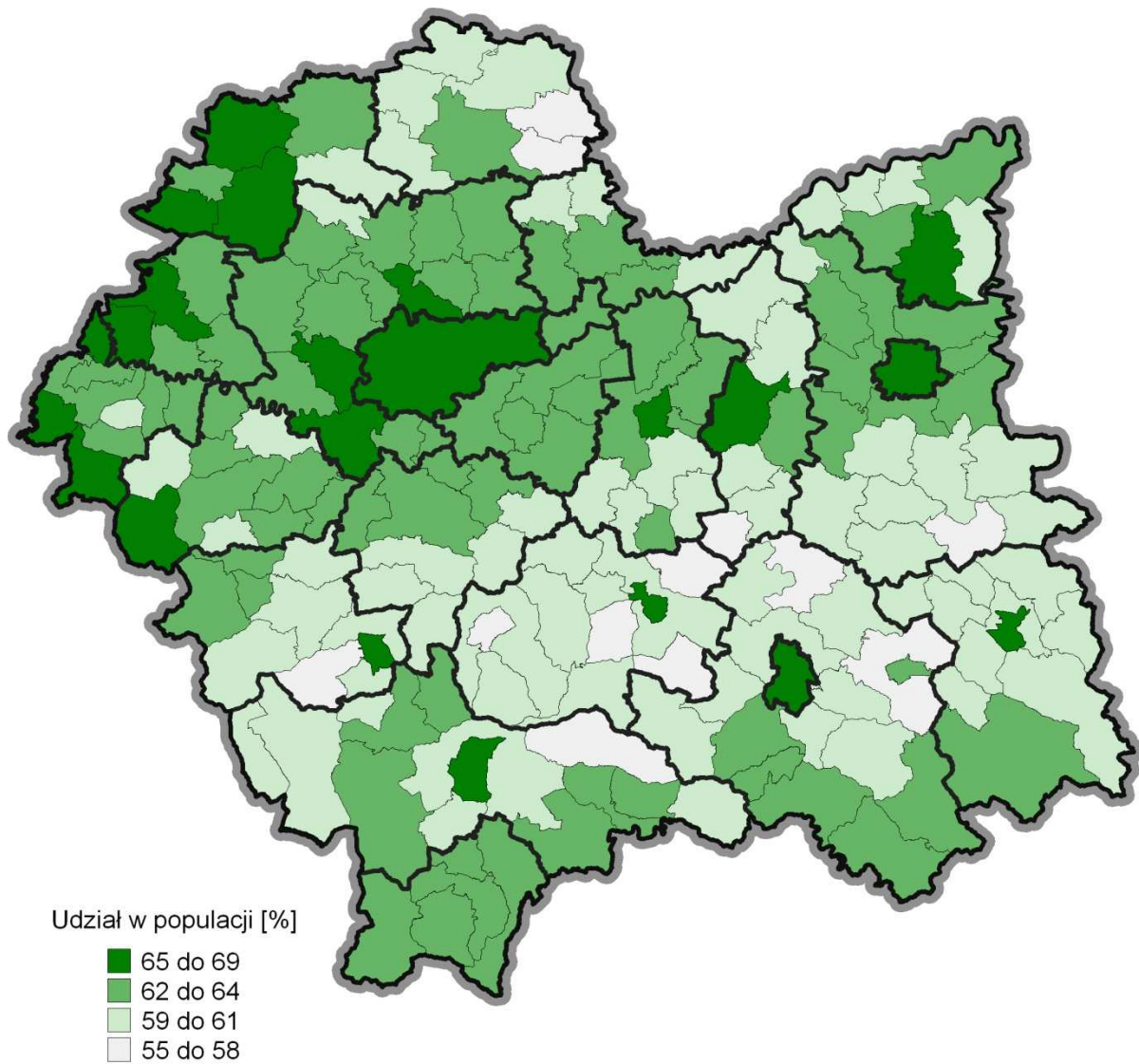
Rysunek 4. Ludność w wieku przedprodukcyjnym w 2008 r. według gmin

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

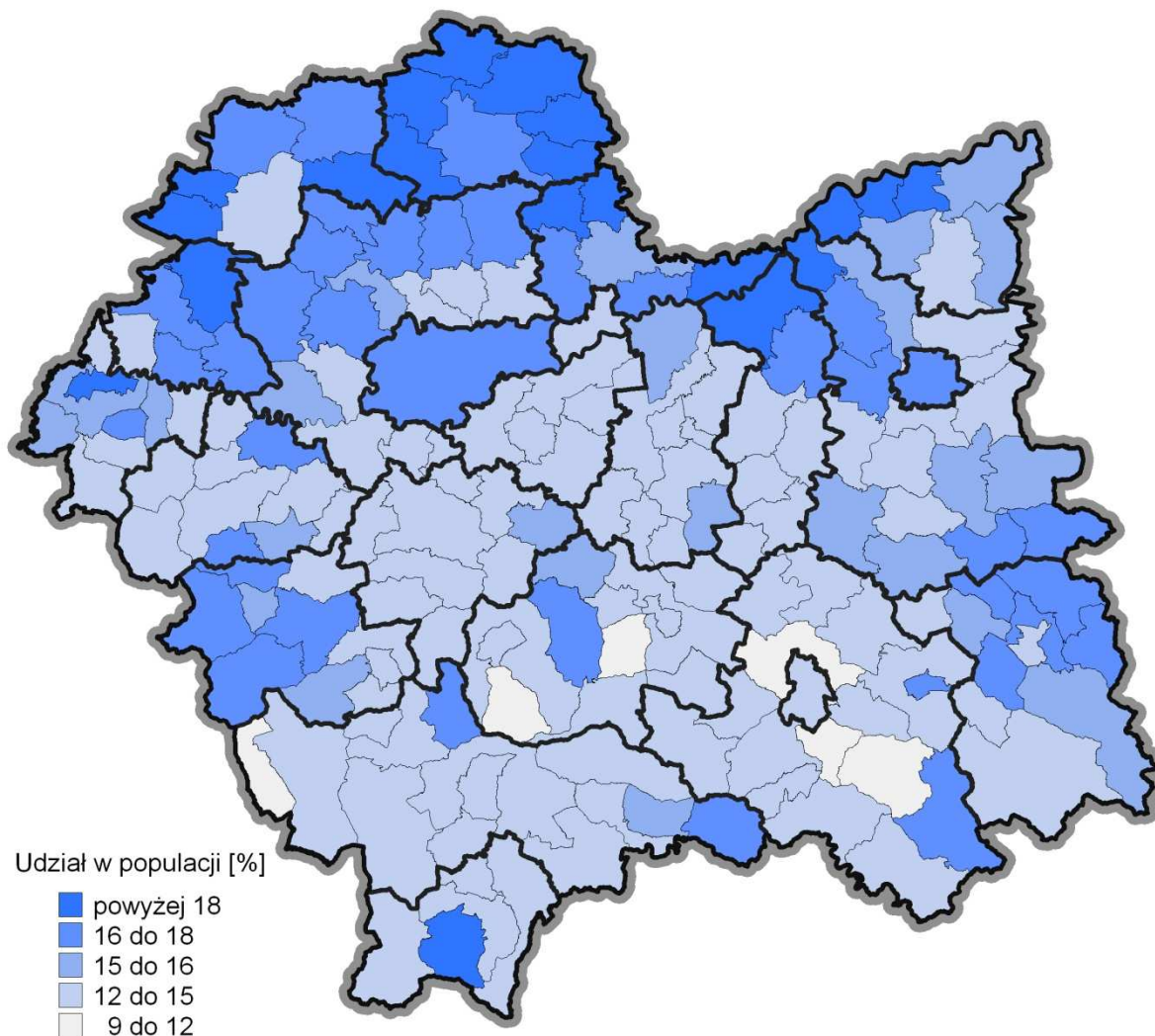
W miastach Małopolski notuje się wyższy udział osób w wieku produkcyjnym niż na obszarach wiejskich. Najwyższy odsetek ludności w wieku produkcyjnej posiadają duże miasta (Kraków, Tarnów i Nowy Sącz), a także Bochnia, Gorlice oraz miasta Małopolski zachodniej: Libiąż, Chełmek, Chrzanów, Olkusz, Kęty i Brzeszcze.

Rysunek 5. Ludność w wieku produkcyjnym w 2008 r. według gmin

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Rysunek 6. Ludność w wieku poprodukcyjnym w 2008 r. według gmin

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Udział osób w wieku poprodukcyjnym jest dość zróżnicowany na obszarze województwa. W poszczególnych powiatach waha się od 13 do 20% ludności. Procentowo najwięcej osób starszych zamieszkuje w północnej Małopolsce - w powiecie miechowskim i w Krakowie (powyżej 18%) oraz w powiatach proszowickim, chrzanowskim oraz w Tarnowie, najmniej zaś w powiatach nowosądeckim, myślenickim i limanowskim (poniżej 14%).

W stosunku do roku 2005 w całym województwie obserwuje się wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym, szczególnie w miastach na prawach powiatu (w Krakowie wzrost od 17,4 do 18,5%, w Tarnowie od 16,1 do 17,5%, w Nowym Sączu od 13,7 do 15%), a także spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym (najbardziej dynamiczny w powiatach dąbrowskim, tarnowskim, nowosądeckim i gorlickim – o ponad 2 punkty procentowe).

Najważniejsze problemy i wnioski:

- Małopolska posiada stosunkową korzystną sytuację demograficzną. Na tle kraju wyróżnia się względnie wysokimi wskaźnikami demograficznymi, takimi jak: przyrost rzeczywisty ludności, zmiana gęstości zaludnienia oraz struktura wieku. Ma to istotne znaczenie w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.
- Pod względem demograficznym: korzystna sytuacja panuje szczególnie wokół dużych miast, a także na południu regionu (powiat nowotarski, limanowski, nowosądecki). Północna część województwa dotknięta jest negatywnymi tendencjami, takimi jak ubytek ludności i starzenie się społeczeństwa. Obserwuje się zatem coraz większe różnice wewnątrz województwa pod względem struktury demograficznej.
- Utrzymuje się wysoki udział ludności zamieszkującej obszary wiejskie, a równocześnie charakter osadnictwa na tych obszarach zmienia się z typowo wiejskiego na podmiejski a nawet miejski.
- Zmiany gęstości zaludnienia wskazują na nasilenie procesu suburbanizacji. Najwięcej mieszkańców przybywa w pierścieniu gmin otaczających Kraków, ubytek ludności widoczny jest na peryferiach województwa, szczególnie w części północnej i zachodniej.

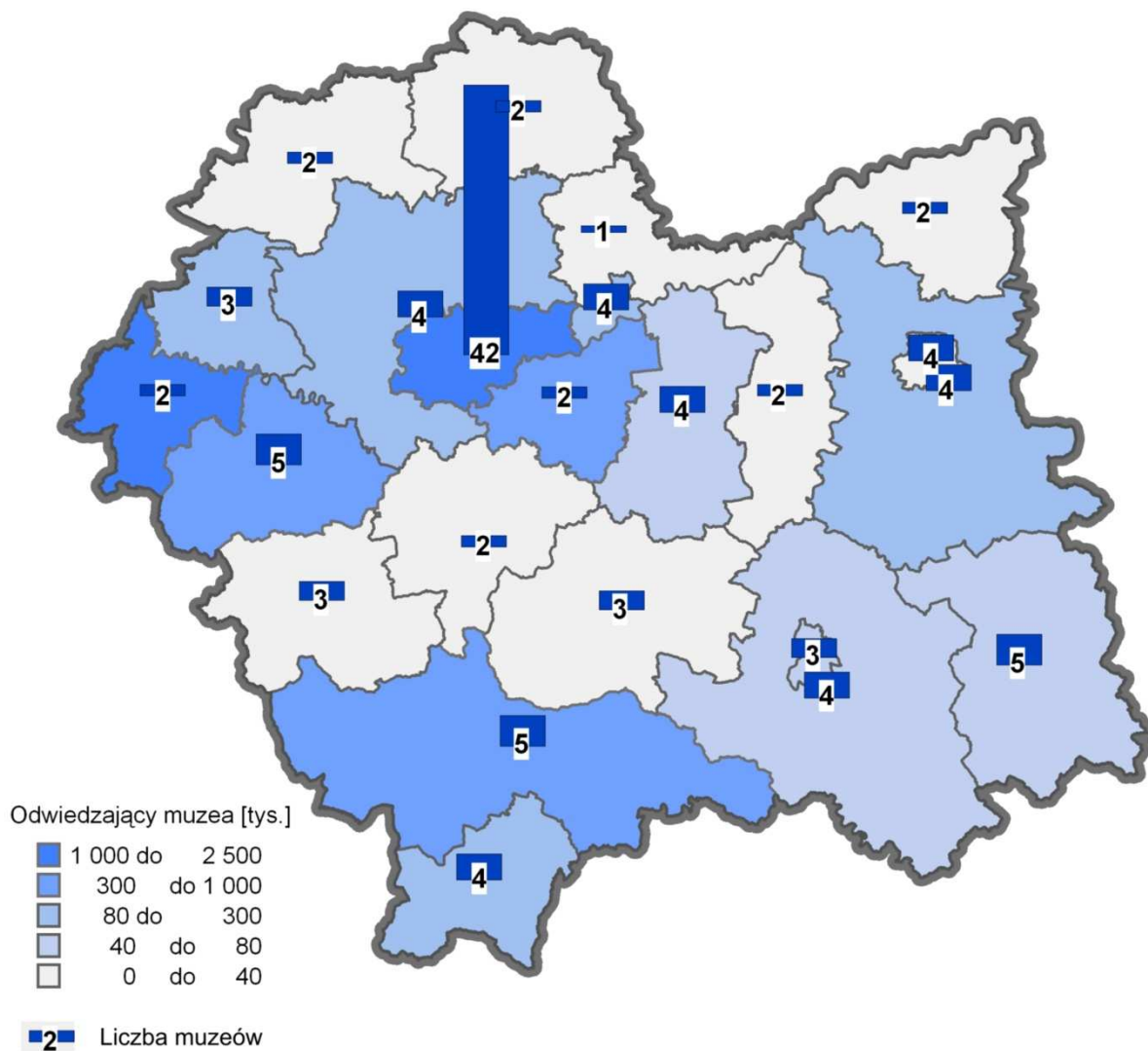
2.2. Kultura

2.2.1. Instytucje kultury

Bogactwo kulturowe Małopolski niezmiennie przyciąga publiczność krajową i zagraniczną. W województwie organizowane są liczne imprezy i wydarzenia kulturalne, w tym prestiżowe festiwale na wysokim poziomie artystycznym. W stosunku do roku 2005 zwiększyła się liczba osób korzystających z tych wydarzeń oraz odwiedzających muzea, kina, teatry i instytucje muzyczne. Szczególnie widoczny jest wzrost liczby widzów w kinach o ponad 30%. Liczba odwiedzających teatry i muzea wzrosła w tym czasie o 8%.

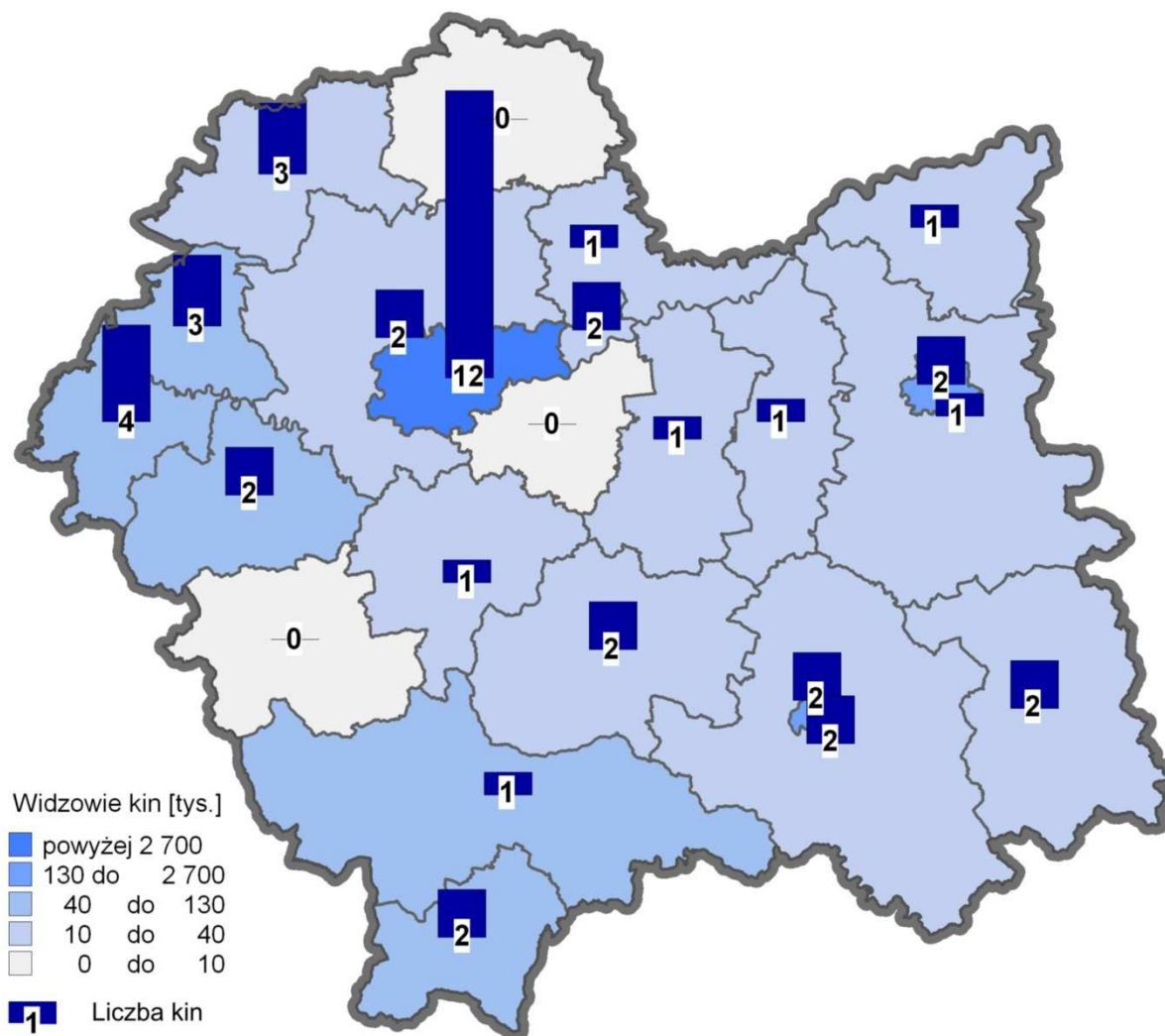
Pod względem liczby instytucji kultury, a także osób je odwiedzających Kraków niezmiennie zajmuje czołowe miejsca wśród polskich regionów. Na 1000 mieszkańców 311 osób odwiedza teatry i instytucje muzyczne, tj. o 32% więcej niż w roku 2005 (średnio w Polsce 304 osoby, tj. o 21% więcej niż trzy lata wcześniej). Nie obserwuje się znaczącego wzrostu liczby instytucji kulturalnych. W latach 2005-2008 przybyły 4 muzea, z czego 3 na obszarach wiejskich. Również liczba kin i placówek kulturalnych nie zmieniła się znacząco. Powstało 8 nowych galerii sztuki.

Rysunek 7. Odwiedzający muzea według powiatów w 2008 r.

Źródło: GUS. Instytucje kultury w województwie małopolskim w 2008 r. (Lipiec 2009)

Rysunek 8. Widzowie kin według powiatów w 2008 r.

Źródło: GUS. Instytucje kultury w województwie małopolskim w 2008 r. (Lipiec 2009)

Tabela 4. Instytucje i placówki kultury w województwie małopolskim w latach 2005-2008

Lp	Instytucje kultury	2005	2008
1	Muzea wraz z oddziałami muzealnymi	104	108
2	Teatry zawodowe i instytucje muzyczne	20	19*
3	Kina	49	45
4	Biblioteki i filii biblioteczne	766	763
5	Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	489	492
6	Galerie sztuki	66	74

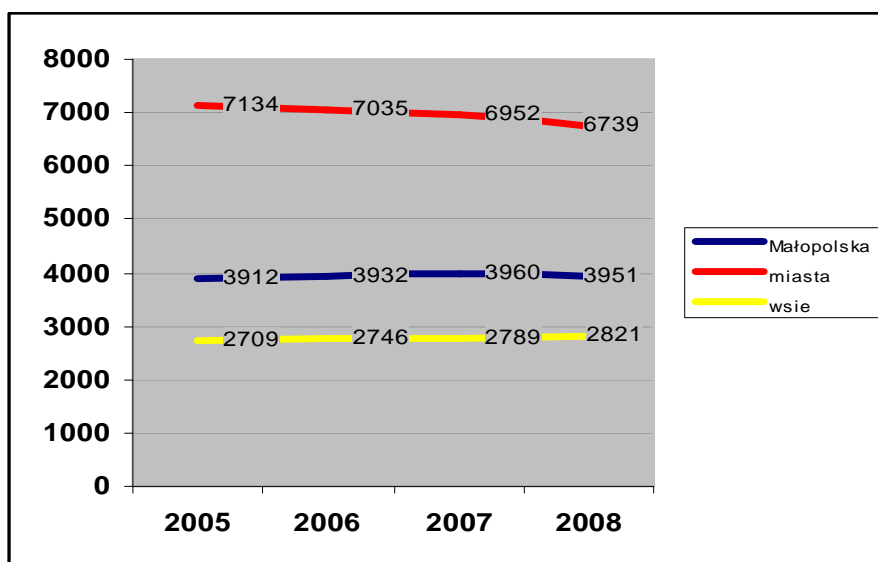
* rok 2007

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Widocznym i stałym zjawiskiem jest skupienie działalności kulturalnej w stolicy regionu. Kraków skupia aż 42 spośród 108 muzeów województwa (39%), 12 z 45 kin (29%), 78 z 492 domów kultury i podobnych ośrodków (15%) i 71 z 763 bibliotek (9%). Na obszarach wiejskich mieszczą się jedynie 2 kina (4%) i 22 muzea (20%), a także 562 biblioteki (74%) oraz 321 domów i ośrodków kultury oraz klubów i świetlic (65%). Domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice organizują rocznie ponad 27 tys. imprez kulturalnych w województwie, z czego ponad 12 tys. (44%) na terenie Krakowa, a około 7 tys. (26%) w placówkach wiejskich.

Najlepiej dostępną formą uczestnictwa mieszkańców w kulturze jest sieć bibliotek publicznych. Pod tym względem nie notuje się znaczących zmian od roku 2005. Liczba mieszkańców przypadających na jedną bibliotekę publiczną utrzymuje się w granicach 4000, przy czym na obszarach wiejskich na jedną placówkę przypada poniżej 3000 mieszkańców, a w miastach wskaźnik ten jest niemal dwuipółkrotnie wyższy, choć stopniowo obniża się. Spadek ten jednak przypisać należy zmniejszaniu się ludności miast, a nie powstawaniu tam nowych placówek bibliotecznych. Liczba placówek bibliotecznych również pozostaje niemal bez zmian. W latach 2005-08 przybyła 1 biblioteka na obszarach wiejskich i ubyły 4 w miastach.

Wykres 2. Liczba ludności na 1 bibliotekę

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

2.2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego

Zachowanie cennych zasobów historycznych i kulturowych Małopolski wymaga podejmowania działań organizacyjnych na znaczną skalę, jak również wykorzystania odpowiednich narzędzi formalno-prawnych. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z dnia 17 września 2003 r.) przewiduje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Należy pamiętać, że do dziedzictwa kulturowego, oprócz obiektów zabytkowych objętych licznymi i utrwalonymi formami ochrony, należą również dobra kultury

współczesnej, których ochrona nie została do tej pory wystarczająco sprecyzowana w przepisach prawnych.

Zabytki

Województwo małopolskie szczyli się swą bogatą historią, której świadectwem są zachowane do dziś liczne pamiątki historyczne – miejsca i obiekty świadczące o wielowiekowych dziejach tych ziem. Ewidencja zabytków znajdujących się na terenie województwa małopolskiego (na podstawie szacunkowych danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie) obejmuje około 47 000 obiektów. Pięć zespołów urbanistyczno-architektonicznych zostało wpisanych na Światową Listę Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO:

- historyczne centrum Krakowa ze wzgórzem wawelskim i dzielnicą Kazimierz ze Stradomiem (1978),
- kopalnia soli w Wieliczce (1978),
- obóz zagłady Auschwitz-Birkenau (1979),
- Zespół klasztorno-pielgrzymkowy oo. bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej (1999),
- Drewniane kościoły południowej Małopolski (2003 r.). Pod tą nazwą na listę UNESCO zostały łącznie wpisane cztery małopolskie obiekty sakralne: kościół pw. św. Leonarda w Lipnicy Murowanej, kościół pw. św. Michała Archanioła w Binarowej, kościół pw. św. Michała Archanioła w Dębnie oraz kościół pw. śś. Filipa i Jakuba Apostołów w Sękowej.

Następujące zabytki Małopolski zostały wpisane przez Prezydenta RP na listę Pomników Historii:

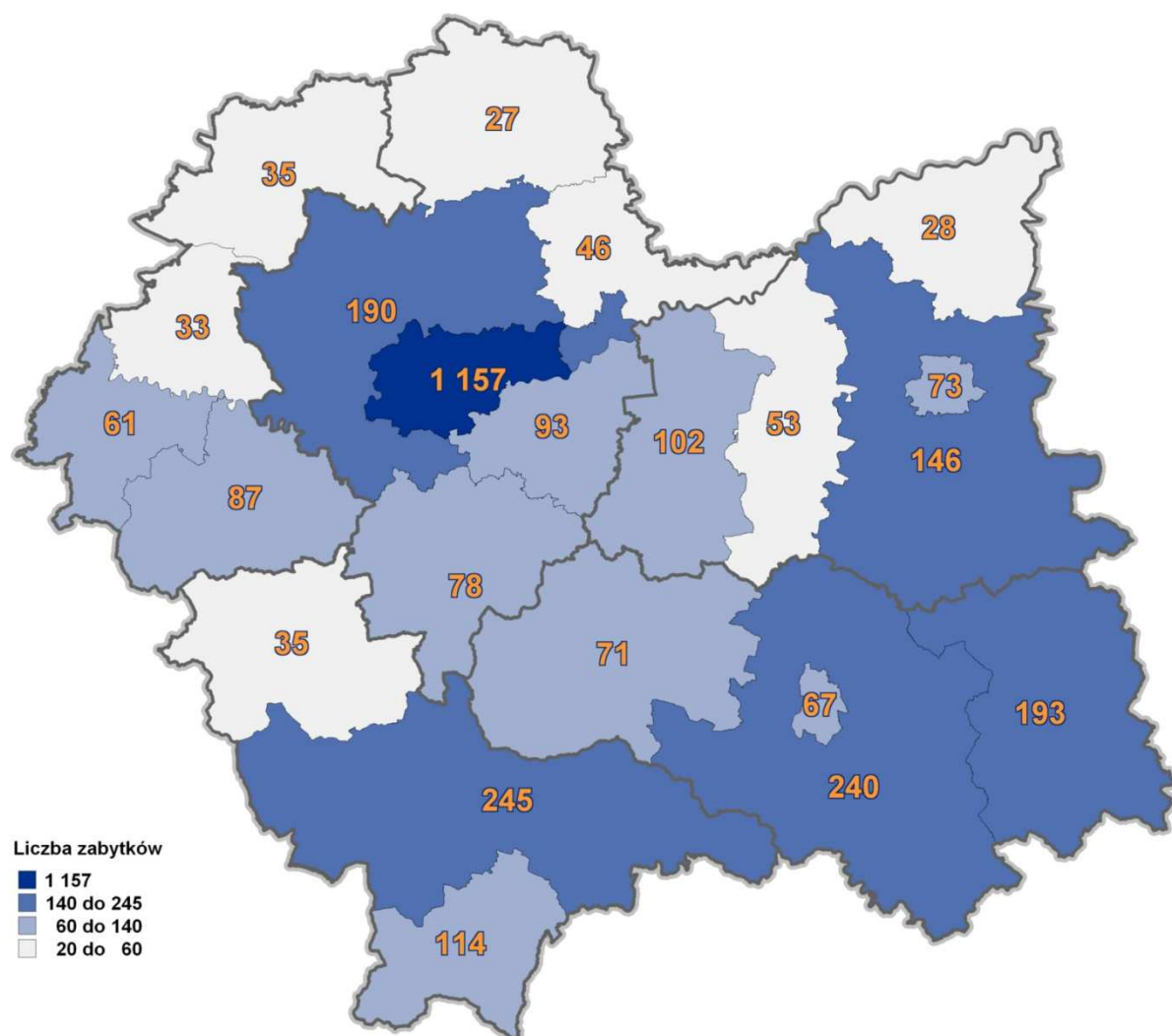
- kopalnia soli w Bochni (2000),
- krajobrazowy zespół parku pielgrzymkowego w Kalwarii Zebrzydowskiej (2000),
- historyczny zespół miasta Krakowa (1994),
- pole bitwy pod Raławicami (2004),
- kopalnia soli w Wieliczce (1994).

W rejestrze zabytków nieruchomości województwa małopolskiego prowadzonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków figuruje 3174 obiektów (01.2010 r.). Widoczne jest skupienie dużej liczby zabytków w Krakowie i okolicach, a także w południowej części regionu. Pod względem liczby obiektów zabytkowych na pierwszym miejscu znajduje się stolica województwa skupiająca 36% zabytków (1157 obiektów). Znaczna liczba zabytków znajduje się również w powiatach: nowotarskim (245 obiektów), nowosądeckim (240) oraz krakowskim (190) i gorlickim (193). Najmniej zabytków znajduje się w powiecie miechowskim (27), dąbrowskim (28) i chrzanowskim (33).

W ciągu ubiegłych czterech lat wpisano do rejestru 180 obiektów, m.in.:

- historyczny układ urbanistyczny centrum Nowego Sącza,
- cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej w południowej i wschodniej części województwa,
- cerkwie w gminie Sękowa,
- budynek hali targowej, tzw. „Okraślak” na pl. Nowym w Krakowie,
- historyczny układ urbanistyczny Krynicy.

Rysunek 9. Liczba zabytków według powiatów w styczniu 2010 r.*

*bez stanowisk archeologicznych

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie

Tabela 5. Obiekty wpisane do rejestru w latach 2006-10 według kategorii

Lp.	Kategoria	Liczba obiektów
1	wielkoobszarowe założenia (układy urbanistyczne i ruralistyczne)	2
2	założenia dworsko-parkowe	19
3	obiekty sakralne	43
4	budynki mieszkalne	42
5	obiekty (lub ich zespoły) wojskowe i przemysłowe	17
6	cemtarze wojenne	31
7	inne	26
	Razem	180

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie

Spośród zabytków wpisanych do rejestru na przestrzeni lat 2006-09 najczęściej jest położonych powiecie krakowskim (22) i w Krakowie (po 26) oraz we wschodniej części województwa: 24 w powiecie tarnowskim, 17 w gorlickim i 15 w nowosądeckim. Wiąże się to m.in. z wpisaniem do rejestru zabytków zespołu cmentarzy z pierwszej wojny światowej położonych we wschodniej Małopolsce.

Stan zabytków w 2004 r. oraz 2009 r., określony według rodzajów prac remontowych, jakim powinny być poddane, pokazuje niniejsza tabela. Dane dotyczące udziału procentowego poszczególnych kategorii prac remontowych w 2009 r. są szacunkowe - uzyskane zostały na podstawie konsultacji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Tabela 6. Zabytki Małopolski z podziałem według rodzajów ze wskazaniem prac remontowych*

Wyszczególnienie	2004	2009	Wyszczególnienie	2004	2009
sakralne [ilość]	792	832	parki [ilość]	279	281
nie wymaga	14%	25%<	nie wymaga	3%	2%
drobne naprawy	45%	49%	drobne naprawy	29%	20%
remont zabezp.	30%	20%	remont zabezp.	16%	20%
remont kapit.	11%	6%	remont kapit.	51%	58%
obronne [ilość]	43	57	mieszkalne [ilość]	1321	1358
nie wymaga	14%	20%	nie wymaga	8%	15%
drobne naprawy	28%	5%	drobne naprawy	42%	45%
remont zabezp.	21%	35%	remont zabezp.	33%	30%
remont kapit.	37%	40%	remont kapit.	18%	10%
publiczne [ilość]	277	288	gospodarcze [ilość]	375	375
nie wymaga	9%	12%	nie wymaga	5%	2%
drobne naprawy	42%	45%	drobne naprawy	25%	20%
remont zabezp.	29%	25%	remont zabezp.	29%	30%
remont kapit.	20%	18%	remont kapit.	42%	48%
zamki [ilość]	23	24	przemysłowe [ilość]	45	45
nie wymaga	9%	5%	nie wymaga	7%	5%
drobne naprawy	17%	20%	drobne naprawy	16%	15%
remont zabezp.	70%	60%	remont zabezp.	27%	30%
remont kapit.	4%	15%	remont kapit.	51%	50%
pałace [ilość]	69	66	cmentarze [ilość]	86	123
nie wymaga	12%	15%	nie wymaga	3%	10%
drobne naprawy	28%	20%	drobne naprawy	71%	65%
remont zabezp.	17%	20%	remont zabezp.	19%	20%
remont kapit.	43%	35%	remont kapit.	7%	5%
dwory [ilość]	196	205	inne [ilość]	251	261
nie wymaga	6%	10%	nie wymaga	14%	15%
drobne naprawy	31%	25%	drobne naprawy	41%	45%
remont zabezp.	22%	25%	remont zabezp.	24%	20%
remont kapit.	41%	40%	remont kapit.	21%	20%
			RAZEM	3757	3915

* z wyłączeniem wielkoobszarowych, przeniesionych do skansenów oraz stanowisk archeologicznych

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie konsultacji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków

W czasie powodzi maj - czerwiec 2010 r. w obszarach objętych zalaniem powodziowym znalazło się wiele zabytków, których zniszczenie i zagrożenie pokazują poniższa tabela.

Tabela 7. Zniszczenia i zagrożenia obiektów zabytkowych spowodowane powodzią w maju i czerwcu 2010 r.

Miejscowość	Obiekt	Rodzaj i charakter zniszczeń	Uwagi
Binarowa (gm. Biecz, pow. gorlicki)	Drewniany kościół p.w. św. Michała Archanioła	Woda podmyła ziemię pod drewnianym kościołem p.w. św. Michała Archanioła. Wdarła się również wnętrza, podmywając posadzkę, która w niektórych miejscach zapadła się na ok. 5-10 centymetrów. Pochyliły się filary świątyni. Opadły boki ołtarza głównego, w zakrystii widoczny jest rozstęp belek. W kamiennej	Informacja przekazana przez ROBiDZ w Krakowie 11.06.2010
Bydlin (gm. Klucze, pow. olkuski)	Zamek	W wyniku namoknięcia murów i porywistych wiatrów runął fragment murów ruin zamku. Zamek jest poważnie zagrożony dalszymi obrywami naruszonego muru.	Informacja przekazana przez ROBiDZ w Krakowie 11.06.2010
Kraków	Kopiec Piłsudskiego	Osunięcie zbocza na powierzchni ok. 70 m ²	
Kraków	Kopiec Kościuszki	Uszkodzenia powierzchniowe spowodowane przesiąkaniem gruntu; zniszczenie systemu odwadniającego, uszkodzone drenaże spowodowały, że wody opadowe dostały się do wnętrza bryły kopca. Pojawiły się także pęknięcia ścieżek.	Informacja przekazana przez ROBiDZ w Krakowie 11.06.2010
Libusza (gm. Biecz, pow. golicki)	Kościół p.w. NMP	Przez drewniany kościół p.w. Narodzenia NMP przełała się fala wody. Świątynia pozostaje w odbudowie po pożarze.	Informacja przekazana przez ROBiDZ w Krakowie 11.06.2010
Melsztyn (gm. Zakliczyn)	Zamek	Zagrożenie muru oporowego wywołane osuwiskami, wskutek podmycia podłoża	Informacja przekazana 25.05.2010 g.14.30 przez p. Janusza Flakowicza - radnego gm. Zakliczyn., potwierdzona przez kier. del WUOZ w Tarnowie
Oświęcim	Muzeum Auschwitz z- Birkenau	Zalane komory gazowe i krematorium; przeciekanie dachów baraków	Stan z 25 maja 2010.
Łapanów (pow. bocheński)	drewniany kościół p.w. św. Bartłomieja	Zalany kościół do wys. 1.5 m; uszkodzenie struktury architektonicznej (przemieszczenie elementów konstrukcyjnych, zerwanie podłóg); zniszczone elementy wyposażenia	Kościół po niedawnej kompleksowej, wieloletniej konserwacji. Informacja przekazana przez ROBiDZ w Krakowie 11.06.2010
Nowy Wiśnicz (pow. bocheński)	Zamek Lubomirskich	Uszkodzenie muru kurtynowego fortyfikacji bastionowej na szerokości ok. 6 m	

Miejscowość	Obiekt	Rodzaj i charakter zniszczeń	Uwagi
Sękowa (gm. Sękowa, pow. gorlicki)	drewniany kościół p.w. śś. Filipa i Jakuba	Ulewny deszcz spowodował nagły przyływ wody, co było przyczyną zalania drewnianego kościoła p.w. śś. Filipa i Jakuba. Dzięki szybkiej reakcji parafian i strażaków udało się opanować żywioł.	Informacja przekazana przez ROBiDZ w Krakowie 11.06.2010
Tropie (gm. Gródek nad Dunajcem, pow. nowosądecki)	Kościół p.w. Świętego Świerada	Oberwała się szkarpa przy kościele p.w. Świętego Świerada.	Informacja przekazana przez ROBiDZ w Krakowie 11.06.2010

Źródło: Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, raport „Powódź maj-czerwiec 2010”

Parki kulturowe

Parki kulturowe w myśl ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami są tworzone w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Parki kulturowe pełną też funkcję wspierania rozwoju obszaru i jego aktywizacji gospodarczej, w tym rozwoju turystyki.

W województwie małopolskim powstały dwa parki kulturowe – Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej oraz nieistniejący obecnie Zwierzyniecki Park Kulturowy. Na terytorium Polski w tym czasie utworzono 12 parków kulturowych.

Zwierzyniecki Park Kulturowy utworzony został uchwałą Rady Miasta Krakowa w 2006 roku na terenie obejmującym Las Wolski i jego otoczenie wraz z zabytkowymi zespołami na jego obrzeżach, jednak uchwała ta została zaskarżona przez mieszkańców, a następnie uchylona w 2007 roku przez Najwyższy Sąd Administracyjny.

Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej, powołany uchwałą Rady Miasta Zakopanego w 2006 roku w Zakopanem, obejmuje 18 obszarów: „Kuźnice”, „Pod Skocznia – Bystre”, „Regle”, „Nosal”, „Cyrhla”, „Koziniec i Antałówka”, „Jagiellońska – Antałówka”, „Rówień Krupowa”, „Lipki”, „Gubałówka I”, „Krzepiówki”, „Furmanowa, Kotelnica, Tatary”, „Rafaczówki, Króle, Harenda”, „Koziniec - Droga na Bystre”, „Bachledzki Wierch”, „Pardałówka, Balzera”, „Chłabówka”, „Wyskówki”.

Na podstawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa* z 2003 roku zaproponowano ustanowienie 7 parków kulturowych na terenach o wybitnych wartościach historyczno-kulturowych, w tym 6 obejmujących elementy dawnej „Twierdzy Kraków” i jednego związanego z Muzeum Lotnictwa:

1. Park kulturowy „Rajsko - Kosocice” (3 forty),
2. Park kulturowy „Krzemionki Podgórskie” (2 forty),
3. Park kulturowy „Skotniki - Bodzów” (4 forty),
4. Park kulturowy „Mydlniki - Tonie” (5 fortów),
5. Park kulturowy „Dłubnia” (2 forty),
6. Zwierzyniecki Park Kulturowy (4 forty),
7. Lotniczy Park Kulturowy.

Obecnie trwa formułowanie założeń dla fortecznych parków kulturowych. W trakcie realizacji jest Lotniczy Park Kulturowy, którego oddanie planowane jest na koniec roku 2010.

Szlaki kulturowe

Przez województwo małopolskie przebiegają liczne szlaki kulturowe o różnym statusie i stopniu popularyzacji. Od 2005 r. utworzono kilka szlaków, w tym Małopolską Trasę UNESCO, szlak Śladami Żydów Małopolskich, Małopolski Szlak Papieski PTTK, Szlak Solny oraz szlak pielgrzymkowy Częstochowa – Mariazell.

Szlaki związane z dziedzictwem historycznym

Większość szlaków kulturowych to trasy samochodowe o tematyce historycznej. Do najpopularniejszych należą:

- Szlak Architektury Drewnianej skupiający 248 obiektów budownictwa drewnianego,
- Szlak Architektury Gotyckiej,
- Szlak Cerkwi Łemkowskich oznakowany na terenie gminy Krynica Zdrój
- Szlak Cmentarzy Wojskowych z I Wojny Światowej na terenie powiatu gorlickiego i tarnowskiego,
- Inne oznakowane trasy to Szlak Warowni Jurajskich, Krakowski Szlak Techniki, Karpacko-Galicyjski Szlak Naftowy, Śladami Jana Pawła II, Małopolski Szlak Oscypka.

Inne szlaki o tematyce historycznej to: Pierścień Jurajski, Szlak Bożogrobców, Szlak Średniowiecznych Miasteczek Małopolski, Szlak Solny, Szlak Cerkwi Beskidu Niskiego, Śladami Żydów Małopolskich czy Małopolska Trasa UNESCO. Dla większości tych szlaków brakuje odpowiedniego oznakowania i promocji oraz informacji łatwo dostępnej dla turystów.

Szlaki o charakterze sportowym i rekreacyjnym

- Karpacki Szlak Rowerowy – oznakowany rowerowy szlak turystyczny o długości około 800 km, wytyczony w latach 2006–2009
- Małopolski Szlak Papieski im. Jana Pawła II – oznakowany szlak turystyczny zarządzany przez PTTK (obok niego funkcjonują na terenie całej Małopolski liczne szlaki papieskie);
- Szlak Orlich Gniazd – szlak pieszy i rowerowy przebiegający między Krakowem a Częstochową. Na terenie Małopolski jest 91 km szlaku, oznakowanie na szlaku pieszym odnowiono w 2009 roku.

Przez Małopolskę przebiegają szlaki należące do sieci europejskich powiązań turystycznych, pielgrzymkowych i rekreacyjnych. Należy do nich m.in. szlak św. Jakuba wiodący przez Polskę, Niemcy i Francję do Santiago de Compostela w Hiszpanii. Trasa pielgrzymkowa Częstochowa-Mariazell łączy słynne sanktuaria maryjne w Polsce i Austrii. Utworzono także międzynarodowe trasy rowerowe Greenways biegnące przez Polskę, Czechy, Słowację, Węgry i Austrię.

W trakcie realizacji są kolejne szlaki kulturowe, m.in. Szlak Rzemiosła Tradycyjnego Małopolski, Szlak Cystersów, Szlak Romański w Małopolsce, Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej oraz Szlak Owocowy. Należy zauważyć, że znaczna część szlaków wytyczonych bądź proponowanych nie została faktycznie zrealizowana lub zanikła wskutek braku oznakowania i odpowiedniego utrzymywania.

Dobra kultury współczesnej

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. wprowadziła wymóg uwzględnienia dóbr kultury współczesnej w planach miejscowych i planach zagospodarowania przestrzennego województw. W związku z przygotowaniem do zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa konieczne stało się opracowanie wykazu dóbr kultury współczesnej. Opracowanie pt. „Atlas dóbr kultury współczesnej województw małopolskiego” zostało zredagowane w lipcu 2009 r. i zawiera kryteria kwalifikacji obiektów oraz stworzoną na ich podstawie listę dóbr kultury współczesnej.

Zidentyfikowano 104 obiekty w województwie małopolskim. Główne ich skupisko występuje w stolicy województwa, gdzie znajdują się 53 obiekty. Drugim obszarem bogatym

w dobra kultury współczesnej jest Podhale. W powiecie tatrzańskim znajduje się ich 16, z czego 10 w Zakopanem. Po 2 obiekty zarejestrowano w Krynicy, Bochni, Tarnowie, Nowym Sączu, Hucisku (gmina Gdów). Opracowany katalog obiektów stanowi punkt wyjścia do dalszych prac mających na celu uwzględnienie dóbr kultury współczesnej w planowaniu przestrzennym i wprowadzenie ich skutecznej ochrony. Zidentyfikowane obiekty zostaną uwzględnione w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zgodnie z wymogiem ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Do tej pory tylko nieliczne obiekty kultury współczesnej zostały dotychczas objęte ochroną poprzez zapisy planów miejscowych. Są to m.in.: cmentarz Grębałów oraz relikty zabudowy przemysłowej (w tym obiekty młyna do łamania żużla wielkopieczowego) w Krakowie, dwa pomniki w Bochni, kierat kopalniany w Bieczu, Zespół Wyższego Seminarium Duchownego w Kalwarii Zebrzydowskiej, dom przy ul. 3-go Maja w Myślenicach, pomnik represji hitlerowskich w Olkusz, kościół pw. św. Piotra Apostoła z obiektami towarzyszącymi i otoczeniem w Wadowicach oraz krzesło Tadeusza Kantora w Hucisku. O tym, że ochrona taka nie jest wystarczająca świadczy fakt, że jeden z tych obiektów (kierat w Bieczu) już został rozebrany.

Jako dobra kultury współczesnej zidentyfikowano 26 pomników, 68 budynków, 5 detali architektonicznych, 3 założenia urbanistyczne i krajobrazowe (w tym jeden cmentarz) oraz 2 elementy małej architektury (fontanny).

Inwestycje w dziedzinie kultury

W latach 2005-2009 w Małopolsce powstało wiele istotnych obiektów kulturalnych. Zakończono długoletnie inwestycje, takie jak Opera Krakowska czy pierwszy etap Miasteczka Galicyjskiego. Rozpoczęto także budowę kolejnych obiektów, głównie z wykorzystaniem środków z Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego. W trakcie są duże inwestycje, których realizacja przyczyni się do podniesienia rangi regionu, takie jak hala widowiskowo-sportowa czy centrum kongresowe w Krakowie.

Tabela 8. Znaczące inwestycje w dziedzinie kultury w latach 2005-2009 - ukończone

Lp.	Nazwa inwestycji	Realizacja
1	Przebudowa i modernizacja Opery Krakowskiej	2004-08
2	Rozwój Sądeckiego Parku Etnograficznego w Nowym Sączu – Miasteczko Galicyjskie w Nowym Sączu I etap	2001-07
3	Rozbudowa i modernizacja budynku MCK „Sokół” w Nowym Sączu	1993-2006
4	Rewitalizacja siedziby Muzeum-Ratusza w Tarnowie	2005-2011
5	Remont budynku Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie - adaptacja poddasza	
6	Remont budynku Teatru im. J. Słowackiego	
7	Budowa Lotniczego Parku Kulturowego w Krakowie (I etap)	2001-08
8	Przebudowa średniowiecznego rynku w Starym Sączu	2006-07
9	Modernizacja i adaptacja dawnego Domu Fundatora i Infirmierii w Klasztorze oo. Kamedułów w Krakowie	2006-08
10	Rewitalizacja zabytkowego opactwa oo. Benedyktynów w Tyńcu	
11	Remont i adaptacja Zamku Piastowskiego w Oświęcimiu	2004-07
12	Renowacja zabytkowego kompleksu dworsko-parkowego w Kąsnej Dolnej - etap II remontu dworku	2006-07

Źródło: UMWM, Wykaz projektów ZPORR

Tabela 9. Znaczące inwestycje w dziedzinie kultury w latach 2005-2009 - rozpoczęte

Lp.	Nazwa inwestycji	Realizacja
1	Lotniczy Park Kulturowy w Krakowie (II etap), w tym Gmach Główny Muzeum Lotnictwa Polskiego	2007-10
2	Rozwój Sądeckiego Parku Etnograficznego w Nowym Sączu – Miasteczko Galicyjskie w Nowym Sączu I etap	2007-10
3	Budowa Małopolskiego Ogrodu Sztuki	2007-13
4	Budowa Muzeum Tadeusza Kantora oraz siedziby Ośrodka Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora – CRICOTEKA	2007-11
5	Centrum kongresowe w Krakowie	2007-12
6	Hala widowiskowo-sportowa w Krakowie	2008-12
7	Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie	2007-10
8	Remont konserwatorski i modernizacja obiektu Pałac "Pod Krzysztofory" – głównej siedziby Muzeum Historycznego Miasta Krakowa	2008-12
9	Rewaloryzacja i adaptacja budynku przy ul. Wita Stwosza 12 w Krakowie dla potrzeb Muzeum Armii Krajowej	2007-11

Źródło: UMWM, Indykatory wykaz projektów kluczowych MRPO

Najważniejsze problemy i wnioski:

Instytucje kultury

- W związku z dostępnością środków w ramach programów rozwoju regionalnego ZPORR i MRPO w latach 2005-09 miał miejsce wzrost inwestycji związanych z kulturą. Powstały nowe instytucje kulturalne, w trakcie jest budowa i renowacja wielu istotnych obiektów.
- Na stałym poziomie pozostaje działalność placówek kulturalnych, szczególnie na poziomie lokalnym, takich jak muzea, kina, teatry, biblioteki. Nie obserwuje się znaczącego wzrostu liczby placówek.

Ochrona dziedzictwa kulturowego

- Znaczne potrzeby w zakresie rewitalizacji zabytków:
 - zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy ich stanu;
 - ochrona przed zniszczeniem architektury regionalnej – opieka nad obiektami o najwyższych wartościach artystycznych i historycznych;
 - wspieranie użytkowników i właścicieli zabytkowych obiektów i współpraca z nimi w zakresie podejmowania prac rewitalizacyjno-konserwatorskich;
 - wdrożenie programowej ochrony zabytków architektury drewnianej (zwłaszcza w ramach Szlaku Architektury Drewnianej w Małopolsce);
 - kompleksowe i skuteczne działania konserwatorskie;
 - zapewnienie bezpieczeństwa obiektów zabytkowych;
 - utrzymanie atrakcyjności turystycznej opartej o walory dziedzictwa kulturowego.
- Wskazane jest uporządkowanie i poprawa funkcjonowania systemu szlaków kulturowych
 - Znaczna część szlaków kulturowych pozbawiona jest oznakowania obiektów i miejscowości, oznakowania drogowego, a także właściwego utrzymania.
 - Wielość i różnorodność szlaków kulturowych w województwie małopolskim powoduje trudności w ich zestawianiu i porównywaniu. Szlaki są wytyczone i zarządzane przez różne podmioty, mają niejednorodne oznakowanie, różne koncepcje korzystania. Pomocne mogłoby być wprowadzenie typologii szlaków oraz kryteriów oceny ich znaczenia. Wskazana jest weryfikacja funkcjonowania szlaków kulturowych i opracowanie ich jednolitego wykazu.
- Konieczność wprowadzenia skutecznej ochrony dóbr kultury współczesnej

- Niezwykle ważna jest identyfikacja i ochrona dóbr kultury współczesnej na poziomie lokalnym, szczególnie w procesie planowania miejscowego.
- Wiedza o dobrach kultury współczesnej jest mało rozpowszechniona. Wskazane jest podjęcie działań mających na celu promocję tych obiektów i zwiększenie społecznej świadomości ich znaczenia.
- Zapis ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotyczący tworzenia parków kulturowych nie jest w pełni wykorzystywany. Ograniczenie inwestycji na danym terenie jest niechętnie przyjmowane przez społeczności lokalne i często łączy się z protestami, co na ogół prowadzi do rezygnacji z utworzenia parku, a w konsekwencji do zablokowania możliwości ochrony obszaru.

2.3. Szkolnictwo wyższe

Szkolnictwo i nauka to dziedziny należące do najważniejszych atutów Małopolski. Ośrodkiem akademickim o randze międzynarodowej jest Kraków, gdzie mieści się 21 spośród 32 Małopolskich szkół wyższych. Poza stolicą województwa wyższe uczelnie posiada osiem miast: Nowy Sącz, Tarnów, Oświęcim, Chrzanów, Nowy Targ, Bochnia, Brzesko, Sucha Beskidzka.

W 2005 r. weszła w życie ustawa prawo o szkolnictwie wyższym. Precyzuje ona wymogi, jakie musi spełnić uczelnia, aby móc używać w nazwie słów „Uniwersytet”, „Akademia”, „Politechnika” itp. Na mocy tej ustawy zmienił się status wielu małopolskich uczelni, w wyniku czego zwiększyła się liczba uniwersytetów profilowanych, a zmniejszyła liczba akademii i szkół wyższych. W dalszym ciągu w województwie mieści się jeden uniwersytet (nieprofilowany) – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie. Ponadto w województwie funkcjonują 2 politechniki, po jednej uczelni ekonomicznej, pedagogicznej, rolniczej i wychowania fizycznego oraz 3 uczelnie artystyczne. W województwie działa 15 wyższych szkół zawodowych, w tym 4 publiczne: w Tarnowie, Nowym Sączu, Oświęcimiu i Nowym Targu.

Wśród małopolskich uczelni jest 14 jest szkół publicznych (z tego 10 w Krakowie) oraz 18 niepublicznych (11 w Krakowie). Od roku 2005 zlikwidowane zostały 2 szkoły wyższe: jedna w Oświęcimiu i jedna w Tarnowie.

Tabela 10. Szkolnictwo w Małopolsce na tle kraju

Wyszczególnienie		2005	2008
Szkoly wyższe	Polska	438	449
	Małopolska	34	32
	%	7,8	7,1
Studenci ogółem	Polska	1 939 898	1 911 520
	Małopolska	199 717	211 077
	%	10,3	11
Absolwenci ogółem	Polska	388 542	418 507
	Małopolska	32 862	38 593
	%	8,46	9,22
Nauczyciele akademicy	Polska	97 702	100 137
	Małopolska	11 874	12 385
	%	12,2	12,4

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Pod względem liczby studentów oraz ich udziału w liczbie ludności Małopolska zajmuje drugie miejsce po województwie mazowieckim, podobnie jak w 2005 roku.

W 2008 r. Małopolsce studiowało 211 tys. osób (w 2005 r. 200 tys.) tj. 642 osoby na 1000 mieszkańców (611 w 2005 r.). Stanowi to 11% wszystkich studentów w Polsce. Trzy czwarte z nich to studenci uczelni publicznych.

Pozycja Małopolski na tle kraju nie zmieniła się zasadniczo na przestrzeni lat 2005-08. Podobnie jak w całym kraju przybyło nauczycieli akademickich (wzrost o 4% do 12,4 tys.). Małopolska jest jednym z trzech województw, w których zwiększyła się liczba studentów uczelni publicznych. O 5% wzrosła też ogólna liczba studentów wbrew ogólnokrajowej tendencji spadkowej.

Spośród 211 tys. małopolskich studentów aż 185 tys. (88%) studiuje w Krakowie. Poza stolicą województwa jest 26 tys. studentów, z czego 11,8 tys. w podregionie nowosądeckim (5,7% małopolskich studentów) i 10,3 tys. w podregionie tarnowskim (4,9%) Należy zwrócić uwagę na spadek odsetka osób studiujących w podregionie tarnowskim o 0,5 pp. w ciągu trzech lat (10,8 tys. osób w 2005 r.). W podregionie nowosądeckim studiuje nieznacznie więcej osób niż w 2005 r.

Tabela 11. Znaczące inwestycje w dziedzinie szkolnictwa wyższego w latach 2005-2008 - ukończone

Lp.	Nazwa inwestycji	Realizacja
1	Adaptacja i unowocześnienie zaplecza dydaktycznego Akademii Ekonomicznej w Krakowie	2004-07
2	Budowa obiektu dla potrzeb Centrum Nowoczesnych Technologii Instytut Politechniczny w Tarnowie	2005-07
3	Auditorium Maximum Uniwersytetu Jagiellońskiego - II etap budowy	2004-08
4	Odbudowa przedwojennego Obserwatorium Astronomicznego Miasteczko Gwiazdne Lubomir	2005-07

Źródło: UMWM, Wykaz projektów ZPORR

Tabela 12. Znaczące inwestycje w dziedzinie szkolnictwa wyższego w latach 2005-2008 - rozpoczęte

Lp.	Nazwa inwestycji	Realizacja
1	Budowa Kampusu im. 600-lecia Odnowienia UJ	1999-2015
2	Adaptacja budynków byłego Monopolu Tytoniowego na potrzeby Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu	2007-10
3	Rozbudowa Kampusu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie dla potrzeb tworzonej Akademii Tarnowskiej	2007-11
4	Budowa Instytutu Kultury Fizycznej w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Nowym Sączu	2007-13
5	Budowa Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie – dokończenie	2007-09
6	Budowa kompleksu Paderevianum II Uniwersytetu Jagiellońskiego	2007-12

Lp.	Nazwa inwestycji	Realizacja
7	Budowa Centrum Dydaktyczno- Bibliotecznego Podhalańskiej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu	2007-11
8	Budowa Centrum Komputerowego (informatyki) AGH - budynek dydaktyczny Wydziału EAIiE AGH w Krakowie	2007-13
9	Modernizacja Akademickiego Centrum Komputerowego CYFRONET AGH – etap I	2007-11

Źródło: UMWM, Indykatorywny wykaz projektów kluczowych MRPO

Najważniejsze problemy i wnioski:

- Programy współfinansowane ze środków Unii Europejskiej przyczyniły się do realizacji licznych inwestycji związanych ze szkolnictwem wyższym.
- Działalność edukacyjna skupiona jest w Krakowie stanowiącym wiodący ośrodek akademicki. Inne znaczące ośrodki, w których ulokowane są szkoły wyższe to Nowy Sącz, Tarnów, Nowy Targ i Oświęcim.

2.4. Zdrowie

2.4.1. Lecznictwo szpitalne

W województwie małopolskim funkcjonuje 61 szpitali, w tym 37 publicznych. Obserwuje się spadek liczby szpitali w stosunku do roku 2005, zarówno publicznych (o 7), jak niepublicznych (o 7). Wśród szpitali publicznych jest 15 jednostek wojewódzkich, 21 powiatowych, a także jednostki uniwersyteckie i resortowe.

Liczba łóżek szpitalnych utrzymuje się na stałym poziomie - ok. 14 tysięcy, a zatem jedno łóżko przypada na 226 mieszkańców tj. mniej niż średnio w Polsce (jedno na 208 mieszkańców). Również liczba pacjentów nie zmieniła się znacząco - w 2007 r. było ich 531 tys.

Rozmieszczenie infrastruktury szpitalnej w Małopolsce nie jest równomierne. W Krakowie znajduje się niemal 40% łóżek szpitalnych województwa, w Tarnowie jedynie 7%, a w pozostałych powiatach od 0 do 5%. Jednakże w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców najwięcej łóżek szpitalnych (107) posiada powiat tatrzański. Najmniej łóżek szpitalnych jest w powiatach krakowskim, wielickim (brak szpitala), tarnowskim i nowosądeckim, gdyż obszary te obsługiwane są przez jednostki znajdujące się w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu.

Leczenie psychiatryczne na terenie Małopolski prowadzone jest w dwóch szpitalach publicznych - w Krakowie i Andrychowie, posiadających łącznie 1055 łóżek oraz trzech niepublicznych zakładach opieki o profilu psychiatrycznym (63 miejsca).

Opieka hospicyjna koncentruje się w 11 hospicjach, wśród których znajduje się jedno hospicjum dziecięce o zasięgu regionalnym. Trzy hospicja mieszczą się w Krakowie, pozostałe w Bochni, Chrzanowie, Dąbrowie Tarnowskiej, Nowym Sączu, Miechowie, Stróżach, Tarnowie i Zakopanem.

2.4.2. Uzdrowiska

W stosunku do roku 2005 zmieniły się uwarunkowania prawne w związku z wejściem w życie ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych z 28.07.2005 r. Ustawa ta wprowadziła

nowe zasady kwalifikowania gminy uzdrowiskowej, uzdrowiska, obszaru ochrony uzdrowiskowej i stref ochronnych. Gmina ubiegająca się o status uzdrowiska musi posiadać m.in. złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych, klimat o właściwościach leczniczych oraz zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, przygotowane do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego.

Za uzdrowiska uznano także wszystkie gminy, które miały status uzdrowiska na podstawie wcześniejszych przepisów; nałożono na nie jednak obowiązek sporządzenia i przedłożenia ministrowi właściwemu do spraw zdrowia tymczasowego statutu uzdrowiska w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy. Ponadto wszystkie gminy uzdrowiskowe miały obowiązek przedłożenia operatu uzdrowiskowego i uchwalenia statutu uzdrowiska w terminie 3 lat od wejścia w życie ustawy, tj. do 2.10.2008 r.

Ustawa wprowadza znaczne ograniczenia na terenie gmin uzdrowiskowych w zakresie lokalizacji inwestycji oraz realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Nakłada również obowiązek uchwalenia planu miejscowego dla całego obszaru gminy w terminie do 2 lat od uzyskania statusu uzdrowiska.

Powyższe zaostrzone wymogi mogą przyczynić się do obniżenia aktywności inwestycyjnej na terenie gmin uzdrowiskowych.

Obecnie, spośród 44 polskich uzdrowisk aż 9 (20%) znajduje się w Małopolsce: Krynica-Zdrój, Muszyna, Szczawnica, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Swoszowice (Kraków), Wapienne (gm. Sękowa), Wysowa-Zdrój (gm. Uście Gorlickie), Żegiestów (gm. Muszyna). W większości są to uzdrowiska górskie, trzy zostały zakwalifikowane jako podgórskie (Muszyna, Piwniczna, Wapienne) i jedno (Swoszowice) jako nizinne.

W większości małopolskich uzdrowisk nie zostały jeszcze zakończone czynności związane ze sporządzeniem operatów uzdrowiskowych i statutów uzdrowiska, a także planów miejscowych. Jedynie uzdrowisko Wapienne jest objęte w całości miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, natomiast w Muszynie i Szczawnicy plany miejscowe obejmują część obszaru uzdrowiska.

Kondycja małopolskich uzdrowisk pogarsza się ze względu na nasilającą się urbanizację w ośrodkach lecznictwa balneologicznego. Obecnie obserwuje się proces przekształcania zabudowy sanatoryjnej w zabudowę apartamentową. Powoduje to wzrost ruchu samochodowego w zespole leczniczym i prowadzi do niszczenia historycznej zabudowy uzdrowiska, jak ma to miejsce w Krynicy przy al. Pułaskiego, przy przebudowie Sanatorium Oficerskiego projektu Adolfa Szyszko-Bohusza. Jednocześnie wprowadzanie funkcji wypoczynkowej obok podstawowego lecznictwa balneologicznego skierowanych przez lekarzy kuracjuszy do uzdrowisk powoduje nadmierne wykorzystanie urządzeń i przestrzeni leczniczo-rekreacyjnych. Brak odpowiednio urządzonych i zagospodarowanych terenów zieleni, zarówno w formie parków zdrojowych, parków kinezyterapeutycznych, jak również przestrzeni rekreacyjnych i sportowych to jeden z ważniejszych problemów występujących w małopolskich uzdrowiskach. W wielu zdrojowiskach położonych z dala od obszarów silnie zurbanizowanych niedobory powierzchni parków zdrojowych uzupełniają okoliczne lasy, które jednak nie są przystosowane, ani urządzone w sposób umożliwiający prowadzenie pełnowartościowej terapii. Jednocześnie istniejące parki i tereny zieleni w wielu przypadkach są zaniedbane, z braku środków finansowych, nieodpowiednio konserwowane i pielęgnowane. Taki stan w połączeniu z nadmiernym i nasilającym się ruchem samochodowym, w tym tranzytowym rzutują na jakość przestrzeni leczniczej i powoduje degradację uzdrowisk.

W Małopolsce część uzdrowisk jest prywatyzowanych. Całkowitej prywatyzacji zostało poddane uzdrowisko Szczawnica i Kraków-Swoszowice. Pozostałe uzdrowiska w województwie pozostają na razie jednoosobowymi spółkami Skarbu Państwa. Sprzedaż ośrodków lecznictwa balneologicznego prywatnym spółkom może mieć zarówno skutki pozytywne dla uzdrowiska jak i negatywne i prowadzić do ich degradacji. Ze względu na

początek procesu prywatyzacji trudno jest określić jakie skutki będzie to nieść za sobą w dalszym horyzoncie czasowym. Jest to uzależnione zarówno od potencjału uzdrowiska, jak i spółki zarządzającej. Pozytywnym skutkiem prywatyzacji uzdrowisk jest to, że jako prywatne spółki mogą się ubiegać o dofinansowanie ze środków unijnych, co nie było możliwe, gdy pozostawały majątkiem publicznym, ponieważ spółkom uzdrowiskowym, w których udział Skarbu Państwa wynosi więcej niż 25 proc. nie przysługuje możliwość skorzystania ze środków unijnych. Małopolska jest jednym z nielicznych województw, które zapewniły pomoc uzdrowiskom jako priorytet w ramach regionalnego programu operacyjnego.

Obiekty lecznicze typu uzdrowiskowego znajdują się również w miejscowościach niebędących uzdrowiskami: Bochni, Krzeszowicach, Wieliczce, Nowym Targu, Zakliczynie, Zakopanem, Złockiem (gm. Muszyna) oraz w Krakowie przy rondzie A. Matecznego.

W Małopolsce obserwuje się spadek liczby szpitali i sanatoriów uzdrowiskowych. Obecnie funkcjonuje 41 obiektów, tj. o 5 mniej niż w 2005 r. Zmniejszyła się również liczba zakładów przyrodoleczniczych i przychodni uzdrowiskowych. Łącznie jest ich w województwie 8, tj. o 2 mniej niż w roku 2005. W latach 2005-2008 średnia liczba czynnych łóżek wzrosła blisko o 6% (mimo mniejszej liczby szpitali i sanatoriów). Natomiast liczba leczonych i kuracjuszy stacjonarnych, zarówno ogółem (o 2,5%), jak i w przedziale wiekowym 0-18 lat zmniejszyła się (o 10,1%). W analizowanym okresie wystąpił duży wzrost liczby kuracjuszy ambulatoryjnych (o około 43%).

Tabela 13. Szpitale i sanatoria uzdrowiskowe w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
liczba szpitali uzdrowiskowych [obiekty]	46	43	43	41
średnia liczba łóżek czynnych [łóżko]	4 885	4 596	4 496	5 162
leczeni/kuracjusze stacjonarnie [osoba]	72 139	73 600	77 103	70 342
leczeni/kuracjusze stacjonarnie dzieci w wieku 0-18 lat [osoba]	11 508	12 873	11 050	10 343
osobodni leczenia [os. x liczba dni]	1 286 034	1 259 455	1 258 874	1 248 718
zakłady przyrodolecznicze i przychodnie uzdrowiskowe [obiekty]	10	5	5	8
kuracjusze lecznictwa ambulatoryjnego [osoba]	11 672	12 311	11 795	16 683

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Tabela 14. Znaczące inwestycje w dziedzinie zdrowia w latach 2005-2008 - ukończone

Lp.	Nazwa inwestycji	Realizacja
1	Modernizacja bloku operacyjnego oraz zakup urządzeń medycznych dla Szpitala Powiatowego w Limanowej	2004-06
2	Modernizacja pomieszczeń i zakup nowych urządzeń medycznych dla SMS im. G. Narutowicza w Krakowie	2004-06
3	Modernizacja zespołów operacyjnych w budynku Kliniki Ginekologii i Położnictwa SU w Krakowie	2004-06
4	Przebudowa Bloku Operacyjnego i Centralnej Sterylizatorni w Szpitalu św. Anny w Miechowie	2005-06
5	Regionalna sieć telemedyczna	2005-06

Lp.	Nazwa inwestycji	Realizacja
6	Rozbudowa i wyposażenie budynku Zespołu Przychodni Specjalistycznych SP ZOZ Tarnów ul. Mostowa 6	2004-06
7	Ucyfrowienie systemu echokardiograficznego i mammograficznego w KSS im. Jana Pawła II	2005-06

Źródło: opracowanie własne UMWM, Wykaz projektów ZPORR

Tabela 15. Znaczące inwestycje w dziedzinie zdrowia w latach 2005-2008 - rozpoczęte

Lp.	Nazwa inwestycji	Realizacja
1	Rozwój Krakowskiego Centrum Badań i Technologii Medycznych	2007-09
2	Ośrodek Onkologiczny Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu wraz z przebudową pomieszczeń oraz zakupem wyposażenia dla potrzeb bloku operacyjnego	2007-12

Źródło: opracowanie własne UMWM, Indykatywny wykaz projektów kluczowych MRPO

Najważniejsze problemy i wnioski:

- Wykorzystanie środków dostępnych w ramach programów ZPORR i MRPO umożliwiło realizację inwestycji w dziedzinie ochrony zdrowia obejmujących głównie modernizację i rozbudowę istniejących placówek.
- Liczba szpitali, łóżek szpitalnych oraz liczba pacjentów utrzymuje się na stałym poziomie.
- Obserwuje się braki w dziedzinie infrastruktury umożliwiającej zaspokojenie potrzeb osób niepełnosprawnych na terenach położonych poza dużymi miastami.
- Ważnym elementem opieki zdrowotnej w województwie małopolskim oraz czynnikiem zwiększającym atrakcyjność regionu jest lecznictwo uzdrowiskowe.
- Wprowadzenie dodatkowych ograniczeń w zakresie przedsięwzięć realizowanych na terenie uzdrowisk może spowodować obniżenie działalności inwestycyjnej na tych obszarach.
- Do dokonania właściwej i jednoznacznej oceny prywatyzacji uzdrowisk potrzebny jest długookresowy monitoring jakości lecznictwa balneologicznego prowadzony w sprywatyzowanych uzdrowiskach.
- Nasilająca się urbanizacja, nadmierne wykorzystanie urządzeń i przestrzeni leczniczo-rekreacyjnych w celach komercyjnych, zbyt mała powierzchnia terenów zielonych oraz nadmierny i nasilający się ruch samochodowy powodują znaczną degradację uzdrowisk.

2.5. Opieka społeczna

Liczba stacjonarnych placówek pomocy społecznej wynosi 118 i pozostaje na niemal stałym poziomie. Od roku 2005 przybyły zaledwie 3 takie placówki na obszarach miejskich, a ubyła jedna na obszarach wiejskich. Zestawienie jednostek pomocy społecznej finansowanych z budżetu gmin i powiatów ze środków na pomoc społeczną pokazuje jednak znaczne wahania ich liczby. Przybyło 8 ośrodków wsparcia, 1 jednostka specjalistycznego poradnictwa, 16 mieszkań chronionych oraz 4 ośrodki interwencji kryzysowej. Funkcjonuje natomiast o 1 ośrodek adopcyjno – opiekuńczy mniej. Rozwój infrastruktury socjalnej obejmuje również przyrost liczby dostępnych miejsc w placówkach – o 22% w ośrodkach wsparcia, o 57% w mieszkaniach chronionych i o 135% w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Tabela 16. Jednostki pomocy społecznej finansowane z budżetu gmin i powiatów ze środków na pomoc społeczną

Rodzaj jednostki	Liczba jednostek		liczba miejsc*		liczba korzystających**	
	2008	Zmiana % 2005-08	2008	Zmiana % 2005-08	2008	Zmiana % 2005-08
domy pomocy społecznej	87	0	7518	-3	8174	-2
ośrodki wsparcia	101	9	5130	22	5991	10
jednostki specjalistycznego poradnictwa	9	13	x	x	4357	-61
mieszkania chronione	40	24	146	57	105	163
ośrodki interwencji kryzysowej	14	67	162	135	9900	-7
ośrodki adopcyjno - opiekuńcze	6	-14	x	x	5288	74
placówki opiekuńczo - wychowawcze	107	2	3857	-9	6199	-11

*wg statutu ** rzeczywista liczba osób korzystających z miejsc i porad.

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie Sprawozdania MIPS na 2008 r.

Równocześnie zmniejszyła się liczba osób korzystających z pomocy – szczególnie z jednostek specjalistycznego poradnictwa i placówek opiekuńczo-wychowawczych. Całkowity odsetek korzystających z pomocy społecznej w województwie spadł do 437 na 10 000 mieszkańców, tj. o 15% w stosunku do roku 2005. W tym czasie w całym kraju odsetek ten obniżył się o 18% do 551, ale wciąż pozostaje wyższy niż w Małopolsce.

2.6. Sport

Małopolska oferuje swoim mieszkańcom i przyjezdnym bogatą ofertę usług, w zakresie sportu i rekreacji, które skierowane są zarówno do jej mieszkańców, jak i gości. Najlepiej rozwinięta infrastruktura sportowa zlokalizowana jest w dużych miastach i otaczających je gminach. Widoczny jest jednak rozwój bazy sportowej na obszarach położonych na wschód od Krakowa – w powiecie bocheńskim, brzeskim i tarnowskim, a także w południowo-wschodniej Małopolsce. Od roku 2006 przybyło wiele obiektów sportowych, przede wszystkim boisk piłkarskich realizowanych w ramach programów rządowych i samorządowych, a także pływalni krytych i hal sportowych.

Tabela 17. Infrastruktura sportowa w województwie małopolskim w 2006 i 2009 r.

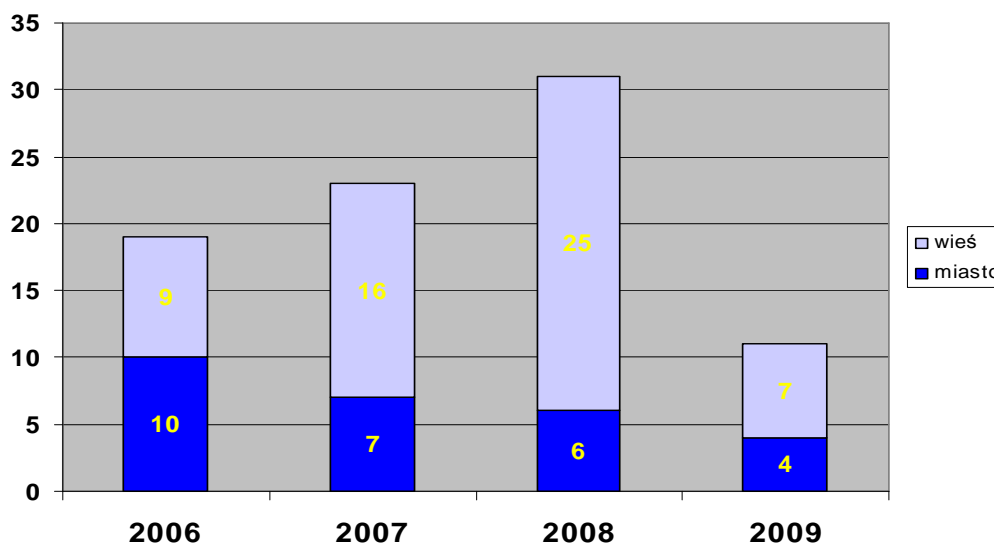
Rodzaj obiektu	Liczba obiektów w 2006 r.	Liczba obiektów w 2009 r.	Zmiana %
stadiony – boiska do piłki nożnej	759	1006	32,5%
boiska do koszykówki	385	429	11,4%
boiska do piłki ręcznej	362	394	8,8%
boiska do piłki siatkowej	492	557	13,2%
boiska uniwersalne	747	872	16,7%
korty tenisowe	259	272	5,0%
hale 44x24m	43	46	7,0%
małe hale, sale 36x18 – 24x12 m.	516	627	21,5%
sale mniejsze	757	777	2,6%
strzelnice sportowe	bd.	47	bd.

Rodzaj obiektu	Liczba obiektów w 2006 r.	Liczba obiektów w 2009 r.	Zmiana %
tory	bd.	26	bd.
pływalnie kryte	60	75	25,0%
pływalnie otwarte	36	37	2,8%
lodowiska	bd.	14	bd.
skocznie narciarskie	bd.	8	bd.
wyciągi narciarskie	bd.	195	bd.
RAZEM	4416	5393	22,1%

Źródło: Opracowanie własne UMWM

Od roku 2006 w województwie realizowany jest *Program rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego*, w ramach którego powstają boiska, ośrodki sportowe i inne obiekty kultury fizycznej. Dzięki niemu powstały do tej pory 84 inwestycje, z czego aż 57 na terenach wiejskich.

Wykres 3. Liczba inwestycji w ramach *Program rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego* w latach 2006-2009

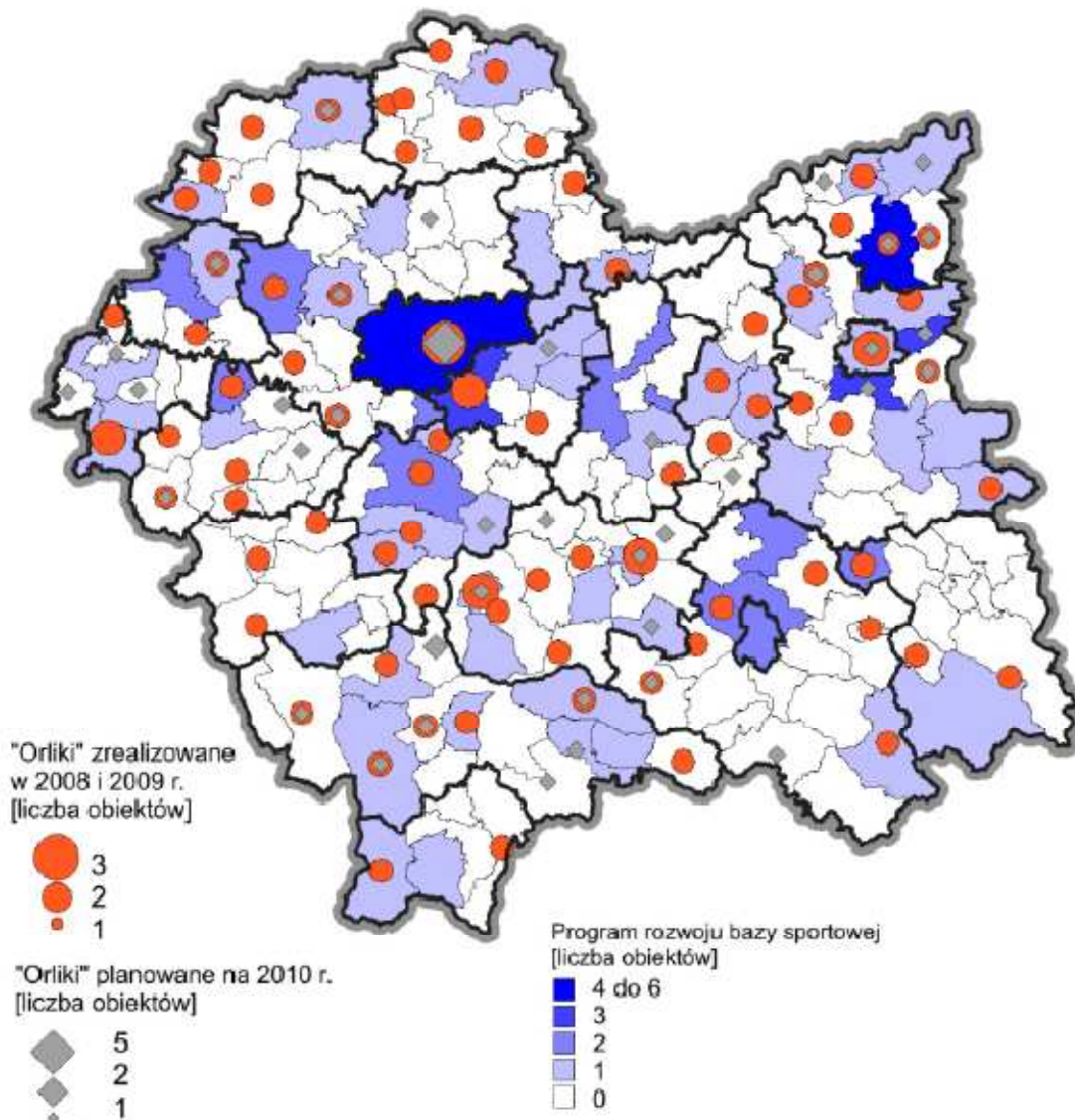
Źródło: Opracowanie własne UMWM

W 2007 roku został zainicjowany rządowy program „Moje boisko – Orlik 2012”. W pierwszej edycji, w 2008 r., powstały w małopolskich gminach 44 kompleksy sportowe, a w drugiej, w 2009 r. 45 obiekty. Powstałe kompleksy są usytuowane w niemal wszystkich małopolskich powiatach. Wiele inwestycji finansowanych jest przy pomocy innych narzędzi, takich jak program budowy boisk Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz *Program rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego*. Najwięcej boisk zbudowanych i planowanych w ramach programu „Orlik” znajduje się w powiatach nowotarskim i limanowskim, przede wszystkim na obszarach wiejskich.

Infrastruktura sportowa województwa obejmuje także ok. 1400 klubów sportowych, tj. o 6% więcej niż w roku 2006. Najwięcej klubów mieści się w dużych miastach (szczególnie w Krakowie – 161 klubów) i ich otoczeniu, najmniej zaś na północy województwa: w powiatach proszowickim (10), dąbrowskim (20) i miechowskim (21).

Znacząco zmniejszyła się liczba klubów w powiatach nowosądeckim (likwidacja 20 klubów) i limanowskim, natomiast największy wzrost aktywności notuje się w powiatach brzeskim, tarnowskim, gorlickim i w Tarnowie – w każdym z nich przybyło ponad 15 klubów.

Rysunek 10. Obiekty zrealizowane w ramach Programu rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego oraz „Orliki” otwarte i planowane

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych z Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz Programu rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego

Najważniejsze problemy i wnioski:

- Największa aktywność w dziedzinie tworzenia infrastruktury sportowej widoczna jest w powiatach limanowskim i nowosądeckim oraz w dużych miastach. Może wynikać to z przyczyn demograficznych (większy odsetek ludzi młodych w wymienionych powiatach oraz wysoka gęstość zaludnienia w dużych miastach) oraz ekonomicznych (koncentracja kapitału i różnych form działalności w dużych miastach).
- Obserwuje się aktywizację obszarów wiejskich, szczególnie w zakresie budowy boisk i ośrodków sportowych. Może to świadczyć o stopniowym wyrównywaniu braków infrastrukturalnych na tych obszarach, również w wyniku wdrażania odpowiednich programów rządowych i samorządowych.

- Brak infrastruktury umożliwiającej organizację dużych imprez sportowych na terenie województwa. W szczególności brak takich obiektów w Krakowie stanowi istotny problem w świetle metropolitalnej rangi miasta.

3. Środowisko przyrodnicze

3.1. Zasoby środowiska przyrodniczego

3.1.1. Złoża kopalin

Województwo małopolskie posiada zróżnicowane zasoby złóż kopalin, które są głównie wykorzystywane w produkcji materiałów budowlanych i w drogownictwie. Złoża występujące w Małopolsce można podzielić na 5 zasadniczych grup z których każda związana jest z innym regionem geologicznym oraz charakterystycznym kompleksem skalnym.

Ogółem na terenie województwa, wg stanu na 31.12.2008 r., znajduje się 543 udokumentowanych złóż surowców mineralnych, w tym 195 złóż eksploatowanych. Najwięcej złóż eksploatowanych jest w grupie kruszyw naturalnych (251) i surowców ilastych ceramiki budowlanej (77). Najwięcej zasobów rozpoznano w węglu kamiennym, kruszywach naturalnych, piaskowcach i wapieniach. Największa ilość udokumentowanych złóż występuje na terenie powiatów: brzeskiego, wielickiego, bocheńskiego, oświęcimskiego i chrzanowskiego, najmniej - w powiecie miechowskim.

W latach 2005-2008 nastąpiły zmiany w stanie udokumentowania złóż, ich zasobów geologicznych oraz poziomie wydobycia (najwięcej zmian miało miejsce w 2008 r.) W okresie tym nastąpił wzrost ilości udokumentowanych złóż o 28 i eksploatowanych o 11, przy równoczesnym wzroście zasobów geologicznych oraz wzroście poziomu wydobycia szczególnie w grupie kruszyw naturalnych.

W latach 2005-2008 pod względem ilości udokumentowanych złóż najwięcej przybyło złóż kruszyw naturalnych (24 złoża), piaskowca (7 złóż) i złóż wód termalnych (2 złoża). Natomiast najwięcej ubyło złóż ropy naftowej (2 złoża). Największy wzrost ilości eksploatowanych złóż nastąpił również w przypadku kruszyw naturalnych (15 złóż) oraz piaskowca (2 złoża). Największy spadek ilości eksploatowanych złóż wystąpił w przypadku złóż wapieni (3 złoża) oraz złóż ropy naftowej (3 złoża).

Pod względem wielkości udokumentowanych zasobów złóż największy wzrost w 2008 r. w stosunku do 2005 r. nastąpił w przypadku złóż porfirów (wzrost o 77%, ilościowo o 69 953 tys. ton) i diabazów (wzrost o 53%, ilościowo o 2 492 tys. ton). Istotny wzrost nastąpił również w przypadku zasobów złóż metanu z pokładów węgla kamiennego (wzrost o 39%, ilościowo o 963 mln). Najbardziej zmniejszyła się natomiast wielkość zasobów rud cynku i ołowiu (spadek o 19 745, tj. o 31%). Duży procentowy spadek nastąpił również w przypadku zasobów złóż ropy naftowej (o 17%, ilościowo o 30,24 tys. ton). Natomiast pod względem wielkości zasobów eksploatowanych złóż największy wzrost wystąpił w zakresie zasobów złóż diabazów (o 53%, ilościowo o 2 492 tys. ton), wód termalnych (o 52%, tj. o 290 m³/h) i metanu z pokładów węgla kamiennego (o 44%, ilościowo o 963 mln). Największy spadek odnotowano w wielkości eksploatowanych zasobów rud cynku i ołowiu (o 37%, tj. o 12 899 tys. ton) i surowców ilastych (o 33%, tj. o 10 048 tys. m³).

Porównanie danych z lat 2005 i 2008 pozwala zauważyć wyraźny spadek zasobów gazu ziemnego (o blisko 9%) i ropy naftowej (o około 17%) przy spadku ilości złóż (spadek odpowiednio po 1 i 2 złoża) oraz braku widocznych perspektyw poprawy ich bilansu. Powoduje to, iż zwłaszcza górnictwo ropy naftowej należy traktować raczej w kategoriach historycznych. Wystąpił również widoczny ubytek zasobów rud cynku i ołowiu (o około 31%) przy braku nowych odkryć geologicznych. Niewielkie przyrosty zasobów dotyczą wód leczniczych i termalnych (odpowiednio po 4% i 10%), jednak ich wykorzystanie zwiększyło się znacznie w związku z budową wielu obiektów rekreacyjnych.

Tabela 18. Zestawienie złóż kopalin województwa małopolskiego według stanu na dzień 31.12.2005 r. i 31.12.2008 r.

Rodzaj kopaliny	Liczba udokumentowanych złóż		Zasoby geologiczne udokumentowane ogółem		Złoże eksploatacyjne		Zasoby geologiczne w złożach eksploatowanych	
	2005	2008	2005	2008	2005	2008	2005	2008
1	2		3		4		5	
Kopaliny pozostające w kompetencji Ministra Środowiska								
Węgiel kamienny	14		71 65 611 tys. t.	71 043 47 tys. t.	2		2 058 626 tys. t.	1 785 970 tys. t.
Ropa naftowa	12	10	181,15 tys. t.	150,91 tys. t.	10	7	181,15 tys. t.	150,91 tys. t.
Gaz ziemny	33	32	6 193,75 mln m ³	5671,0 mln m ³	25		5 594,95 mln m ³	4 664,25 mln m ³
Metan z pokładów węgla kamiennego	2		2 469 mln m ³	3 432,40 mln m ³	1		2 187 mln m ³	3 150,40 mln m ³
Sól kamienna	1		2 083,0 tys. t.		brak		Brak	
Solanki jodowo - bromowe	1		6,2 m ³ /h		1		6,2 m ³ /h	
Wody lecznicze wody termalne	23	22	269,14 m ³ /h	280,61 m ³ /h	14		232,29 m ³ /h	248,47 m ³ /h
	6	8	1 170 m ³ /h	1 290 m ³ /h	1		550 m ³ /h	840 m ³ /h
Rudy cynku i ołowiu	12		64186 tys. t.	44441 tys. t.	3		34 944 tys. t.	22 045 tys. t.
Kopaliny pozostające w kompetencji Marszałka Województwa (od 1 stycznia 2006 r.)								
Torf	2		393,50 tys. m ³	362,48 tys. m ³	1		359,50 tys. m ³	328,48 tys. m ³
Piaskowce	49	56	524 101 tys. t.	521 196 tys. t.	16	18	190 119 tys. t.	181 614 tys. t.
Wapień	23		529 796 tys. t.	474 846 tys. t.	7	4	91 001 tys. t.	66 883 tys. t.
Dolomity	9	10	247 703 tys. t.	260 096 tys. t.	4		191 969 tys. t.	187 872 tys. t.
Porfiry	3		89 847 tys. t.	159 800 tys. t.	1		88 873 tys. t.	85 953 tys. t.
Melafiry	2		2 719 tys. t.		brak		Brak	
Diabazy	1		4 659 tys. t.	7 151 tys. t.	1		4 659 tys. t.	7 151 tys. t.
Tufy	1		18 270 tys. t.		brak		Brak	
Kruszywa naturalne	227	251	1 642 603 tys. t.	1 637 328 tys. t.	75	90	220467 tys. t.	264 977 tys. t.
Surowce ilaste	80	77	108 456 tys. m ³	103 642 tys. m ³	17	14	31 215 tys. m ³	21 167 tys. m ³
Piaski podsadzkowe formierskie kwarcowe (p.cer.)	8	9	1 019 946 tys.m ³	1 017 665 tys.m ³	3		403 469 tys.m ³	326 254 tys. m ³
	2		19 718 tys. t	19 101 tys. t	1		19 718 tys. t	19 101 tys. t
	2		9 436 tys. m ³	9 356 tys. m ³	1		6 854 tys.m ³	6 774 tys. m ³
Surowce skaleniowe	2		365 tys. t.		brak		Brak	
Ogółem województwo	515	543			184	195		

Legenda:

- wzrost - spadek - stan bez zmian

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie „Bilansu zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce” Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2006, 2008

W ostatnich latach nastąpił wysoki, bo aż 36% wzrost wydobycia surowców mineralnych w grupie kruszyw naturalnych (24 nowe udokumentowane złoża i 15 nowych eksploatowanych złóż), co stanowi reakcję na realizowane na obszarze województwa przedsięwzięcia budowlane, w tym w szczególności związane z budową autostrady A4.

Liczba koncesji na wydobywanie kopalin udzielona przez organ administracji geologicznej szczebla wojewódzkiego, podlegający nadzorowi i kontroli Marszałka Województwa Małopolskiego wynosiła według stanu na dzień 31.12.2006 r. 132 koncesje, a według stanu na dzień 31.12.2008 r. 134 koncesje.

Zmiany prawne:

- Wejście w życie ustawy kompetencyjnej zgodnie z kórą z dniem 1 stycznia 2006 r., organem administracji geologicznej jest Marszałek Województwa (ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w podziale zadań i kompetencji administracji terenowej (Dz. U. Nr 175, poz. 1462 z późn. zm.)).

Najważniejsze problemy i wnioski:

- ogólny przyrost liczby udokumentowanych i eksploatowanych złóż kopalin, w szczególności w grupie kruszyw naturalnych,
- pomimo wzrostu liczby udokumentowanych i eksploatowanych złóż kopalin nastąpił spadek wielkości zasobów w przypadku większości kopalin,
- negatywne oddziaływanie na środowisko towarzyszące eksploatacji, w tym związane z degradacją terenów po zakończonej eksploatacji i brakiem ich rekultywacji,
- presja inwestycyjna w stosunku do obszarów występowania złóż kopalin,
- dążenie gmin do wykreślenia złóż kopalin z ewidencji w celu uzyskania możliwości zabudowy – konflikt interesów,
- konflikty wynikające z położenia niektórych złóż w obszarach chronionych, w tym na obszarach Natura 2000.

3.1.2. Zasoby wodne

W porównaniu z innymi regionami Polski województwo małopolskie posiada dosyć bogate zasoby wód powierzchniowych (około 4 916,5 m³/rok). Natomiast wody podziemne głównych zbiorników wód podziemnych charakteryzują się zasobami niższymi od przeciętnych w skali krajowej.

Wody powierzchniowe

Pod względem hydrograficznym teren województwa małopolskiego prawie w całości należy do dorzecza górnej Wisły (zlewisko Bałtyku) oraz w niewielkim stopniu do dorzecza Czarnej Orawy (zlewisko Morza Czarnego).

Nakładanie się czynników morfologicznych na klimatyczne powoduje, że karpackie dopływy Wisły cechują się częstymi zmianami przepływu, a w konsekwencji intensywnymi procesami erozji brzegów i koryt. Lewobrzeżne dopływy Wisły, a także małe rzeki kotlin i płaskowyżów cechują się średnimi zasobami wodnymi, mniejszą i powolniejszą zmiennością przepływów niż rzeki Karpat, mniejszą powodziowością i małym nasileniem procesów erozyjnych. Zmienność ta jest częściowo łagodzona zabudową hydrotechniczną rzek (duże zbiorniki zaporowe na Dunajcu, Sole i Rabie).

Najmniej zasobnym obszarem w wody powierzchniowe w województwie małopolskim jest obszar zlewni Białej Przemszy, który ubogi jest w ciek powierzchniowe. Podstawowa i bezpośrednia przyczyna spadku wydajności źródeł i zaniku cieków na tym obszarze to działalność kopalń cynku i ołowiu w rejonie olkuskim oraz eksploatacja wód podziemnych dla potrzeb wodociągowych. Oprócz zmian w stanie wód powierzchniowych na tym obszarze obserwuje się także znaczne zmiany w stanie wód podziemnych, co ma

odzwierciedlenie głównie w spadku wydajności lub zaniku wody w studniach zaopatrujących ludność i przemysł w wodę.

Wielkość zasobów wód powierzchniowych obrazuje wielkość odpływu wód, która obliczana jest na podstawie stanów wody w rzekach i pomiarów hydrometrycznych wykonanych na sieci wodowskazowej. Dorzecze górnej Wisły jest obszarem, w którym wskaźniki opadu i odpływu przewyższają ich średnie wartości dla obszaru Polski.

W 2008 r. w stosunku do 2006 r. odpływ wód, a tym samym zasoby wód powierzchniowych w obrębie zlewni górnej Wisły (do ujścia Sanu) zmniejszyły się o 10%. Na terenie województwa największy spadek zasobów wodnych wystąpił na obszarze zlewni Soły (o 28%) oraz zlewni Skawy (o 23%). Ponadto zmniejszyła się wielkość zasobów na obszarze zlewni Dunaju obejmującego rzekę Czarna Orawa (o 25%). Przyczyną zmniejszenie się zasobów wodnych w tych latach były mniejsze opady.

Tabela 19. Zasoby wód powierzchniowych w latach 2006-2008

Zlewnia	Odpływ wód opadowych mln m ³		
	2006	2007	2008
Górnej Wisły do ujścia Sanu	8 650,4	9 007,0	7 814,1
Soły	726,5	781,5	520,3
Skawy	608,8	513,6	467,3
Raby	527,5	487,9	466,1
Dunajca	2479,2	1999,2	2171,5
Dunaju (Czarna Orawa)	197,7	151,5	148,5

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Do zasobów wodnych zalicza się również pojemność użytkowa zbiorników retencyjnych wynoszącą w Małopolsce około 310,6 mln m³. W Planie zagospodarowania województwa małopolskiego w celu zwiększenia retencji powierzchniowej zapisano rozbudowę systemu zbiorników retencyjnych, z czego w trakcie realizacji jest zbiornik „Świnna Poręba” na Skawie. Zrealizowanie tej inwestycji w istotny sposób wpłynie na zwiększenie retencyjności w obszarze województwa. Brak jest natomiast rozstrzygnięć co do realizacji pozostałych zbiorników retencyjnych.

Wody podziemne

W województwie małopolskim najbardziej zasobne w wodę są utwory triasu, jury górnej i kredy górnej. Pod względem rozprzestrzenienia utworów wodonośnych największe znaczenie mają zbiorniki czwartorzędowe, w mniejszym stopniu trzeciorzędowe. Najbardziej zasobne części jednostek hydrogeologicznych tworzą główne zbiorniki wód podziemnych, na obszarze województwa zlokalizowano 23 główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP) (9 zbiorników w całości i 14 częściowo).

Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP) wyznaczone zostały dla terenu całej Polski w opracowaniu A. Kleczkowskiego (1990) „*Mapa głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony*”. Dla części wyznaczonych w ww. opracowaniu zbiorników została opracowana bardziej szczegółowa dokumentacja aktualizująca ich granice. Zaktualizowaną i zatwierdzoną dokumentację hydrogeologiczną mają następujące zbiorniki (obejmujące północne obszary województwa): nr 408 i 409 – „Niecka Miechowska”, nr 326 – „Częstochowa” i nr 452 - „Chrzanów”. Generalnie dla zbiorników wód podziemnych brak jest ustanowienia obszarów ochronnych.

W latach 2006-2008 nastąpił nieznaczny wzrost zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych na obszarze województwa małopolskiego (tj. zasobów które mogą być pobierane bez naruszenia równowagi hydrogeologicznej). W 2008 r. wynosiły 613,1 hm³, tj.

o 5% więcej niż w 2006 r., kiedy to zasoby wód podziemnych oszacowano na poziomie 586,3 hm³. Wzrost zasobów wód podziemnych nastąpił w przypadku wód występujących we wszystkich utworach geologicznych.

Tabela 20. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w latach 2006-2008

Wyszczególnienie		Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych (hm ³)		
		2006	2007	2008
Ogółem wody podziemne		586,3	596,2	613,1
dynamika zmian w stosunku do 2006 r.		100%	102%	105%
w tym wody:	czwartorzędowe	328,4	335	340,3
	trzeciorzędowe	61,4	62,8	71,9
	kredowe	109,4	110,6	111,5
	starsze	87,2	87,8	89,4

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

W wyniku prowadzonych w danym roku prac hydrogeologiczno-studiennych przekazywane są do wykorzystania wody dodatkowo udokumentowane. Od 2005 r. do 2008 r. udokumentowano 30,3 hm³ zasobów wód podziemnych, co stanowi około 5% zasobów wód podziemnych według stanu na rok 2008.

Tabela 21. Przyrost zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych w latach 2006-2008

Lata	2006	2007	2008
przyrost zasobów eksploatacyjnych w stosunku do roku poprzedniego [hm ³]	8,6	9,9	11,8

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Południowa część województwa małopolskiego, stanowi najbogatszy region w Polsce pod względem ilości wystąpień i wykorzystania wód do celów balneologicznych oraz rozlewnictwa wód mineralnych. W części karpackiej województwa małopolskiego występuje unikalny w skali europejski zbiornik wód geotermalnych Podhala. Poza tym obszarem występowanie wód geotermalnych ma charakter lokalny.

W 2008 r. w województwie małopolskim było 31 udokumentowanych źródeł wód leczniczych o łącznych zasobach wód wynoszących 1 611,8 m³/h. W latach 2006-2008 liczba udokumentowanych źródeł wód leczniczych nie zmieniła się. Zmianie uległa struktura rodzajowa tych źródeł. W 2006 r. było 20 źródeł wód mineralnych, a w 2008 17. Natomiast w przypadku źródeł wód mineralnych i termalnych wystąpiła sytuacja odwrotna, tzn. nastąpił wzrost liczby źródeł z 7 na 10. W analizowanym okresie o 6% wzrosły zasoby eksploatacyjne tych wód. Jednocześnie nastąpił, znaczny wzrost poboru tych wód (o 26%).

Produkcja wód leczniczych i mineralnych wykazuje tendencję wzrostową (o czym świadczy wzrost poboru tych wód w ostatnich latach) i powinna stanowić znaczący element działalności gospodarczej oraz wizytówkę województwa. Jednakże wydajność ujęć wód leczniczych wskazuje na ograniczone rezerwy zasobów tych wód w udokumentowanych obecnie złożach. Istnieją podstawy by sądzić, iż nowe koncesje nie poprawią znacząco bilansu wód leczniczych w Małopolsce. Należy jednak podkreślić, że występujące na obszarze Małopolski złoża wód leczniczych stanowią 33% wszystkich źródeł wód leczniczych w kraju. Obrazuje to pozycję województwa w tej dziedzinie gospodarki na tle innych regionów.

Tabela 22. Zasoby wód leczniczych udokumentowane geologicznie w latach 2006-2009

Wyszczególnienie	2006			2007			2008		
	liczba złóż	zasoby [m ³ /h]	pobór wody [tys. m ³ na rok]	liczba złóż	zasoby [m ³ /h]	pobór wody [tys. m ³ na rok]	liczba złóż	zasoby [m ³ /h]	pobór wody [tys. m ³ na rok]
Wody mineralne	20	145,7	194,8	22	156,8	177,1	17	137,5	202
Wody mineralne i słabo zmineralizowanie	3	137,5	224,8	3	153,4	256,6	3	137,2	219
Wody słabo zmineralizowanie	1	2,9	33,1	1	2,9	32,9	1	2,9	b. d.
Wody mineralne i termalne	7	1210	2542,5	7	1210	2517,9	10	1334,2	3362,2
Razem	31	1496,1	2995,2	33	1523,1	2984,5	31	1611,8	3783,2
dynamika zmian w stosunku do 2006 r.	100%	100%	100%	106%	102%	100%	100%	108%	126%

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Najważniejsze problemy i wnioski:

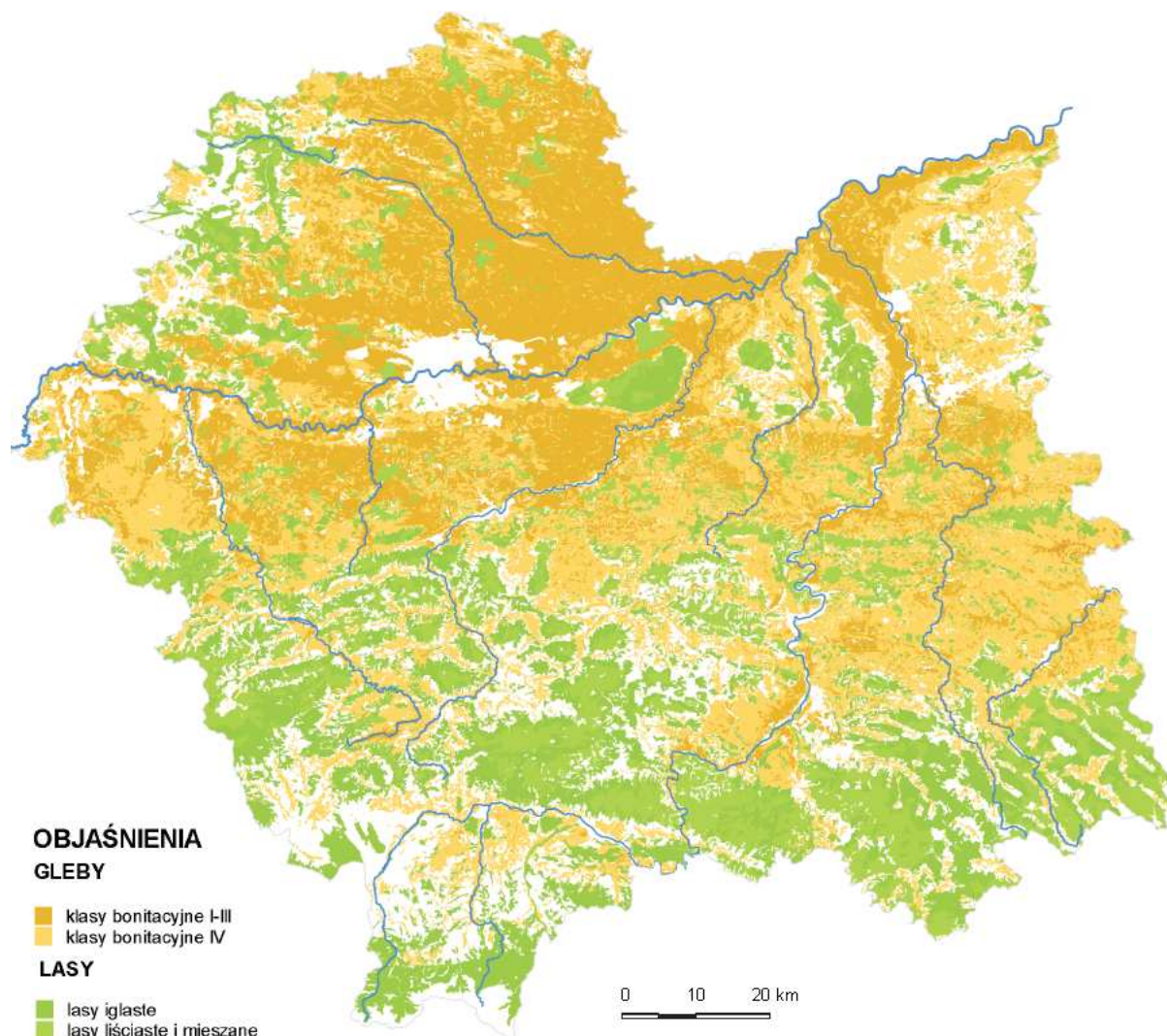
- nieregularne stany wód powierzchniowych związane z wahaniami wielkości opadów, potwierdzają konieczność budowy nowych i utrzymania istniejących zbiorników retencyjnych,
- niestabilność inwestycyjna budowy zbiornika „Świnna Poręba” – niepewność źródeł finansowania oraz przesuwanie w czasie terminu zakończenia inwestycji,
- brak rozstrzygnięć co do realizacji zbiorników retencyjnych ujętych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego,
- brak realizacji programu małej retencji – do tej pory nie zrealizowano żadnego zbiornika małej retencji,
- brak ochrony prawnej obszarów ochronnych zbiorników wód podziemnych,
- wzrost produkcji wód mineralnych przy niewielkim wzroście zasobów eksploatacyjnych,
- wzrost wykorzystania zasobów wód geotermalnych dla celów rekreacyjnych: Bukowina Tatrzańska, Zakopane, Bańska Niżna.

3.1.3. Gleby

Województwo małopolskie charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem rodzajowym, gatunkowym i typologicznym gleb. Najkorzystniejsze warunki glebowe do produkcji rolniczej znajdują się w północno-wschodniej części województwa małopolskiego (Wyżynie Miechowskiej i częściowo Sandomierskiej), na Wyżynie Krakowskiej w części Kotliny Oświęcimskiej oraz w północnej części Pogórza Karpackiego.

Klasyfikacja bonitacyjna gleb województwa małopolskiego wskazuje, że udział gleb klas I-III oraz klas IVa i IVb (dobre i średnie) osiąga 70% powierzchni użytków rolnych, najwyższy jest w powiatach: oświęcimskim i wadowickim – po ok. 90%, w krakowskim – 95%, i w proszowickim – 98% areалу. W znacznym stopniu obszary te pokrywają się z rejonami o największym udziale użytków rolnych w ogólnej ich powierzchni, tj. z obszarami cechującymi się dominacją rolnictwa w strukturze gospodarczej.

Rysunek 11. Zasoby glebowe i leśne w województwie małopolskim

Ogólna powierzchnia użytków rolnych na terenie województwa małopolskiego w 2009 r. wynosiła 934,8,2 tys. ha, co stanowiło 61,6% powierzchni województwa (w 2005 r. 943,1 tys. ha, czyli 62% % powierzchni Małopolski). Gminy o największym udziale użytków rolnych (powyżej 85% powierzchni) to gminy położone w północnej części województwa i należące m. in. do powiatów miechowskiego, proszowickiego oraz w części do powiatu krakowskiego. Rolnictwo ma największe znaczenie również w strukturze gospodarczej tych powiatów, co jest zgodne z ich uwarunkowaniami glebowymi. W obszarach tych presja inwestycyjna praktycznie nie występuje. Zatem zagrożenie wyłączenia gleb wysokich klas z produkcji rolniczej na tych obszarach jest niewielkie. Niekorzystne zjawisko występuje natomiast w strefie wokół Krakowa, m. in. w powiecie krakowskim i wielickim, które również odznaczają się występowaniem gleb wysokich klas. W powiatach tych powstało w 2008 r. najwięcej inwestycji budowlanych, co powoduje, że presja na zainwestowanie gleb wysokich klas jest tam znacząca. Podobna sytuacja występuje w powiecie oświęcimskim oraz częściowo bocheńskim, brzeskim i tarnowskim.

Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 II 1995 r. chroni przed przeznaczeniem na cele nierolnicze grunty rolne zaliczone do klas I-III oraz grunty rolne klas IV-VI wytworzone z gleb organicznych, nie uwzględnia natomiast klas IV-VI wytworzonych z gleb pochodzenia mineralnego. Przepisów ustawy nie stosuje się do gruntów rolnych stanowiących użytki rolne położonych w granicach administracyjnych miast.

Tabela 23. Grunty rolne wyłączone z produkcji rolniczej w województwie małopolskim w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
Grunty rolne wyłączone z produkcji rolniczej [ha]	175	265	461	392
Udział gruntów rolnych wyłączonych z produkcji rolniczej w stosunku do gruntów rolnych ogółem	0,04%	0,06%	0,11%	0,09%

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

W latach 2005-2008 znacznie wzrosła powierzchnia gruntów rolnych na glebach objętych ochroną wyłączonych z produkcji rolnej (o 124%). W 2005 r. wyłączonych zostało 175 ha, tj. 0,04% gruntów rolnych, a w 2008 r. 392 ha, co stanowiło 0,09% tych gruntów. Związane to było z intensyfikacją procesu inwestycyjnego w ostatnich latach, a szczególnie w 2007 r. Znaczna część gruntów wyłączonych z produkcji rolnej to grunty najwyższych klas bonitacyjnych. W 2008 r. 19% gruntów wyłączonych z produkcji rolniczej stanowiły gleby klas I-II, a 65% gleby klasy III.

Tabela 24. Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji w według działalności w latach 2005-2008

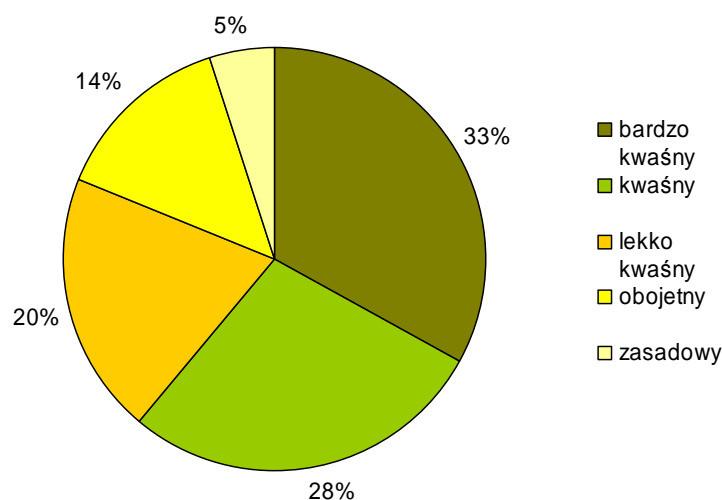
Rok	ogółem [ha]	w wyniku działalności w zakresie górnictwa i kopalnictwa surowców [ha]		w wyniku działalności w zakresie zaopatrywania w energię gaz i wodę [ha]	w wyniku innej działalności [ha]
		energetycznych	innych niż energetyczne		
2005	2 856	316	1 297	39	1 204
2006	2 633	116	1 216	39	1 262
2007	2 547	140	1 103	39	1 264
2008	2 352	140	1 069	39	1 104

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Powierzchnia gruntów które utraciły całkowicie wartość użytkową oraz gruntów o obniżonej wartości użytkowej rolniczej lub leśnej wymagających rekultywacji w latach 2005-2008 zmniejszyła się. W 2005 r. wynosiła 2 856 ha (0,19% pow. Małopolski), a w 2008 r. 2 352 ha (0,15% pow. Małopolski). Największy udział mają grunty zdewastowane i zdegradowane w wyniku działalności w zakresie górnictwa i kopalnictwa surowców, których udział w 2005 r. i 2008 r. wynosił 45%.

Niekorzystnym zjawiskiem występującym w Małopolsce jest nadmierna kwasowość gleb. W latach 2004-2007 tylko 19% gleb odznaczało się obojętnym lub zasadowym odczynem. Znaczny udział gleb kwaśnych wiąże się z koniecznością ich wapnowania. Ponadto do czynników ograniczających wartość użytkową gleb jest zagrożenie erozją wodną i wąwozową oraz w mniejszym stopniu erozją wietrzną. Województwo małopolskie cechuje się największym odsetkiem gleb użytkowanych rolniczo zagrożonych erozją wodną (56,6%) i 52,6% erozją wąwozową. Natomiast erozją wietrzną zagrożone jest około 25,1% gleb użytkowanych rolniczo.

Wykres 4. Struktura gleb w województwie małopolskim pod względem odczynu w latach 2004-2007

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Najważniejsze problemy i wnioski:

- w obszarze Małopolski największą presją inwestycyjną cechują się obszary wokół Krakowa, gdzie występują gleby wysokich klas,
- w miastach grunty rolne nie podlegają ochronie przed wyłączeniem ich z produkcji rolnej, a co za tym idzie gleby wysokich klas nie są chronione przed zabudową,
- w terenach podmiejskich skuteczność ochrony gleb najwyższych klas przed zainwestowaniem jest niewielka,
- zakwaszenie gleb i z tym związany wysoki udział gleb wymagających wapnowania,
- brak systemowego podejścia do działań rekultywacyjnych i monitoringu miejsc zanieczyszczeń gleb,
- znaczny odsetek gleb użytkowanych rolniczo zagrożony jest erozją wodną i wąwozową.

3.1.4. Zasoby leśne

Powierzchnia gruntów leśnych na obszarze województwa na przełomie ostatnich 3 lat nieznacznie się zwiększyła i wynosi obecnie ok. 437,5 tys. ha (w 2005 – 435,8 tys. ha), z czego lasy (według stanu na 31.12.2008 r.) zajmują ok. 432,6 tys. ha, tj. 99 % (w 2005 – 431,1 tys. ha), a pozostałe 1 % to grunty związane z gospodarką leśną.

Tabela 25. Powierzchnia gruntów leśnych w województwie (wszystkie formy własności) w latach 2005-2008

grunty leśne ogółem [ha]			
2005	2006	2007	2008
435 752,3	435 705,4	436 927,6	437 503,0
w tym lasy ogółem [ha]			
431 138,4	431 030,2	432 063,2	432 566,7

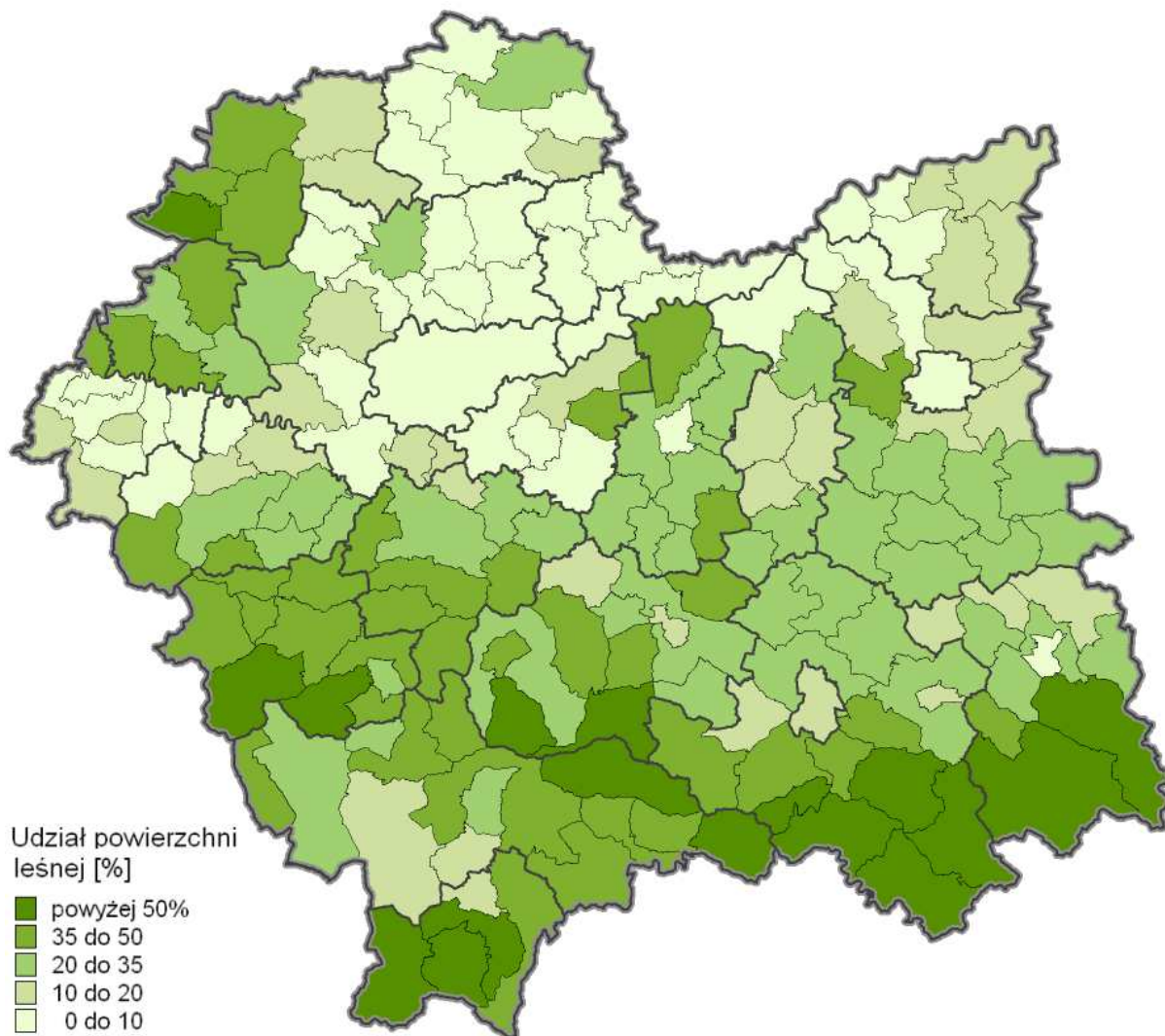
Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS.

Rozmieszczenie lasów w Małopolsce jest nierównomierne. Największe zwarte kompleksy leśne położone są w południowej części województwa oraz na Wyżynie

Krakowsko-Częstochowskiej. O nierównomiernym rozłożeniu lasów świadczą duże wahania wskaźnika lesistości w poszczególnych powiatach od 1,5% do 48,7%. Najwyższym wskaźnikiem lesistości charakteryzują się powiaty: suski (48,7%), tatrzański (47,9%), nowosądecki (43,9%) i gorlicki (43,8%), a najniższym powiaty: proszowicki (1,5%), oświęcimski (10,1%), dąbrowski (11,2%) i miechowski (12,0%). Natomiast wśród gmin najwyższy wskaźnik lesistości występuje w gminach: Szczawnica (84,6 %), Krynica Zdrój, Rytro i Łabowa (ponad 70 % powierzchni ogółem), a najmniejszy w gminach: Igołomia-Wawrzeńczyce (0,2%) i Nowe Brzesko (0,3%).

Największe powierzchnie lasów występują w powiatach nowosądeckim (67,1 tys. ha, tj. 15,5%), nowotarskim (54,5 tys. ha, tj. 12,6%) i gorlickim (41,9 tys. ha, tj. 9,7%), najmniejsze w proszowickim (275 ha), oświęcimskim (4 tys. ha) i dąbrowskim (5,9 tys. ha). Do gmin o największej powierzchni lasów ogółem zaliczają się gminy Uście Gorlickie (17,6 tys. ha, tj. 4,1%) oraz Sękowa (13,4 tys. ha, tj. 3,1%). Najmniejsza powierzchnia lasów i jednocześnie najniższy wskaźnik lesistości występuje w gminach: Igołomia-Wawrzeńczyce (10,8 ha, 0,2%) i Nowe Brzesko (16,3 ha, 0,3%).

Rysunek 12. Lesistość gmin województwa małopolskiego w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

W województwie małopolskim na jednego mieszkańca przypada 0,13 ha lasu (średnia dla Polski - 0,24 ha). Wskaźnik lesistości od 2005 r. zmienił się nieznacznie i wynosi obecnie 28,5 % (w 2005 – 28,4%), co sytuuje województwo małopolskie (podobnie jak w 2005 r.) na 9 miejscu w kraju, w granicach średniej krajowej wynoszącej 29,0 % powierzchni ogólnej.

Pomiędzy rokiem 2005, a 2008 powierzchnia lasów w województwie wzrosła nieznacznie tj. o 1,4 tys. ha, co stanowiło zaledwie 0,33% ogółu lasów w województwie (najwięcej lasów przybyło w 2007 r. – 1 tys. ha). Wśród powiatów największy wzrost odnotowano w powiecie tatrzańskim (o 940,4 ha, tj. o 4,4%). Największy spadek powierzchni lasów odnotowano natomiast w powiatach krakowskim i gorlickim, gdzie powierzchnia ta odpowiednio zmniejszyła się o 126 ha (0,8%) i 105 ha (0,3%).

W latach 2005 – 2008 największy procentowy wzrost powierzchni lasów odnotowano w mieście Maków Podhalański (o około 370%), przy czym w całej gminie Maków Podhalański odnotowano niewielki spadek powierzchni leśnej (o około 0,1%). Ponadto znaczny wzrost gruntów leśnych nastąpił w gminach Oświęcim (o 13%), Spytkowice (o 12,2%) i miastach: Trzebinia (o 17%) i Zakopane (o 9,2%). Natomiast w miastach: Oświęcim i Skąpa w analizowanym okresie nastąpił 100% spadek powierzchni lasów. Ponadto znaczny spadek powierzchni lasów wystąpił w gminach: Zator (o 14,3%), Wielka Wieś (8,5%) i Sułoszowa (o 6,7%).

W składzie gatunkowym Lasów Państwowych w województwie małopolskim przeważają drzewa iglaste, których udział wynosi około 61%. W ostatnich latach na skutek przebudowy tych lasów nastąpił spadek ich udziału o około 2%. W celu zwiększenia bioróżnorodności i poprawy odporności lasów wprowadza się do lasów iglastych gatunki liściaste. Skutkuje to wzrostem udziału lasów mieszanych, których udział wraz z lasami z przewagą gatunków liściastych wynosi około 39%.

W analizowanym okresie stan lasów w województwie małopolskim uległ nieznacznej poprawie, o czym może świadczyć znaczny spadek koncentracji w lasach dwutlenku siarki (o 47,9%), przy niewielkim wzroście koncentracji dwutlenku azotu (o 17,1%).

Tabela 26. Koncentracja gazowych zanieczyszczeń powietrza w lasach w Małopolskiej Krainie przyrodniczo- leśnej w latach 2005-2008

Wyszczególnienie		2005	2006	2007	2008
Dwutlenek siarki – SO ₂		5,53	4,72	2,72	2,88
	dynamika zmian w stosunku do 2005 r.	100,0%	85,4%	49,2%	52,1%
Dwutlenek azotu – NO ₂		6,96	8,06	7,27	8,15
	dynamika zmian w stosunku do 2005 r.	100,0%	115,8%	104,5%	117,1%

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Najważniejsze problemy i wnioski:

- spadek ilości zanieczyszczeń gazowych w lasach,
- poprawa struktury gatunkowej lasów - wzrost udziału lasów mieszanych,
- wzrost bioróżnorodności i odporności lasów.

3.2. Zagrożenie powodziowe i stan ochrony przed powodzią

Źródła zagrożenia powodziowego i jego zasięg

Województwo małopolskie, w całości położone w dorzeczu górnej Wisły, zaliczane jest do regionów o najwyższym zagrożeniu powodziowym. Podstawowym źródłem tego zagrożenia są letnie opady rozlewne i nawałne oraz ich odpływ w układzie hydrograficznym rzek w dorzeczu górnej Wisły. Dorzecze to dzieli się na lewobrzeżną i prawobrzeżną część dopływów Wisły, z których przeważająca część prawobrzeżna to karpackie dopływy o górskim charakterze. Tworzą one gęstą sieć potoków i rzek o nierównomiernym i gwałtownym odpływie, znacznie wyższym w okresach wezbrań od średniej krajowej. Problem zagrożenia powodzią dotyka ponad 80% województwa, a blisko 50% obszaru województwa narażone jest w stopniu najwyższym lub wysokim. Generalnie, poziom zagrożenia powodziowego w województwie jest o ok. 15% wyższy od średniego zagrożenia powodziowego w Polsce. Na ogólną liczbę 182 gmin aż 146 (80%) jest zagrożonych możliwością wystąpienia powodzi.

Rysunek 13. Zasięg zagrożenia powodziowego w Województwie Małopolskim według dotychczasowych ocen

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych zabranych przez WIOŚ w Krakowie

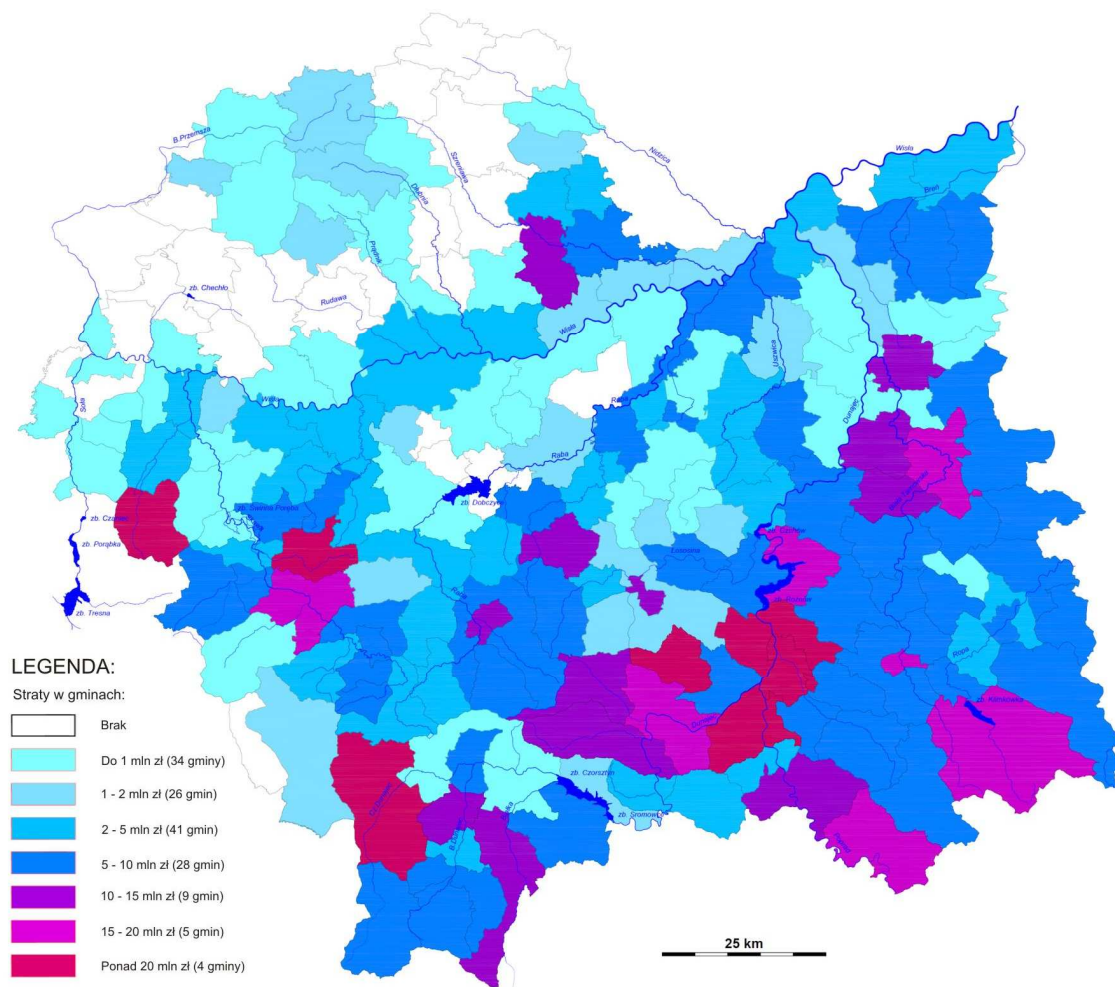
Wezbrania i powodzie występują kilka razy w roku, a średnio co 10 lat przybierają rozmiary klęski żywiołowej. Zagrożeniu powodziowemu w województwie małopolskim sprzyja koncentracja zagospodarowania przestrzennego i zabudowy w dolinach rzek i potoków, uwarunkowana układem topograficznym oraz tradycją rozproszenia zabudowy.

Największe zagrożenie stwarzają zlewnie Soły i Dunajca, ale także Raby, Skawy, Skawinki i Uszwicy. Ilustruje to Rysunek 13, gdzie przedstawiono zasięg zagrożenia powodziowego w województwie.

Ocena zagrożenia powodziowego

Podstawową miarą zagrożenia powodziowego są rzeczywiste straty powodziowe. W latach 2001 – 2008 ich wartość bezpośrednia wyniosła w sumie ponad 2 mld zł, a łączna wartość strat (doliczając wartość strat pośrednich) – przekroczyła znacznie wielkość 3 mld zł. W kwocie strat bezpośrednich: straty gmin i powiatów osiągnęły 1 292,5 mln zł, zaś straty w infrastrukturze drogowo – mostowej i hydrotechnicznej (służącej głównie ochronie przed powodzią) osiągnęły 758,2 mln zł. Najwyższe w tym okresie straty powodziowe wystąpiły w 2001 roku, kiedy to powódź objęła swym zasięgiem prawie cały obszar województwa. Poziom zagrożenia powodziowego w województwie małopolskim według wysokości strat gminnych w latach 2001-2008, przedstawiono na rysunku 14.

Rysunek 14. Wysokość bezpośrednich strat powodziowych poniesionych przez gminy województwa małopolskiego w latach 2001 - 2008

Źródło: Instytut Inżynierii i Gospodarki Wodnej Politechniki Krakowskiej

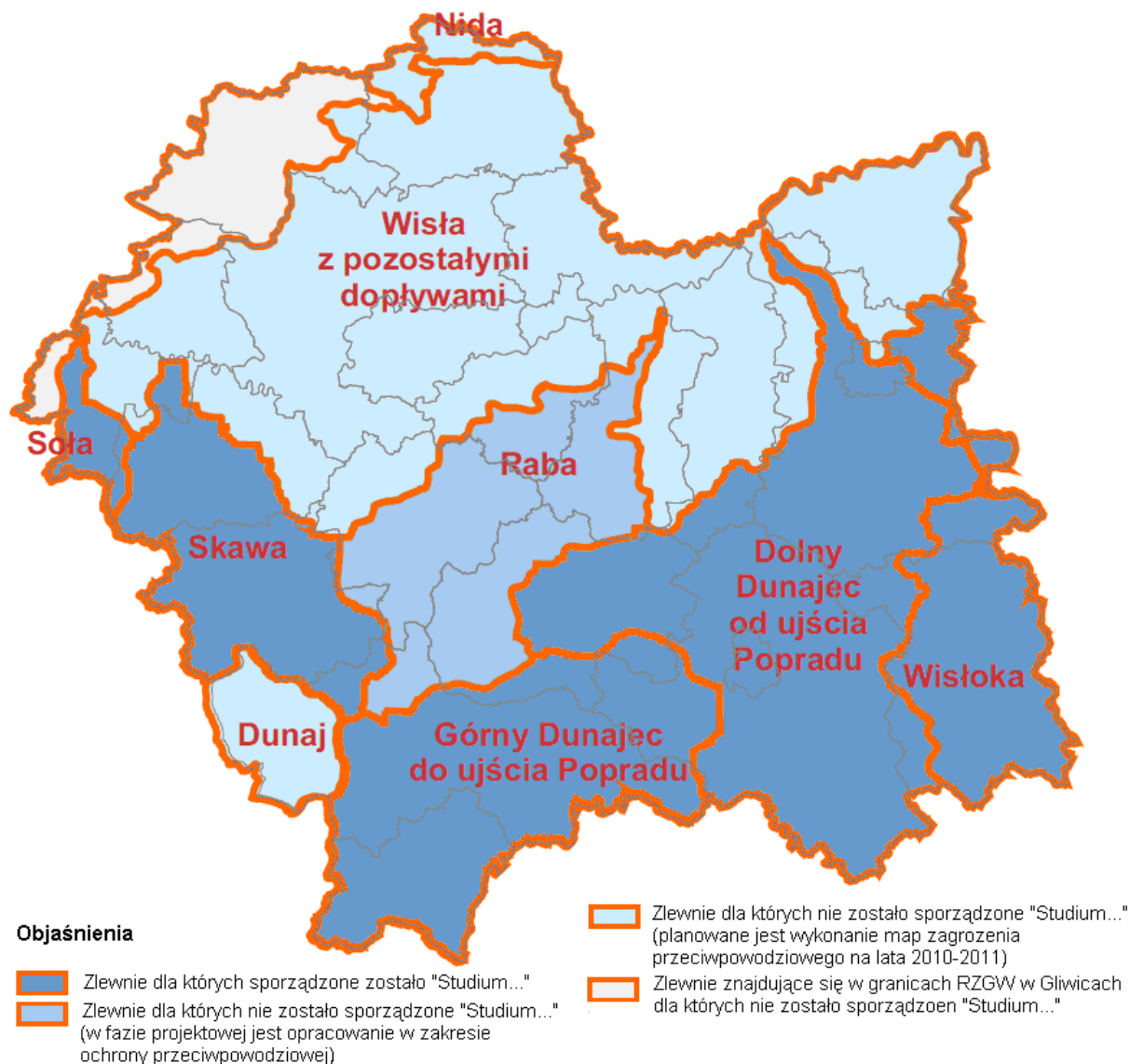
W latach 2006 - 2009 w województwie małopolskim wystąpiły powodzie o charakterze lokalnym. Przykładowo w wyniku lokalnych powodzi w 2006 r. poszkodowanych zostało 963 rodziny i 201 osób, którym łącznie wypłacono dotacje w wysokości 1,5 mln zł. W roku tym największe straty wśród ludności odnotowano na terenie gmin Radgoszcz, Ciężkowice, Skrzyszów i Uście Gorlickie. Natomiast w 2007 r. najpoważniejsze szkody wyrządziła powódź, która nawiedziła Małopolskę w dniach 5-10 września. Szczególnie dotkliwe straty odnotowano w powiatach: bocheńskim, limanowskim, oświęcimskim i wadowickim, gdzie koszt usuwania strat wyniósł odpowiednio po około 22 mln zł, 14,5 mln zł, 13 mln zł i 12,8 mln zł. W 2008 r. najgroźniejsza była powódź która miała miejsce w lipcu. Szczególnie dotkliwe straty w trakcie całego roku odnotowano w powiatach: nowotarskim, nowosądeckim, tatrzańskim oraz w mniejszym stopniu w powiatach: gorlickim, bocheńskim, tarnowskim, proszowickim, limanowskim, brzeskim. W powodziach w 2009 r. najbardziej ucierpiał powiat dąbrowski, ponadto bocheński, tarnowski, gmina Brzeszcze oraz gmina Borzęcin. Przekroczenia stanów alarmowych w dniach 22-29 czerwca 2009 r. wystąpiły w zlewni Wisły (na rzekach: Szreniawa, Rudawa, Uszwica i Skawinka), zlewni Dolnego i Górnego Dunajca (na rzekach: Dunajec, Biała, Łubinka, Kamienica, Niedziczanka i Wielki Rogoźnik).

Niezależnie od rzeczywistych strat powodziowych, miarą poziomu zagrożenia powodziowego w danym obszarze – w obrębie zlewni każdej z rzek, jest tak zwane potencjalne zagrożenie powodziowe, oceniane według statystycznej miary poziomu zagrożenia. Podstawową miarą statystyczną jest powódź stuletnia mierzona wartościami wezbrania o kulminacji przepływu odpowiadającej wartości 1%. Oceniany jest zasięg tego zagrożenia, a także wyższego, od strony rzek i potoków i jego rodzaj. Zgodnie z prawem europejskim (dyrektywa powodziowa - o ocenie i zarządzaniu ryzykiem powodziowym z 2007 roku), obecnie implementowanym do prawa polskiego, oceniany będzie także poziom ryzyka, którego częścią jest wartość strat powodziowych odpowiadających powyższemu zagrożeniu potencjalnemu.

Zgodnie z powyższym, dla potrzeb planowania ochrony przed powodzią, wraz z wejściem w życie zmiany ustawy z dnia 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy Prawo wodne, zgodnie z art. 79 ust. 2 dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej sporządza studium ochrony przeciwpowodziowej dla poszczególnych zlewni ustalających granice zasięgu wód powodziowych o określonym prawdopodobieństwie występowania oraz kierunki ochrony przed powodzią. W latach 2006 – 2009 takie opracowania nie powstały w całości, przygotowano tylko ich elementy.

Na podstawie nieobowiązujących już przepisów prawnych przed końcem 2004 r., dla celów poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego sporządzone zostały przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie „*Studia określające granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią dla terenów nieobwałowanych*” dla zlewni 5 rzek: Soły, Skawy, górnego Dunajca do ujścia Popradu dolnego Dunajca od ujścia Popradu i Wisłoki (Rysunek 15). Docelowo dla obszaru Małopolski miało powstać 9 studiów stanowiących oddzielne opracowania dla poszczególnych zlewni rzek, które są sukcesywnie wykonywane według powodziowej dyrektywy europejskiej z 2007 roku.

Rysunek 15. Obszary zlewni rzek w granicach województwa małopolskiego wyznaczone na potrzeby sporządzenia *Studiów określających granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią dla terenów nieobwałowanych*

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych RZGW w Krakowie

Możliwość pojawienia się zagrożeń, o których mowa powyżej, musi znaleźć odzwierciedlenie w prawidłowym planowaniu przestrzennym. Najskuteczniejszym i najwłaściwszym sposobem uniknięcia szkód w obszarach narażonych na te zagrożenia jest maksymalne ograniczenie ich zainwestowania, a w szczególności wykluczenie spod zabudowy kubaturowej.

Stan ochrony przed powodzią

Od 2006 r. sytuacja w zakresie ochrony przeciwpowodziowej nie zmieniła się zasadniczo. Nadal ochronie przed powodzią służy 1 016,3 km wałów przeciwpowodziowych oraz 6 zbiorników zaporowych o łącznej pojemności ok. 600 hm³, z której tylko część pojemności służy ochronie przed powodzią (są to zbiorniki na Dunajcu: *Czorsztyń-Niedzica*, *Rożnów* i *Czchów*, na Rapie: *Dobczyce*, na Ropie: *Klimkówka* i na Dłubni: *Zesławice*) - stan bez zmian w porównaniu do danych z Raportu 2006. Istniejące wały chronią przed powodzią obszar o łącznej powierzchni ponad 108 tys. ha. Ponadto na terenie województwa zlokalizowane są inne obiekty hydrotechniczne, do których należą: 884 śluz i przepustów

wałowych, 20 przepompowni melioracyjnych obejmujących oddziaływaniem obszar o powierzchni ponad 35 tys. ha, 6 stopni wodnych – poprawiających stabilność koryt rzecznych, a także regulacje i umocnienia koryt potoków i rzek ograniczające szkody w okresie powodzi. Jako wsparcie retencyjne uznać można również ponad 4 230 ha stawów rybnych stanowiących jeden z elementów małej retencji.

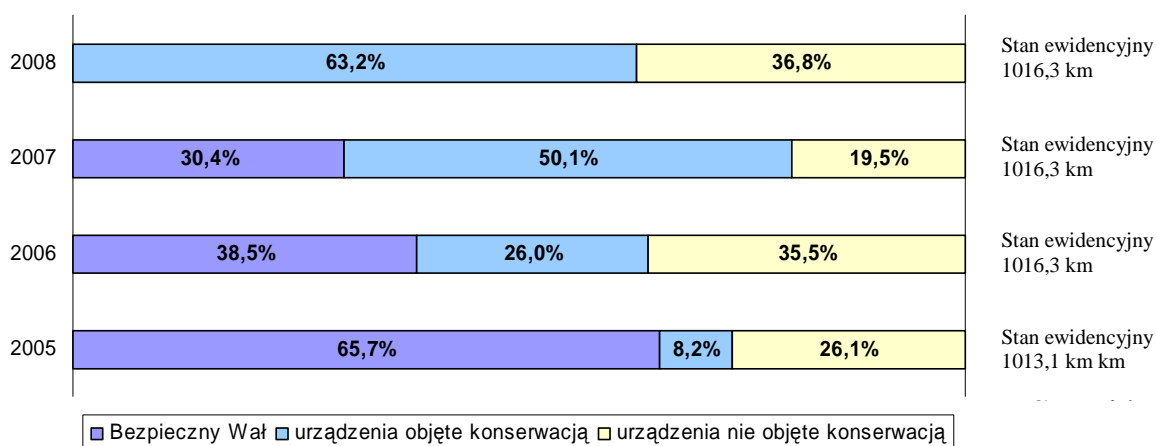
W dalszym ciągu trwa budowa zbiornika Świnna Poręba na rzece Skawie, którego realizację przewidywano początkowo na lata 1986–1996. Oficjalny termin zakończenia inwestycji to 2010 r. Aktualnie proponuje się przesunięcie terminu zakończenia prac na rok 2013.

Z programowanych w ramach „Programu małej retencji” 65 zbiorników i 4 polderów wspomagających także retencje przeciwpowodziową, do chwili obecnej nie zrealizowano żadnego. Podjęto działania przygotowawcze do realizacji trzech z nich (etap uzgadniania projektów i regulacji spraw własnościowych gruntów): Joniny w gminie Ryglice, Skrzyszów w gminie Skrzyszów i Grodna w gminie Grodna. Na etapie projektowym jest budowa nowych obwałowań m.in. na rzece Poprad w Muszynie (3,4 km) i na rzece Białej w Białej Niższej (2,9 km).

W latach 2006 - 2008 w ramach prac z zakresu eksploatacji i konserwacji cieków i urządzeń melioracji wodnych realizowanych przez MZMiUW w Krakowie wykonano konserwację 1040,4 km rzek i potoków (2006 - 220 km, 2007 - 564 km, 2008 - 256,4 km), 1415,9 km wałów przeciwpowodziowych (2006 - 264 km, 2007 - 510 km, 2008 - 641,9 km), a także remonty stacji pomp, prace projektowe, badanie i ocenę stanu wałów i budowli hydrotechnicznych.

Od 2002 r. realizowany był program „Bezpieczny Wał”, co wpłynęło na poprawę stanu konserwacji wałów i jest obecnie kontynuowane w ramach programu „Zielony Wał”. W 2005r. 65,7% wałów przeciwpowodziowych była objęta tym programem, a w 2007 r. 30,4%.

Wykres 5. Wały przeciwpowodziowe objęte (w tym w ramach programu „Bezpieczny Wał”) i nie objęte konserwacją w latach 2005 – 2008

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych MZMiUW w Krakowie

Stan infrastruktury przeciwpowodziowej ponadlokalnej (zbiorniki wodne, wały przeciwpowodziowe oraz regulacje i umocnienia rzek) omówiono w rozdziale 4.10.

Ogólnie jednak system zabezpieczeń przeciwpowodziowych w Małopolsce nie jest wystarczający. Poziom dotychczasowych rzeczywistych strat powodziowych oraz kolejno opracowywane oceny potencjalnego zagrożenia powodziowego wskazują, że skuteczność

obecnego systemu ochrony jest ciągle niska. Potwierdza to także wzrastająca wysokość corocznych szkód i strat powodziowych, które wyniosły łącznie (na obszarze RZGW w Krakowie) 194 mln zł w 2007 r., 261 mln zł w 2008 r. i 519 mln zł w 2009 r.

Brak jest systemu kompleksowej ochrony przeciwpowodziowej, która powinna objąć dwa następujące, najważniejsze elementy: (1) prewencje przeciwpowodziową ograniczającą obecne i wzrost w przyszłości zagrożenia powodziowego, (2) kompleksowe zabezpieczenie – czyli wzajemnie uzupełniające się i współpracujące środki ochrony przed powodzią, obejmujące głównie retencję wód opadowych i wezbraniowych oraz ograniczenie szkód (wały przeciwpowodziowe, kanały ulgi, skuteczne regulacje i umocnienia koryt rzecznych. Dodatkowo, zły stan techniczny istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej przyczynia się do występowania na terenie Małopolski corocznych powodzi na mniejszą lub większą skalę.

Perspektywa poprawy stanu ochrony przed powodzią

W 2007 roku rozpoczęto prace nad opracowaniem „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”. W ciągu ostatnich 2 lat, Program ten został dopracowany, a obecnie (w 2010 roku) jest przygotowywany do objęcia ustawą sejmową. Tym samym, jego wdrożenie – zarówno w części inwestycji przewidzianych do realizacji do 2020 roku jak i w części po 2020 roku będzie regulowane prawnie i finansowo.

Znaczna część Programu dotyczy województwa małopolskiego – najbardziej zagrożonego powodzią w całym dorzeczu górnej Wisły. Wyodrębniono w nim podniesienie skuteczności ochrony terenów przybrzeżnych samej Wisły poprzez modernizację systemu obwałowań z uwzględnieniem wałów cofkowych na dopływach Wisły, podniesienie zabezpieczenia przed powodzią - a w tym gospodarowanie wodami opadowymi – na terenach aglomeracji, a także kompleksowe podejście do ograniczenia zagrożenia powodziowego na terenie zlewni rzecznych w obszarze województwa.

Program uwzględnia wymagania dotyczące oceny zagrożenia i ryzyka powodziowego, a tym samym jest ukierunkowany na podniesienie efektywności systemu ochrony przed powodzią, którego stan jest wysoce nieefektywny.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- stan zagrożenia i ochrony przed powodzią wymaga podniesienia efektywności działań w kierunku kompleksowego podejścia, co jest przedmiotem opracowanego „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły” z uwzględnieniem województwa małopolskiego,
- ciągle brak odpowiedniego zakresu oceny, a tym samym danych o stanie technicznym budowli służących ochronie przeciwpowodziowej,
- brak odpowiednich warunków i środków na konserwację i utrzymanie budowli służących ochronie przeciwpowodziowej oraz cieków wodnych w stanie zapewniającym bezpieczne odprowadzenie wód wezbraniowych,
- brak studiów ochrony przed powodzią w myśl obowiązujących przepisów ustawy prawo wodne i europejskiej dyrektywy powodziowej,
- istniejąca retencja zbiornikowa wymaga weryfikacji z punktu widzenia ochrony przeciwpowodziowej, w zakresie powiększenia i dyspozycyjności jej rezerwy powodziowej,
- opóźnienie zakończenia budowy zapory Świnna Poręba,
- brak realizacji programu małej retencji – zweryfikowanego w zakresie ochrony przed powodzią.

3.3. Ochrona przed zagrożeniami osuwiskowymi

Obowiązek prowadzenia obserwacji i rejestru terenów zagrożonych masowymi ruchami ziemi nałożyła na starostów ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony

środowiska (art. 110a ust. 1). Minister Środowiska, aby wspomóc działania starostów już zrealizował tematy:

- **„Rejestracja osuwisk na terenach Karpat (monitoring zdarzeń katastrofalnych na obszarze polskich Karpat fliszowych)”**

Temat został zrealizowany w latach 2001-2004 przez Państwowy Instytut Geologiczny Oddział Karpacki. Badaniami w Małopolsce objęta została gmina i miasto Gorlice. Celem pracy było wykonanie pilotażowych prac związanych z inwentaryzacją osuwisk występujących na stokach karpackich w wybranych gminach, określenie warunków i przyczyn ich powstawania, obserwacja rozwoju wybranych czynnych współcześnie osuwisk na przestrzeni czasu trwania projektu oraz stworzenie bazy danych zinwentaryzowanych osuwisk z uwzględnieniem informacji o przyczynach, zagrożeniach i skutkach tych zjawisk dla zagospodarowania terenu. W ramach tematu wykonano mapy osuwiskowości i mapy zagrożeń związanych z osuwiskami w skali 1 :10 000 na terenie wybranych gmin. Stworzono również bazę danych dla osuwisk wykartowanych przy pomocy aparatury GPS.

- **System Osłony Przeciwośuwiskowej SOPO** – jest to projekt o znaczeniu ogólnokrajowym realizowany w trzech etapach.

W ramach Etapu I prowadzone było „**Kartowanie pilotażowe osuwisk wraz z wyznaczeniem obszarów ich występowania w Polsce**”. W etapie II Projektu SOPO zostanie przeprowadzone „Kartowanie i wykonanie Map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla obszaru Karpat Polskich (75% powierzchni) oraz monitorowanie wybranych osuwisk w Karpatach.” Mapy dla pozostałej części obszaru Karpat (25% powierzchni) oraz Polski pozakarpackiej, wraz z założeniem monitoringu na wybranych osuwiskach będą wykonywane w Etapie III Projektu SOPO (w latach 2012-2015).

Cały Projekt ma za zadanie wspomaganie władz lokalnych w wypełnianiu obowiązków dotyczących problematyki ruchów masowych wynikających z odpowiednich ustaw (z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych) i rozporządzeń (Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20.06.2007 r. w sprawie informacji dotyczących ruchów masowych ziemi).

Wyniki Projektu mają pomóc w zarządzaniu ryzykiem osuwiskowym, czyli w ograniczeniu w znacznym stopniu szkód i zniszczeń wywołanych rozwojem osuwisk poprzez zaniechanie budownictwa drogowego i mieszkaniowego w obrębie aktywnych i okresowo aktywnych osuwisk. Jest to obecnie jeden z najważniejszych projektów geologicznych realizowanych w Ministerstwie Środowiska, którego wyniki będą miały duży wpływ na gospodarkę i finanse państwa polskiego z jednej strony, a z drugiej - na aspekty społeczno-ekonomiczne. Wyznaczenie dokładnej lokalizacji i zasięgu osuwisk aktywnych i okresowo aktywnych oraz terenów zagrożonych rozwojem ruchów masowych na mapach w skali 1 : 10 000 przy jednoczesnym prowadzeniu monitoringu osuwisk najbardziej niebezpiecznych pozwoli w przyszłości w znacznym stopniu ograniczyć i kontrolować zabudowę tych terenów, a tym samym uniknąć katastrofalnych zniszczeń wywołanych procesami geodynamicznymi i w ten sposób zaoszczędzić ogromne kwoty wydawane z budżetu państwa na usuwanie negatywnych skutków tych katastrof i pomoc poszkodowanym ofiarom.

W ramach I Etapu Projektu w latach 2006-2008, realizowanego w Państwowym Instytucie Geologicznym, wykonane zostały następujące zadania (których kontynuacja nastąpi w dalszych etapach):

1. Opracowano zasady i kryteria wyznaczania obszarów predysponowanych do występowania i rozwoju ruchów masowych w Polsce pozakarpackiej.

2. Wykonano kartograficzne prace terenowe w obrębie 6 wytypowanych gmin (w woj. Małopolskim - Gorlice) W wyniku tych prac rozpoznano i udokumentowano osuwiska oraz

tereny zagrożone ruchami masowymi, zaznaczono zasięgi tych obszarów na mapach w skali 1:10 000 i sporządzono Karty Rejestracyjne dla wszystkich osuwisk i terenów zagrożonych.

3. Sporządzono projekt prac geologicznych dla założenia monitoringu na osuwisku w Hańczowej (gmina Uście Gorlickie, powiat Gorlice, województwo małopolskie).

4. Wydano "Instrukcję opracowania Mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1:10 000", która zawiera jednolitą metodykę prowadzenia kartograficznych prac terenowych w następnych etapach Projektu SOPO. Instrukcja wykonywania wyżej wymienionych map została rozesłana do Starostów powiatowych odpowiedzialnych za prowadzenie rejestru terenów zagrożonych ruchami masowymi.

5. Opracowano projekt bazy danych o zagrożeniach osuwiskowych SOPO. Baza SOPO jest umieszczona w strukturze Centralnej Bazy Danych Geologicznych i dostępna dla użytkowników zewnętrznych (<http://osuwiska.pgi.gov.pl>). W bazie SOPO będą stopniowo gromadzone Karty Rejestracyjne Osuwisk i Terenów Zagrożonych, mapy w skali 1 : 10 000 z lokalizacją osuwisk i terenów zagrożonych oraz wyniki prowadzonych badań monitoringowych.

6. Przygotowano schemat zarządzania dalszymi etapami Projektu SOPO. Wytypowano również 100 osuwisk, na których zostanie założony system monitoringu.

W 2008 r. zostało uruchomione przedsięwzięcie geologiczne pn. „System Osłony Przeciwosuwiskowej SOPO Etap II - Kartowanie i wykonywanie map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla obszaru Karpat Polskich (75% powierzchni) oraz monitorowanie wybranych osuwisk w Karpatach”. Będzie ono realizowane w latach 2008-2012. Jego celem jest:

- wykonanie map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1:10 000 dla 75 % powierzchni obszaru Karpat;
- założenie systemu monitoringu powierzchniowego i wglębnego na wybranych 60 osuwiskach karpackich;
- prowadzenie, uzupełnianie, aktualizacja i rozbudowa bazy danych o zagrożeniach osuwiskowych SOPO.

Mapy dla pozostałej części Karpat (25% powierzchni) oraz dla terenu Polski położonego poza obszarem Karpat wraz z założeniem monitoringu na 30 osuwiskach w Karpatach i w 10 osuwiskach poza Karpatami będą wykonywane w Etapie III Projektu SOPO (planowany okres realizacji w latach 2013-2016).

W związku z realizacją tego przedsięwzięcia w 2008 r. przeprowadzono kartograficzne prace terenowe na obszarze 24 gmin karpackich (w woj. małopolskim - 14 gmin: Bochnia, Bochnia Miasto, Łapanów, Trzciana, Lipnica, Nowy Wiśnicz, Żegocina, Brzesko, Gnojnik, Dębno, Iwkowa, Laskowa, Zakliczyn i Wieliczka) zakończone wykonaniem terenowych map osuwisk w skali 1:10 000. Wszystkie materiały terenowe są obecnie sprawdzane przez Zespół Koordynacyjny. W grudniu 2008 Komisja Opracowań Kartograficznych przy Ministrze Środowiska przyjęła autorską mapę osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla gminy Wieliczka i wprowadzono do bazy danych SOPO część kart rejestracyjnych osuwisk z gminy Wieliczka.

W 2009 r. przeprowadzono i zakończono uzupełniające prace terenowe oraz prace kameralne na obszarze 24 gmin karpackich: w woj. małopolskim – 14 gmin: Bochnia, Bochnia Miasto, Łapanów, Trzciana, Lipnica, Nowy Wiśnicz, Żegocina, Brzesko, Gnojnik, Dębno, Iwkowa, Laskowa, Zakliczyn i Wieliczka. W wyniku tych prac opracowano mapy osuwisk i terenów zagrożonych dla ww. gmin wraz z tekstami objaśnień.

Od kwietnia 2009 rozpoczęto etap prac terenowych dla nowych 27 gmin w województwie małopolskim. Dla gmin: Świnna, Raciechowice, Rzezawa, Mszana Dolna,

Niedźwiedź, Jordanów i Jordanów Miasto, prace zostały zakończone pod koniec 2009 i trwa analiza pozyskanych materiałów.

Najważniejsze zmiany prawne w latach 2006-2009

- Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20.06.2007 r. w sprawie informacji dotyczących ruchów masowych ziemi.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- Rzeźba i budowa geologiczna obszaru województwa małopolskiego powodują, że duża jego część predysponowana jest do występowania osuwisk.
- Obecnie trwają prace nad wykonywaniem map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w Polsce, w tym w województwie małopolskim. Jednakże nadal brak jest map osuwiskowych i opracowań zawierających identyfikację wszystkich obszarów osuwiskowych i obszarów predestynowanych do powstania osuwisk w Małopolsce.
- Brak pełnego rozpoznania obszarów zagrożonych osuwiskami pozwala na zagospodarowanie tych obszarów, a co za tym idzie stwarza zagrożenie i powoduje straty związane z uaktywnianiem się osuwisk.

3.4. System przyrodniczy i jego ochrona

Województwo małopolskie cechuje niespotykane w Polsce zróżnicowanie środowiska przyrodniczego. Ponad połowa powierzchni województwa objęta jest ochroną prawną. W województwie małopolskim obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione zajmują powierzchnię 790 348,6 ha, co stanowi ok. 52% powierzchni województwa ogółem (w roku 2005 - 59%). Spadek udziału obszarów prawnie chronionych wynika przede wszystkim z ograniczenia zasięgu obszarów chronionego krajobrazu.

Pod względem udziału powierzchni prawnie chronionej małopolska zajmuje 2 miejsce w kraju. W województwie małopolskim znajduje się około 8% wszystkich obszarów chronionych w Polsce.

Tabela 27. Obszary chronione w województwie małopolskim w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
Powierzchnia obszarów prawnie chronionych	894 385,20	790 295,50	790 332,60	790 348,60
Udział w powierzchni ogółem województwa małopolskiego	58,9%	52,1%	52,1%	52,1%
Udział w obszarach chronionych w Polsce	8,8%	7,9%	7,8%	7,8%

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Przedstawiona w Tabeli 26 powierzchnia obszarów prawnie chronionych w latach 2005-2008 nie uwzględnia powierzchni przyjętych i projektowanych obszarów natura 2000. Dodanie tych obszarów do ogólnej sumy obszarów chronionych jest bezzasadne, gdyż znaczna część obszarów natura 2000 pokrywa się z pozostałymi formami ochrony.

W latach 2005-2006 największy przyrost powierzchni prawnie chronionej odnotowano w przypadku obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, tj. o 93 467 ha (wzrost o 6%). Natomiast największy spadek wystąpił w przypadku obszarów chronionego krajobrazu, tj. o 107 200 (spadek o 7%). Pod względem liczby najwięcej przybyło projektowanych obszarów specjalnej ochrony siedlisk Natura 2000 (62 nowe obszary). Miało

to stosunkowo niewielkie przełożenie na wzrost powierzchni, który wyniósł 32 231 ha (wzrost o 2%).

Parki narodowe

Na obszarze Małopolski jest 6 parków narodowych (bez zmian w porównaniu do 2005 r.). Zajmują one łącznie 38 118,3 ha, co stanowi 2,52 % powierzchni województwa.

Rezerваты przyrody

W województwie małopolskim znajduje się 85 rezerwatów przyrody zajmujących ogółem powierzchnię 3 346,9 ha (0,22 % powierzchni województwa). W stosunku do 2006 r. zwiększyła się liczba i powierzchnia rezerwatów (w roku 2005 r. było ich 84 o ogólnej pow. 3 024,6 ha, 0,20 % powierzchni województwa). Wojewoda Małopolski powiększył obszar rezerwatu przyrody „Baniska” o powierzchnię 86,44 ha oraz utworzył rezerwat „Pazurek” o powierzchni 187,91 ha.

Parki krajobrazowe

W województwie małopolskim znajduje się 11 parków krajobrazowych (stan bez zmian w porównaniu do 2005 r.). Obejmują one powierzchnię 181 040,6 ha, co stanowi blisko 12% obszaru województwa małopolskiego.

W 2006 r. w życie weszły rozporządzenia aktualizujące dotychczasowe akty prawne regulujące funkcjonowanie parków krajobrazowych należących do Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych. Miało to odzwierciedlenie w niewielkim spadku powierzchni parków krajobrazowych w województwie małopolskim oraz wzroście powierzchni ich otulin. Ogółem w latach 2005-2009 powierzchnia parków krajobrazowych zmniejszyła się o 180 ha, a powierzchnia otulin wzrosła o 9 608 ha.

Dotychczas (wg. stanu na 2006 r.) część tych parków tworzyła zespoły: Jurajskich Parków Krajobrazowych oraz Parków Krajobrazowych Pogórza w Tarnowie.

Z dniem 1 sierpnia 2009 roku Samorząd Województwa Małopolskiego przejął od wojewody całość kompetencji w zakresie parków krajobrazowych oraz obszarów chronionego krajobrazu. Natomiast na skutek wejścia w życie zarządzenia nr 24/09 z dnia 30 stycznia 2009 r. Wojewody Małopolskiego połączone zostały państwowe jednostki budżetowe i utworzony został Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego w skład którego weszły wszystkie parki krajobrazowe w województwie. Zmiany te miały charakter organizacyjny, nie wpłynęły na wielkość obszarów objętych tą formą ochrony.

Z projektowanych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego parków krajobrazowych nie powstał żaden.

Obszary chronionego krajobrazu

Na obszarze województwa małopolskiego znajduje się 10 obszarów chronionego krajobrazu, w tym 5 w całości (ilość bez zmian w porównaniu do 2006 r.). Zajmują one łącznie 572 500,0 ha co stanowi 37,80 % powierzchni województwa. Obejmują one głównie południowe i wschodnie części regionu. W 2005 r. zajmowały one powierzchnię 679 700,2 ha co stanowiło 44,88 % powierzchni województwa. Do zmniejszenia powierzchni przyczyniło się w znacznym stopniu wejście w życie rozporządzenia Nr 92/06 Wojewody Małopolskiego z dnia 24 listopada 2006 r., w którym Obszarowi Chronionego Krajobrazu Województwa Nowosądeckiego nadano nazwę „Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu” oraz została zmniejszona powierzchnia tego obszaru.

Obszary Natura 2000

Na obszarze województwa było według stanu na koniec roku 2009 r.:

- 11 obszarów specjalnej ochrony ptaków OSO,
- 88 projektowanych obszarów specjalnej ochrony siedlisk SOO.

W porównaniu do 2005 roku znacząco zwiększyła się liczba obszarów Natura 2000 w związku z tym i ich powierzchnia. Część obszarów natura 2000 pokrywa się z obszarami objętymi innymi formami ochrony przyrody m.in. parkami narodowymi i krajobrazowymi. Ponadto niektóre obszary OSO pokrywają się całkowicie (Tatry) lub częściowo (m.in. Pieniny, Beskid Niski) z obszarami SOO.

- Obszary specjalnej ochrony ptaków OSO

Na obszarze województwa ustanowionych jest 11 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) i zajmują one łączną powierzchnię 133 664,59 ha (w 2005 r. odnotowano ich 3 tj. Gorce, Puszcza Niepołomska i Tatry o łącznej powierzchni 40 197,3 ha).

Minister Środowiska rozporządzeniem z dnia 5 września 2007 r. ustanowił nowe obszary specjalnej ochrony ptaków natura 2000 tj: Babia Góra, Beskid Niski, Torfowiska Orawsko - Nowotarskie i Pieniny. Zmienione zostały powierzchnie niektórych obszarów - zmniejszona została powierzchnia Gorców a zwiększona Puszczy Niepołomickiej oraz Tatr.

Następnie do istniejących już 7 obszarów OSO rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 r. dołączono kolejne 4 nowe obszary tj. Dolina Dolnej Skawy, Dolina Dolnej Soły, Pasma Policy oraz Stawy w Brzeszczach. Jednocześnie została zmniejszona powierzchnia obszaru Beskidu Niskiego.

- Obszary specjalnej ochrony siedlisk SOO

Wg stanu na 2005 w województwie małopolskim do Komisji Europejskiej zgłoszonych było 26 projektowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk.

Komisja Europejska decyzją z dnia 13.11.2007 r. zatwierdziła 10 obszarów z w/w listy zgłoszonych tj.: Dolina Prądnika, Dolinki Jurajskie, Jaroszewiec, Kalina-Lisiniec, Koło Grobli, Lipówka, Michałowiec, Pustynia Błędowska, Sterczów Ścianka i Wały.

W latach 2006 -2009 lista ta była kilkakrotnie weryfikowana (dołączały do niej kolejne obszary, zmieniały się nazwy lub granice) i przekazywana następnie do KE.

Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 25.01.2008 r. zostało zatwierdzonych kolejnych projektowanych 11 obszarów: Babia Góra, Czarna Orawa, Kostrza, Na Policy, Ostoja Gorczańska, Ostoja Magurska, Ostoja Popradzka (zmiana nazwy w 2007 r. – poprzednio zgłoszony pod nazwą Beskid Sądecki), Ostoje Nietoperzy Okolic Bukowca, Pieniny, Tatry, Torfowiska Orawsko-Nowotarskie.

Decyzją Komisji z dnia 12.12.2008 r. przyjmującą na mocy Dyrektywy Rady 92/43/EWG drugi zaktualizowany wykaz obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty zostało zatwierdzonych kolejnych 15 projektowanych obszarów tj: Bednarka, Beskid Mały (w jego obszar włączony został projektowany obszar pn Madohora), Cerkiew w Łosiu koło Ropy, Czarna, Dolina Białki, Grota Zbójnicka na Łopieniu, Krynica, Luboń Wielki, Łabowa, Małe Pieniny, Nawojowa, Opactwo Cystersów w Szczyrzycu, Ostoja Środkowojurajska, Podkowce w Szczawnicy, Polana Biały Potok,

Według stanu na 20 lipca 2009 r. zatwierdzonych przez Komisję Europejską było 36 projektowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk o łącznej powierzchni 130 522,9 ha. Ponadto pod koniec 2009 r. wysłano do zatwierdzenia do Komisji Europejskiej kolejne obszary specjalnej ochrony siedlisk SOO (które do tej pory miały status obszarów potencjalnych) jako propozycja zamykająca prace nad siecią Natura 2000. Skutkiem czego na obszarze województwa małopolskiego wyróżnia się 88 projektowanych obszarów specjalnej ochrony siedlisk SOO.

Do października 2009 r. istniała lista Potencjalnych Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk stanowiąca propozycję utworzenia kolejnych obszarów sieci natura 2000. Na liście tej znajdowało się 59 potencjalnych Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 o łącznej powierzchni 23 544,91 ha. W większości były to obszary z list Shadow 2006 i Shadow 2008 (wcześniej sporządzanych i zgłaszanych do KE przez organizacje pozarządowe).

Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o ochronie przyrody zatwierdzone przez Komisję Europejską mają status „obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty”, a ich oficjalne wyznaczenie nastąpi w drodze rozporządzenia.

Pomniki przyrody

W 2008 r. zarejestrowanych było 2 183 pomników przyrody, tj. o 6 mniej niż w 2005 r. (w 2005 r. było 2 189 pomników przyrody).

Stanowiska dokumentacyjne

Na obszarze województwa zarejestrowanych jest 80 stanowisk dokumentacyjnych – ich ilość nie zmieniła się w stosunku do 2006 r.

Użytki ekologiczne

Na obszarze województwa zarejestrowanych jest 30 użytków ekologicznych. Zajmują one łączną powierzchnię 809,4 ha. Największe powierzchnie zajmują w powiatach: olkuskim, wielickim i krakowskim. W latach 2006 r. – 2009 r. wzrosła ich ilość z 26 do 30, a w związku z tym i ich powierzchnia ogólna. Utworzone zostały następujące użytki: „Uroczysko Kowadza w Tyńcu”, „Staw przy Kaczeńcowej”, „Rozlewisko potoku Rzewnego” oraz „Dolina Prądnika” - wszystkie położone w gminie Kraków.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Na obszarze województwa zarejestrowano 3 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (bez zmian w porównaniu do 2006 r.). Zajmują one łączną powierzchnię 104,6 ha.

Strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania chronionych gatunków ptaków

Ochrona gatunkowa obejmuje okazy gatunków oraz siedliska i ostoje roślin, zwierząt i grzybów. Na terenie województwa jest ich 52 – ilość bez zmian w porównaniu do 2006 r.

Województwo małopolskie pod względem udziału obszarów chronionych jest wewnątrznie zróżnicowane. Charakteryzuje się występowaniem gmin, które w całości lub prawie w całości stanowią obszary objęte formami prawnej ochrony przyrody. Są to gminy w południowej, wschodniej i północnej części województwa. Natomiast gminy w centralnej i zachodniej części województwa odznaczają się bardzo niewielkim udziałem obszarów chronionych lub zupełnym ich brakiem. Objęcie znacznych obszarów województwa prawną ochroną przyrody w dużym stopniu ogranicza możliwości inwestycyjne na tych obszarach.

Tabela 28. Formy ochrony przyrody w województwie małopolskim – stan na 2005 r. i 20 lipca 2009 r.

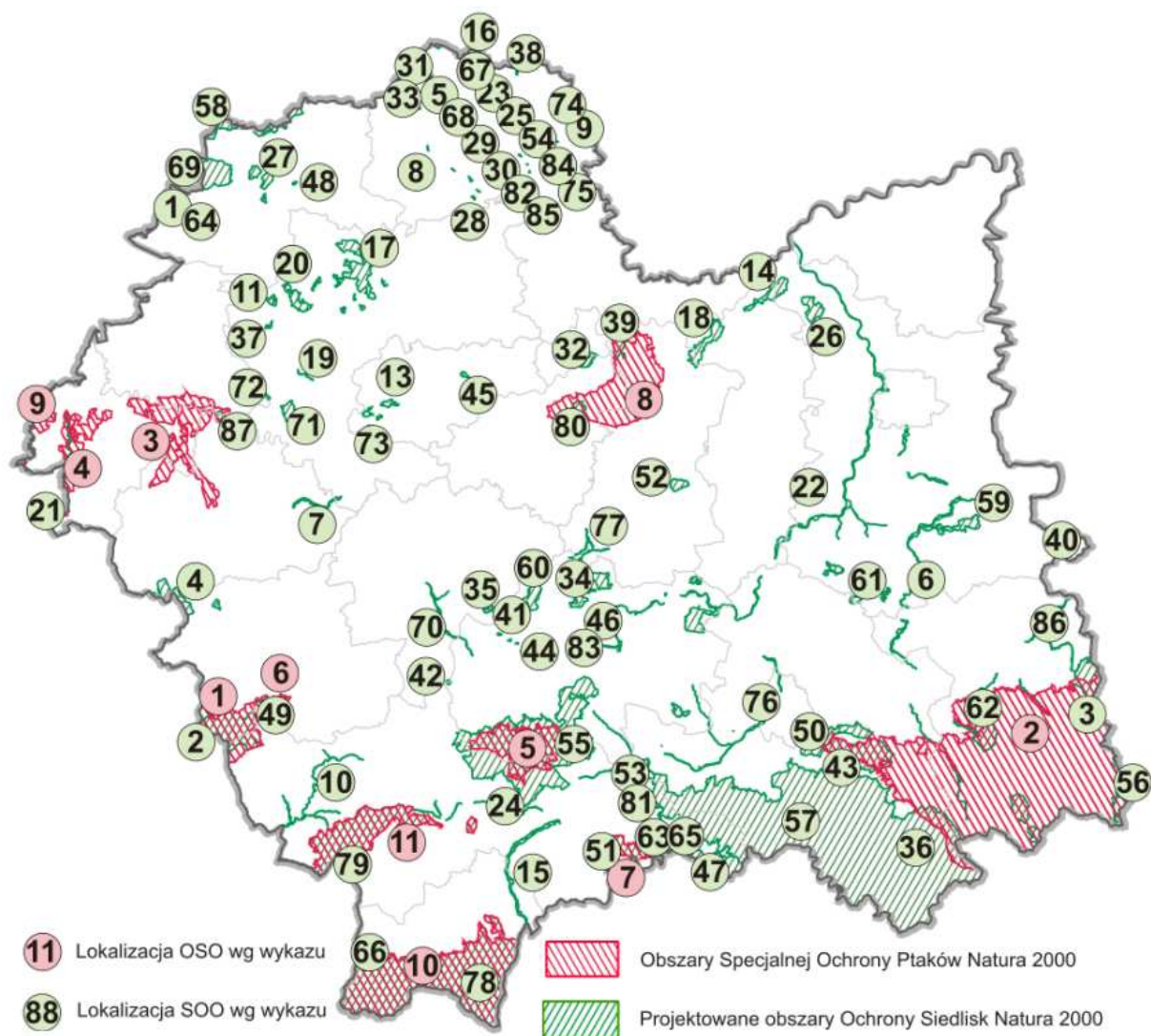
L.p.	Forma ochrony przyrody	Ilość		Powierzchnia* [ha]		% powierzchni województwa		zmiana ilości	zmiana powierzchni [ha]	zmiana udziału w powierzchni województwa [pp.]
		2005	2009	2005	2009	2005	2009			
1	parki narodowe**	6	6	38 118,3	38 118,3	2,52	2,52	0	0	0
2	otuliny parków narodowych			42 456,2	42 456,2	2,80	2,80		0	0
3	rezerваты przyrody	84	85	3 024,6	3 298,8	0,20	0,22	1	274,2	0,02
4	otuliny rezerwatów przyrody			320,2	320,2	0,02	0,02		0	0
5	parki krajobrazowe**	11	11	181 221,2	181 040,6	11,97	11,95	0	-180,6	-0,02
6	otuliny parków krajobrazowych			97 359,3	106 967,9	7,09	7,06		9 608,6	-0,03
7	obszary chronionego krajobrazu**	10	10	679 700,2	572 500,0	44,88	37,80	0	-107 200,2	-7,08
8	obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (w tym TPN, GPN, PPN i BPN)**	3	11	40 197,3	133 664,6	2,65	8,83	8	93 467,3	6,18
9	projektowane siedliskowe obszary Natura 2000	26	88	116 915,4	149 147,2	7,72	9,85	62	32 231,8	2,13
11	pomniki przyrody	2 189	2 183	-	-	-	-	-6	-	-
12	stanowiska dokumentacyjne	80	80	-	-	-	-	0	-	-
13	użytki ekologiczne	26	30	777,3	809,4	0,05	0,05	4	32,1	0
14	zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	3	3	104,5	104,6	0,01	0,01	0	0,1	0
15	strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania	52	52		-	-	-	0	-	-

*powierzchnie różnych form ochrony przyrody pokrywają się ze sobą,

**uwzględniono powierzchnie na terenie województwa małopolskiego,

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie, Wydział Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000, GUS Bank Danych Regionalnych,

Rysunek 16. Istniejące i projektowane obszary Natura 2000 w województwie małopolskim

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Tabela 29. Lista Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 (OSO) w województwie małopolskim

LP	KOD	NAZWA OSO	POWIERZCHNIA (ha)
1	PLB120011	Babia Góra	4915,65
2	PLB180002	Beskid Niski	64994,60 *
3	PLB120005	Dolina Dolnej Skawy	7081,7
4	PLB120004	Dolina Dolnej Soły	3732,60 *
5	PLB120001	Gorce	6824,85
6	PLB120006	Pasma Policy	1190,1

7	PLB120008	Pieniny	2336,43
8	PLB120002	Puszcza Niepołomicka	11762,3
9	PLB120009	Stawy w Brzeszczach	1589,70 *
10	PLC120001	Tatry	21018,13
11	PLB120007	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	8218,52
SUMA			133664,59 = 8,83 %

*) powierzchnia obszaru w części położonej w woj. małopolskim

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie

Tabela 30. Lista projektowanych Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 (SOO) w województwie małopolskim

LP	KOD	NAZWA SOO	POWIERZCHNIA (ha)
1	PLH120091	Armeria	7,39
2	PLH120001	Babia Góra	3350,43
3	PLH120033	Bednarka	1048,24 *
4	PLH240023	Beskid Mały	1122,32 *
5	PLH120061	Biała Góra	12,89
6	PLH120090	Biała Tarnowska	957,46
7	PLH120060	Cedron	216,51
8	PLH120063	Chodów – Falniów	7,27
9	PLH120049	Cybowska Góra	18,15
10	PLH120002	Czarna Orawa	183,99
11	PLH120034	Czarna	76,39
12	PLH120064	Dąbie	4,01
13	PLH120065	Dębnicko-Tyniecki obszar łąkowy	282,86
14	PLH120066	Dębówka nad rzeką Uszewką	844,28
15	PLH120024	Dolina Białki	716,03
16	PLH260017	Dolina Górnej Mierzawy	620,65 *
17	PLH120004	Dolina Prądnika	1865,59
18	PLH120067	Dolina rzeki Gróbki	999,78
19	PLH120059	Dolina Sanki	22,46
20	PLH120005	Dolinki Jurańskie	886,51
21	PLH120083	Dolna Soła	481,01 *
22	PLH120085	Dolny Dunajec	1293,94
23	PLH120051	Giebułtów	6,38
24	PLH120086	Górny Dunajec	150,24
25	PLH120053	Grzymałów	15,23
26	PLH120068	Jadowniki Mokre	704,22
27	PLH120006	Jaroszowiec	584,81

28	PLH120062	Kaczmarowe Doły	12,62
29	PLH120054	Kalina Mała	25,64
30	PLH120007	Kalina-Lisinieć	5,68
31	PLH120070	Kępie na Wyżynie Miechowskiej	54,17
32	PLH120008	Koło Grobli	599,63
33	PLH120055	Komorów	4,91
34	PLH120009	Kostrza	36,36
35	PLH120046	Kościół w Węglówce	88,56
36	PLH120039	Krynica	163,8
37	PLH120044	Krzyszowice	39,83
38	PLH120056	Kwiatówka	19,17
39	PLH120010	Lipówka	25,39
40	PLH180046	Liwosz	39,57 *
41	PLH120081	Lubogoszcz	16,73
42	PLH120043	Luboń Wielki	33,63
43	PLH120036	Łabowa	3251,19
44	PLH120082	Łąki koło Kasiny Wielkiej	24,36
45	PLH120069	Łąki Nowohuckie	59,75
46	PLH120087	Łososina	345,39
47	PLH120025	Małe Pieniny	1875,94
48	PLH120011	Michałowiec	20,35
49	PLH120012	Na Policy	275,22
50	PLH120035	Nawojowa	1993,97
51	PLH120045	Niedzica	25,75
52	PLH120048	Nowy Wiśnicz	325,68
53	PLH120050	Ochoznica	0,16
54	PLH120071	Opalonki	2,4
55	PLH120018	Ostoja Gorceńska	17997,89
56	PLH180001	Ostoja Magurska	1749,35 *
57	PLH120019	Ostoja Popradzka	57930,99
58	PLH240009	Ostoja Środkowojurajska	1696,21 *
59	PLH120047	Ostoja w Paśmie Brzanki	788,9
60	PLH120052	Ostoje Nietoperzy Beskidu Wyspowego	3097,05
61	PLH120020	Ostoje Nietoperzy okolic Bukowca	586,33
62	PLH120094	Ostoje Nietoperzy Powiatu Gorlickiego	2788,99
63	PLH120013	Pieniny	2334,64
64	PLH120092	Pleszczołka	4,92

65	PLH120037	Podkowce w Szczawnicy	569,15
66	PLH120026	Polana Biały Potok	53,42
67	PLH120072	Poradów	11,3
68	PLH120073	Pstroszyce	19,44
69	PLH120014	Pustynia Błędownska	1698,91 *
70	PLH120093	Raba z Mszanką	249,27
71	PLH120077	Rudniańskie Modraszki – Kajasówka	447,24
72	PLH120058	Rudno	72,37
73	PLH120079	Skawiński obszar łąkowy	44,13
74	PLH120074	Sławice Duchowne	4,41
75	PLH120015	Sterczów-Ścianka	10,96
76	PLH120088	Środkowy Dunajec z dopływami	755,83
77	PLH120089	Tarnawka	139,95
78	PLC120001	Tatry	21018,13
79	PLH120016	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	8255,62
80	PLH120080	Torfowisko Wielkie Błoto	347,89
81	PLH120095	Tylmanowa	0,26
82	PLH120075	Uniejów Parcele	3,7
83	PLH120078	Uroczysko Łopień	44,63
84	PLH120017	Wały	9,25
85	PLH120076	Widnica	7,86
86	PLH180052	Wisłoka z dopływami	332,77 *
87	PLH120084	Wiśliska	48,68
88	PLH120057	Źródłiska Wisłoki	181,84
SUMA			149147,17 = 9,85 %

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie

Najważniejsze zmiany w latach 2006–2009:

- Samorząd Województwa Małopolskiego zgodnie z ustawą o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie (Dz. U. z 2009 r. Nr 92 poz. 753), z dniem 1 sierpnia 2009 roku przejął całość kompetencji w zakresie parków krajobrazowych oraz obszarów chronionego krajobrazu.
- Wejście w życie rozporządzenia nr 24/09 Wojewody Małopolskiego z dnia 30 stycznia 2009 r. (Dz. U. W. Małop. z Nr poz.) w sprawie połączenia państwowych jednostek budżetowych oraz utworzenia Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa.
- Przyjęcie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z dnia 7 listopada 2008 r.) na mocy której utworzono Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska, która przejęła kompetencje wojewody w zakresie obszarów natura 2000 i oceny oddziaływania na środowisko.
- Utworzenie z dniem 1 sierpnia 2008 r. rezerwatu „Pazurek” o powierzchni 187,91 ha na podstawie Rozporządzenia Nr 13/08 (Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 518, poz. 3355).

- Wejście w życie Rozporządzenia Nr 12/08 Wojewody Małopolskiego z dnia 02.04.2008r. (Dz. Urz. W. Małop. z 25.04.2008 r. Nr 263 poz. 1636) – aktualizujące dotychczas obowiązujące rozporządzenie w sprawie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd.
- Powiększenie obszaru rezerwatu przyrody „Baniska” (rozporządzenie Wojewody Małopolskiego z dnia 14 listopada 2007 r.).
- Wejście w życie rozporządzenia Nr 92/06 Wojewody Małopolskiego z dnia 24 listopada 2006 r. w sprawie Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 806, poz. 4862) zastępujące rozporządzenie Nr 27 Wojewody Nowosądeckiego z dnia 1 października 1997 r. w sprawie wyznaczenia Obszaru Chronionego Krajobrazu Województwa Nowosądeckiego (Dz. Urz. Woj. Nowosądeckiego Nr 43, poz. 147) – zmienia się nazwa i powierzchnia obszaru chronionego krajobrazu.
 - Powołanie nowych użytków ekologicznych:
 - „Uroczysko Kowadza w Tyńcu” Uchwałą Nr LX/781/08 z dnia 17.12.2008 r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2009 r. Nr 33 poz. 218),
 - „Staw przy Kaczeńcowej” Uchwałą Rady Miasta Krakowa Nr XXXI/405/07 z dn. 19.12.2007r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2008 r. Nr 9 poz. 62)
 - „Rozlewisko potoku Rzewnego” Uchwałą Rady Miasta Krakowa Nr XXXI/404/07 z dnia 19.12. 2007 r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2008 r. Nr 9 poz. 61)
 - „Dolina Prądnika” Uchwałą Rady Miasta Krakowa NR LX/782/08 z dnia 17.12.2008 r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2009 r. Nr 33 poz.219),
 - Przyjęcie Programu Ochrony Środowiska Województwa Małopolskiego na lata 2007-2014.
 - Utworzenie nowych obszarów Natura 2000 obszarów specjalnej ochrony ptaków
 - Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Dz.U. 2008 Nr 198 poz. 1226
 - Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000Dz. U. 2007 Nr 179 poz. 1275.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- W zakresie form ochrony przyrody w latach 2005-2008 w województwie małopolskim najistotniejsze zmiany zaszły w przypadku istniejących i projektowanych Obszarów Natura 2000, których ilość i powierzchnia znacznie wzrosły w tych latach. Obszary te utworzone zostały częściowo na terenach nie objętych dotąd ochroną prawną, co pozwala na zachowanie ich walorów przyrodniczych. Jednocześnie, z uwagi na to, iż znaczna ich część obejmuje doliny rzeczne, wyznaczenie tych obszarów zapewnia ochronę naturalnych korytarzy ekologicznych,
- Duży udział obszarów objętych ochroną prawną z jednej strony pozwoli na zachowanie ich wysokich walorów przyrodniczych, a z drugiej strony stanowi barierę rozwoju gospodarczego tych obszarów,
- Brak zatwierdzonych planów ochrony dla wszystkich parków narodowych, krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody w województwie małopolskim,
- Na obszarach objętych ochroną duże natężenie ruchu rekreacyjno-turystycznego wywiera presję na środowisko naturalne;
- Brak instrumentów prawnych dla wyznaczania i ochrony korytarzy ekologicznych.

3.5. Stan środowiska przyrodniczego

3.5.1. Zanieczyszczenie powietrza

Emisja zanieczyszczeń

Pod względem całkowitej emisji (obejmującej wszystkie źródła zanieczyszczeń) województwo małopolskie zalicza się do województw o dość dużej emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych oraz zajmuje pod tym względem 4 miejsce w kraju.

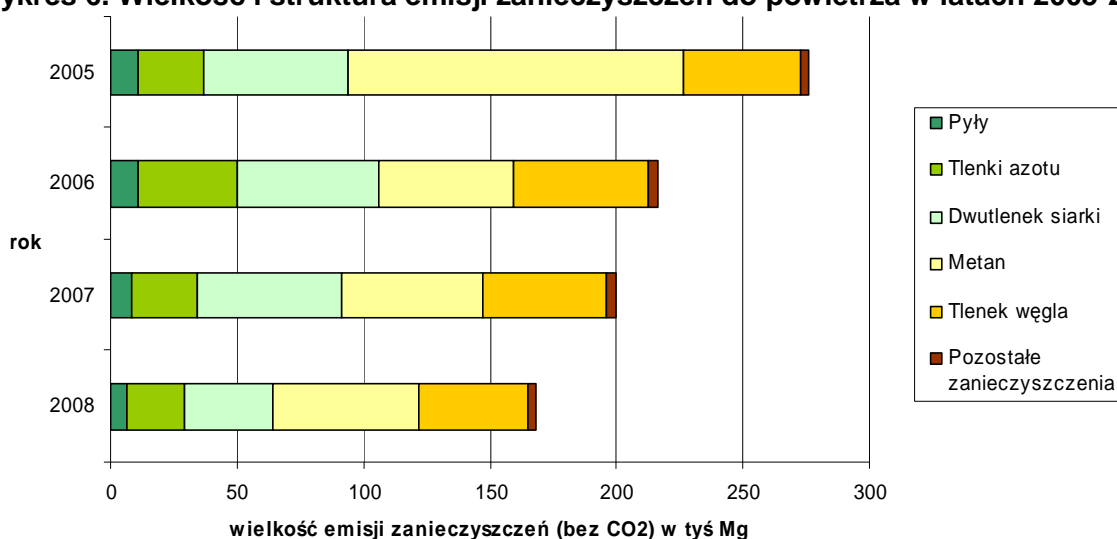
Emisja zanieczyszczeń przemysłowych do powietrza (bez dwutlenku węgla) w województwie małopolskim w 2008 r. wyniosła 168,2 tys. Mg (w 2005 - 275,8 tys. Mg) (wg danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska – WBZŚ). W porównaniu do emisji z 2005 r. nastąpił spadek o 39%. W strukturze emisji w 2008 r. dominował metan (34%), tlenek węgla (26%), dwutlenek siarki (21%) i tlenki azotu (14%). Również w 2005 r. największy udział miał metan (48%), którego emisja w latach 2005-2008 zmniejszyła się w największym stopniu, bo aż o 43%.

Tabela 31. Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza w latach 2005-2008

Lp.	Rodzaj zanieczyszczenia	Wielkość emisji w tys. Mg/rok			
		2005	2006	2007	2008
1.	Pyły	10,9	10,8	8,1	6,4
2.	Tlenki azotu	25,9	39,0	26,3	22,9
3.	Dwutlenek siarki	57,2	56,3	57,0	34,9
4.	Metan	132,6	53,0	55,7	57,4
5.	Tlenek węgla	46,1	53,2	48,6	43,3
6.	Pozostałe zanieczyszczenia	3,1	4,0	3,9	3,2
7.	Razem (bez CO₂)	275,8	216,3	199,6	168,2

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska

Wykres 6. Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza w latach 2005-2008

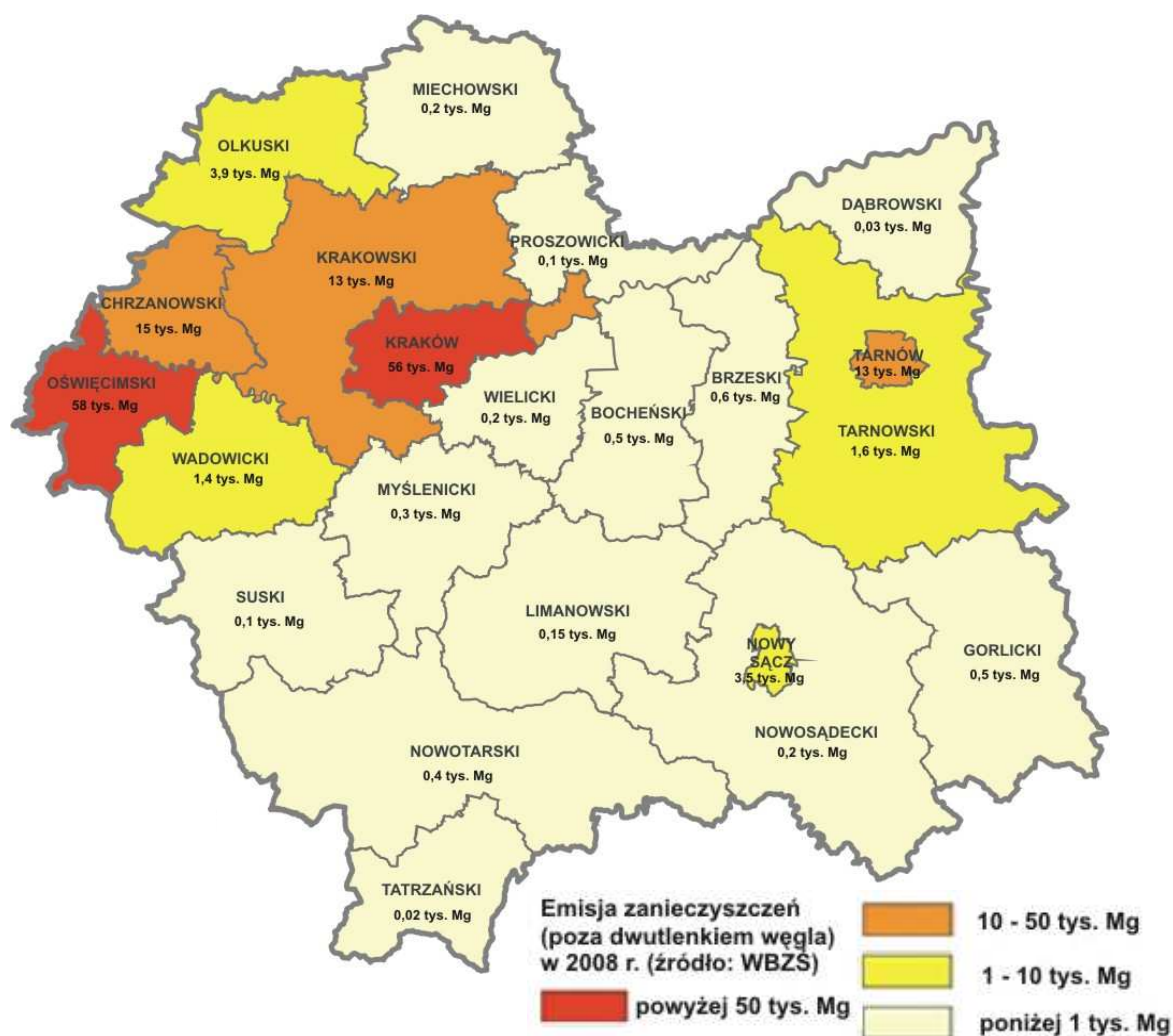

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska

Według danych GUS w latach 2006-2008 najczęściej zanieczyszczeń pyłowych zostało wyemitowanych w Krakowie (w 2006 r. 49,6%, a w 2008 r. 50%), powiecie chrzanowskim (w 2006 r. 11,1%, a w 2008 r. 15,4%), Tarnowie (w 2006 r. 9,8%, a w 2008 r. 8,7%), a także w powiecie krakowskim (w 2006 r. 14,8%, a w 2008 r. 6,7%).

Natomiast najczęściej zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) zostało wyemitowanych w powiecie oświęcimskim (w 2006 r. 29,4%, a w 2008 r. 37,3%) i Krakowie (w 2006 r. 38,6%, a w 2008 r. 33%), a także w powiecie chrzanowskim (w 2006 r. 7,2%, a w 2008 r. 8,4%), krakowskim (w 2006 r. 14%, a w 2008 r. 7,8%) i Tarnowie (w 2006 r. 6,3%, a w 2008 r. 7,7%).

Rysunek 17. Wielkość emisji zanieczyszczeń według powiatów w 2008 r. (bez CO2)

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska

Największy spadek ilości zanieczyszczeń pyłowych i gazowych wystąpił w Krakowie (pyłowych o 1,7 tys. ton/rok, a gazowych o 20,6 tys. ton/rok), a pod względem procentowym największy spadek emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych odnotowano w powiecie krakowskim (w przypadku zanieczyszczeń pyłowych spadek o 72%, z 1364 ton/rok w 2006 r. na 383 ton/rok w 2008 r., a w przypadku gazowych spadek o 53%, z 26 tys. ton/rok na 12,3 tys. ton/rok w 2008 r.). W analizowanym okresie w trzech powiatach wzrosła ilość emitowanych zanieczyszczeń pyłowych, tj. w powiecie wielickim (o 33%), tarnowskim

(o 13%) i wadowickim (o 12%). Natomiast wzrost zanieczyszczeń gazowych odnotowano w 5 powiatach. Największy wzrost wystąpił w powiecie suskim (o 233%, z 9 ton/rok na 30 ton/rok) i powiecie tarnowskim (o 49%, z 901 ton/rok na 1 339 ton/rok).

Firmy będące w 2005 r. i 2008 r. największymi emitentami zanieczyszczeń powietrza na terenie województwa małopolskiego to Kompania Węglowa S.A. KWK "Brzeszcze - Silesia" (udział w ogólnej emisji w 2005 r.: 19%, a w 2008 r.: 32%) i ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (udział w ogólnej emisji w 2005 r.: 18%, a w 2008 r.: 26%). W tabeli 31 przedstawiono wielkość emisji dla sześciu zakładów o największej emisji zanieczyszczeń w województwie małopolskim, które to emitowały w 2008 r. 84,5% zanieczyszczeń (w 2005 r. emitowały 61% zanieczyszczeń). W latach 2005-2008 wielkość emisji z tych zakładów zmniejszyła się o około 10%, mimo to ich udział w ogólnej emisji zanieczyszczeń wzrósł o 23,5 pp.

Tabela 32. Zakłady przemysłowe o największej emisji zanieczyszczeń w latach 2005 i 2008 (bez CO2)

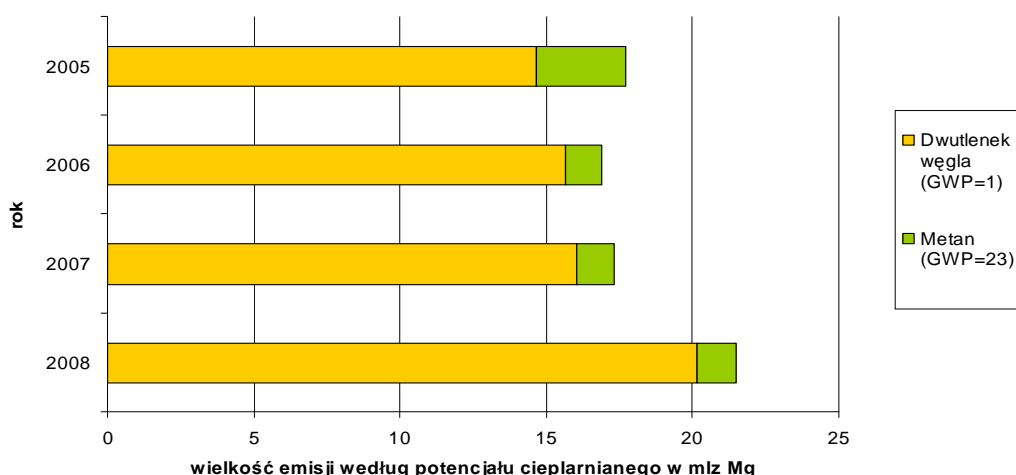
Lp.	Nazwa zakładu	Wielkość emisji [tys. Mg]	
		2005	2008
1	Kompania Węglowa S.A. KWK "Brzeszcze - Silesia"	51,20	53,65
2	ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie	49,67	43,00
3	Elektrownia Skawina S.A.	27,42	12,21
4	Zakłady Azotowe w Tarnowie - Mościcach S.A.	10,07	11,72
5	PKE S.A. Elektrownia Siersza w Trzebini	12,16	11,51
6	Elektrociepłownia Kraków S.A.	17,97	10,01
	Razem	168,49	142,10

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska

Emisja gazów cieplarnianych

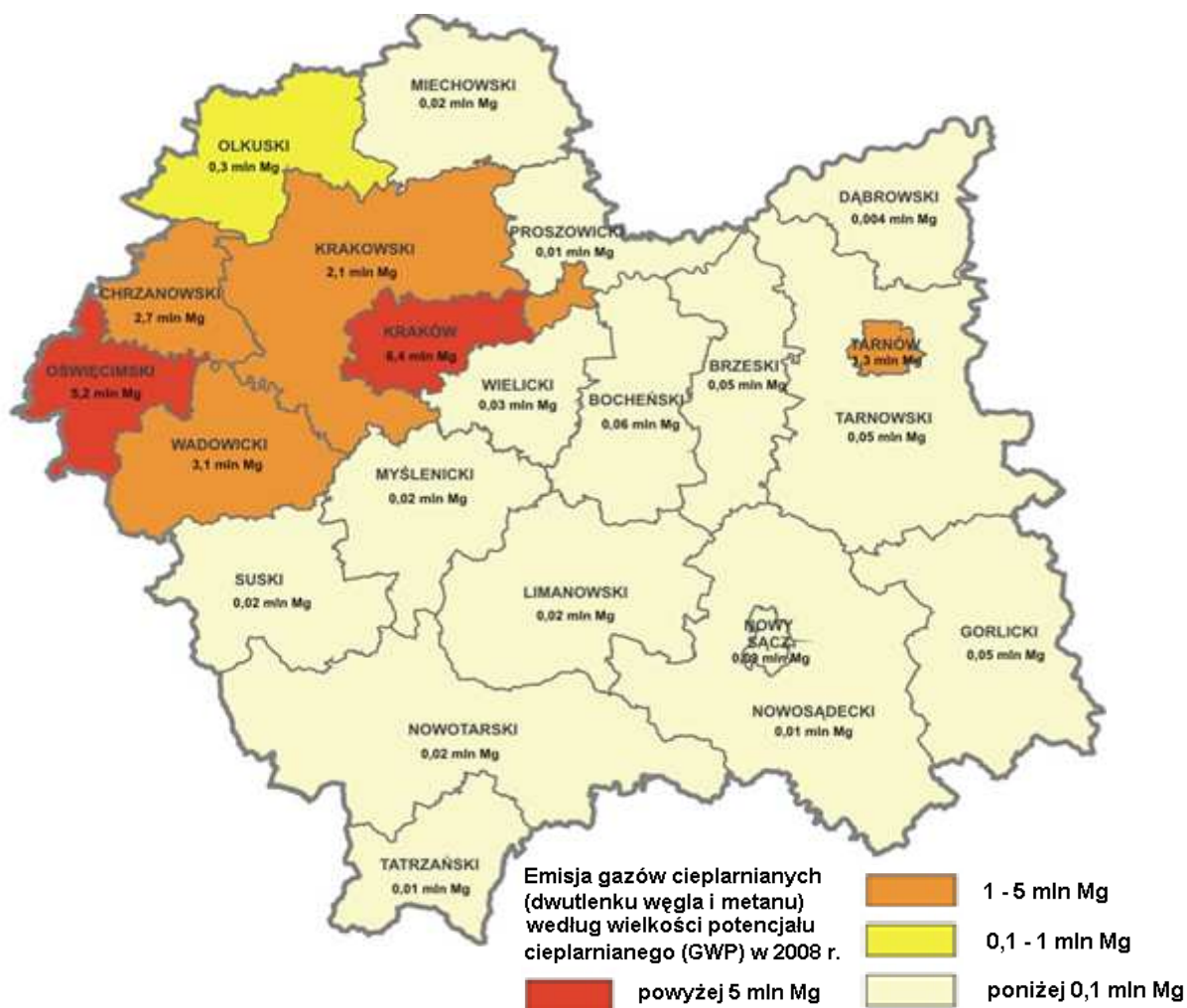
W 2008 r. podmioty gospodarcze z terenu województwa małopolskiego wyemitowały 20,2 mln Mg dwutlenku węgla oraz 57,4 tys. Mg metanu. Potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP) przyjęty przez Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC) dla dwutlenku węgla wynosi 1, natomiast dla metanu – 23. Wielkość emisji gazów cieplarnianych przy uwzględnieniu potencjału cieplarnianego zanieczyszczeń wyniosła zatem w 2008 r. 21,5 mln Mg. W porównaniu do roku 2005 nastąpił wzrost emisji o 21%. (2005 r. - wielkość emisji gazów cieplarnianych przy uwzględnieniu potencjału cieplarnianego zanieczyszczeń wynosiła 17,7 mln Mg).

Wykres 7. Wielkość emisji gazów cieplarnianych w latach 2005-2008.

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Rysunek 18. Wielkość emisji gazów cieplarnianych według powiatów w 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska

Zarówno w 2005 r. jak i 2008 r. najwięcej gazów cieplarnianych zostało wyemitowanych w stolicy województwa (w 2005 r. 42%, a w 2008 r. 30%). Ponadto w 2005 r. duża emisja gazów cieplarnianych wystąpiła w powiatach chrzanowskim (21%) i krakowskim (19%). Natomiast w 2008 r. w powiecie oświęcimskim (24%), wadowickim (14%), chrzanowskim (13%) i krakowskim (10%).

W 2008 r. największe ilości gazów cieplarnianych (przy uwzględnieniu współczynnika GWP) w województwie małopolskim zostały wyemitowane przez ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (20%), Nadwiślańską Spółkę Energetyczną Sp. z o.o. w Brzeszczach (16%), Fabrykę Papieru i Tektury BESKIDY S.A. w Wadowicach (14%) oraz PKE S.A. Elektrownię Siersza w Trzebini (12%). W 2005 r. do zakładów emitujących największe ilości gazów cieplarnianych należały wszystkie ww. zakłady poza Nadwiślańską Spółką Energetyczną Sp. z o.o. w Brzeszczach i Fabryką Papieru i Tektury BESKIDY S.A. w Wadowicach. Przedstawione w Tabeli 30 zakłady przemysłowe emitowały w 2005 r. 77% ogólnej ilości gazów cieplarnianych, a w 2008 r. aż 90%.

Tabela 33. Zakłady przemysłowe o największej emisji gazów cieplarnianych w latach 2005 i 2008 (metan i CO₂)

Lp.	Nazwa zakładu	Emisja gazów cieplarnianych wg potencjału cieplarnianego w 2008 r. w mln Mg	
		2005	2008
1	ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie	3,7	4,23
2	Nadwiślańska Spółka Energetyczna Sp. z o.o. w Brzeszczach	0,06	3,43
3	Fabryka Papieru i Tektury BESKIDY S.A. w Wadowicach	0,01	2,97
4	PKE S.A. Elektrownia Siersza w Trzebini	2,75	2,52
5	Elektrownia Skawina S.A.	2,68	2,02
6	Elektrociepłownia Kraków S.A.	2,04	1,9
7	Kompania Węglowa S.A. KWK "Brzeszcze - Silesia"	1,18	1,23
8	Zakłady Azotowe w Tarnowie - Mościcach S.A.	1,16	1,15
	Razem	13,58	19,45

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska

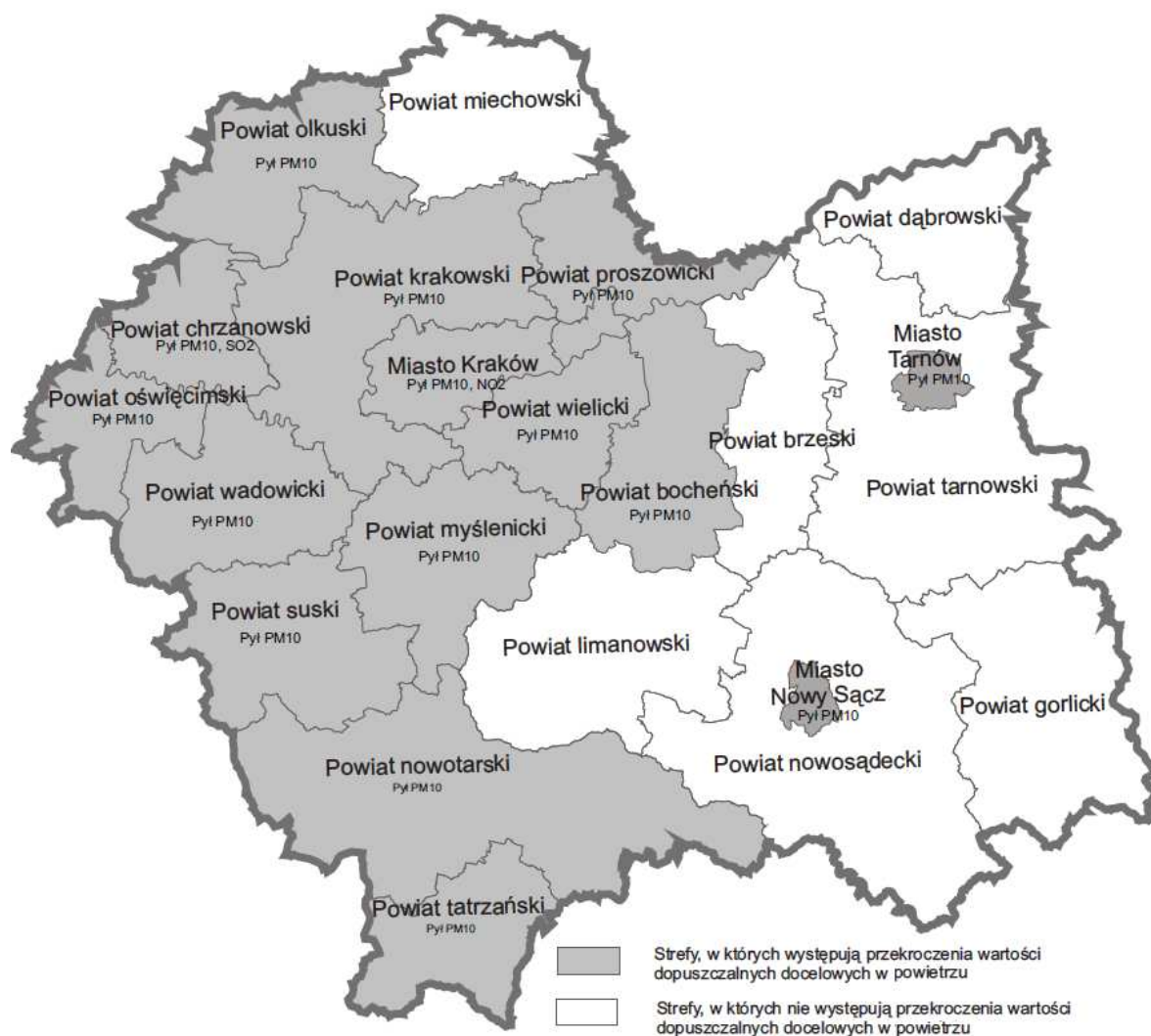
Stan jakości powietrza

Według oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za rok 2008 dokonanej przez Małopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, przekroczenia wartości dopuszczalnych pyłu PM₁₀ i docelowych benzo(a)pirenu wystąpiły w 9 strefach: Aglomeracji Krakowskiej (obejmującej miasto Kraków), Nowym Sączu i Tarnowie, strefie bocheńsko-brzeskiej, chrzanowsko-olkuskiej, krakowsko-wielickiej, miechowsko-proszowickiej, myślenicko-suskiej i nowotarsko-tatrzańskiej. W Krakowie przekroczone zostały również średnioroczne wartości dopuszczalne dla dwutlenku azotu. Porównanie danych ze stanem powietrza w 2005 r. jest utrudnione, gdyż ocena roczna dokonywana pod kątem spełnienia kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia w 2005 r. nie obejmowała benzo(a)pirenu. Ponadto ocena ta przeprowadzona była w 2005 r. dla stref obejmujących obszar jednego powiatu lub miasta. Natomiast od 2007 r. na skutek zmiany prawa ochrony środowiska ocena ta jest dokonywana dla stref obejmujących więcej niż jeden powiat. Niemniej jednak wyniki przeprowadzonej oceny stanu środowiska pod kątem

ochrony zdrowia pokazują, że obszary, gdzie zostały przekroczone stężenia badanych substancji w latach 2005 i 2008 pokrywają się.

Przeprowadzana corocznie klasyfikacja stref pod kątem ochrony zdrowia jest podstawą do podjęcia decyzji o potrzebie zaplanowania działań na rzecz poprawy jakości powietrza w danej strefie (opracowywania programów ochrony powietrza - POP). Do opracowania *programów ochrony powietrza (POP) w 2008 r.* zostały zakwalifikowane następujące strefy dla kryterium ochrony zdrowia: miasta Kraków, Nowy Sącz i Tarnów oraz strefy bocheńsko-brzeska, chrzanowsko-olkuska, krakowsko-wielicka, miechowsko-proszowicka, myślenicko-suska, nowotarsko-tatrzańska) – z uwagi na przekroczenie wartości dopuszczalnej dla pyłu PM₁₀ i benzo(α)pirenu i oraz NO₂ w Krakowie. Natomiast w 2005 r. do opracowania POP zakwalifikowano: powiaty grodzkie Kraków, Nowy Sącz i Tarnów oraz powiaty: bocheński, chrzanowski, krakowski, myślenicki, nowotarski, olkuski, oświęcimski, proszowicki, suski, tatrzański, wadowicki i wielicki – z uwagi na przekroczenie wartości dopuszczalnej dla pyłu PM₁₀, oraz NO₂ w Krakowie.

Rysunek 19. Strefy ochrony powietrza ze względu na kryterium ochrony zdrowia 2005r.

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie

Obowiązek sporządzenia programu ochrony powietrza od 1 stycznia 2008 roku spoczywa na Marszałku Województwa, który ma koordynować jego realizację. Sejmik Województwa Małopolskiego Uchwałą Nr XXXIX/612/09 z dnia 21 grudnia 2009 r. przyjął „Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego”. Program ochrony powietrza jest elementem polityki ekologicznej regionu. Celem Programu ochrony powietrza (POP) jest wskazanie przyczyn powstawania przekroczeń substancji w powietrzu w danej strefie oraz wskazanie odpowiednio dobranych do danej strefy działań naprawczych eliminujących przyczyny zanieczyszczeń, a tym samym zmierzających do poprawy jakości powietrza, do osiągnięcia poziomów nie powodujących przekroczeń dopuszczalnych norm.

Przygotowanie i zrealizowanie Programu ochrony powietrza wymagane jest dla stref, w których stwierdzono przekroczenia poziomów dopuszczalnych lub docelowych, powiększonych w stosownych przypadkach o margines tolerancji, choćby jednej substancji, spośród określonych w rozporządzeniu dnia 3 marca 2008 roku w sprawie poziomu niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. 47, poz. 281).

Rysunek 20. Strefy ochrony powietrza ze względu na kryterium ochrony zdrowia 2008r.

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie

Program ochrony powietrza nie stanowi dokumentacji projektu realizacyjnego działań naprawczych, lecz wskazuje jedynie kierunki tych działań. Przed przystąpieniem do realizacji poszczególnych działań konieczne jest przygotowanie dokumentacji

przedsięwzięcia, określającej strukturę podziału prac, szczegółowe zadania i odpowiedzialności, terminy realizacji działań naprawczych, analizy możliwości realizacyjnych. Konieczne jest również zapewnienie źródeł finansowania.

Najważniejszym działaniem z zakresu ograniczenia emisji komunikacyjnej jest budowa obwodnic miast wyprowadzających ruch tranzytowy poza ich granice, jak również w przypadku Krakowa - dodatkowo budowa obwodnicy śródmiejskiej. Skuteczne możliwości ograniczenia emisji ze spalania paliw w źródłach domowych, ze względów technicznych, związane są z wymianą czynnika grzewczego na powodujący mniejszą emisję lub jej brak (podłączenie do sieci ciepłowniczych, ogrzewanie elektryczne), ponieważ nie ma opracowanych skutecznych i ekonomicznie zasadnych metod redukcji zanieczyszczeń poprzez urządzenia ochronne.

W latach 2005 – 2008 nastąpiła poprawa stanu jakości powietrza w województwie pod względem wielkości stężeń substancji w powietrzu.

Zakres zmierzonych stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego PM10 w województwie małopolskim obejmował w 2008 r. wartości od 34 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Bochni do 81 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie (w 2005 r. od 36 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Bochni do 86 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie). Analizując średnie roczne stężenia pyłu zawieszonego PM10 w latach 2004-2008 można zauważyć, że w większości punktach pomiarowych największe przekroczenia poziomów dopuszczalnych wystąpiły w 2006 r. Natomiast w 2008 stężenie pyłu PM10 było zbliżone do poziomu z lat 2004-2005.

Notowane stężenia średnioroczne dwutlenku siarki wyniosły od 4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku do 26 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Suchej Beskidzkiej (w 2005 r. od 8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Andrychowie do 28 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Chrzanowie).

Średnioroczne stężenia dwutlenku azotu w 2008 r. wyniosły od 6 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku do 65 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie (w 2005 r. od 16 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Gorlicach do 63 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy Al. Krasińskiego w Krakowie).

Analizując tendencje zmian jakości powietrza w ostatnich czterech latach, należy stwierdzić, że istnieje zagrożenie nie wywiązania się ze zobowiązań nałożonych prawem Unii Europejskiej. Zagrożony jest termin 11 czerwca 2011 r., do którego państwa członkowskie uzyskały odroczenie dostosowania do obowiązujących norm występujących na ich terytoriach stężeń PM10, deklarując uprzednio, że podjęto wszelkie odpowiednie środki na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym w celu dotrzymania terminów.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza jest tak zwana „niska emisja” występująca w sezonie grzewczym, generowana najbardziej w procesach spalania, w sektorze komunalnym i mieszkaniowym.
- Zła jakość powietrza w sezonie grzewczym przejawia się przekraczaniem dopuszczalnych poziomów stężeń pyłu zawieszonego. Wzrostem stężeń pyłu towarzyszy wzrost stężeń benzenu.
- Przekraczanie dopuszczalnych poziomów stężeń substancji stwarza zagrożenie dla zdrowia ludzi.
- W rejonach miast, gdzie nasila się ruch samochodowy, na pogorszenie jakości powietrza znacząco wpływają zanieczyszczenia z transportu.
- Dotychczas wdrażane w województwie małopolskim programy ochrony powietrza nie przynoszą efektów w postaci istotnej poprawy jakości powietrza – stale ponad połowa województwa małopolskiego znajduje się w obszarze w którym występują przekroczenia wartości dopuszczalnych docelowych w powietrzu.
- Konieczne jest opracowanie krajowego programu ochrony powietrza traktującego priorytetowo przeciwdziałanie „niskiej emisji”.
- Konieczne są zmiany legislacyjne umożliwiające kontrolę i egzekwowanie działań w zakresie ograniczania niskiej emisji.

- W celu ograniczenia zanieczyszczenia pyłem pm10 niezbędna jest współpraca na szczeblu regionalnym, krajowym i międzynarodowym w celu zintensyfikowania działań prowadzących do poprawy obecnego stanu, gdyż prowadzenie działań ograniczonych do terenu województwa małopolskiego może się okazać niewystarczające kiedy napływ zanieczyszczeń spoza stref w przypadku pyłu pm10 stanowi od 40-57% dopuszczalnej wielkości stężenia średniorocznego.
- Z uwagi na wysokie stężenia, szczególnie pyłu zawieszonego pm10 i wpływ śląska na poziomy tych stężeń (wyrażony poprzez tło zanieczyszczeń), konieczne będzie nawiązanie współpracy z marszałkiem województwa śląskiego na etapie przygotowywania programów ochrony powietrza dla stref w województwie śląskim.

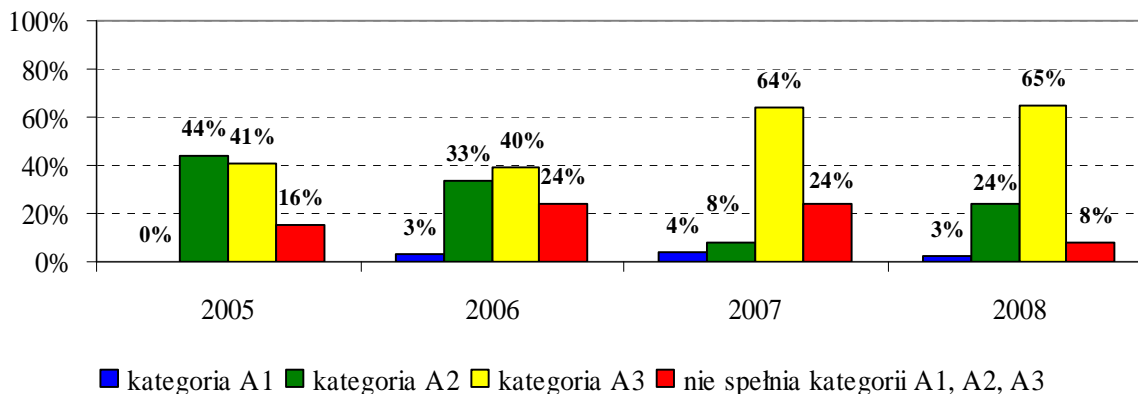
3.5.2. Zanieczyszczenie wód

Stan wód powierzchniowych na przełomie lat 2005–2008 uległ niewielkiej poprawie. Badania stanu zanieczyszczenia wód objętych monitoringiem wskazują – pomimo generalnej poprawy ich jakości – na utrzymywanie się wysokiego zanieczyszczenia rzek zlewni Wisły. Wody najwyższej klasy czystości odnotowano jedynie w jednym punkcie pomiarowo – kontrolnym (Bystra w powiecie Zakopiańskim).

Ocena wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia

W celu oceny wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia w 2008 roku przeprowadzono w województwie badania w 37 p.p.k., w 2007 w 25 p.p.k., a w latach 2005 i 2006 na 33 p.p.k.

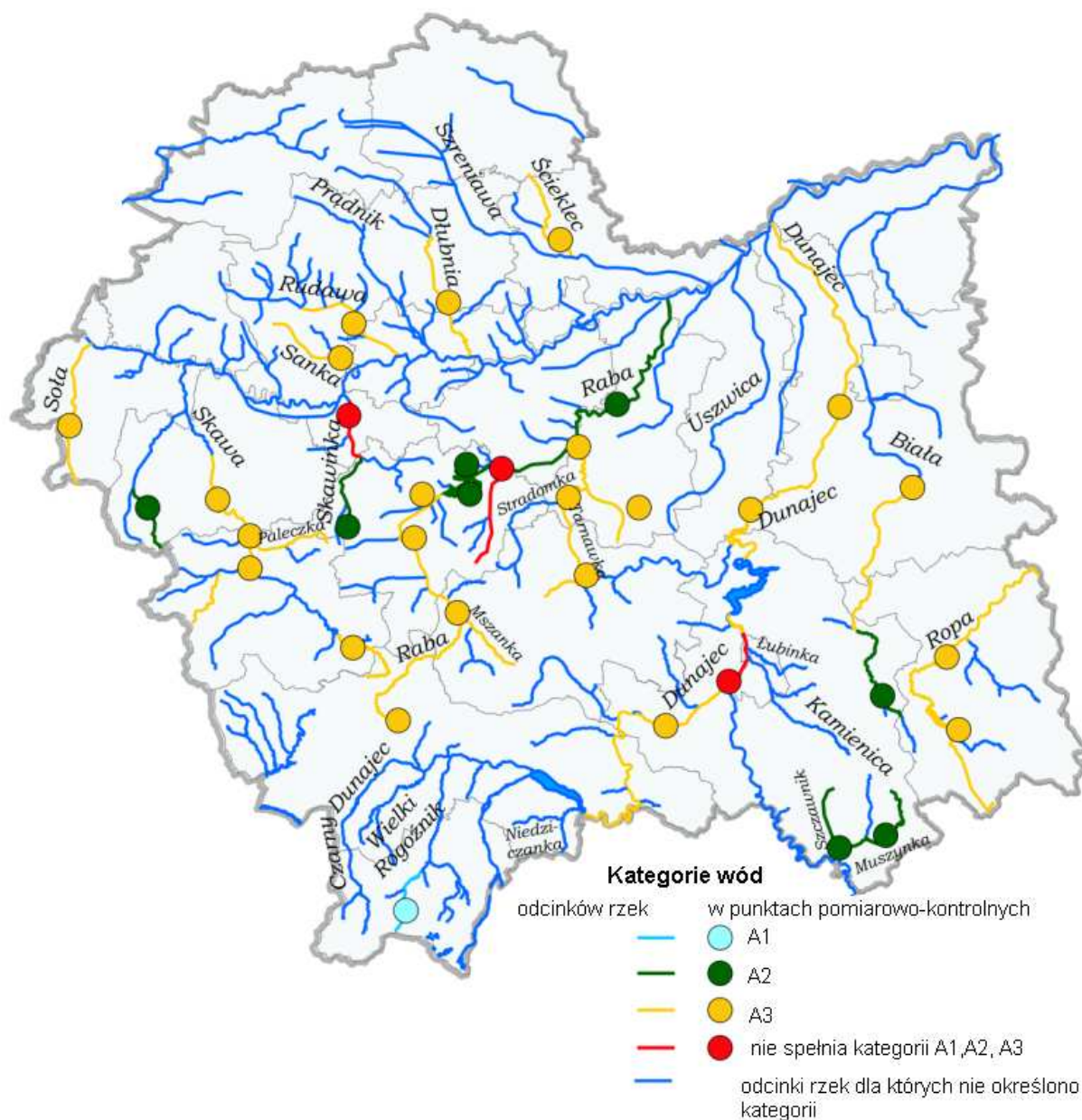
Wykres 8. Jakość wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia w województwie małopolskim w punktach pomiarowo-kontrolnych w latach 2005 - 2008.

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie

W latach 2005-2008 r. stan jakości wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia nieznacznie się poprawił. Zmniejszył się bowiem odsetek p.p.k. w których woda nie spełniała kategorii A1, A2, i A3 (z 16% w 2005 r. do 8% w 2008 r.). We wszystkich analizowanych latach największy udział miały wody kategorii A3 (od 40% w 2006 do 65% w 2008 r.), natomiast kategoria klasy A1 wystąpiła tylko w 1 p.p.k. w latach 2006-2008 (Bystra w powiecie Zakopiańskim). W analizowanych latach niekorzystny był spadek udziału wód kategorii A2, z 44 % w 2005 r. do 24% w 2008 r.

Rysunek 21. Ocena wód ujmowanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia w województwie małopolskim w 2008 roku

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych WIOŚ w Krakowie

Ocena wód pod względem wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych

W roku 2008 na rzekach i potokach województwa małopolskiego badania pod kątem bytowania ryb prowadzono łącznie w 63 p.p.k., a 2005 r. w 133 p.p.k.

Pod względem wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych, wykonana ocena wykazała, że w 2008 r. w aż 93,6% p.p.k. woda nie nadawała się do bytowania ryb łososiowatych i karpowatych, w 2005 r. w 85,75 % p.p.k. Stan wód pod tym względem uległ w latach 2005-2008 r. pogorszeniu. Głównym wskaźnikiem degradującym jakość tych wód są azotyny.

Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych

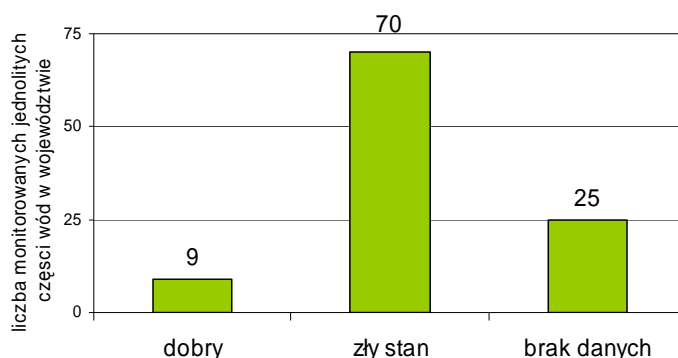
Ocenę stanu wszystkich (monitorowanych i niemonitorowanych) jednolitych części wód powierzchniowych w dorzeczach Polski i dla poszczególnych województw za 2008 rok wykonał Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Ośrodek Monitoringu Jakości Wód w Katowicach zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 roku w sprawie sposobu klasyfikacji jednolitych części wód powierzchniowych (Dz. U. Nr 162 poz. 1008). Wstępna ocena monitorowanych jednolitych części wód powierzchniowych województwa małopolskiego w 2008 roku, wykonana została przez WIOŚ w Krakowie.

Stan ekologiczny ponad połowy monitorowanych jednolitych części wód w województwie małopolskim oceniony został jako umiarkowany lub słaby (odpowiednio po 33 i 15). Natomiast stan ekologiczny żadnej z wyróżnionych jednolitych części wód nie został oceniony jako zły. Bardzo dobry lub dobry został uznany stan odpowiednio 5 i 13 badanych jednostek.

Pod względem stanu chemicznego wyróżnione w województwie małopolskim jednolite części wód w większości przypadkach zostały ocenione jako dobre (tj. 26). 14 spośród monitorowanych jednolitych części wód nie osiągnęła dobrego stanu chemicznego.

Spośród 104 monitorowanych jednolitych części wód ogólny stan (obejmujący stan chemiczny i ekologiczny) aż 70 z nich został oceniony jako zły. Natomiast stan tylko 9 badanych jednostek został oceniony jako dobry.

Wykres 9. Ocena stanu jednolitych części wód w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie

Zmiany prawne:

- rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych z dnia 20 sierpnia 2008 r. (Dz. U. Nr 162, poz. 1008),

Najważniejsze problemy i wnioski:

- główne przyczyny złego stanu wód stanowią: zanieczyszczenia pochodzące z gospodarki komunalnej i źródeł rolniczych, niedostateczna sanitacja obszarów wiejskich, zanieczyszczenia odciekami ze składowisk odpadów oraz zaśmiecanie koryt rzek i potoków,
- znaczna ilość zanieczyszczeń, w szczególności pochodzących z rolnictwa, powoduje zjawisko eutrofizacji wód powierzchniowych,
- w celu poprawy stanu wód należy ograniczyć zanieczyszczenia pochodzące ze źródeł punktowych i rozproszonych: komunalnych, przemysłowych i rolniczych,
- istotne znaczenie dla poprawy stanu wód powinna mieć realizacja przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu technicznego urządzeń kanalizacyjnych, wykorzystanie

i poprawę pracy istniejących już oczyszczalni ścieków oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w warunkach rozproszonej zabudowy,

- w celu poprawy zdolności do samooczyszczenia wód należy zadbać o właściwe zagospodarowanie terenów wzdłuż brzegów cieków wodnych poprzez ochronę istniejących naturalnych typów siedlisk.

3.5.3. Zanieczyszczenie hałasem

Stan środowiska akustycznego w województwie małopolskim w ostatnich latach uległ pogorszeniu. Najwyższe jego poziomy odnotowuje się w pobliżu głównych dróg i autostrad, jednak znaczne przekroczenia występują także w większych miastach, które do niedawna uznawano za obszary cisy.

W zależności od miejsca występowania i źródła rozróżnia się hałas komunikacyjny (drogowy, kolejowy, lotniczy), przemysłowy, osiedlowy oraz domowy.

Hałas komunikacyjny

Najbardziej uciążliwym dla mieszkańców dużych, jak również małych miast miejscowości położonych przy szlakach komunikacji drogowej jest hałas drogowy generowany przez poruszające się pojazdy samochodowe. Obejmuje on swym zasięgiem największą liczbę ludności, oraz największy teren Małopolski. W świetle map akustycznych sporządzonych przez zarządzających drogami, przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu występują na długości około 100 km dróg o natężeniu ruchu powyżej 6 mln pojazdów rocznie. Ograniczenie ponadnormatywnych poziomów hałasu jest celem programów ochrony środowiska przed hałasem.

Pomimo stosowania nowoczesnych rozwiązań komunikacyjnych, problem hałasu drogowego w województwie małopolskim wciąż narasta. Jak wynika z pomiarów hałasu komunikacyjnego w 2008 roku, podobnie jak w roku 2005 we wszystkich zmierzonych punktach w województwie zostały przekroczone normy hałasu zarówno w porze dziennej, jak i nocnej. Najwyższy poziom hałasu w porze nocnej w 2008 r. był niższy niż w poprzednich latach i wynosił do 68 dB, przy dopuszczalnym poziomie w nocy 50 dB (w 2005 r. 74,3 dB, 2006 72,6 dB, 2007 72 dB). Najwyższe natężenie ruchu odnotowano pomiędzy godziną 17-18. Wyraźny wzrost ilości pojazdów obserwuje się od godziny 5, natomiast spadek po godzinie 18. Wśród wszystkich pojazdów największą grupę stanowiły samochody osobowe i dostawcze

W „Programie ochrony środowiska przed hałasem dla województwa małopolskiego na lata 2009-2013” (przyjętym uchwałą Nr XXXIV/494/09 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 3 lipca 2009 r.) sformułowano zestaw zadań inwestycyjnych i organizacyjnych oraz wskazano kierunki innych działań i zaleceń, których realizacja ma na celu dostosowanie poziomu hałasu do dopuszczalnego wzdłuż odcinków dróg, na których stwierdzono w wyniku opracowania map akustycznych przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu.

Dla osiągnięcia powyższego celu zakłada się realizację m. in. następujących działań:

- budowa autostrady A4 nowym śladem oraz realizacja obwodnic miejscowości położonych w sąsiedztwie dróg krajowych (Łapczyca - DK nr 4, Skawina - DK nr 44), przy czym konieczne jest wykonanie skutecznych zabezpieczeń akustycznych nowych odcinków dróg, niedopuszczenie do powstawania obiektów mieszkalnych w ich otoczeniu (wskazanie dla prowadzonej polityki planowania przestrzennego) oraz przeprowadzenie remontu nawierzchni dotychczasowych odcinków dróg krajowych wraz z wprowadzeniem (w uzasadnionych przypadkach) elementów trwałego uspokojenia ruchu,

- poprawa zabezpieczeń akustycznych na przebudowanym odcinku drogi krajowej nr 4 (Kraków - Targowisko) co najmniej w zakresie rozbudowy i uzupełnienia ciągu ekranów akustycznych,
- wykonanie niezbędnych zabezpieczeń przeciwdźwiękowych, mających na celu poprawę klimatu akustycznego w otoczeniu budynków podlegających ochronie akustycznej,
- ograniczenie uciążliwości akustycznej aktualnie funkcjonujących odcinków dróg poprzez zastosowanie ekranów akustycznych (szczególnie w okolicach takich budynków jak: szkoły, przedszkola, internaty, domy opieki społecznej itp.),
- w przypadku braku technicznych możliwości ograniczenia oddziaływania hałasu pochodzącego od ruchu pojazdów - utworzenie obszarów ograniczonego użytkowania na terenach, które zlokalizowane są w zasięgach oddziaływania hałasu, dla których przekroczone są wartości dopuszczalne poziomów dźwięku.

Do hałasu komunikacyjnego zalicza się również hałas kolejowy oraz lotniczy, których uciążliwość związana jest z pojedynczymi zdarzeniami (przejazd pociągu, przelot samolotu). W roku 2008 nie przeprowadzono pomiarów hałasu kolejowego i lotniczego.

Hałas wynikający z eksploatacji szlaku kolejowego jest odczuwalny szczególnie w najbliższym otoczeniu torowisk. Podstawowy wpływ na emisję hałasu do środowiska ma jakość taboru kolejowego oraz stan infrastruktury. Niestety stan techniczny infrastruktury kolejowej wciąż ulega pogorszeniu. Zużyty tabor i nadmierne wyeksploatowanie nawierzchni torowej powodują mikropęknięcia, rozluźnienie elementów łączących oraz zużycie szyn, co w znaczny sposób pogarsza stan klimatu akustycznego. Największe obciążenie ruchem pasażerskim i towarowym w województwie małopolskim występuje na liniach: Kraków Główny Osobowy – Medyka, Dąbrowa Górnicza Ząbkowice - Kraków Główny Osobowy, Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy, Trzebinia – Zebrzydowice. Najmniejsze obciążenie występuje na liniach lokalnych, do których należą m. in. linie: Stróże-Krościenko, Chabówka-Zakopane, Kraków Bieżanów-Wieliczka Rynek, Muszyna-Krynica.

W zakresie ochrony przed hałasem lotniczym w województwie małopolskim istotne znaczenie ma przyjęta przez Sejmik Województwa Małopolskiego uchwała Nr XXXII/470/09 z dnia 25 maja 2009 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska Kraków – Balice, zarządzanego przez Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o. Potrzeba ustanowienia tego obszaru w celu poprawy klimatu akustycznego zapisana była m. in. w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego.

W obszarze ograniczonego użytkowania wprowadzono następujące ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenu i sposobu korzystania z terenów:

- w strefie A - zakaz lokalizowania i budowy:
 - a) nowych obiektów zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej, zabudowy zagrodowej i zamieszkania zbiorowego, zabudowy mieszkaniowo-usługowej, szpitali, domów opieki społecznej, oraz zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci młodzieży, lokalizacji terenów rekreacyjno-wypoczynkowych poza miastem;
 - b) zakaz zmiany funkcji budynków z niemieszkalnych na mieszkalne;
- w strefie B - zakaz lokalizowania i budowy nowych obiektów szpitali, domów opieki, oraz zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży;
- w strefie C - zakaz lokalizowania i budowy nowych obiektów zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży – działających w porze nocnej.

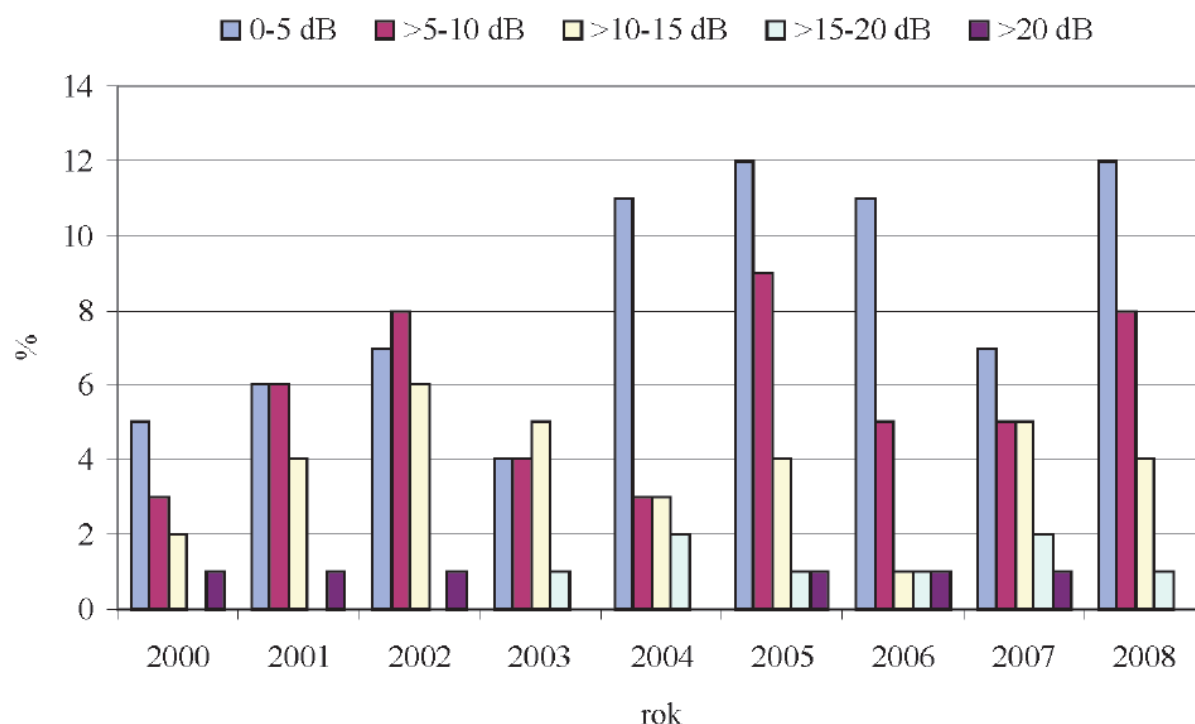
Hałas przemysłowy

Hałas przemysłowy obok hałasu komunikacyjnego decyduje o ogólnym poziomie uciążliwości akustycznej na rozpatrywanym terenie. Z uwagi na lokalny charakter źródła hałasu przemysłowego zaliczane są do źródeł o charakterze drugorzędym.

Wiele zakładów posiada niezgodne z normami użycia urządzenia, przestarzałe aparatury, które emitują dźwięki przekraczające dopuszczalne normy hałasu zarówno w porze dziennej, jak i w nocy. W ostatnich latach coraz więcej skarg wpływa na hałas generowany przez sektor handlowy (markety, stacje benzynowe, firmy świadczące usługi w różnym zakresie). Nasila się problem lokalizacji obiektów uciążliwych w pobliżu zabudowy mieszkaniowej. Powoduje to poważne konflikty społeczne, gdyż w sytuacji bliskiego sąsiedztwa nawet stosunkowo niewielkie poziomy hałasu potrafią powodować wysoką odczuwalną uciążliwość dla mieszkańców. Dominującymi źródłami hałasu stały się głównie wentylatory i klimatyzatory, a także agregaty chłodnicze, urządzenia do obróbki drewna, suszarnie, elektronarzędzia.

Na terenie województwa małopolskiego rozpoznanie uciążliwości i zasięgu przestrzennego oddziaływania hałasu przemysłowego opiera się na pomiarach akustycznych prowadzonych na terenie wytypowanych zakładów, znajdujących się w bazie ewidencyjnej. Według danych na 31.12.2007 r. na obszarze województwa spośród 108 skontrolowanych jednostek organizacyjnych, w 62 przypadkach stwierdzono przekroczenie poziomów dopuszczalnych.

Wykres 10. Procent skontrolowanych obiektów przemysłowych przekraczających poziomy dopuszczalne hałasu w porze nocnej w latach 2000-2008 w województwie małopolskim

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie

W roku 2008 przeprowadzono pomiary hałasu w 105 obiektach przemysłowych. Obiektami generującymi ponadnormatywny hałas przemysłowy były głównie: zakłady przemysłu drzewnego, chemicznego, rolno-spożywczego, meblarskiego, dziewiarskiego, zakłady obróbki metali, budowlane, usługowe, puby, dyskoteki, restauracje, sklepy, zakłady metalurgiczne.

W latach 2000-2008 skontrolowano łącznie 1 075 obiektów przemysłowych, zarówno w porze dziennej, jak i nocnej. Każdego roku badana zbiorowość zakładów była inna, jednak zauważalna jest niekorzystna tendencja wzrostowa. W ciągu ostatnich 5 lat, podczas nocnych kontroli zakładów, najwięcej przekroczeń wartości dopuszczalnej hałasu

odnotowywano w przedziale 0-5 dB. W 2008 roku nastąpił wzrost przekroczeń podczas pomiarów nocnych w przedziałach 0-5 dB oraz 5-10 dB oraz spadek przekroczeń w przedziałach 10-15 dB oraz 15-20 dB w stosunku do roku poprzedniego (Wykres 10).

W zakładach, w których wystąpiły przekroczenia dopuszczalnych norm hałasu natychmiast podjęto próby ich eliminowania poprzez zastosowanie m.in. ekranów dźwiękochłonnych, wyciszeń bezpośrednio przy źródle, obudów przy urządzeniach hałasujących, tłumików akustycznych. Na zakłady, które nie dotrzymały obowiązujących standardów zostały nałożone kary pieniężne.

Najważniejsze zmiany prawne

Rok 2007 wprowadził wiele zmian ustawowych w dziedzinie hałasu: nowe rozporządzenia, modyfikacje ustawy Prawo ochrony środowiska, określającej m.in. zasady ochrony środowiska (w tym również przed nadmiernym hałasem). Poniżej przedstawiono najważniejsze aktualne rozporządzenia i ustawy dotyczące hałasu:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie oceny i zarządzania hałasem w środowisku 2002/49/WE.
- Ustawa Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627) z dnia 27 kwietnia 2001 r. z późniejszymi zmianami.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 czerwca 2007 r. w sprawie ustalania wartości wskaźnika hałasu L_{DWN} (Dz. U. Nr 106, poz. 729) wraz z nimi Ministra Środowiska z dnia 7 listopada 2007 roku, zmieniające rozporządzenie w sprawie ustalania wartości wskaźnika hałasu L_{DWN} (Dz. U. Nr 210, poz. 1535).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 października 2007 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów poziomów w środowisku substancji lub energii przez zarządzającego drogą, linią kolejową, linią tramwajową, lotniskiem, portem (Dz. U. Nr 192, poz. 1392).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 października 2007 roku w sprawie szczegółowego zakresu danych ujętych na mapach akustycznych oraz ich układu i sposobu prezentacji (Dz. U. Nr 187, poz. 1340).

Najważniejsze problemy i wnioski:

- przyjęcie przez Sejmik Województwa Małopolskiego „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa małopolskiego na lata 2009-2013” daje szanse ograniczenia poziomu hałasu wzdłuż głównych tras komunikacyjnych województwa,
- powolny proces degradacji tzw. „obszarów cichych”,
- nasila się problem lokalizacji obiektów uciążliwych w pobliżu zabudowy mieszkaniowej,
- pogarszanie się warunków akustycznych w obrębie tras komunikacyjnych, w tym również linii kolejowych wynikające m. in. z pogarszającego się stanu infrastruktury kolejowej,
- ponadnormatywna emisja hałasu drogowego obejmująca swym zasięgiem duży obszar województwa skutkuje zdecydowanym pogorszeniem warunków życia jego mieszkańców.

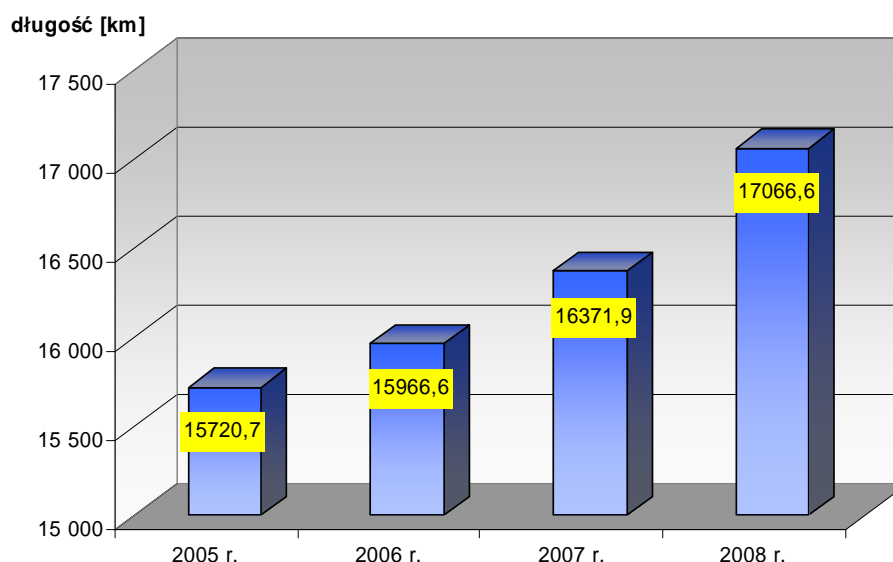
3.5.4. Gospodarka wodno – ściekowa

Sieć wodociągowa

W ostatnich latach w województwie małopolskim obserwuje się intensywny rozwój sieci wodociągowej. W latach 2005–2008 przybyło 1 345,9 km sieci wodociągowej rozdzielczej, tj. 9% długości ogółem (przybyło w 2006 – 246,1 km, w 2007 - 405,1 km, w 2008 – 694,7 km). Długość sieci wynosiła w 2008 r. – 17 066,6 km, a w 2005 r. - 15 720,7 km. Najdłuższa sieć wodociągowa występuje w miastach: Kraków (1 348,0 km)

i Tarnów (287,6 km) oraz gminach: Wieliczka (301,5 km) i Jabłonka (271,4 km). Natomiast najkrótsza sieć wodociągowa jest w gminach Biecz – obszar wiejski (0,5 km) i Budzów (0,5 km). Ponadto w kilku gminach nadal nie ma sieci wodociągowej. Sytuacja ta występuje w następujących gminach: Trzciana, Tokarnia, Ochotnica Dolna, Lipinki, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski i Zakliczyn.

Wykres 11. Długość sieci wodociągowej na terenie województwa małopolskiego w latach 2005-2008

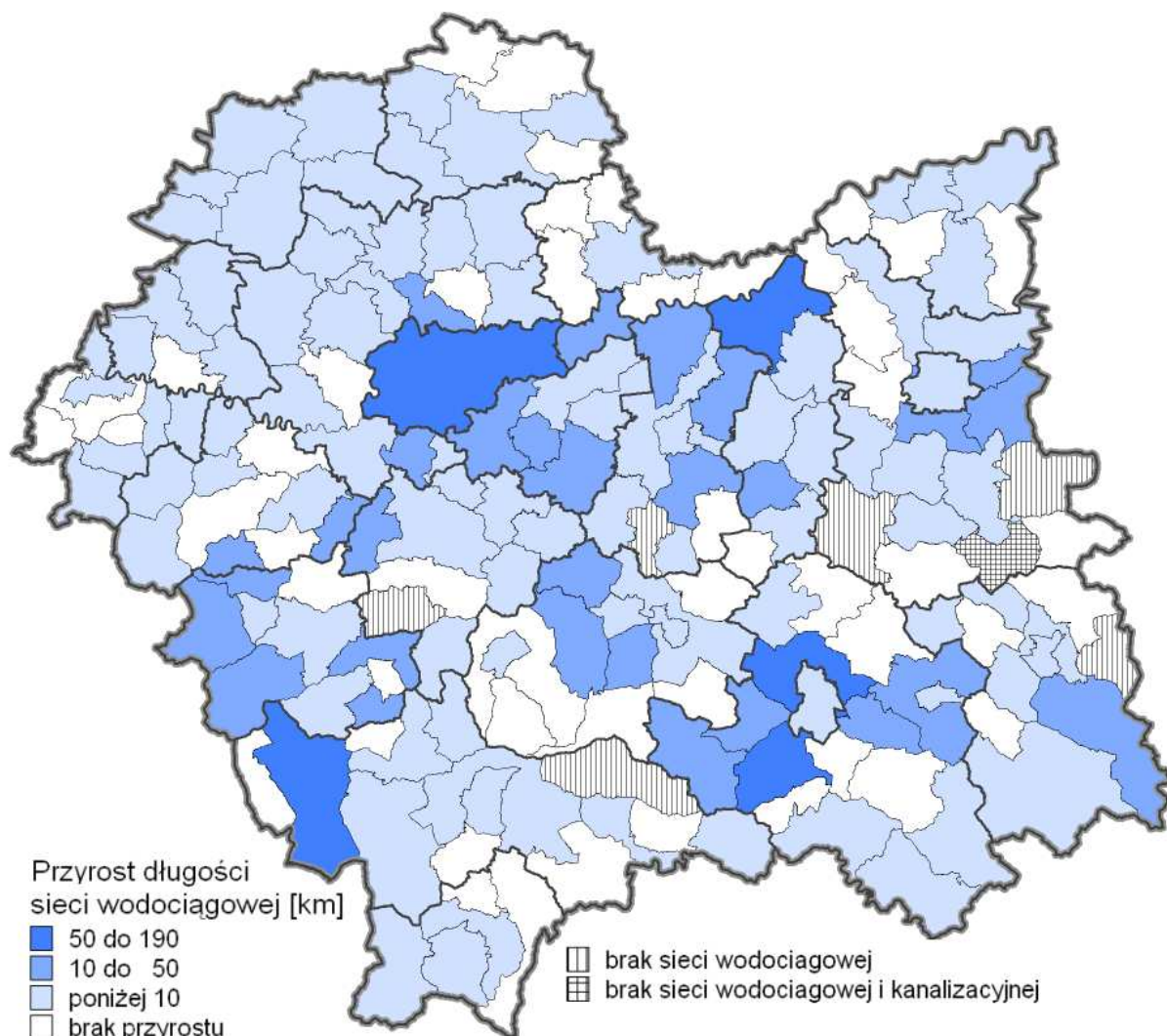
Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

W większości gminach w latach 2005 - 2008 odnotowano przyrost sieci wodociągowej. Największy przyrost długości sieci wystąpił w mieście Kraków (o 182,8 km, tj. o 16%) oraz gminach: Chełmiec (o 106,8 km, tj. o 106%), Stary Sącz (63,6 km, tj. o 65%), Jabłonka (o 54,7 km, tj. o 25%) i Szczurowa (o 52,6 km, tj. o 78%).

Ponadto sieć wodociągowa powstała w gminach, w których na przełomie lat 2005 - 2006 nie było jej w ogóle tj. w gminach: Lubień (7,2 km) oraz Maków Podhalański (1,3 km).

W roku 2008 z sieci wodociągowej korzystało 2 454,7 tyś osób, tj. 74,7% mieszkańców województwa ogółem. W latach 2005–2008 wzrost liczby ludności korzystającej z sieci wodociągowej wyniósł 2,2%. Należy zaznaczyć, że pomiędzy odsetkiem ludności korzystających z wodociągów w miastach i na wsiach występuje znaczna dysproporcja. W miastach wartość tego wskaźnika kształtuje się na poziomie około 94%, a na wsiach na poziomie około 56%. Jednocześnie w analizowanym okresie na wsiach nastąpił większy przyrost odsetka ludności korzystającej z kanalizacji, tj. o blisko 4%, niż w miastach, gdzie ten przyrost był minimalny.

Rysunek 22. Przyrost długości sieci wodociągowej w gminach województwa małopolskiego w latach 2005-2008

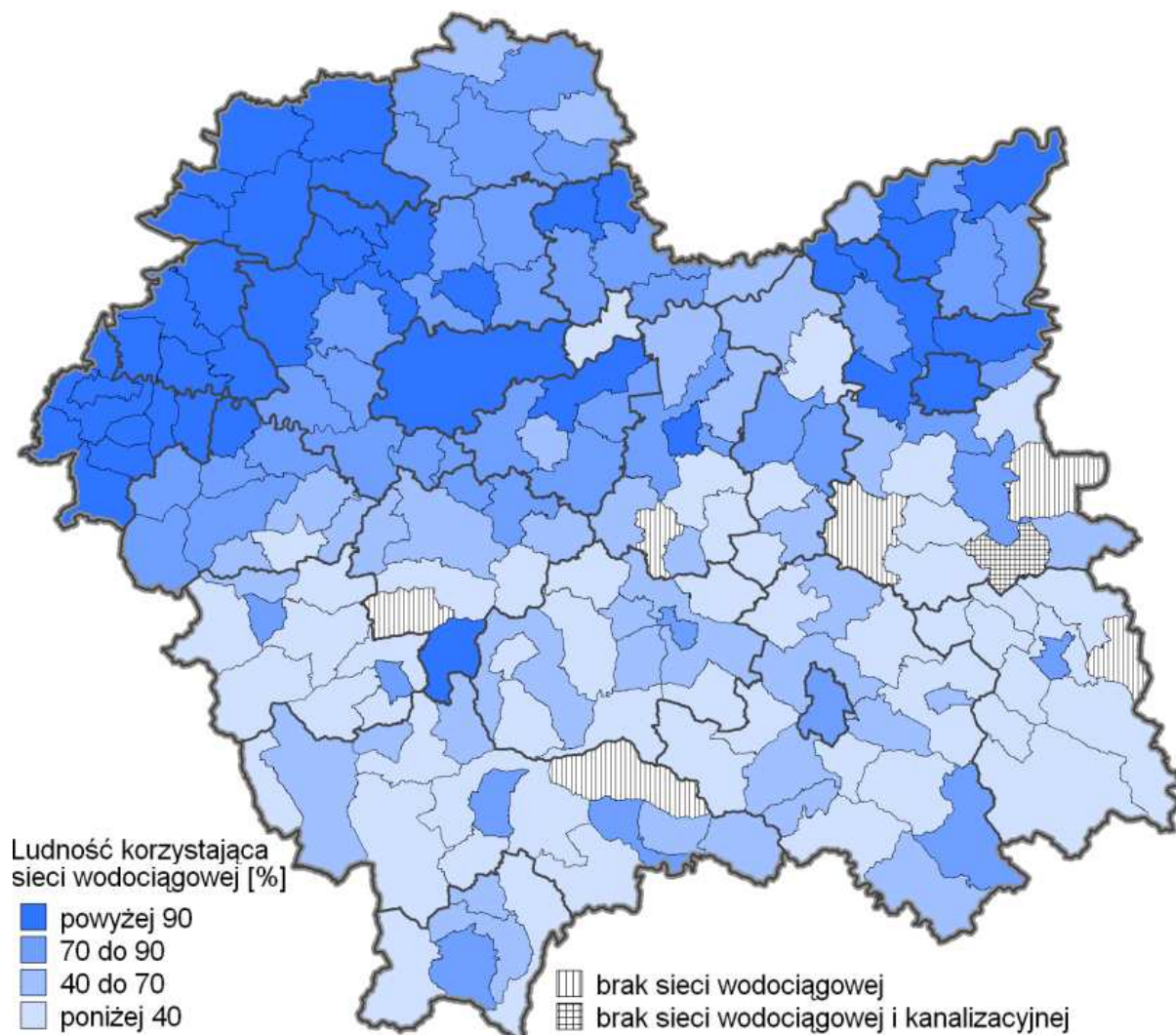
Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Tabela 34. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w latach 2005-2008

Lp.	Wyszczególnienie	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej							
		2005		2006		2007		2008	
		Ogółem w tys.	%	Ogółem w tys.	%	Ogółem w tys.	%	Ogółem w tys.	%
1	Województwo małopolskie	2 401,69	73,5	2 413,81	73,8	2 432,18	74,2	2 454,70	74,7%
2	Miasta	1 517,17	93,7	1 515,42	93,7	1 516,87	93,6	1 517,36	93,8%
3	Wsie	884,51	53,7	898,39	54,3	915,31	55,2	937,34	56,1%

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Rysunek 23. Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w gminach województwa małopolskiego w 2008 roku

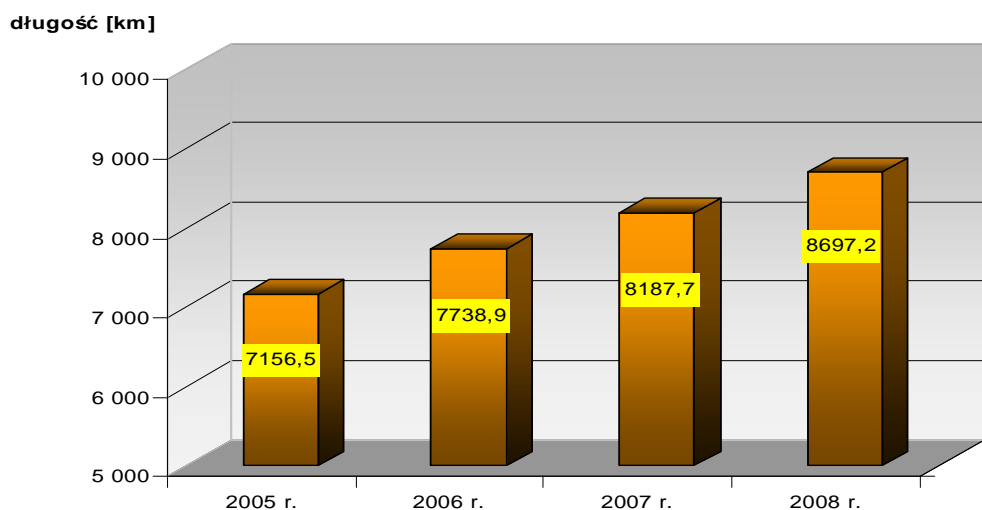
Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Gminy o najwyższym udziale ludności korzystającej z wodociągów (powyżej 90%) zgrupowane są w północno - zachodniej, centralnej i północno-wschodniej części województwa. Największy odsetek ludności korzystającej z wodociągów w 2008 r. był w Krakowie (99,7%). Natomiast południowa część województwa cechuje się znacznie mniejszym odsetkiem ludności korzystającej z analizowanej sieci. W większości gminach (poza miastami) w tym obszarze wskaźnik ten nie osiąga wartości 40%.

Kanalizacja

Rozwój sieci kanalizacyjnej w latach 2005–2008 był w Małopolsce bardziej dynamiczny niż rozwój sieci wodociągowej. Długość sieci kanalizacyjnej w 2008 r. wynosiła - 8 697,2 km, a w 2005 r. - 7 156,5 km (Wykres 12). W analizowanym okresie w województwie przybyło 1 540,7 km sieci kanalizacyjnej, co oznacza, że długość sieci kanalizacyjnej wzrosła o 21,5% (w kolejnych latach przybyło odpowiednio po: w 2006 r. - 582,4 km, w 2007 – 448,8 km, w 2008 – 509,5 km).

Wykres 12. Długość sieci kanalizacyjnej na terenie województwa małopolskiego w latach 2005-2008

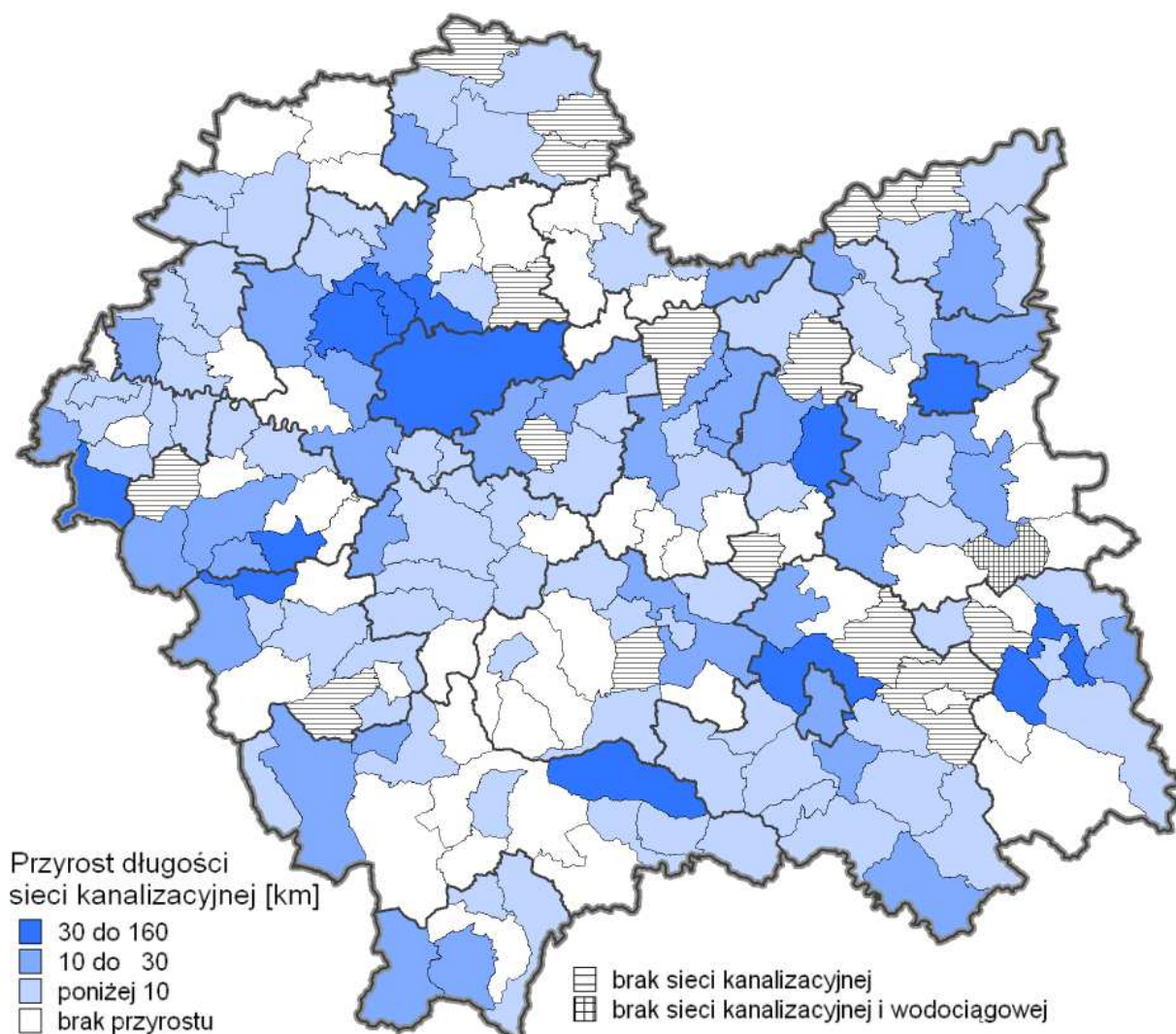
Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Najdłuższa sieć kanalizacyjna występuje w miastach: Kraków (1 278,6 km), Tarnów (301,4 km), Nowy Sącz (201,0 km) i Zakopane (157,0 km) oraz gminach: Zabierzów (261,1 km), Jabłonka (141,5 km). Najkrótsza sieć kanalizacyjna jest natomiast w gminach Stary Sącz – obszar wiejski (0,4 km), Budzów (0,5 km) i Igołomia-Wawrzeńczyce (0,7 km).

Największy przyrost długości sieci kanalizacyjnej w latach 2005-2008 odnotowano w Krakowie (o 157 km, tj. o 14%) i Tarnowie (o 57,8 km, tj. o 23,7%) oraz gminach: Zabierzów (o 85,6 km, tj. o 48,8%), Gorlice (o 62,4 km, tj. o 62,4%) i Zielonki (o 44 km, tj. o 89,1%). Natomiast największy procentowy przyrost długości wystąpił w gminie Wietrzychowice (wzrost blisko 50-krotny) oraz gminach Tokarnia (wzrost 18-krotny) i Nawojowa (wzrost 15-krotny).

Sieć kanalizacyjna powstała w gminach w których na przełomie lat 2005-2006 nie było jej w ogóle tj. w gminach: Stryszów (30,8 km), Gołcza (12,8 km), Łabowa (7,9 km), Podegrodzie (7,4 km) i Jordanów (3,5 km). Nadal nie wszystkie gminy wyposażone są w sieć kanalizacyjną. W 2008 r. takich gmin było 19, np. gminy Drwina i Borzęcin.

Rysunek 24. Przyrost długości sieci kanalizacyjnej w gminach województwa małopolskiego w latach 2005-2008

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

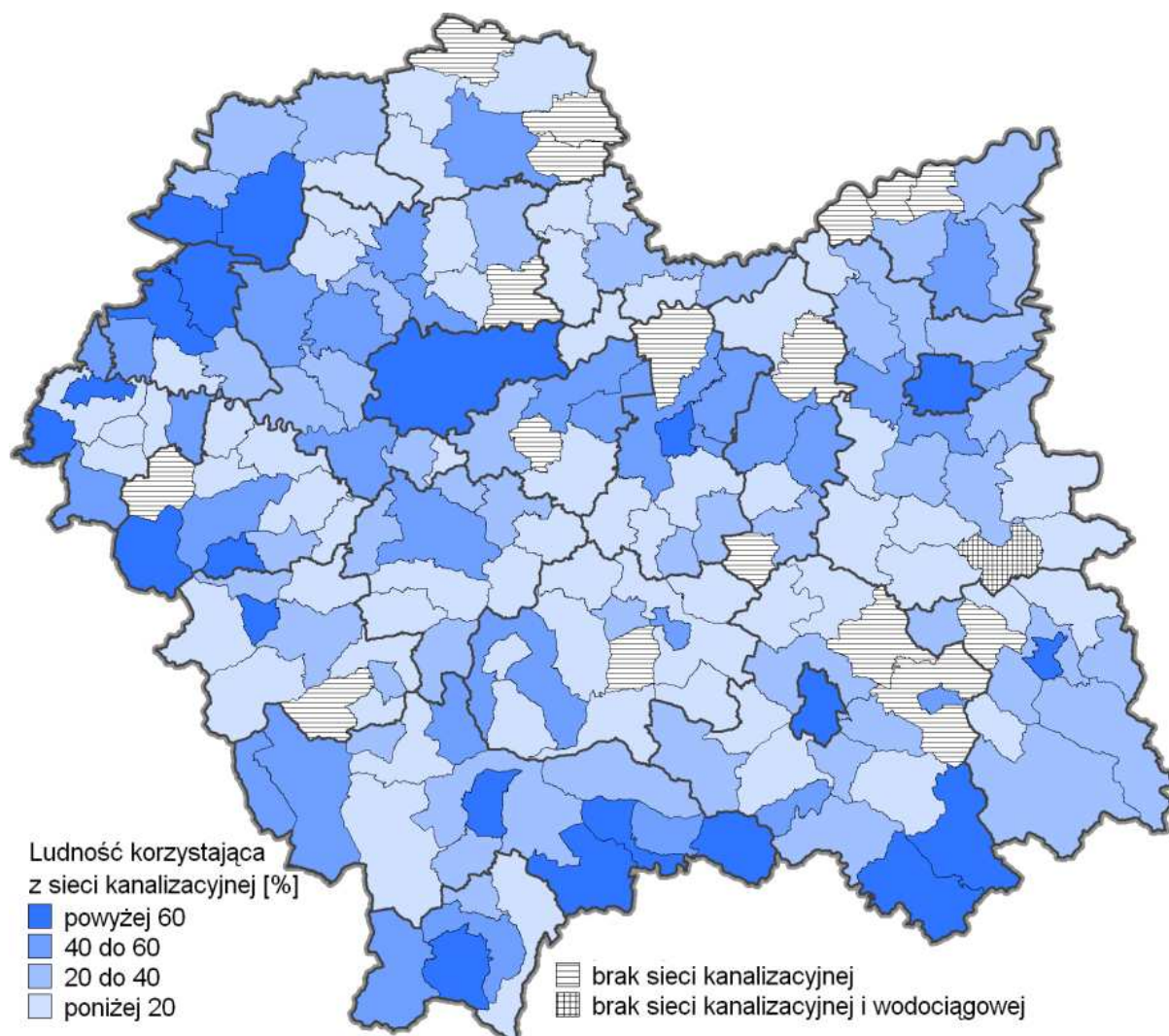
W roku 2008 roku z kanalizacji korzystało 51,1% (w 2005 – 48,8%). Istotnym problemem jest znaczna dysproporcja w zakresie odsetka ludności korzystającej z kanalizacji w miastach i na wsiach. W 2008 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 85% ludności miejskiej (w 2005 r. 83%). Natomiast na wsiach w 2008 r. z kanalizacji korzystało tylko 19% ludności (w 2005 r. 16%).

Tabela 35. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w latach 2005 – 2008

Lp.	Wyszczególnienie	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej							
		2005		2006		2007		2008	
		Ogółem w tys.	%	Ogółem w tys.	%	Ogółem w tys.	%	Ogółem w tys.	%
1	Województwo małopolskie	1 594,59	48,8	1 621,6	49,6	1 644,42	50,1	1 679,36	51,1
2	Miasta	1 334,21	82,4	1 339,75	82,8	1 343,49	82,9	1 357,93	84
3	Wsie	260,39	15,8	281,85	17,1	300,93	18,1	321,46	19,3

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Rysunek 25. Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w gminach województwa małopolskiego w 2008 roku

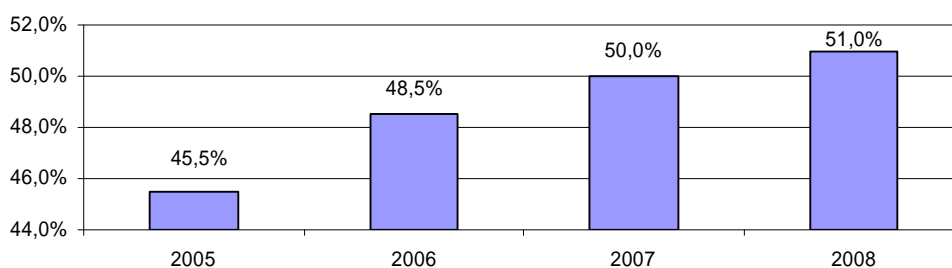

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Największy udział ludności korzystającej z kanalizacji jest w miastach: Kraków i Oświęcim, gdzie wskaźnik ten wynosi po około 90,2%. Ponadto wysoki odsetek ludności korzystającej z kanalizacji występuje w gminie Gorlice, Tarnów, Bochnia, i Nowy Targ (odpowiednio po 89,5%, 86,7%, 79,9%, 79,5%). Natomiast najmniejszy odsetek ludności korzystającej z kanalizacji odnotowano w gminach Budzów (0,2%), Ropa (1,1%) i Iwanowice (1,2%).

W latach 2005–2008 odnotowano większy przyrost sieci kanalizacyjnej niż sieci wodociągowej (o 195 km), co jest zjawiskiem korzystnym. Nadal jednak występuje znaczna dysproporcja pomiędzy ich długością. Miarą nierównego przyrostu sieci kanalizacyjnej i wodociągowej jest zmieniająca się proporcja długości między nimi. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej wynoszący w 2005 roku 45,5%, do 2008 r. wzrósł nieznacznie i wyniósł 51%. Daje to nadzieję na stopniowe wyrównywanie istniejącej dysproporcji.

Wykres 13 Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w województwie małopolskim w latach 2005 – 2008

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Odprowadzanie ścieków

Stan gospodarki ściekowej w gminach położonych w granicach województwa małopolskiego, pomimo budowy, rozbudowy i modernizacji szeregu oczyszczalni ścieków oraz wykonaniu znaczących odcinków sieci kanalizacyjnej sanitarnej i deszczowej, jest w dalszym ciągu niezadowalający. Dotyczy to w szczególności obszarów wiejskich. Do gmin, na obszarze których występuje najmniejsza ilość zorganizowanych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków, należą gminy: Stary Sącz - obszar wiejski, Budzów, Igołomia-Wawrzeńczyce, Proszowice – obszar wiejski i Wolbrom – obszar wiejski.

Na terenach, gdzie brakuje sieci kanalizacyjnej, część ścieków odprowadzana jest do zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni ścieków.

Oczyszczalnie ścieków

W województwie małopolskim obserwuje się wzrost ilości oczyszczalni komunalnych z 227 w 2005 r. do 236 w 2008 r. (przybyło 9 oczyszczalni). Jednocześnie w latach 2005-2008 zmniejszyła się ilość oczyszczalni przemysłowych. W 2005 r. na terenie województwa było ich 87, natomiast w 2008 r. 79.

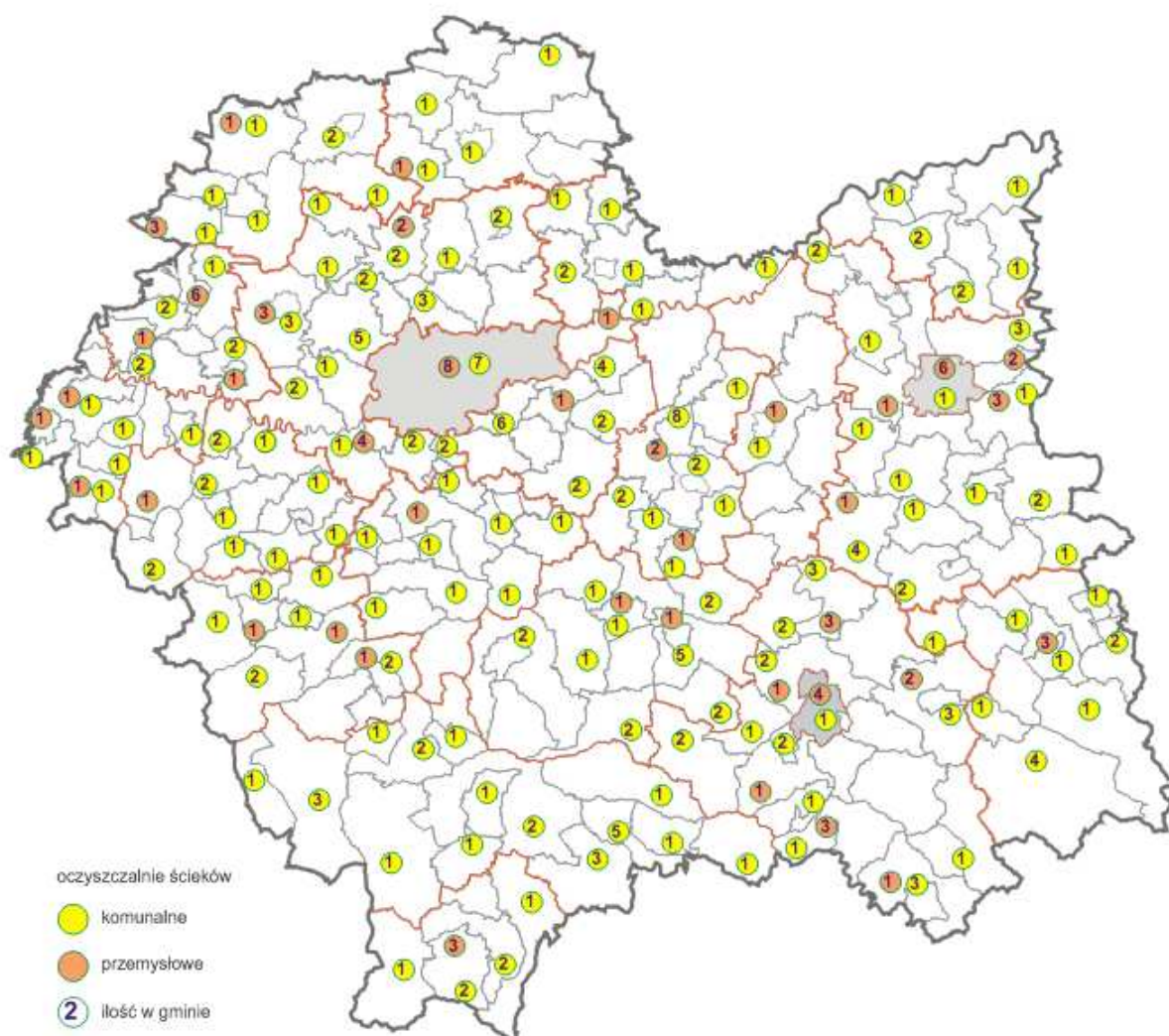
W zakresie oczyszczalni komunalnych najwięcej przybyło oczyszczalni komunalnych z podwyższonym usuwaniem biogenów (14), a ubyły dwie oczyszczalnie mechaniczne i trzy biologiczne. Według danych GUS zwiększył się również odsetek obsługiwanej przez nie ludności. W 2005 r. wynosił on 52,2%, natomiast w 2008 r. wzrósł do 54,1% ogółu ludności. Niestety nie jest to równoznaczne z tym, iż ścieki zostały właściwie oczyszczone. Według informacji otrzymanych od gmin uzyskanych na potrzeby sprawozdania Wojewody Małopolskiego z realizacji *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych*, liczba mieszkańców obsługiwanych przez kanalizację zakończoną mechaniczno-biologiczną oczyszczalnią ścieków lub dodatkowo z podwyższonym usuwaniem biogenów wynosi ok. 34%.

Tabela 36 Oczyszczalnie w województwie małopolskim w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
Oczyszczalnie ogółem	314	310	312	315
Komunalne	227	229	234	236
Mechaniczne	3	1	1	1
Biologiczne	186	186	186	183
Z podwyższonym usuwaniem biogenów	38	42	47	52
Przemysłowe	87	81	78	79

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Rysunek 26. Oczyszczalnie ścieków w województwie małopolskim w 2008 roku

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

W analizowanym okresie nastąpił znaczny spadek wielkości odprowadzanych ścieków ogółem o około 39%. Spadek ten wynikał ze zmniejszenia ilości ścieków przemysłowych o około 44%. Natomiast w zakresie ilości odprowadzanych ścieków komunalnych wystąpił 5% wzrost.

W Małopolsce w 2008 r. około 99% ścieków komunalnych podlegała oczyszczaniu oraz 36,9% ścieków przemysłowych. Przy czym w latach 2005-2008 nastąpił znaczny wzrost odsetka oczyszczanych ścieków przemysłowych (z 21,1% do 36,9%), co wynikało z ogólnego spadku ilości ścieków przemysłowych, a nie ilościowego wzrostu ścieków oczyszczanych.

Korzystnym zjawiskiem jest wysoki udział ścieków komunalnych i przemysłowych oczyszczonych w stosunku do ścieków wymagających oczyszczenia. W 2008 r. wyniósł 98,9%, a w 2005 r. 99,2%.

Tabela 37 Odprowadzane i oczyszczone ścieki komunalne i przemysłowe w latach 2005-2008

Wyszczególnienie		2005	2006	2007	2008
Ścieki komunalne odprowadzane ogółem [dam³/rok]		94 398,1	94 115,2	96 402,8	99 048,0
Udział ścieków oczyszczonych		99,4%	99,4%	99,3%	98,6%
w tym	oczyszczane mechanicznie	37,3%	35,8%	0,1%	0,1%
	oczyszczane biologicznie	19,0%	19,6%	55,1%	16,7%
	oczyszczane z podwyższonym usuwaniem biogenów	43,1%	44,0%	44,1%	81,8%
Ścieki przemysłowe odprowadzane ogółem [dam³/rok]		818 020	754 123	681 589	455 215
Udział ścieków oczyszczonych		21,1%	22,8%	25,4%	36,9%
w tym	oczyszczane mechanicznie	18,7%	20,2%	22,6%	33,0%
	oczyszczane biologicznie	1,0%	1,1%	1,3%	1,6%
	oczyszczone chemicznie	0,5%	0,6%	0,6%	0,8%
	oczyszczane z podwyższonym usuwaniem biogenów	1,0%	1,0%	0,9%	1,5%
Ogółem odprowadzane ścieki komunalne i przemysłowe [dam³/rok]		912 418	848 238	777 992	554 263
Ścieki komunalne i przemysłowe wymagające oczyszczenia [dam ³ /rok]		268 813	267 889	271 337	268 920
Udział ścieków komunalnych i przemysłowych oczyszczonych w stosunku do ścieków wymagających oczyszczenia		99,2%	99,2%	99,1%	98,9%

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Wśród oczyszczanych ścieków komunalnych w latach 2005-2008 nastąpił znaczny wzrost ścieków oczyszczanych z podwyższonym usuwaniem biogenów z 43,1% do 81,8% ścieków odprowadzanych w ciągu roku. Jednocześnie znacznie zmniejszył się odsetek ścieków komunalnych oczyszczanych mechanicznie, z 37,3% do 0,1%. Natomiast w zakresie ścieków przemysłowych największe znaczenie ma oczyszczanie mechaniczne. W 2008 r. 33% ogółu odprowadzanych ścieków przemysłowych było oczyszczane mechanicznie, a w 2005 r. 21,1%. W przypadku ścieków przemysłowych pozostałe sposoby oczyszczania mają mniejsze znaczenie, gdyż dotyczą one łącznie około kilku procent ścieków.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- w ostatnich latach nastąpił przyrost długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Wzrost ten nie był jednak równomierny. Duży przyrost wystąpił zaledwie w kilku gminach. Natomiast w wielu gminach nie powstały nowe odcinki sieci wodociągowej i/lub kanalizacyjnej, lub przyrost ten był niewielki.
- w zakresie sieci wodociągowej poziom zaspokojenia potrzeb jest znacznie wyższy niż w zakresie systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- w województwie małopolskim występuje znaczne zróżnicowanie w zakresie odsetka ludności korzystającej z sieci wodociągowej – północne obszary cechują się bardzo dużym udziałem ludności korzystającej z wodociągów w odróżnieniu od obszarów południowych, gdzie wskaźnik ten jest bardzo niski,
- mimo większej dynamiki przyrostu sieci kanalizacyjnej niż wodociągowej, nadal występuje znaczna dysproporcja pomiędzy ich długością,

- brak zróżnicowanych, dostosowanych do warunków lokalnych, rozwiązań w ramach systemu odprowadzania ścieków,
- brak kanalizacji sprzyja negatywnym zjawiskom, np. zrzutowi ścieków bezpośrednio do gruntu czy pobliskich rowów, co powoduje zanieczyszczenie gleb, wód gruntowych oraz cieków wodnych,
- trudne warunki terenowe dla realizacji infrastruktury wodno-ściekowej (np. w obszarach górskich),
- skażenie wód powierzchniowych, będących źródłem wody pitnej wymaga podjęcia działań zmierzających do rozbudowy sieci kanalizacyjnej,
- utrzymująca się tendencja do rozproszenia zabudowy mieszkaniowej na obszarach wiejskich uniemożliwia prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno – ściekowej (wysokie koszty doprowadzenia sieci),
- z danych GUS wynika, że około 45% mieszkańców Małopolski nie korzysta z oczyszczalni ścieków,
- tempo rozbudowy infrastruktury komunalnej jest niewystarczające, co wynika m. in. z niewielkiego, bo wynoszącego corocznie ok. 1% wzrostu odsetka ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków,
- szczególnie zła jest sytuacja na terenach wsi, gdzie ścieki do oczyszczalni odprowadza mniej niż 20 % mieszkańców.

3.5.5. Gospodarka odpadami

Województwo małopolskie w całości jest objęte systemem uporządkowanej gospodarki odpadami, który pozostaje pod kontrolą samorządów lokalnych. System obejmuje zbieranie, gromadzenie, wywóz i składowanie końcowe na składowiskach odpadów.

„Plan gospodarki odpadami województwa małopolskiego 2010”, przyjęty przez Sejmik Województwa Małopolskiego Uchwałą Nr XI/133/07 z dnia 24 września 2007 r. będący aktualizacją planu gospodarki odpadami, przyjętego przez Sejmik Województwa Małopolskiego Uchwałą Nr XI/125/03 z dnia 25 sierpnia 2003 r., nakreśla wizję docelowego systemu gospodarki odpadami i formułuje kierunki działań i koniecznych do realizacji zadań, tworząc tym samym podstawy do wdrożenia niezbędnych inwestycji.

Nadrzędnym celem w zakresie gospodarki odpadami jest stworzenie w województwie małopolskim zintegrowanego systemu gospodarki odpadami, zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju, który przyczyni się do osiągnięcia wysokiej jakości życia w czystym i bezpiecznym środowisku.

W „Planie gospodarki odpadami województwa małopolskiego 2010” przyjęto Zgodnie z *Krajowym planem gospodarki odpadami oraz Strategią rozwoju województwa małopolskiego*, następujące cele główne:

- minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów w stosunku do tempa wzrostu gospodarczego regionu,
- zwiększenie udziału odpadów poddawanych procesom odzysku, w tym recyklingu,
- prowadzenie zgodnego z wymaganiami ochrony środowiska i normami europejskimi systemu odzysku i unieszkodliwiania odpadów,
- zmniejszenie strumienia odpadów, w szczególności odpadów ulegających biodegradacji i odpadów niebezpiecznych, kierowanych na składowiska,
- wyeliminowanie procederu nielegalnego składowania i zagospodarowywania odpadów,
- zapewnienie wiarygodnego i obszernego monitoringu pozwalającego na diagnozowanie potrzeb w zakresie gospodarowania odpadami w województwie.

Wiele z pośród planowanych na lata 2007–2008 inwestycji ujętych w ww. planie nie zrealizowano ani nie rozpoczęto ich realizacji lub przesunięto ich realizację w czasie. Praktycznie nie zrealizowano żadnego zadania inwestycyjnego zapisanego w „Planie

gospodarki odpadami województwa małopolskiego 2010” wynikającego z odrębnych przepisów prawnych, m. in. Prawa ochrony środowiska.

W latach 2007-2009 zrealizowano lub były w trakcie realizacji m. in. następujące przedsięwzięcia inwestycyjne zapisane w „Planie gospodarki odpadami województwa małopolskiego 2010” :

- Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o w Myślenicach - Modernizacja i rozbudowa składowiska odpadów komunalnych w Myślenicach - zakupiono teren dla rozbudowy składowiska odpadów komunalnych w Myślenicach – Borzęcie oraz prowadzono modernizację istniejącego składowiska odpadów komunalnych w Myślenicach - Borzęcie.
- Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o w Myślenicach - rekultywacja składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Myślenicach - Borzęcie.
- Budowa sektora V Składowiska Odpadów Komunalnych w Tarnowie-Krzyżu – budowę rozpoczęto w 2008 r. – zakończenie realizacji w 2009 r.
- Gmina Kęty - Budowa II kwatery składowiska odpadów komunalnych w Kętach, Kęckie Góry Północne - w 2008 r. uzyskanie działki i rozpoczęcie budowy.
- Stacja Termicznej Utylizacji Osadów MPWiK S.A. w Krakowie – w trakcie realizacji – planowany termin zakończenia 2010 r.

W zakresie realizacji zapisów „Planu gospodarki odpadami województwa małopolskiego 2010” można wymienić m. in. następujące efekty:

- większość powiatów realizuje usuwanie wyrobów zawierających azbest, działania te są wspomagane przez powiatowe i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- osiem powiatów przeprowadziło inwentaryzację budynków i urzędzeń, w których wykorzystywane są wyroby zawierające azbest,
- większość powiatów rozbudowuje system zbierania odpadów opakowaniowych z gospodarstw domowych,
- zbiórka odpadów wielkogabarytowych oraz odpadów elektrycznych i elektronicznych odbywa się głównie poprzez tzw. wystawki.

W 2008 r. na obszarze województwa małopolskiego (według danych GUS) wytworzonych zostało łącznie 8 556,3 tys. t. odpadów (ok. 563,5 t/km²). W porównaniu do 2005 r. ilość ta była mniejsza o 9,8 %.

Tabela 38. Ilość odpadów wytworzonych na terenie województwa małopolskiego w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
ilość odpadów wytworzonych w ciągu roku [tys. t]	9 484,40	8 676,70	9 026,90	8 556,30
dynamika zmian w stosunku do 2005 r.	100,0%	91,5%	95,2%	90,2%

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Najwięcej odpadów zarówno w 2005 r. jak i w 2008 r. zostało wytworzonych w Krakowie (w 2005 r. 2 189,6, a w 2008 r. 2 022,8 tys. t.), Bukowni (w 2005 r. 1 723,8, a w 2008 r. 1 787,8 tys. t.) i Trzebini (w 2005 r. 1 534,7 a w 2008 r. 1 247,5 tys. t.). Natomiast najmniej odpadów w 2005 r. wytworzono w gminie Wieprz i Grybów (po 1,4 tys. ton), a w 2008 r. w gminie Wieprz i Sułkowice (po 1,6 tys. ton).

Odpady komunalne

W 2008 r. na terenie województwa małopolskiego zostało zebranych około 735 tys. ton odpadów komunalnych. Ponad połowa odpadów komunalnych pochodziła z gospodarstw domowych (w 2008 r. 57,9%, a w 2005 r. 63,5%). Pozostałe odpady

zaliczane do tej grupy odpadów pochodziły przede wszystkim z obiektów infrastruktury, tj. biur, instytucji i handlu. W stosunku do 2005 r. nastąpił znaczny wzrost ilości odpadów komunalnych, tj. o 16,7%. Wzrost wystąpił również w przypadku odpadów zebranych selektywnie – z 3,9% na 10,4%. Udział odpadów zdeponowanych na składowiskach wynosił w 2008 r. 99,1%.

Tabela 39. Odpady komunalne zebrane z terenu województwa małopolskiego w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
Odpady zebrane w ciągu roku [t]	630 010,80	684 261,21	724 670,38	735 075,42
dynamika zmian - w stosunku do 2005 r.	100,0%	108,6%	115,0%	116,7%
odpady zebrane selektywnie w % zebranych	3,9%	6,0%	7,5%	10,4%
z gospodarstw domowych w % zebranych	63,5%	62,2%	60,5%	57,9%
odpady zdeponowane na składowiskach w % zebranych	98,1%	96,9%	98,2%	99,1%

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie GUS Bank Danych Regionalnych

W latach 2005-2008 nastąpił znaczny wzrost ilości odpadów zbieranych selektywnie. Ilość ta w 2008 r. zwiększyła się o 167,4% w stosunku do 2005 r. Mimo tak dużej dynamiki udział odpadów zbieranych selektywnie w ogólnej sumie odpadów komunalnych wynosi jedynie 10,4%. Największe znaczenie pod względem ilości odpadów zbieranych selektywnie ma szkło, papier i tektura oraz artykuły wielkogabarytowe i biodegradowalne. Na uwagę zasługuje ilość zebranych zużytych urządzeń elektrycznych i elektronicznych, która wzrosła w 2008 r. w stosunku do 2005 r. o ponad 100 razy, z 4 ton/rocznie na 430 ton/rocznie. Pomimo znacznego zasięgu terytorialnego selektywnego zbierania odpadów ich ponowne wykorzystanie gospodarcze jest bardzo niskie oraz z reguły nieopłacalne ekonomicznie.

Tabela 40. Odpady komunalne zebrane selektywnie w latach 2005-2008

Odpady komunalne zebrane selektywnie	2005	2006	2007	2008
ogółem [t]	24 456,90	37 695,9	47 560,7	65 402,7
dynamika zmian w stosunku do 2005 r.	100,0%	154,1%	194,5%	267,4%
papier i tektura [t]	5 631,40	5 471,1	7 534,3	10 503,8
szkło [t]	11 405,90	13 630,5	17 666,8	23 156,1
tworzywa sztuczne [t]	2 126,20	3 047,0	5 580,0	7 854,4
Tekstylia [t]	1 978,90	2 011,0	2 244,50	2 838,00
metale [t]	634,6	707,1	581,3	774,7
Niebezpieczne [t]	2	1,5	12,3	27,9
Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne [t]	4	27	225,7	430
Wielkogabarytowe [t]	2 673,90	5 343,0	5 111,8	9 915,7
biodegradowalne [t]	Brak danych	Brak danych	8 594,0	9 901,7

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie GUS Bank Danych Regionalnych

W 2008 r. w województwie małopolskim funkcjonowało 36 składowisk komunalnych, tj. o 3 składowiska mniej niż w 2006 r. Zlikwidowane zostały składowiska zlokalizowane w Miechowie, Wolbromiu i Kalwarii Zebrzydowskiej. Składowiska te zostały zamknięte z powodu zapełnienia oraz nie spełniania wymogów ochrony środowiska.

Tabela 41. Składowiska odpadów komunalnych, na których składowano odpady w 2008 r.

Nr	Nazwa składowiska,	lokalizacja Miasto/ Gmina	Powiat
1	Barycz, Kraków ul. Krzemieniecka	Kraków Miasto	Kraków
2	Nowy Sącz	Nowy Sącz Miasto	Nowy Sącz
3	Tarnów Krzyż	Tarnów	Miasto Tarnów
4	„za rzeką Biała”, Tarnów	Tarnów	Miasto Tarnów
5	Borek	Rzeszawa	Bocheński
6	Lipnica Murowana	Lipnica Murowana	Bocheński
7	Nowy Wiśnicz	Nowy Wiśnicz	Bocheński
8	Maszkienice	Dębno	Brzeski
9	Trzebinia	Trzebinia	Chrzezanowski
10	Chrzezanów - Balin	Chrzezanów	Chrzezanowski
11	Szarwark	Dąbrowa Tarnowska	Dąbrowski
12	Biecz	Biecz	Gorlicki
13	Uście Gorlickie	Uście Gorlickie	Gorlicki
14	Polanowice	Słomniki	Krakowski
15	Słopnice	Limanowa	Limanowski
16	Łukowica -Świdnik	Łukowica	Limanowski
17	Mianocice	Książ Wielki	Miechowski
18	Borzęta	Myślenice	Myślenicki
19	Sułkowice, ul. Tysiąclecia	Sułkowice	Myślenicki
20	Podegrodzie	Podegrodzie	Nowosądecki
21	Biała Niżna	Grybów	Nowosądecki
22	Krynica - Głębokie	Krynica	Nowosądecki
23	Andrzejówka	Muszyna	Nowosądecki
24	Stary Sącz - Piaski	Stary Sącz	Nowosądecki
25	Szczawnica Jaworki Stare	Szczawnica	Nowotarski
26	Ujków Stary	Bolesław	Olkuski
27	Chełmek, ul. Jaworznicka	Chełmek	Oświęcimski
28	Kęty- Kęckie Góry Północne	Kęty	Oświęcimski
29	Oświęcim, ul. Nadwiślańska	Oświęcim	Oświęcimski
30	Brzeszcze-Jawiszowice	Brzeszcze	Oświęcimski
31	Żębocin	Proszowice	Proszowicki
32	Sucha Beskidzka	Sucha Beskidzka	Suski
33	Zoniówki II, Zakopane	Zakopane	Tatrzański
34	Andrychów, ul. Biała Droga	Andrychów	Wadowicki
35	Chocznią, ul. Kościuszki	Wadowice	Wadowicki
36	Niepołomice, ul. Wodna	Niepołomice	Wielicki

Źródło: Sprawozdanie z realizacji PGOWM 2010 za lata 2007-2008

Rysunek 27. Składowiska komunalne w województwie małopolskim stan na 31 grudnia 2008 r.

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie WSO (Wojewódzki System Odpadów)

Prawie wszystkie odpady komunalne w 2008 r. były unieszkodliwiane poprzez deponowanie na ww. 36 składowiskach komunalnych. Łączna pojemność niewypełniona tych składowisk wynosiła 7 612 tys. m³, co przy uwzględnieniu prognoz w gospodarce odpadami pozwoli na składowanie na nich odpadów do 2015 r. Według stanu na 2008 r. 7 eksploatowanych składowisk wymaga modernizacji. Z punktu widzenia ochrony środowiska istotne znaczenie będzie miało systematyczne zamykanie i rekultywacja istniejących lokalnych składowisk odpadów komunalnych. „Plan gospodarki odpadami województwa małopolskiego 2010” zakłada zredukowanie liczby składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, na których są składowane odpady komunalne, by możliwe było funkcjonowanie maksymalnie 12 dużych składowisk będących częścią zakładów zagospodarowania odpadów i zapewniających łączną pojemność chłonną w województwie na co najmniej 15-letni okres eksploatacji. Sukcesywnie zamykane są kolejne składowiska, co świadczy o tym, iż plan zamykania składowisk określony w „Planie Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego 2010” jest realizowany.

Część składowisk w województwie małopolskim to małe lokalne obiekty nie posiadające odpowiednich zabezpieczeń, a także podstawowego wyposażenia zapewniającego właściwą eksploatację, monitoring ilości i jakości dostarczanych odpadów oraz monitoring oddziaływania na środowisko.

Największe składowiska odpadów w województwie małopolskim to:

- Barycz – dla miast: Krakowa i Wieliczki,
- Tarnów-Krzyż – dla miasta Tarnów i części powiatu tarnowskiego,
- Ujków Stary (gm. Bolesław, pow. olkuski) – obsługujące miasta: Bukowno, Olkusz, Sławków (woj. śląskie) oraz gminy z północnej części województwa małopolskiego (Bolesław, Klucze, Trzyciąż, Sułoszowa), oraz w Nowym Sączu- Zabełczu i Chrzanowie - Balinie.

Na 3 wyżej wymienionych składowiskach umieszczono ok. 50% odpadów komunalnych wywiezionych z terenu województwa.

Najwięcej odpadów komunalnych na 1 km² zebranych zostało w miastach, tj. w Krakowie (858,32 ton/km²), Oświęcimiu (475,62 ton/km²), Nowym Sączu (467,06 ton/km²) i Tarnowie (460,97 ton/km²). Najmniejsze wartości tego wskaźnika wystąpiły w gminach wiejskich, m. in. w Gręboszowie (0,30 ton/km²), Mszanie Dolnej (0,49 ton/km²) i Ochotnicy Dolnej (0,63 ton/km²).

Odpady z działalności gospodarczej

W województwie małopolskim w 2008 roku w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej powstało łącznie 10 271,8 tys. Mg odpadów, z czego: odpady niebezpieczne stanowiły 3,1%, czyli 314,5 tys. Mg, a inne odpady niż niebezpieczne stanowiły 96,9%, czyli 9 957,3 tys. Mg.

Przedstawione w tej części dane dotyczące ilości wytworzonych odpadów w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej pochodzą z wojewódzkiej bazy danych i nie są porównywalne z ogólną sumą zebranych w ciągu roku odpadów z terenu województwa przedstawioną na wstępie podrozdziału (uzyskanych z bazy danych GUS).

Ilość wytworzonych odpadów w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej w 2008 r. była mniejsza o 1,2% niż 2005 r. W analizowanym okresie wyróżnia się rok 2007, kiedy to nastąpił istotny wzrost ilości wytworzonych odpadów (o 7,1% w stosunku do 2005r.).

Tabela 42. Ilość odpadów wytworzonych w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej na terenie województwa małopolskiego w latach 2006-2008

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008
Ilość odpadów wytworzonych w ciągu roku [tys. t]	10 394,3	10 209,5	11 130,7	10 271,8
dynamika zmian w stosunku do 2006 r.	100,0%	101,8%	107,1%	98,8%

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

W ogólnej masie odpadów wytworzonych w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej, największy udział mają:

- odpady z flotacyjnego wzbogacania rud metali nieżelaznych: 30,5%,
- odpady powstające przy płukaniu i oczyszczaniu kopaliny: 16,4%,
- mieszanki popiołowo-żużlowe z mokrego odprowadzania odpadów paleniskowych: 8,5%,
- żużle z procesów wytopienia: 8,0%,
- mieszaniny popiołów lotnych i odpadów stałych z wapniowych metod odsiarczania gazów odlotowych: 2,5%.

W latach 2006-2008 nastąpił wzrost udziału odpadów powstających przy poszukiwaniu, wydobyciu i wzbogacaniu rud oraz innych surowców mineralnych (o 7,1 pp.). Spadł natomiast udział odpadów z procesów termicznych (o 6,6 pp.).

Tabela 43. Odpady wytworzone w województwie małopolskim w największych ilościach w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej w latach 2006-2008

Nr grupy	Nazwa grupy	Ilość wytwarzanych odpadów w 2008 r. [tys. Mg/rok]			Udział [%]		
		2006	2007	2008	2006	2007	2008
1	Odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobyciu i wzbogacaniu rud oraz innych surowców mineralnych	4 270,7	4 392,3	5 019,6	41,8	39,5	48,9
10	Odpady z procesów termicznych	3 766,3	3 821,5	3 111,0	36,9	34,3	30,3
19	Odpady z urządzeń do likwidacji i neutralizacji odpadów oraz oczyszczania ścieków i gospodarki wodnej	531,5	542,2	646,8	5,2	4,8	6,3
17	Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej	450,9	743,6	408	4,4	6,7	4
15	Odpady opakowaniowe: sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nieujęte w innych grupach	brak danych	brak danych	210,6	brak danych	brak danych	2,1
2	Odpady z rolnictwa, sadownictwa, hodowli, rybołówstwa, leśnictwa oraz przetwórstwa żywności	137,8	155,8	175,4	1,4	1,4	1,7
11	Odpady z chemicznej obróbki i powlekania powierzchni metali oraz innych materiałów i z procesów hydrometalurgii metali nieżelaznych	188,1	203,6	171,4	1,8	1,8	1,6
Pozostałe grupy		316,7	672,6	528,8	3,1	6,1	5,1
Razem		10 209,5	11 130,7	10 271,8	100	100	100

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

Należy jednak zwrócić uwagę, że odpady powstające podczas wydobycia metali nieżelaznych i węgla oraz produkcji hutniczej są wykorzystywane przez zakłady górnicze oraz elektrownie prawie w całości (95-100%) do:

- wypełniania i podsadzania wyrobisk górniczych,
- rekultywacji i zabezpieczania terenu,
- remontów dróg, placów technologicznych itp.

W 2008 r. najwięcej odpadów wytwarzały Zakłady Górniczo-Hutnicze BOLESŁAW w Bukownie (16,8%), których udział w ogólnej ilości wytwarzanych odpadów w województwie małopolskim w stosunku do 2006 r. wzrósł o 1,4 pp. Kolejne pod względem ilości wytwarzanych odpadów są Zakłady Górnicze "Trzebionka" S.A. w Trzebini, których udział wzrósł prawie dwukrotnie, z 8,9% w 2006 r. na 16,4% w 2008 r. Natomiast spadek odnotowano w przypadku Mittal Steel Poland S.A. Oddział w Krakowie (o 4,2 pp.) i Południowego Koncernu Węglowego S.A. Zakład Górniczy JANINA w Libiążu (o 2,9 pp.).

Najważniejsze problemy i wnioski:

- Wzrost selektywnej zbiórki odpadów. Mimo tego brak jest kompleksowego systemu wykorzystania odpadów komunalnych, obejmującego recykling surowców, kompostowanie,

odzysk biogazu ze składowisk, lub odzysk energetyczny. Tylko miasto Kraków i miasto Tarnów systematycznie rozbudowują system gospodarki odpadami komunalnymi, w pozostałych powiatach systemy gospodarki odpadami komunalnymi są niekompletne i można stwierdzić, że są we wstępnej fazie rozwoju.

- Realizacja „Planu gospodarki odpadami województwa małopolskiego 2010” postępuje w zakresie likwidacji składowisk odpadów komunalnych niedostosowanych do wymogów wynikających z przepisów.
- Brak uregulowań prawnych odnośnie władztwa samorządów gminnych nad odpadami, co opóźnia inwestycje w instalacje do przetwarzania odpadów.
- Obecne rezerwy składowisk odpadów komunalnych oszacowane są na 5 lat, a powinny być na 15 lat.
- Wiele z pośród planowanych w latach 2007–2008 inwestycji w zakresie gospodarki odpadami, ujętych w „Planie gospodarki odpadami województwa małopolskiego 2010” nie zrealizowano lub nie rozpoczęto ich realizacji lub przesunięto realizację w czasie.
- W dalszym ciągu brak instalacji do mechaniczno-biologicznego i termicznego przekształcania odpadów zmieszanych w celu redukcji masy odpadów ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska.
- Istotnym problemem, który dotychczas nie został rozwiązany jest selektywne zbieranie, odzysk lub unieszkodliwienie pochodzących z gospodarki komunalnej odpadów niebezpiecznych.
- Obecnie prowadzona gospodarka odpadami w województwie małopolskim wywiera negatywny wpływ na praktycznie wszystkie komponenty środowiska, co wynika m. in. z tego iż część składowisk w województwie małopolskim to małe lokalne obiekty nie posiadające odpowiednich zabezpieczeń.
- Weryfikacja lokalizacji dotychczas istniejących składowisk odpadów oraz eliminowanie uciążliwości dla środowiska związanych z ich eksploatacją, ograniczanie liczby małych i nieefektywnych składowisk, w tym zamykanie i rekultywacja składowisk, które nie spełniają wymogów prawa.
- Istotną rolę w ograniczeniu ilości odpadów może odegrać edukacja ekologiczna promująca minimalizację powstawania odpadów oraz właściwe postępowanie z nimi.

4. Infrastruktura techniczna

Rozwój infrastruktury technicznej na obszarze województwa małopolskiego w latach 2005-2009 związany był przede wszystkim z rozbudową i modernizacją systemu drogowego. Natomiast w zakresie pozostałych systemów nie odnotowano istotnych zmian. W analizowanym okresie nie realizowano bowiem inwestycji, które wpłynęłyby na poprawę ich stanu. W szczególności brakiem kluczowych inwestycji cechuje się infrastruktura kolejowa i energetyczna.

W dużym stopniu inwestycje drogowe realizowane były przy współudziale środków unijnych, co niewątpliwie przyspieszyło podjęcie wielu z wykonanych działań. Niemniej jednak sieć dróg województwa małopolskiego wymaga dalszych działań. W celu podniesienia konkurencyjności województwa oraz stworzenia warunków do lepszego zaspokojenia potrzeb w zakresie transportu Województwo Małopolskie zleciło opracowanie „Strategii Rozwoju Transportu Województwa Małopolskiego na lata 2010-2030”. W Strategii zostaną określone długookresowe zadania dotyczące modernizacji i rozwoju infrastruktury transportowej województwa z uwzględnieniem obecnego i przyszłego popytu oraz możliwości finansowych i organizacyjnych Województwa.

W strategii zostaną określone najbardziej pożądane warianty rozwoju systemu transportowego z uwzględnieniem wszystkich dostępnych gałęzi transportu, potrzeb społecznych, środowiska naturalnego, oraz potrzeb zrównoważonego rozwoju powiatów i subregionów Województwa Małopolskiego. Przygotowanie tego dokumentu powinno przyczynić się do podniesienia efektywności działania oraz pozyskania dodatkowych środków finansowych przeznaczonych na stworzenie wielogałęziowego systemu transportowego w województwie małopolskim.

4.1. Sieć drogowa

W województwie małopolskim ogólna długość dróg publicznych w 2008 r. wynosiła 28 637,8 km. W stosunku do 2005 r. przyrost długości dróg był bardzo niewielki – wyniósł niespełna 1%.

Gęstość sieci drogowej w województwie wynosi 188,6 km/100 km², co w porównaniu z gęstością dróg w Polsce ogółem (która wynosi 83,5 km/100 km²) stawia je na wysokiej pozycji. Wynika to z urozmaiconej rzeźby terenu i dużej gęstości zaludnienia Małopolski. Gęsta sieć dróg oraz rozwinięta sieć rzek i potoków na obszarze województwa stwarza zagrożenie dla wielu dróg i mostów w okresie wezbrań.

Sieć drogowa Małopolski tworzy system powiązany z układem dróg krajowych i międzynarodowych. Przez obszar województwa przebiega III Paneuropejski Korytarz Transportowy: Zgorzelec/Olszyna – Krzyżowa – Wrocław – Opole – Katowice – Kraków – Rzeszów – Przemyśl – Medyka/Korczowa, wchodzący w skład sieci TINA i tworzący przyszłą sieć drogową TEN. W jego skład wchodzi m.in. droga krajowa nr 4 i autostrada A 4.

Podstawowy układ drogowy tworzą drogi krajowe, wojewódzkie i powiatowe. Natomiast sieć dróg powiatowych stanowi ważny element w systemie komunikacji wewnętrznej województwa, uzupełniając sieć dróg krajowych i wojewódzkich, łącząc miejscowości i wsie z siedzibami powiatów. 98% dróg powiatowych posiada nawierzchnię twardą. Ich stan jest zły i utrudnia dostęp do obszarów o szczególnych walorach turystycznych oraz hamuje możliwości rozwoju gospodarczego, w tym turystyki.

Układ dróg w województwie małopolskim w latach 2005–2009 zasadniczo nie zmienił się.

Tabela 44. Infrastruktura drogowa województwa małopolskiego w latach 2005 i 2008

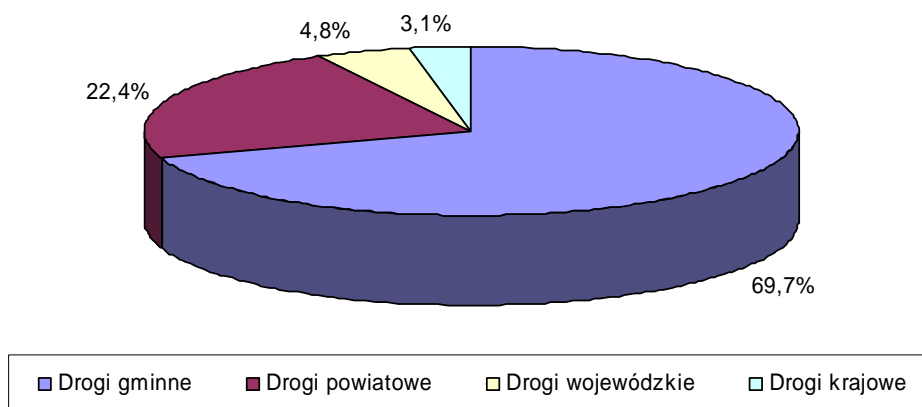
Lp.	Elementy sieci drogowej	2005		2008	
		[km]	[%]	[km]	[%]
1	Drogi krajowe	958,0	3,4%	886,0	3,1%
2	Drogi wojewódzkie	1 368,0	4,8%	1 375,8	4,8%
3	Drogi powiatowe	6 483,0	22,8%	6 425,0	22,4%
4	Drogi gminne	19 585,7	69,0%	19 951,0	69,7%
5	Razem	28 394,7	100,0%	28 637,8	100,0%

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Struktura dróg publicznych przedstawiona została na Wykres 14. Im wyższa klasa drogi, tym długość tych dróg jest mniejsza. Prawidłowość ta występuje zarówno w 2005 i 2006 r.

W latach 2005-2008 struktura dróg w województwie małopolskim uległa bardzo niewielkim zmianom. Nastąpił nieznaczny wzrost udziału dróg gminnych o 0,7 pp., kosztem dróg powiatowych i krajowych, których udział spadł odpowiednio po 0,4 pp. i 0,3 pp.

Wykres 14. Struktura dróg publicznych w województwie małopolskim w 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Drogi krajowe

Przez województwo małopolskie przebiega 12 dróg krajowych (bez zmian w porównaniu do 2005 r.) o łącznej długości w granicach województwa 905,4 km (w 2005 r. - 958,0 km). W tym niespełna 7% to drogi ekspresowe i autostrady. Drogi te obejmują obiekty towarzyszące: ponad 400 mostów i ok. 1800 innych obiektów inżynierskich o łącznej długości ok. 16 km.

Do najważniejszych dróg krajowych przebiegających przez obszar województwa małopolskiego należą:

- **droga krajowa nr 7** (międzyregionalna), przebiegająca w kierunku północno – południowym, relacji Gdańsk - Warszawa – Kraków – Chyżne – granica państwa,
- **droga krajowa nr 4** (międzyregionalna), przebiegająca w kierunku zachodnio – wschodnim, relacji Zgorzelec – Wrocław – Kraków – Tarnów - Rzeszów – Przemyśl.

W 2009 r. oddano do ruchu 19,9 km autostrady A4 na odcinku Wieliczka - Szarów, co przełożyło się na wzrost długości autostrad w województwie małopolskim o 82% w stosunku do lat ubiegłych. Ponadto w 2008 r. odnotowano przyrost długości dróg

ekspresowych o 12,2 km, co wynikało z oddania do ruchu odcinka drogi S-7 Myślenice – Lubień. Zmniejszyła się natomiast długość tzw. pozostałych dróg krajowych (2%), co wynikało m. in. z oddania odcinków dróg innemu zarządcy, np. oddanie Gminie Biecz starego przebiegu trasy w związku z ukończeniem budowy obwodnicy Biecza w ciągu drogi krajowej nr 28 oraz Gminie Wojnicz w związku z ukończeniem budowy obwodnicy Wojnicza w ciągu drogi krajowej nr 4.

Tabela 45. Długość dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2006-2009

Długość w [km]	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok
Autostrady	24,2	24,2	24,2	44,1
Drogi ekspresowe	3,5	3,5	15,6	19,1
Pozostałe	858,3	858,4	845,9	842,2
Razem	886,90	886,1	885,7	905,4

Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

Ważniejsze inwestycje z zakresu dróg krajowych prowadzone w latach 2006–2009 w Małopolsce (w tym inwestycje w trakcie realizacji):

- **autostrada A4** - modernizacja istniejącego odcinka oraz przygotowywanie do realizacji odcinka od węzła Wielicka w kierunku Tarnowa do węzła Krzyż (2006), przebudowa obwodnicy węzeł Balice – węzeł Opatkowice o dł.: 2 x 16,1 km (2007-2008), budowa odcinków: węzeł Wielicka – Szarów o dł. 19,9 km (2007 – 2009), Szarów – Brzesko o dł. 23,1 km (2009-2011), Brzesko – Wierzchosławice o dł. 20,8 km (2009 – 2011), Wierzchosławice – Krzyż o dł. 13,0 km (2009 – 2011),
- **droga ekspresowa S7** - przebudowa na odcinku Myślenice – Lubień (budowa dwujezdniowej drogi o parametrach ekspresowej na odcinku 16,2 km (w latach 2004-2008 zrealizowano drogę ekspresową o długości 12,2 km), w tym obwodnicy Lubnia o długości około 4,0 km (zrealizowana w latach 2006-2009), trzech węzłów drogowych dwupoziomowych w Stróży, Pcimiu i Lubniu, ponad 80 obiektów mostowych, 6,5 km murów oporowych, prawie 20 km dróg dojazdowych, 5 skrzyżowań dwupoziomowych oraz urządzeń ochrony środowiska) (2006–2009), budowa drogi na odc. węzeł Bieżeńców – węzeł Rybitwy o dł. 2,7 km (2008 -2010) i odc. węzeł Rybitwy – węzeł Igołomska (wraz z mostem przez Wisłę) o dł. 4,4 km (2009-2011),
- **DK nr 4** – wzmocnienie nawierzchni na odc. Kraków – Tarnów na długości 56,0 km, w tym odcinek Kraków – Targowisko o dł. 21,5 km (2006–2007), przebudowa na odcinku Targowisko – Tarnów (dł. 36,0 km) (2006–2007) budowa obwodnicy Wojnicza (dł 3,7 km) (2005 – 2007), przebudowa obwodnicy Tarnowa (2 x 9,3 km) (2008 - 2009),
- **DK nr 7**– przebudowa na odc. dł. 30,0 km Kraków – Myślenice jezdnia lewa (2007-2009) i na odc. dł. 34,6 km Rabka – Chyżne (2007-2009), od granicy woj. świętokrzyskiego – Książ Wielki na dł. 6,1 km (2009), oraz na odcinku Libertów – skrzyżowanie na dł. 0,3 km (2009),
- **DK nr 28** – budowa obwodnicy Biecza (2007-2008) oraz przebudowa na odcinkach: Białka – Osielec na dł. 7,2 km (2008 -2009), Osielec – Skomielna na dł. 12,4 km (2007-2008), Szymbark – Gorlice na dł. 3,7 km (2007 – 2008), Gorlice – granica województwa na dł. 8,3 km (2007-2008), Świnna Poręba – Skawce na dł. 6,7 km (2009-2010), Nowy Sącz – Mszalnica, Cieniawa – Ptaszkowa, Grybów – Biała Niżna na dł. 10,2 km (2009–2010),

- **DK nr 52** - budowa odcinka obwodnicy Wadowic o długości 1,8 km (jednojezdniowa droga klasy GP o długości 900 m, obiekt mostowy o dł 105 m oraz skrzyżowania (2006), przebudowa na odcinkach: Bulowice – Andrychów, Chocznia, Chocznia -Wadowice, Kalwaria Zebrzydowska na dł. 7,0 km (2009-2010),
- **DK nr 94** – budowa drogi klasy GP na odc. dł. 2,4 km węzeł Radzikowskiego – węzeł Modlnica (2009 - 2011), przebudowa na odcinkach: granica województwa – Bolesław na dł. 5,7 km (2007 2008), Bolesław – Olkusz na dł.7,2 km (2008), Zederman – Jerzmanowice na dł.8,0 km (2007-2009),
- **DK nr 44** – przebudowa na odcinkach: Ryczów na dł. 0,8 km (2008), Włosienica – Przeciszów na dł. 7,7 km (2008-2009), Jaśkowice – Skawina na dł.9,8 km (2007-2008),
- **DK nr 75** – przebudowa na odcinkach: Szarów –Targowisko na dł. 1,9 km (2009), Nowy Sącz –Nawojowa na dł. 3,7 km (2009).

Ponadto w najbliższym czasie zamierzenie są następujące inwestycje, dla których aktualnie opracowywana jest dokumentacja (26 zadań):

- **A4** Szarów – Brzesko, Brzesko – Krzyż, dojazd do lotniska w Balicach,
- **S7** gr. woj. świętokrzyskiego – Kraków (Igołomska/Ptaszyckiego), Lubień – Rabka,
- **DK 4** obwodnica Łapczycy,
- **DK 28** obwodnice: Zatora, Limanowej, Chełmca i Nowego Sącza, rozbudowa drogi Mszana Dolna – Nowy Sącz Szymbark,
- **DK 44** budowa obwodnicy Skawiny, wzmocnienie i przebudowa drogi Oświęcim – Kraków,
- **DK 47** rozbudowa drogi Rdzawka – Nowy Targ,
- **DK 52** Beskidzka Droga Integracyjna z obwodnicami: Kalwarii Zebrzydowskiej, Wadowic, Andrychowa, Kęt, Kóz,
- **DK 73** obwodnica Dąbrowy Tarnowskiej, modernizacja drogi Szczucin – Dąbrowa Tarnowska, modernizacja drogi Dąbrowa Tarnowska – Tarnów, przełożenie drogi pomiędzy węzłem Krzyż a węzłem Lwowska (wschodnia obwodnica Tarnowa),
- **DK 75** modernizacja drogi Niepołomice – Targowisko, rozbudowa drogi Brzesko – Nowy Sącz – Krzyżówka, budowa drogi Krzyżówka –Tylicz – Muszynka oraz – przełożenie drogi w Brzesku – połączenie A4 z dk 4,
- **DK 79** obwodnica Chrzanowa i Zabierzowa,
- **DK 87** dojazd do przejścia granicznego w Piwnicznej – Mniszku,
- **DK 94** modernizacja drogi Zederman – Jerzmanowice i drogi Jerzmanowice – Modlnica i odc. w Olkuszu.

Wydatki poniesione na inwestycje w latach 2006 -2009 rosły i wyniosły łącznie ponad 4,1 mld zł (2006 – 511 mln zł, 2007 – 900 mln zł, 2008 – 1,4 mld zł, 2009 – 1,3 mld.).

Tabela 46. Ogólny stan dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2006-2009

Stan techniczny [km]	2006 rok	2007 rok	2008 rok	2009 rok
dobry	40,4	42,3	46,2	52,4
niezadawalający	19,9	22,1	20,9	19,0
zły	39,1	35,5	32,5	28,1
brak danych	0,6	1,5	0,4	0,5

Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

Przeprowadzenie wyżej wymienionych inwestycji miało wpływ na stan techniczny dróg krajowych na obszarze województwa. W analizowanym okresie następowała sukcesywna poprawa stanu technicznego dróg krajowych. W 2006 r. tylko 40,4% dróg odznaczało się stanem dobrym, a w 2009 r. 52,4%. Łączny wzrost udziału dróg w stanie dobrym w analizowanym okresie wyniósł 12 pp. Odbyło się to przede wszystkim kosztem zmniejszenia udziału dróg w stanie złym, z 39,1% na 28,1%.

Drogi wojewódzkie

Przez województwo małopolskie przebiega 39 (wg stanu na 2006 r. – 38) ciągów dróg wojewódzkich o łącznej długości 1 375,7 km, co daje gęstość 9 km/100 km² i stanowi 4,8 % długości dróg publicznych w Małopolsce. W ciągach dróg wojewódzkich znajduje się 313 obiektów mostowych o łącznej długości 9 986,48 km.

Tabela 47. Długość dróg wojewódzkich w województwie małopolskim w latach 2006 - 2009

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009
Długość dróg [km]	1368,8	1377,9	1372,3	1375,7

Źródło: Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie

W latach 2006–2009 zmieniła się ogólna długość dróg wojewódzkich w Małopolsce. Przybyło 6,9 km dróg. Z dniem 1.01.2007 r. przybyła 1 droga (nr 962 o dł. 9,1 km) - do kategorii dróg wojewódzkich zaliczono była drogę powiatową Jabłonka - Lipnica Wielka - granica państwa. W roku 2008 r. zmniejszyła się długość sieci - nastąpiła korekta w związku z przeprowadzeniem generalnego pomiaru długości (4,6 km) oraz korekta przebiegu granicy z woj. śląskim (oddanie odcinka drogi woj. nr 776 o dł. 1,0 km niewłaściwie przypisanego dotąd do woj. małopolskiego). W związku z wybudowaniem i oddaniem do użytkowania pierwszego odcinka obwodnicy Starego Sącza (odcinek Stary Sącz – Brzezna) – sieć zwiększyła długość o 3,5 km. Z dniem 1.01.2009 r. pozbawiony kategorii drogi wojewódzkiej został odcinek drogi wojewódzkiej nr 957 w Nowym Targu – nastąpiło zmniejszenie długości sieci o 0,2 km.

W latach 2006-2008 prace budowlane objęły ok. 350 km dróg, czyli 25,5 % sieci dróg wojewódzkich w Małopolsce. Wybudowano łącznie ok. 4 km odcinków nowych dróg oraz 13 obiektów inżynierskich (mosty, wiadukty, przepusty). Zmodernizowanych zostało łącznie 346 km dróg i 47 obiektów inżynierskich. Wydatki na poniesione inwestycje w latach 2006-2008 rosły i wyniosły łącznie ponad 598,77 mln zł (2006 – 159,6 mln zł, 2007 – 192,4 mln zł, 2008 – 246,77 mln zł).

Ważniejsze inwestycje prowadzone w latach 2006–2009 na drogach wojewódzkich w Małopolsce (w tym inwestycje w trakcie realizacji):

- **DW 773** (Sieniczno– Wesoła) – budowa nowej drogi (0,184 km), modernizacja na odc. 32,76 km (2005/2006),
- **DW 774** - modernizacja drogi Zabierzów - Kryspinów na odc. 7,6 km (2006),
- **DW 775** (Słomniki – Proszowice) – modernizacja na odc. 15,0 km (2004 - 2006),
- **DW 776** – budowa obwodnicy Proszowic: nowa droga o dł. 3,1 km wraz z dwoma obiektami inżynierskimi (2009- 2010) modernizacja drogi Kraków - Proszowice – Ostrów na dł. 25,7 km (2007 - 2011)
- **DW 780** (Kraków – Chełmek) – modernizacja na dł. 8,7 km (2005 - 2006), modernizacja na odcinku 26,1 km (2009-2011)

- **DW 933** - modernizacja drogi Brzeszcze - Chrzanów na dł. 25,22 km wraz z budową wiaduktu w m. Kroczymiech (2007 - 2009), modernizacją mostu w m. Bobrek (2006),
- **DW 955, 956, 967** modernizacja drogi Biertowice – Łapczyca etap I: modernizacja dróg wojew. Nr 956 Biertowice-Zembrzyce i nr 955 Sułkowice-Jawornik (2008-2009),
- **DW nr 956** budowa obwodnicy Zembrzyc: budowa nowej drogi o dł. 1,8 km (2008 – 2010), budowa mostów: w m. Budzów, Baczyn oraz 2 mostów w m. Biertowice (2007 - 2008);
- **DW 957** - modernizacja drogi od Białki do Nowego Targu – *Etap I* na odc. 35,7 km (2008 - 2010), przebudowa mostu w m. Czarny Dunajec, budowa 3 mostów w m. Zubrzyca Górna (2007 - 2008)
- **DW 964** - modernizacja drogi Kasina - Uście Solne (*Etap I*) na dł. 34,3 km (2008 - 2010), przebudowa wiaduktu kolejowego w m. Staniątki (2005/2007),
- **DW 967** - przebudowa mostu w m. Brzączowice (2008), rozbudowa drogi na podjazdach pod Górę Borzęcką (2009-2011),
- **DW 968** - modernizacja drogi wojewódzkiej nr 968 Lubień – Mszana Dolna - Zabrzeż (2006 - 2007) przebudowa mostu w m. Kasinka Mała wraz z dojazdami (2008),
- **DW 969** – budowa obwodnicy Starego Sącza: budowa nowej drogi o dł. 3,5 km wraz z budową mostu i trzech wiaduktów (2006-2008), modernizacja drogi Nowy Targ – Nowy Sącz (2006),
- **DW 971** - modernizacja drogi Krynica - Piwniczna na dł. 8,44 km (2006 - 2007)
- **DW 975** (Dąbrowa Tarnowska – Wojnicz) – modernizacja na odcinku dł. 7,04 km (2004-2006), przebudowa mostu w m. Biskupice Radłowskie i w m. Paleśnica (2008)
- **DW 977** - modernizacja drogi Tarnów – Moszczenica na dł. 36 km (2006 - 2007)
- **DW 980** - modernizacja drogi Jurków – Biecz na dł. 47,1 km (2008 - 2010)
- **DW 981** (Zborowice – Krzyżówka) modernizacja na dł. 20,0 km (2004/2006) wraz z budową wiaduktu w m. Bobowa (2006).

Tabela 48. Stan techniczny dróg wojewódzkich w latach 2006-2009

STAN TECHNICZNY wg przyjętej skali ocen		2006		2007		2008		2009	
		[km]	udział w całej sieci	[km]	udział w całej sieci	[km]	udział w całej sieci	[km]	udział w całej sieci
dobry	A	261,0	19,1%	366,1	26,6%	474,8	34,6%	530,0	38,5%
zadawalający	B	506,1	37,0%	451,5	32,8%	348,5	25,4%	276,1	20,1%
zły	C	601,7	44,0%	560,2	40,7%	549,0	40,0%	569,5	41,4%
Razem		1 368,8	0,0%	1 377,9	100,0%	1 372,3	100,0%	1 375,7	100,0%

0,535 km wyłączone z oceny z uwagi na prowadzone prace - dodano do stanu C 42,225 km wyłączone z oceny z uwagi na prowadzone prace - dodano do stanu C

opis skali ocen:

A - stan dobry. Nie zachodzi potrzeba wykonywania zabiegów remontowych. Nawierzchnia posiada nieuszkodzoną powierzchnię, brak kolein i deformacji.

B - stan zadawalający. Zachodzi potrzeba wykonywania zabiegów utrzymania do wielkości 20% powierzchni nawierzchni. Nawierzchnia wykazuje niewielkie odkształcenia i spękania.

C- stan zły. Ponad 20% pow. Nawierzchni wykazuje znaczne odkształcenia jak wyboje, koleiny, złuszczenia oraz spękania, co świadczy o utracie jej nośności.

Źródło: Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie.

W latach 2006–2009 poprawił się stan techniczny dróg wojewódzkich. Przejawia się to znacznym wzrostem udziału dróg w stanie dobrym, z 19,1% w 2006 r. do 38,9% w 2009 r.

Niemniej jednak wzrost ten odbył się kosztem dróg w stanie zadowalającym, których udział znacznie się obniżył, z 37% w 2006 r. na 20,1% w 2009 r. Natomiast udział dróg w stanie złym spadł o 3,6 pp. i wynosi obecnie aż 41,4%. Należy zatem stwierdzić, że stan dróg wojewódzkich ulega stopniowej poprawie. Niemniej jednak ich stan jest nadal niezadowalający, co wynika z dużego udziału dróg odznaczających się złym stanem technicznym.

Obciążenie sieci dróg wojewódzkich i krajowych

Z uwagi na częstotliwość dokonywania pomiarów ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich wynoszącą 5 lat, do zobrazowania wielkości obciążenia ruchem pojazdów wykorzystano ostatnie badanie ruchu przeprowadzone w roku 2005 oraz prognozę na lata przyszłe.

W zakresie dróg wojewódzkich najniższe obciążenie ruchem wg prognozy na rok 2009 powinno być wystąpić dla dróg: nr 768 Koszyce - Szczurowa (873 pojazdów/dobę), nr 971 Muszyna - Żegiestów (1232 p/d), nr 773 Skala - Wesoła (1429 p/d). Natomiast najwyższe obciążenie prognozowano dla dróg: nr 957 Nowy Targ /Miasto/ (19 163 p/d), nr 791 Olkusz /Miasto/ (18 035 p/d), nr 967 Myślenice - Dobczyce (16 211 p/d). Na tych też drogach zaobserwowany został największy wzrost obciążenia ruchem (badania w 2005 – prognoza 2009).

Natomiast w zakresie dróg krajowych (według Generalnego Pomiaru Ruchu wykonanego w 2005 roku) najbardziej obciążona ruchem była droga krajowa nr 7: na wjeździe do Krakowa od strony węzła Radzikowskiego (30 tys. p/d) oraz na odcinku Kraków - Głogoczków (28 tys. p/d). Duże natężenie ruchu - powyżej 20 tys. p/d - odnotowano także na drodze krajowej nr 4 do Tarnowa. Natomiast najmniej uczęszczane to: droga krajowa nr 49 na odcinku Czarna Góra - gr. państwa (1,7 tys. p/d), droga krajowa nr 87 Ryto - Piwniczna (3,4 tys. p/d), droga krajowa nr 44 Zator - Skawina (3,9 tys. p/d) oraz droga krajowa 7 Jabłonka - Chyżne (3,9 tys. p/d).

Najważniejsze zmiany prawne w latach 2006–2009:

- zmiany ustawy o drogach publicznych (w latach 2006-2009 było 6 zmian ustawy),
- ogłoszenie tekstu jednolitego ustawy o drogach publicznych (Dz. U z 2007 r., Nr 19, poz. 115),
- zmiany ustawy o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (z 18.10.2006 r., 10.05.2007 r., 25.07.2008 r. i 3.10.2008 r.).

Najważniejsze problemy i wnioski:

- mimo poprawy stanu dróg wojewódzkich i krajowych, nadal duży udział mają drogi w złym lub niezadowalającym stanie technicznym, co wymaga realizacji kolejnych działań modernizacyjnych mających na celu dalszą poprawę stanu dróg,
- utrwalanie stanu istniejącego infrastruktury transportowej drogowej poprzez remonty stwarza zagrożenie dla powstania w realnej perspektywie infrastruktury nowej jakości, rozumianej przede wszystkim jako drogi szybkiego ruchu,
- brak północnego i wschodniego obejścia Krakowa,
- brak realizacji drogi ekspresowej S7 na północ od Krakowa,
- brak strategicznego powiązania komunikacyjnego ze Słowacją – brak połączenia komunikacyjnego na poziomie dróg szybkiego ruchu,
- długi proces realizacji inwestycji drogowych,
- brak jest oceny zagrożenia odcinków dróg i mostów wywołanych erozją koryt rzek i osuwisk wywołanych przez wezbrania.

4.2. Komunikacja zbiorowa

Transport zbiorowy w województwie małopolskim obsługiwany jest przez przewoźników działających na podstawie zezwoleń wydawanych przez wójtów (linie komunikacyjne na obszarze gminy), burmistrzów i prezydentów miast (linie komunikacji miejskiej), starostów (linie w obrębie jednego powiatu), Marszałka Województwa Małopolskiego (linie w obrębie województwa małopolskiego wykraczające poza obszar jednego powiatu) i marszałków województw właściwych ze względu na przebieg linii (linie wykraczające poza obszar jednego województwa).

W 2008 r. ilość przewoźników posiadających zezwolenia Marszałka Województwa Małopolskiego na wykonywanie przewozów regularnych wynosiła 705, a ilość zezwoleń na obsługę linii wynosiła 1 597. W latach 2006-2008 zezwolenie uzyskało 76 nowych przewoźników oraz wydanych zostało 412 nowych zezwoleń na obsługę linii

Tabela 49. Ilość przewoźników oraz wydanych zezwoleń na obsługę linii wykraczających poza obszar co najmniej jednego powiatu wydane przez Marszałka Województwa Małopolskiego w latach 2006-2008

Wyszczególnienie	2006	2007	2008
Przewoźnicy – stan na koniec roku	654	671	705
Nowi przewoźnicy	25	17	34
Zezwolenia na obsługę linii – stan na koniec roku	1359	1453	1597
Nowe zezwolenia	174	94	144

Źródło: Opracowanie własne UMWM

Do kierunków o największym natężeniu ruchem autobusów (w tym komunikacja lokalna i z innych województw) należą następujące kierunki:

- a. Kraków – Olkusz,
- b. Kraków – Skąta – Wolbrom,
- c. Kraków- Słomniki-Miechów,
- d. Kraków - Proszowice - Kazimierza Wielka,
- e. Kraków – Wieliczka – Dobczyce,
- f. Kraków – Gdów – Łapanów – Limanowa,
- g. Kraków – Myślenice – Zakopane,
- h. Kraków – Krzeszowice – Trzebinia,
- i. Nowy Sącz – Łącko.

Na podstawie przeprowadzanej okresowo analizy poziomu zaspokajania potrzeb przewozowych pasażerów stwierdzono, że największym problemem są zawieszane kursy i związana z tym niepewność odbycia podróży. Bardzo nisko oceniany został również stan techniczny autobusów i bezpieczeństwo na przystankach.

4.3. Sieć kolejowa

Sieć kolejowa na terenie województwa małopolskiego jest zarządzana przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Na terenie województwa małopolskiego zapewnieniem utrzymania, obsługi i rozwoju linii kolejowych oraz innych elementów infrastruktury kolejowej, administrowaniem i eksploatacją infrastruktury kolejowej w celu udostępniania jej

przewoźnikom kolejowym zajmują się: Zakład Linii Kolejowych w Krakowie i Zakład Linii Kolejowych w Nowym Sączu.

Łączna długość eksploatowanych linii kolejowych w województwie małopolskim w 2008 r. wynosiła 1014,25 km. W porównaniu do 2006 r. długość linii zmniejszyła się o 12,58 km.

Tabela 50. Długość eksploatowanych linii kolejowych w województwie małopolskim

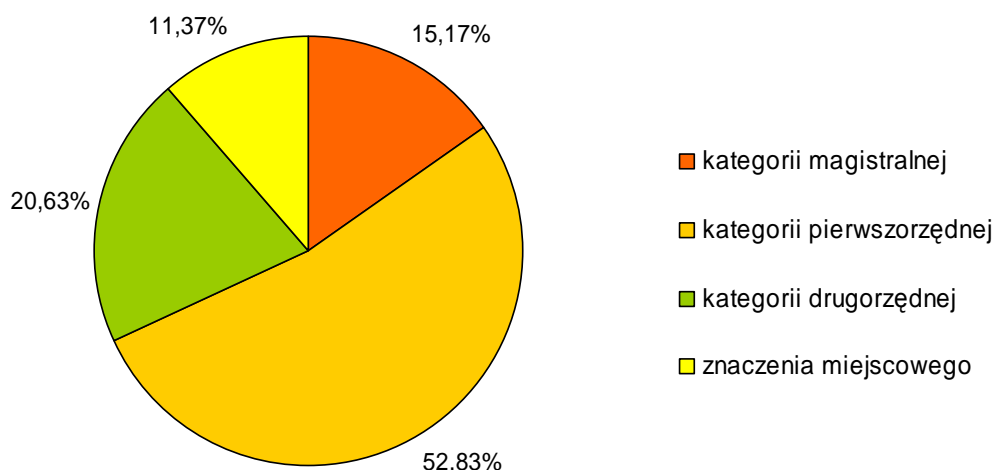
Wyszczególnienie	2006 r. [km]	2007 r. [km]	2008 r. [km]
Długość linii w IZ Kraków	559,408	546,832	546,832
Długość linii w IZ Nowy Sącz	467,418	467,418	467,418
Długość linii razem	1026,826	1014,25	1014,25

Źródło: PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie

Gęstość linii kolejowych w województwie małopolskim w 2008 r. wynosiła 7,3 km/100 km². Wskaźnik ten w stosunku do 2006 r. obniżył się o 0,1 km². Pod względem gęstości linii kolejowych województwo małopolskie zajmuje 4 miejsce wśród województw w Polsce. Ponadto gęstość ta była w 2008 r. wyższa niż średnia dla kraju, która wynosi 6,5 km/100 km².

Linie magistralne stanowią w województwie małopolskim 15,17% (154,1 km) ogółu linii. Największy udział mają linie kategorii pierwszorzędnej (52,83%, 536,7km) i drugorzędnej (20,63%, 209,6km). Pozostała część linii (11,37%, 115,5km) to linie znaczenia miejscowego.

Wykres 15. Linie kolejowe w podziale na kategorie w 2009 r.

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie

W ogólnej długości linii kolejowych 41,7% stanowią linie dwu- lub więcej torowe. 82,3% linii jest zelektryfikowana (w 2008 r.).

Największe obciążenie ruchem pasażerskim i towarowym występuje na liniach:

- Kraków Główny Osobowy – Medyka: 91,8 tys. pociągów/rok,
- Dąbrowa Górnicza Ząbkowice - Kraków Główny Osobowy: 68,9 tys. pociągów/rok,

- Warszawa Zachodnia - Kraków Główny Osobowy: 38,1 tys. pociągów/rok,
- Trzebinia – Zebrzydowice: 31,2 tys. pociągów/rok.

Najmniejsze obciążenie występuje na liniach lokalnych, do których należą m. in. linie: Stróże-Krościenko (6,4 tys. pociągów/rok), Chabówka-Zakopane (7,9 tys. pociągów/rok), Kraków Bieżanów-Wieliczka Rynek (8,6 tys. pociągów/rok), Muszyna-Krynica (6,5 tys. pociągów/rok).

W 2008 r. ilość kursujących pociągów na liniach województwa małopolskiego wynosiła 395,3 tys., co stanowiło wielkość o 6% większą w stosunku do 2006 r., oraz o 6,6% mniejszą w stosunku do 2007 r. W latach 2006-2008 zmniejszył się ruch na linii Kraków Główny Osobowy - Medyka (o około 10%). Natomiast znacznie wzrosła ilość kursujących pociągów na linii Dąbrowa Górnicza Ząbkowice - Kraków Główny Osobowy (o około 28%).

Tabela 51. Ilość kursujących pociągów w województwie małopolskim w latach 2006-2008

Linia	Nazwa linii	Ilość kursujących pociągów		
		2006	2007	2008
91	Kraków Główny Osobowy - Medyka	101 152	102 153	91 834
133	Dąbrowa Górnicza Ząbkowice - Kraków Główny Osobowy	53 757	73 117	68 916
8	Warszawa Zachodnia- Kraków Główny Osobowy	35 193	40 026	38 132
93	Trzebinia - Zebrzydowice	31 927	32 262	31 171
118	Kraków Mydlniki - Kraków Balice Międzynarodowy Port Lotniczy	0	25 802	25 262
96	Tarnów - Leluchów	24 466	26 712	24 823
138	Oświęcim - Katowice	21 937	21 170	21 736
94	Kraków Płaszów - Oświęcim	21 225	21 374	19 889
97	Skawina - Żywiec	20 441	19 322	18 794
62	Tunel - Sosnowiec Główny	13 399	13 041	14 115
-	Pozostałe	48 639	48 315	40 612
	Ogółem	372 136	423 294	395 284

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych PKP Polskie Linie Kolejowe, Zakład Linii Kolejowych w Krakowie

Pod koniec maja 2006 r. uruchomiono połączenie kolejowe pomiędzy centrum Krakowa i portem lotniczym Kraków - Balice. Ruch na linii Kraków Mydlniki - Kraków Balice Międzynarodowy Port Lotniczy w latach 2007 i 2008 kształtował się na poziomie około 25 tys. pociągów rocznie.

Stan techniczny linii kolejowych w województwie małopolskim jest zróżnicowany. W 2008 r. największy udział miały linie kolejowe, których stan techniczny oceniony został jako dostateczny (42,42%). Również duży udział miały linie w stanie niezadowolającym (35,41%). Natomiast linie oceniane jako dobre to zaledwie 22,17% ogółu linii. W latach 2006-2008 stan techniczny linii kolejowych pogorszył się, co przejawia się spadkiem udziału linii w stanie dobrym, a wzrostem udziału linii w stanie dostatecznym.

Obsługa mieszkańców i gospodarki transportem kolejowym

Obsługą połączeń w województwie małopolskim zajmują się dwie spółki przewozowe: Przewozy Regionalne Sp. z o.o. i PKP Intercity S. A.

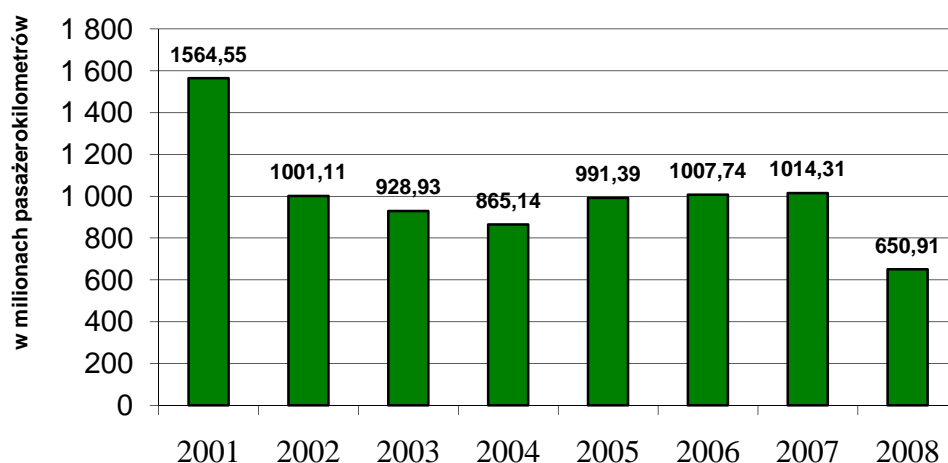
W dniu 22 grudnia 2008 r. samorzady województw objęły udziały w kapitale zakładowym spółki Przewozy Regionalne Sp. z o.o. realizującej regionalne przewozy kolejowe na terenie kraju. Województwo Małopolskie objęło 6,4% udziałów

Regionalne przewozy pasażerskie na terenie województwa są organizowane i dotowane przez Województwo Małopolskie. Przewozy te realizuje Przewozy Regionalne Sp. z o.o., Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w Krakowie. Obszar działania Zakładu pokrywa się z obszarem województwa małopolskiego.

W roku 2008 Przewozy Regionalne Sp. z o.o. wykonała na terenie województwa małopolskiego pracę przewozową w wysokości 650 905 611 pasażerokilometrów; w tym 452 440 856 pasażerokilometrów w pociągach osobowych. Znaczący spadek pracy przewozowej w stosunku do roku ubiegłego wiąże się z wyłączeniem przewozów międzywojewódzkich (pospiesznych) z zakresu działania Spółki.

Z usług realizowanych przez Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w roku 2008 skorzystało 13 571 210 pasażerów. Z ogólnej liczby przewiezionych pasażerów, 10 966 725 osób stanowią pasażerowie pociągów osobowych, pozostała część – pociągów pospiesznych.

Wykres 16. Praca przewozowa Przewozy Regionalne Sp. z o.o. na terenie województwa małopolskiego.

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Przewozy Regionalne Sp. z o.o.

Średnia odległość przewozu osób w pociągach osobowych wynosi 41,3 km, natomiast w pociągach pospiesznych – 76,2 km.

Począwszy od roku 2003 Województwo Małopolskie dokonuje zakupu pojazdów szynowych do realizacji regionalnych przewozów kolejowych. Dotychczas, Województwo Małopolskie nabyło i wprowadziło do eksploatacji łącznie dziesięć nowych autobusów szynowych (cztery z napędem spalinowym i sześć z napędem elektrycznym).

W latach 2006-2009 prowadzone były następujące inwestycje:

- modernizacja odcinka linii nr 8 Warszawa Zachodnia-Kraków Główny Osobowy (lata 2006-2009) – 77,937 km,
- modernizacja odcinka linii nr 91 Kraków-Medyka (2006) – 0,1 km,
- modernizacja odcinka linii nr 95 Kraków-Mydlniki (2007) - 0,3 km,
- modernizacja odcinka linii nr 96 Kraków-Leluchów (2006) - 0,283 km,

- modernizacja odcinka linii nr 117 Kalwaria Zebrzydowska- Lanckorona-Bielsko Białe Główna (2006) – 7,893 km,
- modernizacja odcinka linii nr 133 D. G. Ząbkowice – Kraków Główny Osobowy (2007) – 5,819 km,
- modernizacja odcinka linii nr 860 Trzebinia TSA – Trzebinia (2007) – 0,154 km.

Do roku 2011 będą kontynuowane prace modernizacyjne na linii nr 8 Warszawa Zachodnia – Kraków Główny na odcinku Tunel – Kraków Główny, w tym przebudowa stacji: Tunel, Słomniki, Niedźwiedź oraz nawierzchni na odcinku Zastów – Kraków Główny.

Ponadto na terenie województwa małopolskiego przygotowana jest modernizacja odcinków linii kolejowych ujętych w Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013 oraz Regionalnych Programach Operacyjnych.

Kolejowej obsługi pasażerskiej pozbawione są powiaty: proszowicki i myślenicki (brak sieci kolejowej) oraz dąbrowski (linia z zawieszonym ruchem pasażerskim). Poza obsługą pasażerską znajdują się linie Tarnów – Szczucin, Chabówka – Nowy Sącz oraz Trzebinia – Spytkowice – Wadowice. Część linii kolejowych obsługuje również ruch międzynarodowy.

Rysunek 28. Sieć kolejowa w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne UMWM

Szybka Kolej Aglomeracyjna (SKA)

Na zlecenie Województwa Małopolskiego wykonane zostało wstępne studium wykonalności przedsięwzięcia pod nazwą: Szybka Kolej Aglomeracyjna (SKA) polegającego na realizacji komunikacji zbiorowej na terenie aglomeracji krakowskiej w oparciu o transport szynowy-kolejowy i jego integracji z pozostałymi podsystemami transportu, poprzez wspólny bilet.

Studium wykazało, że istnieje potencjał rynkowy dla uruchomienia SKA w Aglomeracji Krakowskiej. Wygenerowanie potoków ruchu będzie jednak wymagało intensywnych działań promocyjnych oraz realizowania spójnej koncepcji organizacji przewozów w różnych traktach regionalnego i miejskiego transportu pasażerskiego. Dla powodzenia tej koncepcji konieczne będzie przeprowadzenie wielu inwestycji infrastrukturalnych oraz działań w zakresie organizacji i zarządzania systemem.

Realizacja projektu SKA nie jest możliwa bez wsparcia zewnętrznego, tj. ze środków z budżetu państwa oraz ze środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W opracowanym studium zaproponowano przyjęcie jako obszaru działania SKA dwóch podobszarów:

- Sieci Krakowa i miast najbliższego otoczenia to jest na liniach wybiegowych z miasta do: Skawiny, Krzeszowic, Balic MPL, Słomnik, Podłęża, Wieliczki oraz pętli Nowa Huta,
- Sieci pełnej, to znaczy do: Wadowic i Oświęcimia, Trzebini, Miechowa i ew. Kozłowa oraz Bochni.

Stan realizacji koncepcji SKA

W roku 2012 spółka PKP Polskie Linie Kolejowe chce oddać do użytku zmodernizowaną linię dla potrzeb Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej na trasie Wieliczka - Balice. Pociągi mają ją pokonywać w czasie nawet mniejszym niż 40 minut, a więc krócej niż obecnie szybki tramwaj jeździ z Kurdwanowa do Krowdrzy Górki.

W ramach przygotowywania pierwszej linii Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej modernizowane będą torowiska na odcinkach Kraków Główny - Kraków Mydlniki - Balice oraz Kraków Bieżanów - Wieliczka. Projekty są objęte dofinansowaniem unijnym.

Obecnie trwają prace studialne, które mają określić m.in., ile będzie przystanków na trasie Wieliczka - Balice. Od ich liczby będzie uzależniony całkowity czas przejazdu. Prędkość jazdy pociągów ma być nie mniejsza niż ok. 80 km/h, co będzie spełniać wymogi SKA. Prace związane z modernizacją odcinka Kraków Główny - Balice mają się rozpocząć w 2011 r. Inwestycja obejmie również modernizację istniejących przystanków. Dodatkowo w Wieliczce przy dworcu i w Wieliczce Rynek mają powstać parkingi park & ride.

Szybka Kolej Aglomeracyjna będzie znacznie szybsza od busów, autobusów i tramwajów i może pełnić funkcje podobne do metra, które jest znacznie kosztowniejsze. Jej atutem jest to, że pociągi przez cały Kraków mogą przejeżdżać bezkolizyjnie.

Opracowane studium dla SKA w Krakowie zakłada również budowę łącznicy kolejowej Kraków Zabłocie - Kraków Krzemionki oraz poprowadzenie szybkiej kolei w kierunku "zakopianki", Skawiny i Zakopanego w oparciu o istniejące torowiska. PKP w uzgodnieniu z miastem przygotowało również listę 25 nowych przystanków dla SKA: - ul. Lublańska/Akademia Rolnicza, - ul. Węgrzecka/Reduta, - ul. Dietla/ul. Grzegórzecka, - ul. Powstańców Wielkopolskich, - os. Złocień, - al. Armii Krajowej, - ul. Prądnicka, - ul. Balicka, - Olszanica I, - Olszanica II, - Balice - terminal portu lotniczego, - ul. Winnicka (Wieliczka), - CH "Zakopianka", - Kliny (w rejonie węzła drogowego w Opatkowicach), - ul. Opolska, - ul. Łokietka, - ul. Glogera, - ul. Powstańców, - os. Piastów (ul. gen. Morcinka), - ul. Łowińskiego, - Kościelniki (ul. Pysocice), - Przyłasek Rusiecki (ul. Rzepakowa), - al. Armii Krajowej (przystanki dla dwóch linii), - ul. Pilotów, - al. Pokoju, - Centrum Handlowe M1.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- brak znaczących inwestycji kolejowych, a co za tym idzie stan infrastruktury kolejowej i taboru kolejowego pogarsza się, a standard przewozów pasażerskich utrzymuje się na niskim poziomie,
- utrwalanie stanu istniejącego infrastruktury kolejowej poprzez remonty stwarza zagrożenie dla powstania w realnej perspektywie infrastruktury nowej jakości, rozumianej przede wszystkim jako szybka kolej,
- brak rozstrzygnięcia, co do realizacji ujętej w pzpwm inwestycji polegającej na budowie nowego odcinka linii kolejowej Podłęże-Piekielko – realizacja tej inwestycji znacznie poprawiłaby dostępność komunikacyjną południowych i południowo-wschodnich obszarów województwa,
- słabo wykorzystany potencjał kolei w kontekście przewozów lokalnych, w tym brak systemu zintegrowanego transportu zbiorowego obejmującego obszar województwa,
- linie lokalne, deficytowe, ulegają stopniowej degradacji.

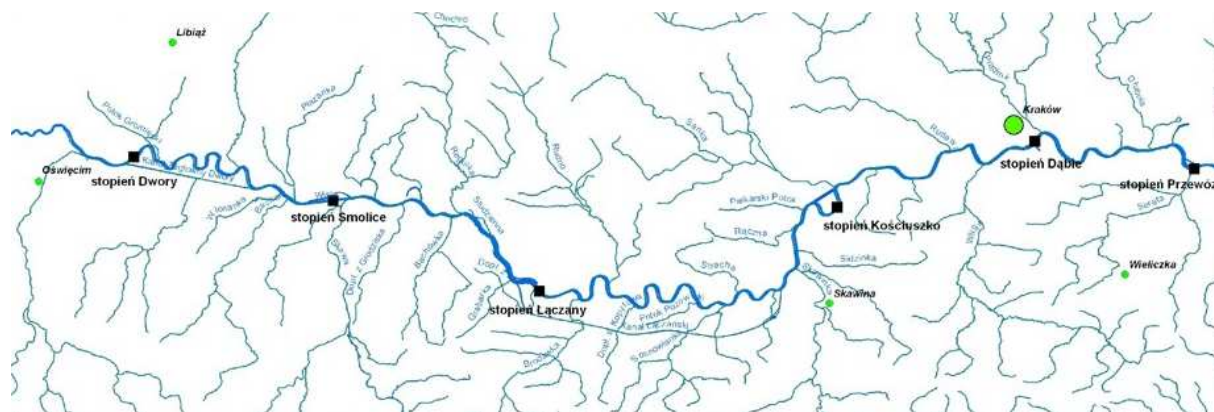
4.4. Transport wodny

W województwie małopolskim transport wodny odbywa się na Rzece Wiśle oraz Kanale Łączańskim, które stanowią drogę wodną Górnej Wisły. Od stycznia 2003 roku Wisła na odcinku od Broszkowic k/Oświęcimia do stopnia wodnego Przewóz (tj. od km 0+600 do 92+600) posiada warunki żeglugowe umożliwiające transport wodny barkami o ładowności do 500 ton.

Klasy Drogi wodnej Górnej Wisły zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 maja 2002 r. w sprawie klasyfikacji śródlądowych dróg wodnych (Dz. U. Nr 77, poz. 695) przedstawiają się następująco:

- Rzeka Wisła od ujścia rzeki Przemszy do połączenia z Kanalem Łączańskim – IV klasa drogi wodnej – ładowność do 1000 ton,
- Kanał Łączański - II klasa drogi wodnej – ładowność do 500 ton,
- Rzeka Wisła od ujścia Kanału Łączańskiego w miejscowości Skawina do stopnia wodnego Przewóz – III klasa drogi wodnej – ładowność do 700 ton,
- Rzeka Wisła od stopnia wodnego Przewóz do ujścia rzeki Sanny – Ib klasa drogi wodnej – ładowność do 180 ton.

Rysunek 29. Droga Wodna Górnej Wisły – od stopnia Dwory do stopnia Przewóz

Źródło Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie

Obecnie przewozy na odcinku Wisły między Oświęcimiem a Krakowem ograniczają się przede wszystkim do piasku i żwiru z likwidacji osypisk oraz kamienia przeznaczanego

dla lokalnych celów budowlanych. Zasadniczym problemem jest określenie perspektywy dla transportu wodnego na tym odcinku Wisły. Uprawianie żeglugi towarowej i pasażerskiej utrudnione jest w związku z powstawaniem odsypisk w korycie rzeki i zamulaniem awanportów śluz.

Ponadto istotnym problemem jest odcinek Wisły biegnący przez Kraków. Promień łuku osi szlaku żeglownego pod Wawelem wynosi 250 m, co spełnia warunki zaledwie stawiane trasie klasy Ib. Rozwiązaniem tego problemu mógłby być Kanał Krakowski. Osobnym zagadnieniem jest stanowisko dolne stopnia wodnego Przewóz. Ze względu na znaczącą erozję denną poniżej stopnia wodnego „Przewóz”, stany wód w głowie dolnej śluzy praktycznie nie pozwala na śluzowanie jednostek. Kwestię tą pozwoliłaby rozwiązać budowa stopnia Niepołomice, co równocześnie wydłużyłoby drogę wodną o kolejne kilometry. Problem stanowi także brak w strategicznych punktach odpowiednich nabrzeży zdolnych do rozładowania i obsługi jednostek pływających.

Aktualnie istnieje 6 stopni wodnych, z których śluzy trzech (Łączany, Dąbie, Przewóz) nie spełniają parametrów dla śluzowania zestawów 3500 T. W strategicznych dokumentach rządowych brak jest planów rozbudowy drogi wodnej Górnej Wisły, w tym budowy kolejnych stopni wodnych.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- określenie perspektywy wykorzystania drogi wodnej górnej Wisły,
- trudności w utrzymaniu właściwego stanu dróg wodnych zgodnie z klasyfikacją,
- brak ciągłości liniowej za stopniem wodnym "Przewóz" - żegluga poniżej stopnia wodnego : "Przewóz" jest praktycznie niemożliwa,
- bardzo słabe wykorzystanie górnej Wisły jako drogi wodnej – żegluga tylko o znaczeniu lokalnym;
- brak w strategicznych punktach odpowiednich nabrzeży zdolnych do rozładowania i obsługi jednostek pływających,
- brak konsekwencji podjętych w przeszłości działań związanych z budową drogi wodnej Górnej Wisły polegający na częściowej jej realizacji.

4.5. Transport lotniczy

Transport lotniczy w województwie małopolskim rozwija się stosunkowo dobrze, co wynika przede wszystkim z atrakcyjnego, całorocznego potencjału turystycznego regionu. Jednakże ilość istniejących obiektów lotniskowych przydatnych do komunikacji jest niewystarczająca i nierównomiernie rozłożona.

Obszar województwa małopolskiego obsługiwany jest przez Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice. Ponadto pewne funkcje rekreacyjne i sportowe spełniają lotniska w Nowym Targu, Łososinie Dolnej i Pobiedniku Wielkim. Ograniczenia rozbudowy lotnisk występują z uwagi na przeszkody lotnicze (obszar górzysty regionu) oraz oddziaływania hałasowe na znaczne tereny mieszkaniowe.

Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków – Balice położony jest 11 km na zachód od Krakowa. Obszar lotniskowy przylega do autostrady Kraków – Katowice. Lotnisko posiada dogodne połączenie drogowe w kierunku Zakopanego i Tarnowa oraz połączenie kolejowe z dworcem PKP Kraków Główny. Obejmuje ono obszarem swego bezpośredniego oddziaływania około 7,9 mln mieszkańców w promieniu 100 km od Krakowa, co odpowiada czasowi dojazdu ok. 90 minut od lotniska.

Na lotnisku istnieje jedna utwardzana droga startowa na kierunku 08-26, długości 2550 m i szerokości 60 m. Istnieje również równoległy awaryjny pas startowy o nawierzchni trawiastej, długości 2400 m i szerokości 300 m, położony po północnej stronie drogi

startowej. Płyta postojowa dla 17 samolotów o powierzchni 92.000 m², zlokalizowana jest naprzeciw budynku dworca ok. 300 m od progu pasa startowego.

Lotnisko w Nowym Targu zlokalizowane jest w południowo - wschodniej części miasta. Posiada ono dwie krzyżujące się drogi startowe. Lotnisko to obsługuje samoloty lekkie klasy B i szybowce. Istnieje możliwość dostosowania go do obsługi ruchu komunikacyjnego lekkiego z kategorii średnich samolotów grupy C przez utwardzenie nawierzchni pasa głównego.

Lotnisko dla miasta Nowy Sącz Łososina Dolna jest lotniskiem aeroklubowym, które przyjmuje podobnie jak lotnisko w Nowym Targu samoloty lekkie klasy B i szybowce.

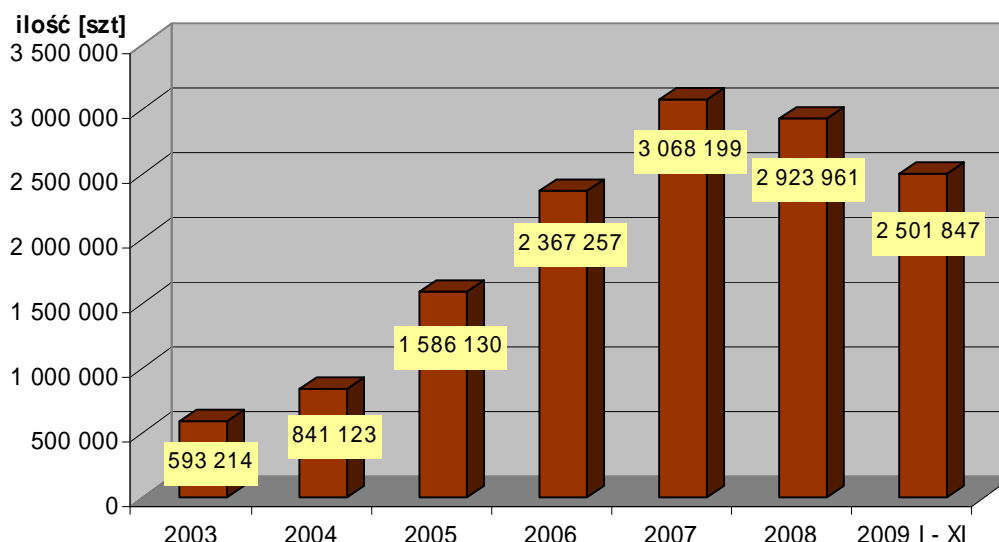
Na wschód od Krakowa w Pobiedzisku Wielkim zlokalizowane jest kolejne lotnisko aeroklubowe. Zaliczane jest do lotnisk kategorii wyłącznego użytku. Przystosowane jest do startów i lądowań samolotów klasy B i szybowców.

Obsługa mieszkańców i gospodarki transportem lotniczym

W porównaniu do 2005 r. niemal dwukrotnie zwiększyła się ilość obsługiwanych połączeń i kierunków lotów. W 2009 r. PLB obsługiwał 48 połączeń lotniczych (26 w 2005). Pomimo zwiększenia ilości połączeń krajowych z 1 w 2005 (do Warszawy) do 3: do Warszawy, Poznania i Gdańska – udział połączeń krajowych w ruchu ogólnym na przestrzeni analizowanego okresu spadł z 13% (2005) do 7%. Połączenie z Warszawą prawie w całości wyczerpuje procent połączeń krajowych w ruchu ogólnym i wynosi 6,7%.

W 2009 r. przewozy tradycyjne stanowiły 44,1% ruchu pasażerskiego, tanie linie 47,6%, a czartery 8,3%. Liczba samolotów startujących z „Balic” zwiększyła się w skali roku o 3,5%, w tym w ruchu międzynarodowym o 57,9%, natomiast w ruchu krajowym zmniejszyła się o 40,9%.

Wykres 17. Ruch pasażerski w MPL Kraków – Balice w latach 2003–2009

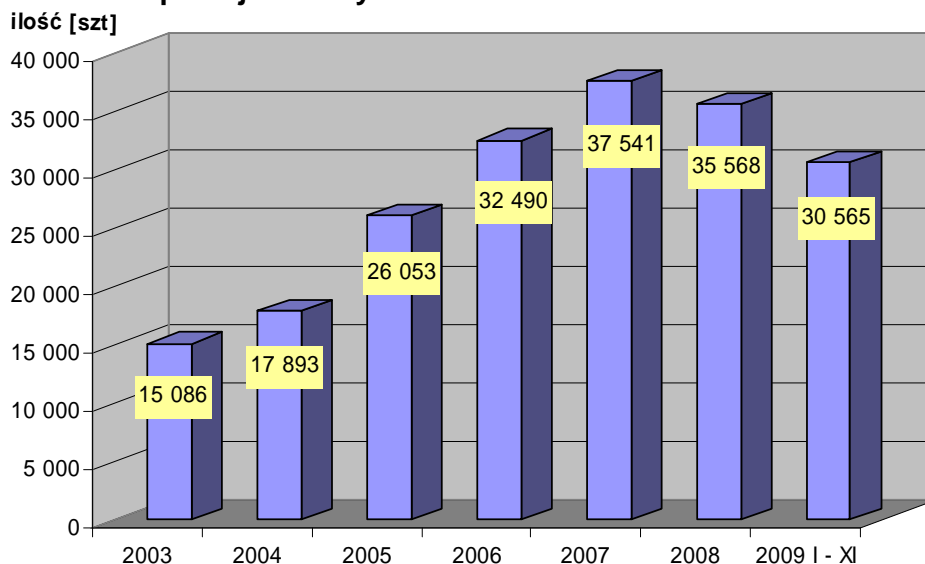
Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

W 2009 r. w porównaniu do 2005 r. zwiększyła się liczba odprawionych pasażerów (o 58%) i liczba odprawionych samolotów (o 17%) (Wykres 17). W roku 2006 liczba odprawionych pasażerów wzrosła blisko o 50% w stosunku do roku 2005 i wyniosła 2 367 257 pasażerów (w 2005 prawie 1,6 mln), natomiast liczba odprawionych samolotów (Wykres 18) zwiększyła się o 24% i w roku 2006 wyniosła 32 490 (w 2005 – 26 053). Głównym motorem wzrostu było pojawienie się oferty przewoźników niskokosztowych (tanie

linie lotnicze), których udział w ruchu pasażerskim w 2009 r. wyniósł blisko 48% ogółu przewiezionych pasażerów.

W roku 2007 liczba odprawionych pasażerów wzrosła blisko o 30% w stosunku do roku 2006 i wyniosła 3 068 199, natomiast liczba odprawionych samolotów wzrosła o 15 % i w roku 2007 wyniosła 37 541.

Wykres 18. Liczba operacji lotniczych w MPL Kraków – Balice w latach 2003–2009

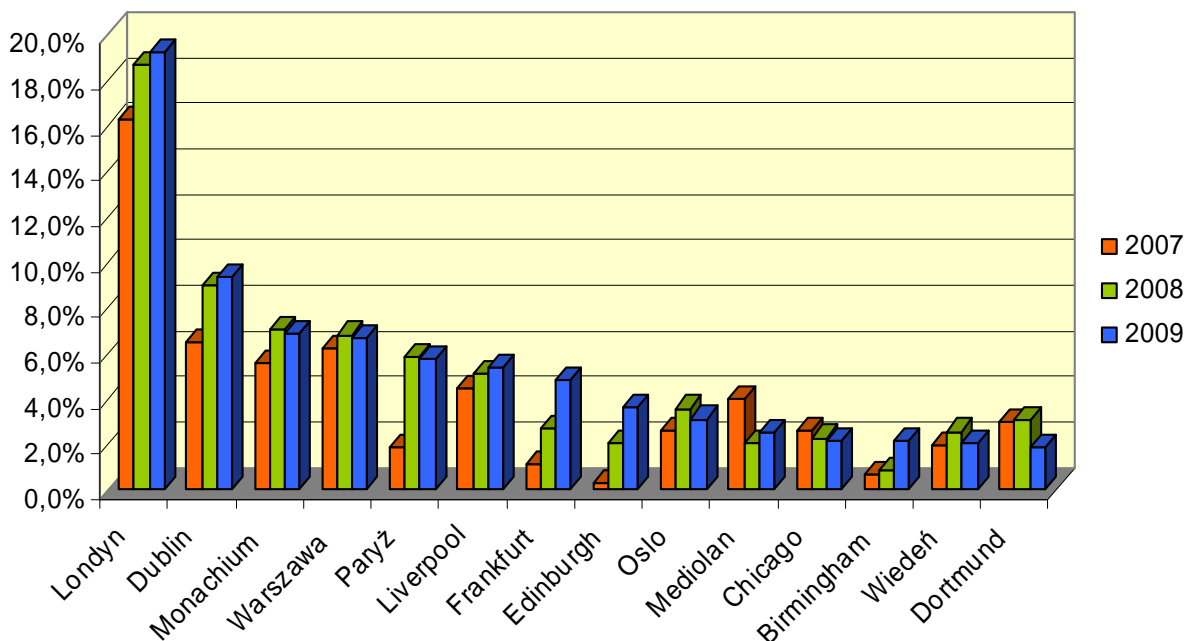
Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

W roku 2008 liczba odprawionych pasażerów spadła o 5% w stosunku do roku 2007 i wyniosła 2 923 961, natomiast liczba odprawionych samolotów spadła o 5,3 % i w roku 2008 wynosiła 35 568. W roku 2009 (dane I –X) nastąpił dalszy spadek liczby odprawianych samolotów związany z ogólnoswiatowym kryzysem ekonomicznym.

W sumie w latach 2006-2009 (I-XI) r. Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków Balice obsłużył prawie 11 mln pasażerów i odprawionych zostało 136 tys. samolotów.

Port Lotniczy Balice w 2009 r. obsługiwał 48 kierunków połączeń (w tym: 2 do Sztokholmu, 2 do Paryża, 3 do Oslo, 3 do Londynu, 2 do Dusseldorfu). W porównaniu do 2005 r. ilość kierunków wzrosła blisko o 85% (w 2005 r. lotnisko obsługiwało 26 kierunków, z czego 25 stanowiło połączenia zagraniczne). W 2009 r. największy udział w ruchu miały następujące kierunki: Londyn (19,2%), Dublin (9,4%), Monachium (6,9%) – w 2005 kierunkami o największym udziale w ruchu były: Londyn (23%), Monachium (8%), Dortmund i Paryż (po 6%), Berlin i Rzym (po 5%).

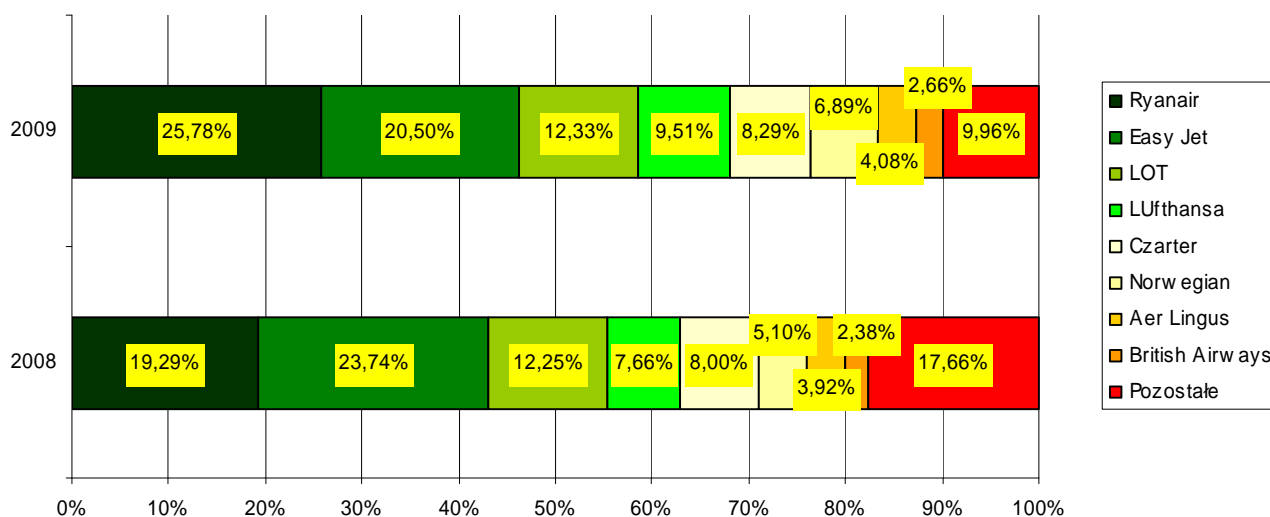
Wykres 19. Kierunki o największym udziale ruchu w latach 2007–2009

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

W 2009 r. ruch pasażerski obsługiwany był przez 24 przewoźników. Największy odsetek ruchu obsługiwany był przez Ryanair (25,8%), Easy Jet (20,5%) oraz LOT (12,33%).

Wykres 20. Struktura przewoźników obsługujących ruch pasażerski w latach 2008-2009

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice

Ważniejsze inwestycje prowadzone w latach 2006–2009 w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Balice

W roku 2006 zrealizowany został I etap inwestycji pn. „ Budowa obiektu zaplecza technicznego – budynek wielofunkcyjny wraz z infrastrukturą towarzyszącą i pomocniczą”

W 2006 rozpoczęto następujące inwestycje:

- II etap budowy obiektu zaplecza technicznego – budynek wielofunkcyjny wraz z infrastrukturą towarzyszącą i pomocniczą,
- II etap inwestycji pn. „Rozbudowa Terminalu Pasażerskiego dla zadania : Dostosowanie Terminalu Pasażerskiego Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o. do przepisów Unii Europejskiej –Traktat z Schengen”,
- budowę Strażnicy Straży Pożarnej Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o. na terenie kompleksu zamkniętego – K-6007.

W celu poprawy dostępności Portu Lotniczego w Krakowie Balicach w roku 2006 uruchomiono połączenie kolejowe pomiędzy MPL Kraków Balice z centrum Krakowa.

W roku 2007 w Międzynarodowym Porcie Lotniczym:

- oddano do użytku nowy terminal dedykowany ruchowi krajowemu (o powierzchni użytkowej 1 773, 5 m², wymiarach 61,75 x 26,40 m, przepustowości 500 tys. pasażerów/rocznie),
- do użytku oddana została strażnica Lotniskowej Służby Ratowniczo Gaśniczej jako najnowocześniejszy obiekt tego typu w Polsce,
- do użytku oddany został nowy moduł terminalu międzynarodowego T1, dostosowany do obsługi pasażerów w ruchu Schengen. Aktualnie jego powierzchnia użytkowa wynosi około 14 114 m², a przepustowość 3,5 mln pasażerów/rocznie.

W roku 2008 rozpoczęto budowę parkingu wielopoziomowego (7 kondygnacji) na ok. 1200 miejsc parkingowych. Przewidywany termin zakończenia w pierwszym półroczu 2010 r.

Strategia rozwoju transportu lotniczego w województwie małopolskim na lata 2008-2030

W związku z dynamicznym rozwojem transportu lotniczego w ostatnich latach, Województwo Małopolskie zleciło opracowanie "Strategii rozwoju transportu lotniczego w województwie małopolskim na lata 2008-2030". Celem opracowania było uzyskanie danych dotyczących systemu obsługi województwa przy pomocy transportu lotniczego uwzględniając stan istniejący oraz propozycję rozmieszczenia lotnisk.

Według prognoz zawartych w „Strategii rozwoju transportu lotniczego w województwie małopolskim na lata 2008-2030” przewidywana wielkość ruchu to 11 mln pasażerów, a w wersji optymistycznej 12 mln pasażerów w 2030 roku.

Dalszy Intensywny wzrost przewozów w Europie i w Polsce powoduje konieczność budowy nowych portów regionalnych i lokalnych. Zważywszy na niewystarczające wyposażenie województwa małopolskiego infrastrukturę w tym zakresie, konieczna będzie budowa nowych lotnisk. W celu wyboru nowych lokalizacji w ww. strategii dokonano analizy wariantowej. Na jej podstawie zaproponowano m. in. budowę w województwie małopolskim sieci lotnisk, tak aby praktycznie z każdego punktu można było dostać się na najbliższe lotnisko.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- dynamiczny rozwój transportu lotniczego, polegający na znacznym wzroście liczby operacji lotniczych i liczby pasażerów, zahamowany został przez ogólnoswiatowy kryzys ekonomiczny,
- mała liczba lotnisk, słabo rozwinięta infrastruktura lotnicza, w tym również nierównomiernie rozłożona ilość istniejących obiektów lotniskowych,
- brak połączeń lotniczych z turystycznymi obszarami województwa, co w kontekście dużego potencjału rozwoju turystyki województwa małopolskiego, stanowi istotną barierę rozwoju tego sektora gospodarki,

- należy rozważyć uwzględnienie w planie zagospodarowania przestrzennego województwa proponowanych w "Strategii rozwoju transportu lotniczego w województwie małopolskim na lata 2008-2030" lokalizacji lotnisk.

4.6. Infrastruktura energetyczna w zakresie energii elektrycznej

Województwo małopolskie zaopatrywane jest w energię elektryczną przez Enion S. A. (Oddział w Krakowie, Oddział w Tarnowie, Oddział w Będzinie i Oddział w Bielsku-Białej), PGE Zakłady Energetyczne Okręgu Radomsko-Kieleckiego Dystrybucja Spółka z o.o. oraz PGE Dystrybucja Rzeszów Spółka z o.o. Natomiast operatorem systemu przesyłowego są Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator S.A.

Źródła energii elektrycznej

Łączna moc osiągalna elektrowni w województwie małopolskim wynosiła w 2008 r. 2 212 MW. W porównaniu do 2006 r. wielkość ta obniżyła się o około 5%. Największą moc osiągalną mają elektrownie ciepłe, tj. 2027,1 MW, co stanowi 91,6% ogólnej osiągalnej mocy elektrowni w województwie. Elektrownie niekonwencjonalne odznaczają się niewielką mocą, tj. 184,8 MW, co stanowi 8,4% ogólnej mocy wszystkich elektrowni. Moc osiągalna elektrowni ciepłych zawodowych wynosiła natomiast 1844,4 MW, co stanowiło 83% ogólnej mocy.

Tabela 52. Moc osiągalna elektrowni w województwie małopolskim w latach 2006-2008

Wyszczególnienie		2006	2007	2008
Ogółem [MW]		2 323,5	2 317,3	2 212,0
dynamika zmian w stosunku do 2005 r.		100,0%	99,7%	95,2%
w tym	elektrownie ciepłe ogółem [MW]	2 134,4	2 132,4	2 027,1
	udział w ogólnej mocy elektrowni	91,9%	92,0%	91,6%
	elektrownie wodne i niekonwencjonalne ogółem [MW]	189,1	184,9	184,8
	udział w ogólnej mocy elektrowni	8,1%	8,0%	8,4%
	elektrownie zawodowe [MW]	2 030,8	2 106,4	2 017,5
	udział w ogólnej mocy elektrowni	87,4%	90,9%	91,2%
	elektrownie zawodowe ciepłe [MW]	1 843,7	1 923,5	1 844,4
	udział w ogólnej mocy elektrowni	79,4%	83,0%	83,4%

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

W obszarze województwa małopolskiego zlokalizowane są 3 ciepłe elektrownie zawodowe:

- Elektrownia w Skawinie – o mocy zainstalowanej 490 MW,
- Elektrowni w Sierszy - o mocy zainstalowanej 786MW,
- Elektrociepłownia w Krakowie - o mocy zainstalowanej 460MW.

W porównaniu do roku 2006 wzrosła moc elektrowni w Sierszy (o około 9%) oraz spadła moc elektrowni w Skawinie (o około 15%).

Zużycie energii

W latach 2005-2008 w województwie małopolskim nastąpił niewielki wzrost zużycia energii elektrycznej (o 0,7%). Wynikał on przede wszystkim ze wzrostu zużycia energii elektrycznej przez tzw. pozostałych odbiorców (o 22,2%). Natomiast we wszystkich wyróżnionych sektorach odnotowano spadek zużycia energii. Przy czym największy spadek wystąpił w sektorze transportowym (10,3%).

Największym użytkownikiem energii w województwie małopolskim jest sektor przemysłowy (34% zużycia energii). Duży udział pod względem zużycia energii ma również grupa użytkowników zaliczona do tzw. pozostałego zużycia (30,8%) oraz gospodarstwa domowe (20,5%). Spośród wyróżnionych sektorów najmniejszym udziałem cechuje się rolnictwo (1%). W latach 2005-2008 struktura zużycia energii uległa nieznacznym zmianom. Największy wzrost udziału wystąpił w przypadku tzw. pozostałego zużycia, które zwiększyło swój udział o 5,4 pp. Natomiast największy spadek odnotowano w zakresie sektora przemysłowego i gospodarstw domowych po 2,1 pp.

Według prognoz ENION S.A. szacunkowe zapotrzebowanie na moc w latach 2010-2020 nieznacznie wzrośnie, tj. o około 1%. Obecne zapotrzebowanie wynosi 2416 MW. Według prognoz w 2020 r. osiągnie ono poziom 2440 MW.

Tabela 53. Zużycie energii elektrycznej w województwie małopolskim według sektorów ekonomicznych w latach 2005-2008

Wyszczególnienie	Zużycie energii [GW*h]				Struktura zużycia energii [%]			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
sektor przemysłowy	4 410	4 339	4 474	4 188	36,2%	37,0%	37,3%	34,2%
dynamika zmian - w stosunku do 2005 r.	100,0%	98,4%	101,5%	95,0%	0 pp.	0,8 pp.	1,1 pp.	-2,1 pp.
sektor energetyczny	1 319	1 270	1 317	1 232	10,8%	10,8%	11,0%	10,1%
dynamika zmian - w stosunku do 2005 r.	100,0%	96,3%	99,8%	93,4%	0 pp.	0 pp.	0,2 pp.	-0,8 pp.
sektor transportowy	476	339	428	427	3,9%	2,9%	3,6%	3,5%
dynamika zmian - w stosunku do 2005 r.	100,0%	71,2%	89,9%	89,7%	0 pp.	-1 pp.	-0,3 pp.	-0,4 pp.
gospodarstwa domowe	2 745	2 368	2 383	2 512	22,6%	20,2%	19,9%	20,5%
dynamika zmian - w stosunku do 2005 r.	100,0%	86,3%	86,8%	91,5%	0 pp.	-2,4 pp.	-2,7 pp.	-2,1 pp.
rolnictwo	127	105	102	117	1,0%	0,9%	0,9%	1,0%
dynamika zmian - w stosunku do 2005 r.	100,0%	82,7%	80,3%	92,1%	0 pp.	-0,1 pp.	-0,2 pp.	-0,1 pp.
pozostałe zużycie	3 090	3 296	3 276	3 775	25,4%	28,1%	27,3%	30,8%
dynamika zmian - w stosunku do 2005 r.	100,0%	106,7%	106,0%	122,2%	0 pp.	2,7 pp.	1,9 pp.	5,4 pp.
Razem	12 167	11 718	11 981	12 251	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
dynamika zmian - w stosunku do 2005 r.	100,0%	96,3%	98,5%	100,7%				

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Sieć elektroenergetyczna

Linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV

Większość obszaru województwa małopolskiego w zakresie sieci elektroenergetycznej obsługiwana jest przez ENION S. A. Na terenie województwa małopolskiego spółka ta posiada łącznie 101 stacji WN/SN i rozdzielni 110 kV (stan na 31.12.2009 r.). Długość linii wysokiego napięcia w przeliczeniu na jeden tor, będących w zarządzie ENION S. A. wynosi 2 604 km. W stosunku do roku 2005 długość ta zwiększyła się o 20 km.

Ważniejsze inwestycje przeprowadzone w latach 2006-2009 na terenie województwa małopolskiego w sieci ENION S. A. przedstawione zostały w Tabeli 54.

Tabela 54. Ważniejsze inwestycje prowadzone w sieci ENION S. A. w latach 2006-2009

Nazwa obiektu	lokalizacja	Rok rozpoczęcia inwestycji	Inwestycja zakończona/ w trakcie realizacji
Nowe stacje WN/SN			
GPZ Centrum	Kraków	2006	Zakończona
GPZ Salwator	Kraków	2006	Zakończona
GPZ Niepołomice 2MAN	Niepołomice	2006	Zakończona
GPZ Białka Tatrzańska	Białka Tatrzańska	2009	w trakcie realizacji
Nowe linie 110 kV			
Linia zasilająca GPZ Centrum (relacja GPZ Kotlarska - GPZ Centrum)	Kraków	2006	Zakończona
Linia zasilająca GPZ Salwator (relacja GPZ Balicka - GPZ Salwator)	Kraków	2006	Zakończona
Linia zasilająca GPZ Niepołomice 2 MAN (relacja GPZ Niepołomice - GPZ Niepołomice 2 MAN)	Niepołomice	2006	Zakończona
Linia zasilająca GPZ Białka Tatrzańska (nacięcie w relację GPZ Szaflary - GPZ Bukowina)	Białka Tatrzańska	2009	w trakcie realizacji
Modernizowane stacje WN/SN lub NN/WN			
SE 220/110 kV Wanda - rozbudowa rozdzielni 110 kV	Kraków	2006	Zakończona
SE 220/110 kV Klikowa - modernizacja rozdzielni 110 kV	Tarnów	2005	Zakończona w 2006 roku
GPZ Dajwór - przebudowa rozdzielni 110 kV	Kraków	2007	Zakończona
GPZ Myślenice - kompleksowa modernizacja stacji	Myślenice	2007	Zakończona
GPZ Centrum - wymiana transformatorów, rozbudowa rozdzielni SN	Kraków	2008	Zakończona
GPZ Krościenko - kompleksowa modernizacja	Krościenko	2008	Zakończona
Modernizowane linie 110 kV			
Relacja GPZ Bieżanów -GPZ Wieliczka- GPZ Niepołomice - zwiększenie zdolności przesyłowej linii	Kraków, Wieliczka, Niepołomice	2007	w trakcie realizacji
Relacja GPZ Bieżanów - GPZ Kurów	Kraków	2008	w trakcie realizacji
Relacja Lubocza - GPZ Niepołomice 2 MAN	Kraków, Niepołomice	2009	w trakcie realizacji

Źródło: ENION S. A.

ENION S. A., poza inwestycjami ujętymi w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, których plany realizacji spółka podtrzymuje, planuje realizację 9 nowych stacji i 8 nowych odcinków linii elektroenergetycznych 110 kV. Nowoprojektowane przez ENION S.A. stacje to: GPZ Tymbark, GPZ Łabowa (zamiast GPZ w gminie Nawojowa), GPZ Siedlec, GPZ Wieliczka 2, RS 110 kV Staniątki, GPZ Branice, GPZ Skawina-Strefa, GPZ Dobczyce i GPZ Skrzydlna. Nowo projektowane odcinki linii 110 kV obejmują następujące relacje: GPZ Słomniki- GPZ Skała, GPZ Lubocza – GPZ Niepołomice 2 MAN, GPZ Bieżanów – GPZ Wieliczka 2, GPZ Wieliczka 2 – RS Staniątki, RS Staniątki – GPZ Siedlec, GPZ Siedlec – GPZ Wygoda, GPZ Alwernia – GPZ Liszki-Balice, GPZ Dobczyce – GPZ Skrzydlna.

Ponadto PGE Dystrybucja Rzeszów Spółka z o.o. na terenie województwa małopolskiego zarządza dwoma odcinkami linii elektroenergetycznych 110 kV (relacji

Niegłowiec – Biecz o długości 7,9 km na terenie województwa małopolskiego i Biecz – Glinik o długości 7,5 km na terenie województwa małopolskiego) i jedną stacją elektroenergetyczną: GPZ Biecz, które zlokalizowane są na terenie gminy Lipinki oraz miasta i gminy Biecz. Natomiast PGE ZEORK Dystrybucja Sp. z o. o. posiada na terenie województwa małopolskiego jedną stację transformatorową: GPZ Miechów oraz jedną linię napowietrzną 110 kV relacji Proszowice – Kazimierza Wielka (długość na terenie województwa małopolskiego to 8,5 km). W latach 2006-2009 na liniach i stacjach będących w zarządzie tych spółek nie przeprowadzono znaczących inwestycji. W chwili obecnej nie planują one budowy nowych linii i stacji elektroenergetycznych 110 kV na terenie województwa małopolskiego.

Linie elektroenergetyczne najwyższego napięcia 220 kV i 400 kV

Na terenie województwa małopolskiego sieć przesyłowa administrowana jest przez Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Wschód S.A. oraz Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Południe S.A. Do sieci tej należy 6 stacji elektroenergetycznych, w tym jedna o napięciu 440 kV (Tarnów), a pozostałe o napięciu 220 kV (Klikowa, Lubocza, Poręba, Siersza, Skawina i Wanda), oraz następujące linie elektroenergetyczne:

- 400 kV Połaniec – Tarnów,
- 400 kV Tarnów – Krosno Iskrzynia,
- 400 kV Tucznawa Tarnów, Tucznawa – Rzeszów, Rzeszów – Tucznawa,
- 400 kV Rzeszów – Tarnów,
- 220 kV Bujaków – Byczyna,
- 220 kV Byczyna Siersza t1, Byczyna –Siersza t2,
- 220 kV Byczyna Poręba, Czeczot- Poręba,
- 220 kV Byczyna – Skawina t1, Byczyna – Skawina t2,
- 220 kV Łośnice – Siersza,
- 220 kV Siersza – Ubocza, Lubocza – Wanda, Skawina – Klikowa, Skawina – Wanda, Siersza – Klikowa,
- 220 kV Połaniec – Klikowa,

W zakresie linii elektroenergetycznych najwyższych napięć w latach 2006-2009 przeprowadzono następujące inwestycje:

- w 2006 r. uruchomiona została linia 400 kV Tarnów- Krosno Iskrzynia. Realizacja tej inwestycji ujęta została w Planie zagospodarowania Przestrzennego województwa małopolskiego jako potencjalne zadanie programów rządowych wynikające z planów rozwoju Polskich Sieci Energetycznych S. A. na lata 2003-2007.
- w latach 2007-2008 wykonano remont linii 400 kV Połaniec – Tarnów oraz linii 400 kV Rzeszów – Tucznawa (odcinki przechodzące przez tereny gmin: Lisia Góra, Dąbrowa Tarnowska, Żabno, Radłów, Wierzchosławice oraz Wojnicz).
- w 2009 wykonano remont linii 400 kV Połaniec-Tarnów oraz linii 220 kV Połaniec Klikowa (gmina Lisia Góra)
- w 2007 r. przebudowano linię 220 kV Skawina-Wanda, Skawina-Klikowa w przęsłach nad węzłem Wieliczka i węzłem Brzesko,
- w 2007 r. zmodernizowano stację Wanda.

Na obszarze województwa małopolskiego Polskie Sieci Energetyczne Operator S. A. planuje realizację nowych inwestycji w zakresie rozbudowy sieci elektroenergetycznej wysokiego napięcia (220 kV i 400 kV), które nie są ujęte w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego. Inwestycje te przedstawione zostały w tabeli i tabeli. Natomiast z inwestycji ujętych w obowiązującym planie województwa, w okresie objętym analizą, ukończono inwestycję polegającą na budowie linii 400 kV Tarnów- Krosno Iskrzynia, która oddana została do użytku w 2006 r.

Tabela 55. Planowane przedsięwzięcia w latach 2010 do 2015

Lp.	Zadanie inwestycyjne	Powiat	Gmina
1	Wprowadzenie linii 220 kV Siersza – Klikowa do stacji Lubocza	Powiat m. Kraków	Kraków-Nowa Huta
2	Budowa rozdzielni 400 kV w stacji Skawina oraz wprowadzenie do tej stacji linii 400 kV Tarnów – Tucznawa i Rzeszów – Tucznawa	krakowski	Skawina

Źródło: Polskie Sieci Energetyczne Operator S. A.

Tabela 56. Planowane przedsięwzięcia po 2015 roku

Lp.	Zadanie inwestycyjne	Termin realizacji [rok]
1	Budowa 3-torowej linii 2x400+220 kV Byczyna – Czeczott – Podborze z torem 220 kV w relacji Byczyna – Bieruń – Poręba – Podborze	2020
2	Dostosowanie linii 220 kV Wielopole – Moszczenica i Byczyna – Siersza do większych przesyłków mocy (przystosowanie linii do pracy przy temperaturze projektowej 60°C)	2020
3	Budowa stacji 400/220 kV Podborze z TR 400/220 kV, 500 MVA oraz wprowadzenie do tej stacji istniejących relacji linii 400 kV Wielopole – Nosovice, relacji linii 220 kV Kopanina – Liskovec, Bujaków – Liskovec, Komorowice - Bieruń, linii 220 kV Moszczenica oraz nowej linii 2x400 + 220 kV Moszczenica – Czeczot kierunek Byczyna + linii 220 kV kierunek Poręba - Bieruń	2020
4	Budowa linii 400 kV Skawina – granica RP (kierunek Słowacja)	2030
5	Rozbudowa stacji Siersza o rozdzielnię 400 kV Siersza i wprowadzenie do niej jednego toru linii 400 kV Rzeszów – (Skawina) – Tucznawa	2030
6	Budowa linii 400 kV Czeczott – granica RP (kierunek Słowacja)	2030

Źródło: Polskie Sieci Energetyczne Operator S. A.

Realizacja ww. inwestycji przyczyni się do

- wzmocnienia układu zasilania województwa poprzez :
 - a. rozbudowę stacji Skawina o rozdzielnię 400 kV i budowę połączenia transgranicznego do Słowacji,
 - b. wprowadzenie do stacji Lubocza linii 220 kV.
- zwiększenia zdolności transformacji mocy z sieci przesyłowej do sieci dystrybucyjnej o 490 MVA do końca 2015 roku,
- zwiększenia zdolności przesyłowej na kierunku południe – północ.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- w latach 2006-2009 r. inwestycje w zakresie infrastruktury elektroenergetycznej polegały przede wszystkim na modernizacji istniejącej sieci. Z nowych inwestycji powstały tylko 3 nowe stacje oraz kilka krótkich odcinków linii. Znaczna część ujętych w planie województwa planowanych inwestycji nie została zrealizowana,
- niepewność zasilania, szczególnie w sytuacjach kryzysowych, występująca w niektórych obszarach województwa (przede wszystkim w północnej części województwa) wynika głównie ze słabo rozwiniętej sieci elektroenergetycznej na poziomie wysokich napięć – w przypadku awarii niema możliwości podłączenia się do innego punktu zasilania.

4.7. Niekonwencjonalne źródła energii

Zgodnie z danymi Urzędu Regulacji Energetyki, na dzień 27 lipca 2009 r., łączna moc instalacji wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii w Małopolsce wynosi obecnie ponad 180 MW, co stanowi jednak zaledwie 8,4% źródeł energii (tabela 51).

Województwo małopolskie zajmuje czwartą pozycję w Polsce pod względem wykorzystania źródeł energii odnawialnej oraz siódme miejsce jeśli chodzi o udział, energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych, w ogólnym bilansie energetycznym kraju (2,5%).

Największe znaczenie wśród niekonwencjonalnych źródeł energii ma energia wodna. Jej udział w ogólnej ilości produkowanej energii ze źródeł niekonwencjonalnych w województwie małopolskim w 2007 r. wynosiła 96%. Pozostałe niekonwencjonalne źródła energii to m. in. energia wiatrowa, geotermalna i słoneczna.

Energia wodna

Potencjał energetyczny małopolskich wód jest wykorzystywany tylko w 12%. Praktycznie jedynymi obiektami hydroenergetycznymi, których ilość stale wzrasta za sprawą prywatnych inwestorów, są małe elektrownie wodne (MEW) o mocy zainstalowanej poniżej 5 MW. Na terenie województwa łączna moc zainstalowana elektrowni wodnych według danych Urzędu Regulacji Energetyki wynosi 175,89 MW, co stanowi 95% niekonwencjonalnych źródeł energii.

Przykłady wykorzystania energii wodnej:

- Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica SA:
 - Niedzica 92MW (powiat nowotarski)
 - Sromowce Wyżne 2 MW (powiat nowotarski)
 - Łączany 2,5 MW (powiat wadowicki)
 - Smolice 2 MW (powiat oświęcimski)
- Zespół Elektrowni Wodnych Rożnów spółka z o.o. o mocy całkowitej 71,5 MW i średniej rocznej produkcji 190 000 MWh:
 - Rożnów 56 MW (powiat nowosądecki)
 - Czchów 9,04 MW (powiat brzeski)
 - Dąbie 2,94 MW (powiat krakowski)
 - Przewóz 2,94 MW (powiat krakowski)
 - mała elektrownia wodna Olcza 0,32 MW (powiat tatrzański)
 - mała elektrownia wodna Kuźnice 0,26 MW (powiat tatrzański)
- mała elektrownia wodna w Myślenicach 200 kW (powiat myślenicki),
- mała elektrownia wodna w Gromcu 750 kW (powiat chrzanowski).

Energia geotermalna

Do tej pory występowanie wód geotermalnych o znaczeniu gospodarczym stwierdzono jedynie w rejonie Podhala. Ich efektywne wykorzystanie może stać się istotnym czynnikiem rozwoju tego regionu i obszarów przyległych. Jako przykład działań podejmowanych w tym kierunku przytoczyć należy funkcjonujący zakład geotermalny w Bańskiej koło Nowego Targu, oraz kompleks rekreacyjny w Bukowinie Tatrzańskiej. Podobny kompleks projektowany jest na polanie Szymoszkowej w Zakopanem.

Sprzedaż ciepła przez PEC Geotermia Podhalańska S.A. w 2008 r. była na poziomie 324 253,7 GJ. W stosunku do roku 2005 wielkość ta wzrosła o 49 757,61 GJ. W latach 2005-2008 następował systematyczny wzrost liczby odbiorców, zarówno indywidualnych, jak i wielkoskalowych.

Tabela 57. Sprzedaż ciepła oraz liczba odbiorców w latach 2005-2008

Rok	Sprzedaż ciepła		Liczba odbiorców		
	MW	GJ	indywidualnych (moc do 30 kW)	wielkoskalowych (moc powyżej 30 kW)	ogółem
2005	37,800	274 496,10	894	304	1 198
2006	41,860	297 188,00	912	331	1 243
2007	47,325	295 923,26	945	353	1 298
2008	50,410	324 253,71	981	377	1 358

MW - moc uzyskana na koniec grudnia danego roku

GJ - wielkość sprzedaży ciepła w danym roku

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych PEC Geotermia Podhalańska S.A.

Małopolska nie wykorzystuje w pełni swego naturalnego bogactwa, jakim są wody geotermalne. Na bazie analiz i ocen warunków geologicznych poszczególnych pięter hydrogeologicznych na obszarze województwa małopolskiego, wydzielone zostały 92 obiekty – strefy możliwego wykorzystania energii geotermalnej. W 40 przypadkach byłoby to opłacalne dla miejscowej społeczności, w postaci basenów cieplicowych albo jako magistrała ciepłownicza.

W latach 2006-2009 nastąpił przyrost zasobów wód termalnych oraz ich wykorzystania, dotyczący jednak jedynie Podhala. Ewentualny rozwój geotermii w innych rejonach województwa wymaga prowadzenia kosztownych badań geologicznych dla udokumentowania zasobów wód geotermalnych i określenia możliwości ich wykorzystania.

Energia wiatrowa

Na obszarze województwa małopolskiego funkcjonują następujące obiekty wykorzystujące energię wiatrową:

- elektrownia wiatrowa w Rytrze (powiat nowosądecki) o mocy nominalnej 150 kW
- elektrownia wiatrowa na Przysłopie w Zawoi (powiat suski) o mocy nominalnej 160 kW,
- elektrownia wiatrowa w Rupniowie (powiat limanowski) – 7 kW
- wiatraki w Choczni (powiat wadowicki),
- wiatraki w Rzepiskach (powiat tatrzański).

Ponadto planuje się budowę elektrowni wiatrowej w okolicach Borzęcina (powiat brzeski), o łącznej mocy ok. 50 MW (uruchomienie przewidziano na połowę 2011 r.). Farmy wiatrowe mają powstać także w Wieprzu (powiat wadowicki) oraz w Lipinkach (powiat gorlicki).

Energia z biomasy

Na składowisku odpadów komunalnych Barycz w Krakowie biogaz pozyskuje się już od roku 1998. Aktualnie na składowisku zbudowane są cztery kontenerowe bloki energetyczne: dwa o mocy 249 kWh (oddane do eksploatacji w latach 1998 i 1999), trzeci o mocy 372 kW, oddany do użytku w roku 2002 oraz czwarty - o mocy 469 kW, dla którego 18 grudnia 2008 r. i nastąpił odbiór końcowy. Czwarty blok energetyczny zrealizowano w ramach projektu "*Gospodarka odpadami stałymi w Krakowie - Etap I*", współfinansowanego z Funduszu Spójności Unii Europejskiej

Przykłady wykorzystania energii z biomasy:

- biogaz w Oczyszczalni Ścieków Wielopole w Nowym Sączu
- bioelektrownia na terenie składowiska odpadów komunalnych w Tarnowie

Energia słoneczna

W województwie małopolskim w ostatnich latach obserwuje się wzrost wykorzystywania energii słonecznej w budynkach użyteczności publicznej. Przykładem inwestycji wykorzystującej energię słoneczną jest kryta pływalnia w Proszówkach w gminie Bochnia, gdzie zainstalowano 106 kolektorów słonecznych, z których można uzyskać ok. 160 tys. kW w skali roku. W ostatnich latach nastąpił również wzrost zainteresowania wykorzystaniem energii słonecznej wśród odbiorców indywidualnych. Przykładem jest m.in. jest gmina Miechów, w której z tego rodzaju energii korzysta ponad pięćdziesiąt gospodarstw.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- brak narzędzi przyczyniających się do wzrostu zainteresowania niekonwencjonalnymi źródłami energii, a tym samym do ich rozwoju i zwiększenia ich udziału w strukturze źródeł energii w skali województwa,
- brak rozeznania co do możliwości wykorzystania energii wodnej, ze względu na ochronę wód, a tym samym niedostateczne wykorzystanie potencjału hydroenergetycznego w dorzeczu Wisły,
- brak strategii rozwoju elektrowni wiatrowych.

4.8. System gazowy

Województwo małopolskie obsługiwane jest w zakresie gazownictwa przez Karpacką Spółkę Gazownictwa sp. z o.o. (Zakład Gazowniczy w Krakowie, Zakład Gazowniczy w Tarnowie) oraz Górnośląską Spółkę Gazownictwa sp. z o.o. (Zakład Gazowniczy w Zabrze). Ponadto za transport gazu ziemnego strategicznymi gazociągami w województwie małopolskim odpowiada Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A. (Oddział w Tarnowie oraz Oddział w Świerklanach).

Przez teren Małopolski przebiega magistralna linia gazowa, na którą składają się trzy nitki gazociągu biegnące w kierunku wschód–zachód. Na terenie województwa w Oświęcimiu znajduje się również węzeł rozdzielczy, natomiast w gminie Skrzyszów, na gazociągu przesyłowym wysokiego ciśnienia relacji Sędziszów–Podgórska Wola zlokalizowana jest tłocznia gazu. W okolicach Bochni, Brzeska, Tarnowa oraz Gorlic znajdują się kopalnie gazu. Ponadto w gminie Dąbrowa Tarnowska i Olesko w powiecie dąbrowskim zlokalizowany jest Podziemny Magazyn Gazu Swarów. Aktualnie nie planuje się budowy na obszarze województwa małopolskiego nowych podziemnych magazynów gazu.

Tabela 58. Długość czynnej sieci gazowej w Województwie Małopolskim w latach 2006-2008

Wyszczególnienie	2006	2007	2008
Długość czynnej sieci ogółem [km]	21 609,7	21 785,1	21 902,7
dynamika wzrostu	100,0%	100,8%	101,4%
– w miastach	5 049,5	5 144,3	5 169,7
dynamika wzrostu	100,0%	101,9%	102,4%
– na wsiach	16 560,2	16 640,8	16 733,0
dynamika wzrostu	100,0%	100,5%	101,0%
Długość czynnej sieci przesyłowej ogółem [km]	1 391,6	1 457,4	1 451,1
dynamika wzrostu	100,0%	104,7%	104,3%
– w miastach	325,9	344,6	349,0
dynamika wzrostu	100,0%	105,7%	107,1%
– na wsiach	1 065,7	1 112,8	1 102,2

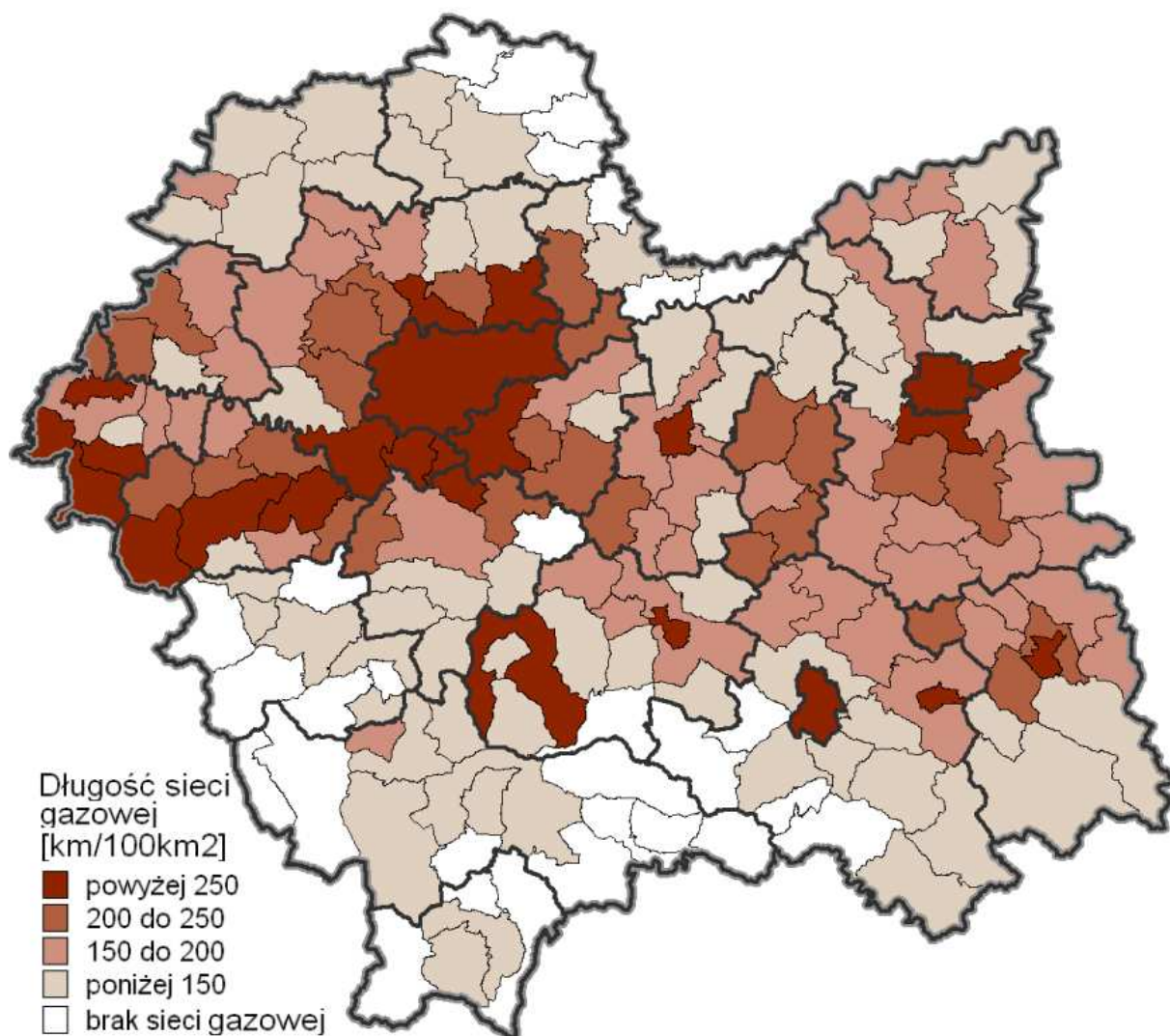
	dynamika wzrostu	100,0%	104,4%	103,4%
	Długość czynnej sieci rozdzielczej ogółem [km]	20 218,0	20 327,7	20 451,5
	dynamika wzrostu	100,0%	100,5%	101,2%
	– w miastach	4 723,5	4 799,7	4 820,7
	dynamika wzrostu	100,0%	101,6%	102,1%
	– na wsiach	15 494,5	15 528,0	15 630,8
	dynamika wzrostu	100,0%	100,2%	100,9%

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

W województwie małopolskim łączna długość czynnej sieci gazowej w 2008 r. wynosiła 21 902,67 km, w tym 1 451,13 km sieci przesyłowej i 20 451,53 km sieci rozdzielczej.

W 2008 r. odnotowano przyrost długości sieci gazowej w stosunku do roku 2006 o 1,4%. Wzrost ten wystąpił zarówno w przypadku sieci przesyłowej (o 4,3%), jak i sieci rozdzielczej (o 1,2%). Największy wzrost w tym okresie odnotowano w miastach w zakresie długości sieci przesyłowej (o 7,1%). Natomiast najniższy wskaźnik dynamiki wystąpił na wsiach w przypadku sieci rozdzielczej (0,9%).

Rysunek 30. Gęstość czynnej sieci gazowej rozdzielczej w 2008 r.

Źródło Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Zróznicowanie obszaru województwa małopolskiego pod względem dostępu do sieci gazowej obrazuje średnia gęstość czynnej sieci gazowej rozdzielczej w poszczególnych gminach. Największa gęstość tej sieci występuje w centralnej, zachodniej oraz wschodniej części województwa. Wskaźnik gęstości rozdzielczej sieci gazociągowej w 2008 r. osiągnął najwyższą wartość w gminie Wieliczka (około 6130 m/km²). Natomiast najmniejsza gęstość analizowanej sieci występuje w południowych i północnych obszarach województwa. Przy czym wielu gminach w tych częściach województwa sieć ta nie występuje, np. w gminach należących do powiatów: miechowskiego, proszowickiego, nowotarskiego, nowosądeckiego i suskiego. Uwarunkowane to jest wieloma czynnikami. Duże znaczenie mają warunki naturalne oraz przebieg gazociągów przesyłowych.

Tabela 59. Odbiorcy gazu w województwie małopolskim w latach 2006-2008

Wyszczególnienie	2006	2007	2008
gospodarstwa domowe	674 543	680 333	686 967
udział w ogóle odbiorców	97,12%	96,92%	96,78%
handel i usługi	16 400	17 590	18 572
udział w ogóle odbiorców	2,36%	2,51%	2,62%
przemysł i budownictwo	3 318	3 725	3 991
udział w ogóle odbiorców	0,48%	0,53%	0,56%
Pozostali odbiorcy	306	321	270
udział w ogóle odbiorców	0,04%	0,05%	0,04%
Razem	694 567	701 969	709 800
dynamika zmian	100,00%	101,07%	102,19%

Źródło Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

W 2008 r. w województwie małopolskim było 709 800 odbiorców gazu. Z czego około 97% to gospodarstwa domowe. Pozostali odbiorcy gazu do handel i usługi (2,6% odbiorców), przemysł i budownictwo (0,6% odbiorców) oraz pozostali odbiorcy. W latach 2006-2008 ogólna liczba odbiorców gazu wzrosła o 2,2%. Wynikało to ze wzrostu liczby odbiorców w sektorze handel i usługi (13%) oraz przemyśle i budownictwie (20%).

W województwie małopolskim w 2008 r. liczba gospodarstw domowych będących odbiorcami gazu wynosiła 686 967. W tej grupie w badanym okresie nastąpił wzrost liczby odbiorców gazu o 1,8 %. Wzrost ten nastąpił przede wszystkim na wsiach (4,3%). W 2008 r. w stosunku do roku 2006 r. w gospodarstwach domowych odnotowano spadek zużycia gazu o 7,3%. Wynika to głównie ze spadku zużycia gazu w miastach, gdzie wyniósł on aż 10,7%. Natomiast zużycie gazu na 1 korzystającego wynosiło w 2008 r. 194,3 m³. Było ono niższe o 7,6% w stosunku do 2006 r.

Tabela 60. Zaopatrzenie gospodarstw domowych w gaz ziemny w latach 2006-2008

Wyszczególnienie	2006	2007	2008
odbiorcy gazu ogółem	674 543	680 333	686 967
dynamika zmian	100,0%	100,9%	101,8%
– w miastach	463 537	463 695	466 795
dynamika zmian	100,0%	100,0%	100,7%
– na wsiach	211 006	216 638	220 172
dynamika zmian	100,0%	102,7%	104,3%
zużycie gazu w tys. m³ ogółem	433 013,3	398 012,1	401 394,2
dynamika zmian	100,0%	91,9%	92,7%
– w miastach	297 916,2	266 462,1	267 310,3

Wyszczególnienie	2006	2007	2008
dynamika zmian	100,0%	89,4%	89,7%
– na wsiach	135 097,1	131 550,0	134 083,9
dynamika zmian	100,0%	97,4%	99,3%
zużycie gazu na 1 korzystającego z sieci gazowej m³ ogółem	210,3	192,5	194,3
dynamika zmian	100,0%	91,5%	92,4%
– w miastach	233,9	209,4	211,0
dynamika zmian	100,0%	89,5%	90,2%
– na wsiach	171,9	165,	167,82
dynamika zmian	100,0%	96,1%	97,6%

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Pomimo rosnącej długości sieci gazowej oraz niewielkiego wzrostu liczby odbiorców gazu, obserwuje się spadek zużycia gazu. Spadek ten jest szczególnie widoczny w miastach. Na wsiach tendencja ta jest mniej widoczna, co wynika z rosnącej tam liczby odbiorców gazu. Według informacji operatora sieci gazociągów przesyłowych Gas System S. A. istnieje możliwość zwiększenia dostaw gazu do odbiorców na wszystkich terenach województwa małopolskiego zlokalizowanych w sąsiedztwie ich gazociągów przesyłowych.

W latach 2006-2009 przeprowadzano m. in. następujące inwestycje na sieci gazowej (gazociągi przesyłowe):

w 2006 r.

- wykonano modernizację stacji gazowych w Wojniczu i Bolesławiu,
- wybudowano 1825 m gazociągu wysokiego ciśnienia DN200 do stacji Alwernia-Kwaczała oraz 1015 m gazociągu wysokiego ciśnienia DN80 zasilającego stację w Krzeszowicach,

w 2007 r.

- wykonano przełożenie gazociągu wysokiego ciśnienia DN300 pod dnem potoku Żabnica na długości 100 m,
- przebudowano gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Warzyce – Gorlice odcinek Gorlice-Biecz oraz gazociąg wysokiego ciśnienia DN100 do stacji redukcyjno-pomiarowej w Bieczu,
- przebudowano stację pomiarową wraz z gazociągiem wysokiego ciśnienia DN150 w Nawojowej Górze (gmina Krzeszowice) oraz nawalnię gazu w stacji redukcyjno-pomiarowej w Żabnie,

w 2008 r.

- wybudowano stację redukcyjno-pomiarową wraz z gazociągiem DN100 w celu zasilenia strefy przemysłowej w Myślenicach,
- wybudowano gazociąg wysokiego ciśnienia DN100 o długości 220m do stacji gazowej w Tarnowcu,
- przebudowano następujące stacje gazowe: Preciszów, Brzeszcze (ul. Lipowa), Oświęcim (ul. Zaborska) i Oświęcim Zaborze (węzeł),

w 2009 r.

- wykonano przyłączenie sieci przesyłowej do sieci przesyłowej do sieci dystrybucyjnej stacji w Niepołomicach,
- wykonano nowy odcinek gazociągu wysokiego ciśnienia DN80 o długości 1460 m do stacji Wieliczka,
- przebudowano stacje redukcyjno-pomiarowe w Gorlicach (ul. Chopina) i Muszynie,
- zmodernizowano gazociągi wysokiego ciśnienia: DN 350relacji Dulowa – Oświęcim i DN 150 relacji Oświęcim – Wadowice,

- wybudowano nowe stacje gazowe: Brzeźnica SP, Kęty SP, Rajska Polent, Olkusz ul. Jasna.

Obecnie realizowane są następujące inwestycje:

- przebudowa stacji gazowych w Bochni, Kłaju, Jasieniu Brzeskim, Łoponiu oraz w Krakowie przy ul. Zawilej,
- budowa nowych stacji gazowych w Batowicach, Pogórskiej Woli, Nowym Wiśniczu, Czechówce, Uszwi i stacji Bolesław SP
- modernizacja węzła w Zabierzowie oraz stacji Balice Instytut,
- przyłączenie sieci przesyłowej do sieci dystrybucyjnej stacji pomiarowych w Krakowie (Zawiła), gminie Skawina oraz Bochni (Stalprodukt).

Spośród ujętych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa Małopolskiego planowanych inwestycji z zakresu sieci gazowej w obszarze województwa małopolskiego żadna z nich nie została zrealizowana. Jednakże zarządcy sieci nie wycofują się z ich realizacji. Większość z nich będzie realizowana w najbliższych latach. Wyjątek stanowi krótki odcinek gazociągu od stacji w Książu Wielkim do granicy województwa, którego realizacja jest obecnie zawieszona. Jednakże nie wyklucza się jego realizacji w późniejszym okresie. Należy również zaznaczyć, że poza inwestycjami ujętymi w planie województwa, obecnie planowane są inne nowe inwestycje.

W najbliższych latach w zakresie gazociągów przesyłowych planuje się:

- budowę gazociągów magistralnych wysokiego ciśnienia DN700 relacji Strachocina – Podgórska Wola (20 km na terenie województwa małopolskiego), Pogórska Wola – Swarów – Tworzeń i gazociągu magistralnego wysokiego ciśnienia DN500 relacji Swarów – Zborów (15 km na terenie województwa małopolskiego),
- budowę gazociągu wysokiego ciśnienia DN500 na terenie Oświęcimia (na etapie opracowywania koncepcji programowo-przestrzennej)
- budowę gazociągu wysokiego ciśnienia DN200 relacji Piątkowa – Biegonice wraz z dwoma stacjami redukcyjno-pomiarowymi (2013 r.)
- budowę gazociągu wysokiego ciśnienia DN200 relacji Słopnice-Zbludza wraz ze stacją redukcyjno-pomiarową (2013 r.).

Ponadto planuje się następujące inwestycje związane z modernizacją i przebudową gazociągów i stacji gazowych:

- przebudowę gazociągu wysokiego ciśnienia DN 250 na DN 200 relacji Rudawa – Wola Filipowska i gazociągu odgałęzieniowego DN 125 do SRP I Chrzanów ul. Podgórska.
- Przebudowę stacji redukcyjno-pomiarowych w Rudawie (gmina Zabierzów), Myślenicach, na os. Wzgórza Krzesławickie w Krakowie, w miejscowości Libusza (gmina Biecz) i Grybowie oraz stacji rozdzielczo-pomiarowej w Siołkowej (gmina Grybów).

W związku z możliwością otrzymania dofinansowania na budowę infrastruktury z Programu Infrastruktura i Środowisko Karpacka Spółka Gazownicza S. A. ubiega się o dofinansowanie na budowę gazociągu wysokiego ciśnienia DN200 relacji Słopnice-Zbludza. Spółka uzależnia realizację tej inwestycji od otrzymania dofinansowania. Przy braku akceptacji wniosku o dofinansowanie przedmiotowego projektu, plany realizacji tej inwestycji zostaną odłożone w czasie.

W latach 2006-2008 r. na skutek zmian organizacyjnych nastąpiła zmiana operatora niektórych gazociągów wysokiego ciśnienia w województwie małopolskim. Część gazociągów stanowiących dotychczas majątek spółki Gas-System S. A. oddział w Tarnowie i w Świerklanach przekazana została Karpackiej Spółce Gazowniczej Sp. z o.o. i Górnośląskiej Spółce Gazowniczej Sp. z o. o.

Najważniejsze problemy i wnioski:

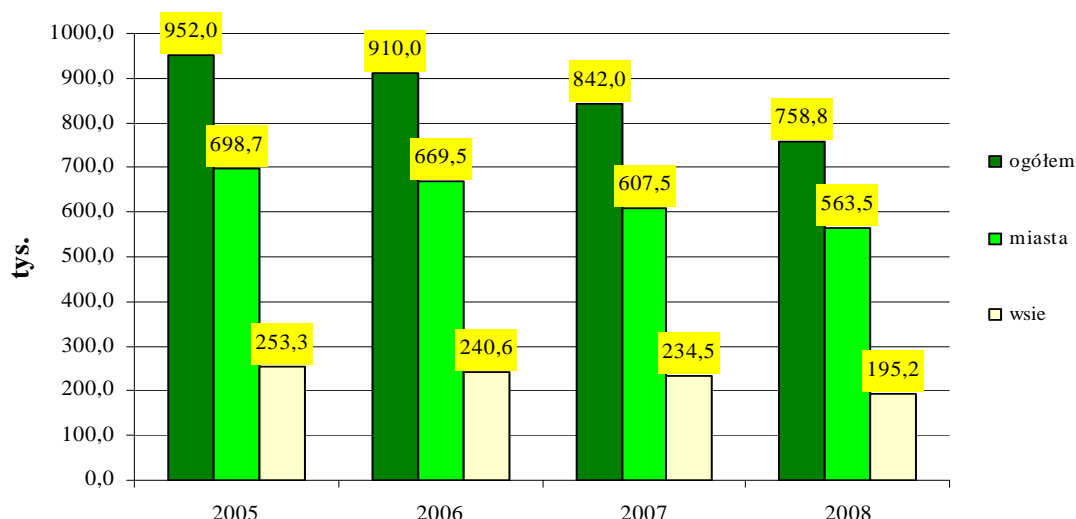
- w latach 2006-2009 r. inwestycje w zakresie infrastruktury gazowej polegały głównie na modernizacji istniejącej sieci. Z nowych inwestycji powstały przede wszystkim nowe stacje gazowe oraz kilka krótkich odcinków gazociągów. Ujęte w planie województwa planowane inwestycje dotyczące budowy nowych gazociągów wysokiego ciśnienia nie zostały zrealizowane.
- wysoki koszt budowy nowych gazociągów i wzrost cen gazu powodują brak opłacalności realizacji nowych inwestycji, w szczególności na terenach gdzie ta sieć nie jest rozwinięta, m. in. w południowej części województwa, w tym w miejscowościach uzdrowiskowych,
- uzależnienie realizacji niektórych inwestycji od środków zewnętrznych – funduszy unijnych.

4.9. Infrastruktura telekomunikacyjna i teleinformatyczna

W latach 2005-2009 kontynuowano działania związane z rozwojem infrastruktury informatycznej w województwie małopolskim i związanego z nim dostępu do internetu, podnoszeniem poziomu wykorzystania technologii informacyjnych w administracji publicznej oraz kształtowaniem współpracy środowiska nauki, biznesu i samorządu. W małopolskich gospodarstwach domowych nastąpił dalszy wzrost wyposażenia w dobra trwałego użytkowania, wykorzystujące najnowsze technologie.

Na skutek spadającego zainteresowania usługami telefonii stacjonarnej w Małopolsce następuje spadek liczby abonentów telefonii przewodowej. Jednym z powodów tego zjawiska jest dynamiczny rozwój telefonii komórkowej. W 2005 roku w województwie małopolskim było 952 tys. abonentów telefonii stacjonarnej, w 2008 roku tylko 758,8 tys., tj. o 20% mniej niż w 2005 r. Większy spadek liczby abonentów odnotowano na wsiach, gdzie w latach 2005-2009 ilość abonentów zmniejszyła się o 23%.

Wykres 21. Liczba telefonicznych łączy głównych w Małopolsce w latach 2005-2008

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS i US w Krakowie

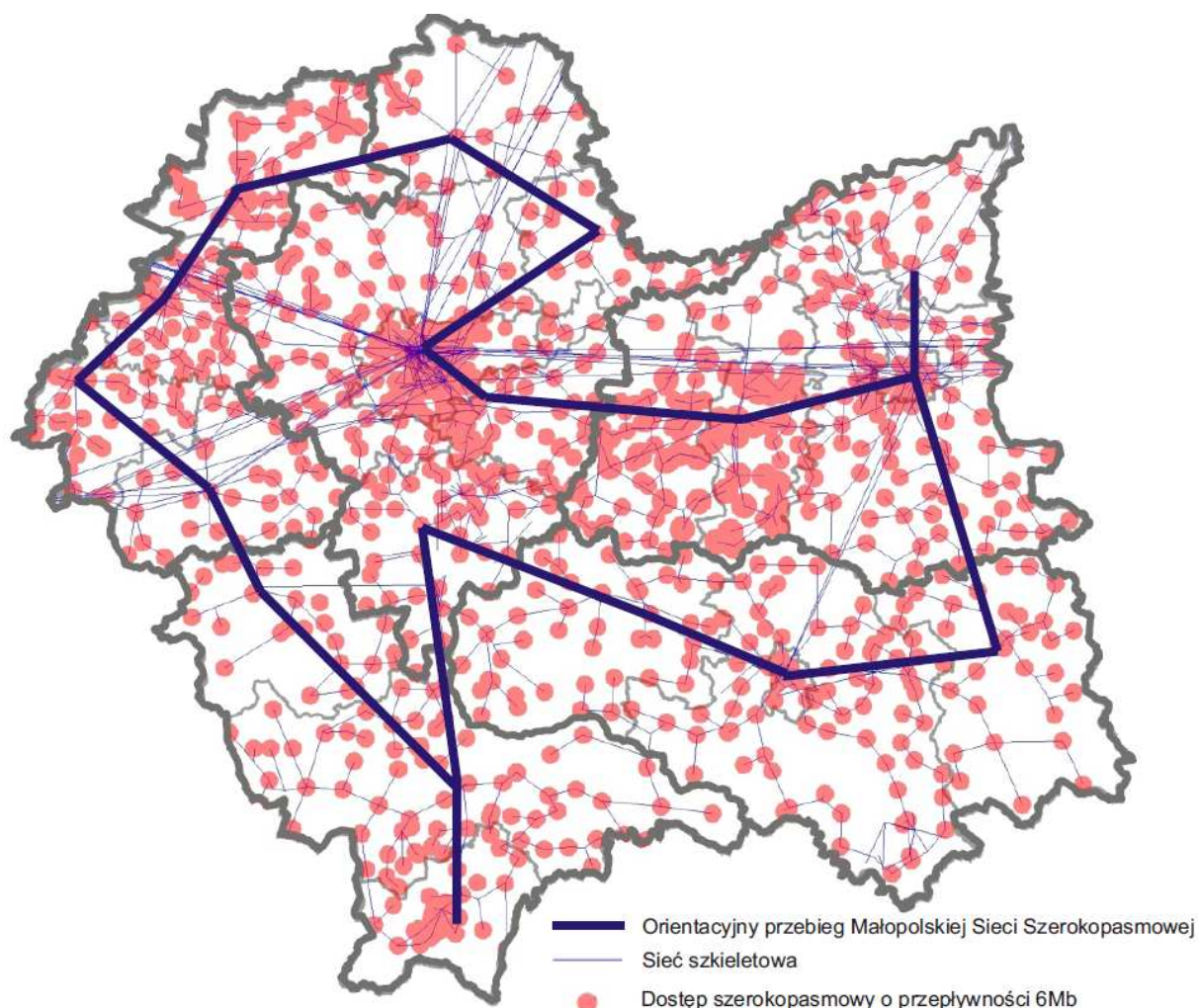
Wzrost liczby telefonów komórkowych przypadających na 100 gospodarstw domowych w województwie małopolskim w latach 2005-2008 wyniósł 14,7 telefonów/100 gospodarstw domowych. Dynamika wzrostu liczby telefonów jest podobna jak w Polsce

ogółem. Jednakże sama ilość telefonów/100 gospodarstw domowych zarówno w 2005 r., jak i w 2008 r. była wyższa niż w Polsce, co obrazuje większy stopień telefonizowania mieszkańców województwa małopolskiego w stosunku do kraju.

W ciągu ostatnich kilku lat ceny usług w sieciach komórkowych w Polsce spadły o kilkadziesiąt procent. Także w 2008 roku średnie ceny usług telefonii komórkowej oferowanych przez krajowych operatorów telefonii ruchomej charakteryzowały się spadkiem.

W województwie małopolskim wzrasta średnia liczba komputerów osobistych będących na wyposażeniu gospodarstw domowych. Dane GUS wskazują, że w 2005 roku 42,7% gospodarstw domowych w Małopolsce posiadało komputery osobiste, w tym tylko 27,7% z dostępem do internetu. Natomiast w 2008 roku nastąpił wzrost liczby komputerów w gospodarstwach domowych o 21 pp, a liczby komputerów z dostępem do Internetu aż o 26 pp. Porównując ww. wskaźniki z wartościami dla Polski, należy stwierdzić, że województwo małopolskie cechuje się wyższym poziomem komputeryzacji oraz wyższą dynamiką wzrostu liczby komputerów, w tym z dostępem do internetu niż Polska ogółem.

Rysunek 31. Małopolska Sieć Szerokopasmowa - mapa dostępu szerokopasmowego o przepływności 6 Mb

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie „Inwentaryzacja stanu infrastruktury szerokopasmowej dla potrzeb projektu Małopolska Sieć Szerokopasmowa”

Statystyki potwierdzają znaczące dysproporcje pomiędzy wyposażeniem gospodarstw domowych w komputery na wsiach (52,8%) i w miastach (64%). Techniczne

możliwości dostępu do internetu w domach były mniejsze na terenach wiejskich, głównie z powodu niskiej atrakcyjności tych terenów dla potencjalnych inwestorów telekomunikacyjnych.

Województwo Małopolskie planuje budowę Małopolskiej Sieci Szerokopasmowej (MSS). Projekt realizowany jest w ramach Małopolskiego Programu Operacyjnego na lata 2007 - 2013. MSS to sieć szkieletowo-dystrybucyjna klasy operatorskiej. Projekt zakłada budowę infrastruktury teleinformatycznej na terenach zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. Celem projektu jest zapewnienie do 2012 r. dostępu szerokopasmowego dla 90% gospodarstw domowych oraz 100% przedsiębiorstw i instytucji publicznych oraz stworzenie zachęty dla budowy „ostatniej mili” oraz likwidacja „białych plam”. Długość planowanej sieci optycznej to 3365 km. Ponadto planuje się budowę 19 węzłów szkieletowych i 276 węzły dostępowych.

W latach 2007 – 2008 przeprowadzono etap przygotowawczy projektu obejmującego wykonanie inwentaryzacji stanu infrastruktury szerokopasmowej w województwie oraz opracowanie studium wykonalności projektu. W wyniku inwentaryzacji powstał atlas dostępnych zasobów i planowanych inwestycji podmiotów komercyjnych. W ramach prac przygotowawczych podpisano z operatorami telekomunikacyjnymi porozumienia w sprawie współpracy w zakresie rozbudowy infrastruktury szerokopasmowej w Małopolsce.

4.10. Hydrotechniczna infrastruktura przeciwpowodziowa

Infrastrukturę przeciwpowodziową tworzą:

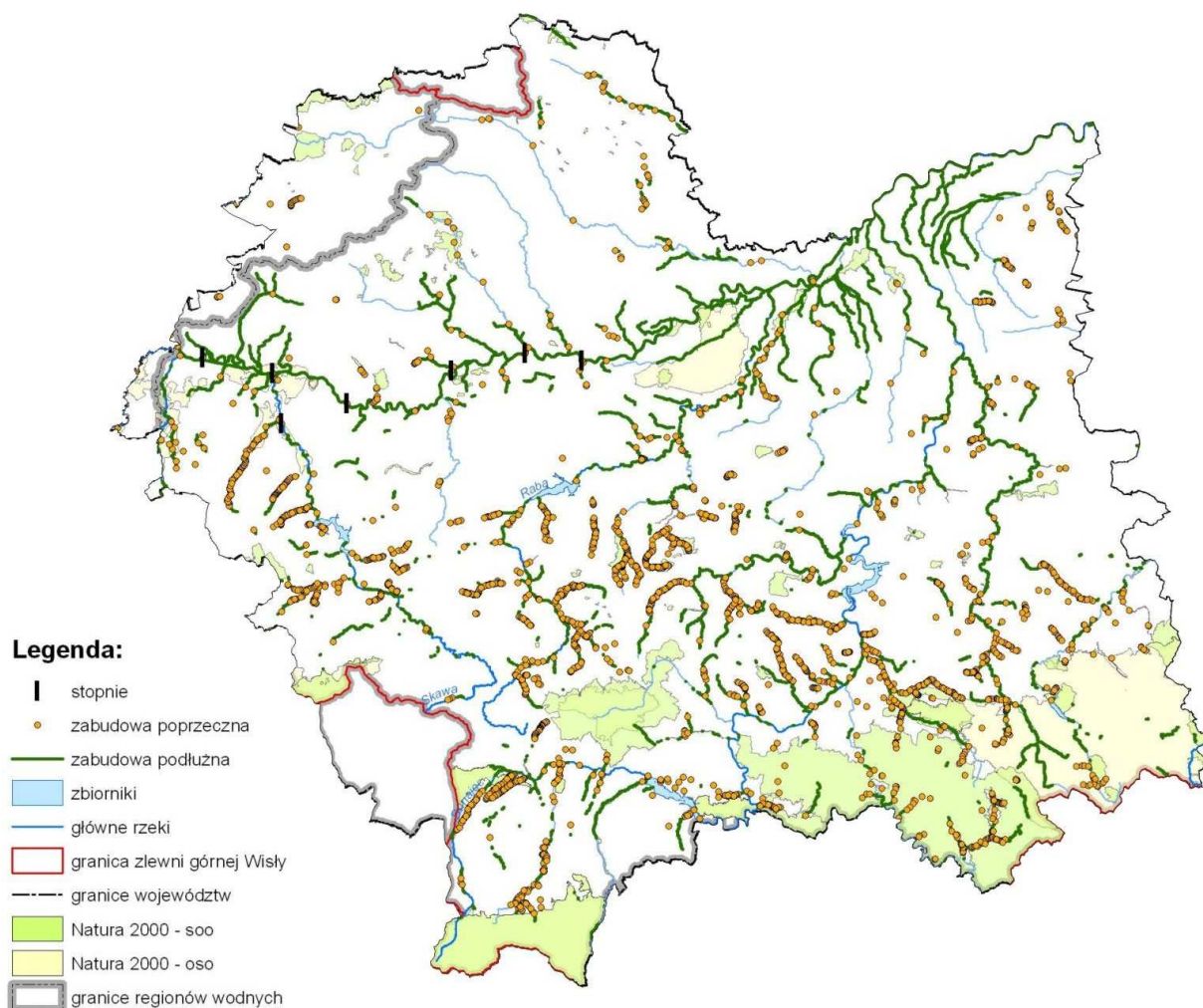
- **Budowle regulacyjne:** Zabezpieczają przed erozją wgłębną i boczną koryta cieków, groźną w okresie wezbrań. Utrzymują przez to bezpieczeństwo mostów i innych budowli inżynierskich, oraz ochronę zagospodarowanych terenów nadbrzeżnych. Służą do bezpiecznego przeprowadzenia przepływów wezbraniowych w terenach zagospodarowanych. Budowle mają charakter obiektów lokalnych, ale skutki regulacji są ponadlokalne, gdyż uregulowane koryta przyspieszają przepływ i przemieszczają zagrożenie powodziowe na niższe odcinki cieków. Przestrzenne rozmieszczenie uregulowanych odcinków rzek i potoków przedstawia rysunek 32. Ze względów ekonomicznych budowle regulacyjne projektowane są zwykle na niewysokie przepływy, stąd często ulegają w okresie wezbrania zniszczeniom, które powinny być możliwie szybko odbudowane.

- **Zbiorniki retencyjne:** Umożliwiają sterowanie wezbraniem i obniżają jego przepływ kulminacyjny. Na terenie województwa małopolskiego istnieją następujące zbiorniki o znaczeniu ponadlokalnym (rysunek 33):

- 1) Zbiornik „Klimkówka” na rzece Ropie, o pojemności całkowitej (PC) 43,5 mln m³, w tym pojemność stałej rezerwy powodziowej (PP) 8 mln m³.
- 2) Zbiornik „Czorsztyn-Niedzica” na rzece Dunajec, o PC 231,9 mln m³, w tym PP 63,3 mln m³.
- 3) Zbiornik „Rożnów” na rzece Dunajec, o PC 171,3 mln m³, w tym PP 50 mln m³.
- 4) Zbiornik „Dobczyce” na rzece Rabie, o PC 125 mln m³, w tym PP 33,9 mln m³.
- 5) Zbiornik „Świnna Poręba” na rzece Skawie (w budowie), o PC 161 mln m³, w tym PP 24 mln m³ (proponycja zmiany na 60 mln, ze względu na ochronę Krakowa).

Powyższe zbiorniki retencyjne są wielozadaniowe, przy czym funkcja przeciwpowodziowa nie stanowi zadania o najwyższym priorytecie. Ich efektywność w zakresie ochrony przed powodzią wynika z wielkości pojemności stałych rezerw powodziowych, generalnie zbyt małych w stosunku do potrzeby redukcji przepływów wysokich.

Rysunek 32. Istniejąca infrastruktura przeciwpowodziowa w obszarze górnej Wisły – stan regulacji oraz zabudowy rzek i potoków

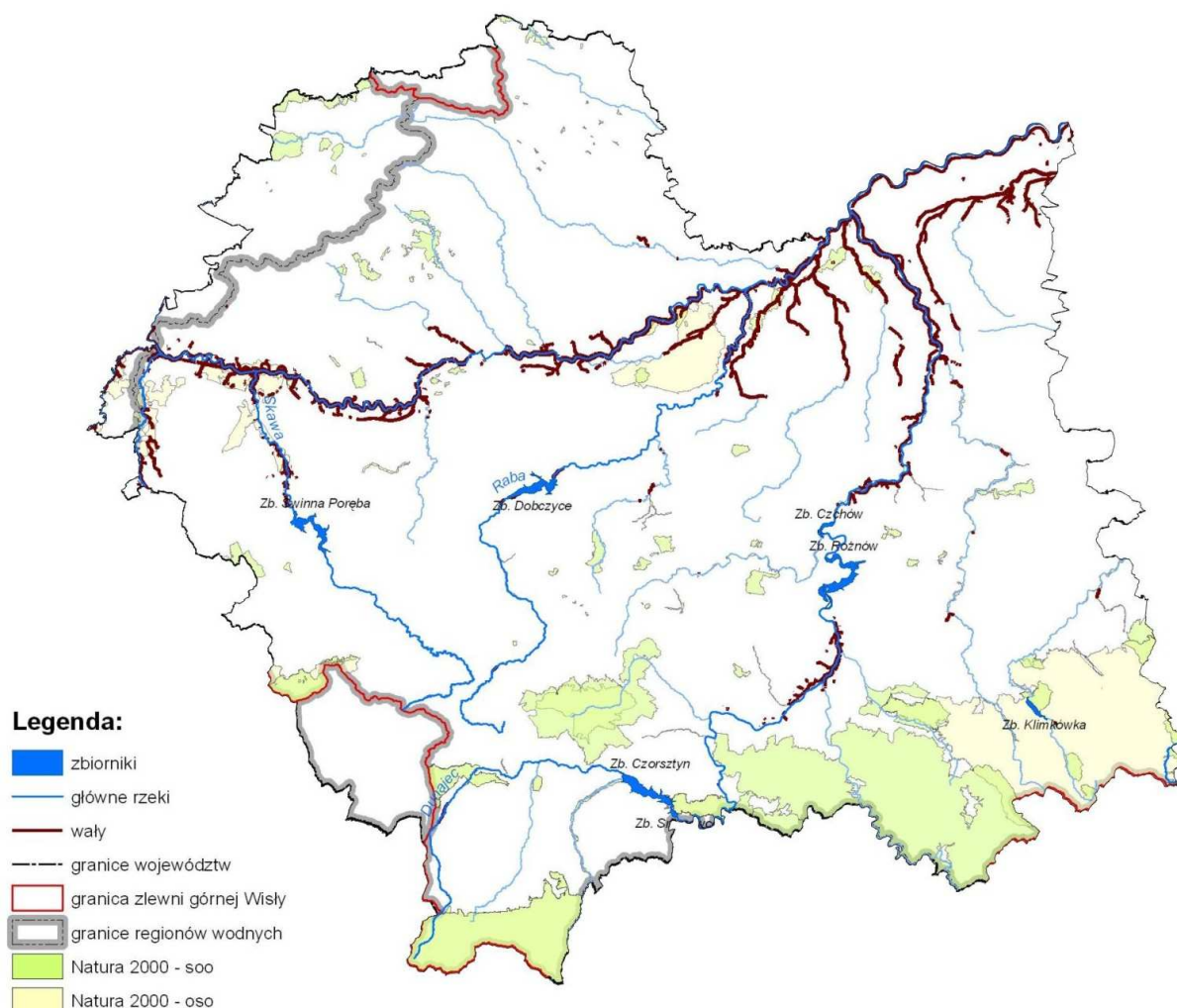

Źródło: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie

- **Wały przeciwpowodziowe:** Na terenie województwa chronią przed powodzią tereny o powierzchni ponad 108 tys. ha, zlokalizowanych głównie po obu stronach Wisły oraz odcinków ujściowych wszystkich bezpośrednich jej dopływów. Funkcjonują łącznie systemem śluz, przepustów i rowów oraz przepompowni odwadniających tereny za wałami. Łączna długość obwałowań na terenie województwa wynosi 1016,3 km, a liczba śluz i przepustów 884 sztuk, przepompowni 20. Wały w mniejszym zakresie występują także na innych odcinkach rzek (rysunek 33).

Funkcjonalność wyżej wymienionych budowli w stosunku do parametrów projektowych jest bardzo często obniżona, ze względu na zły stan techniczny. Dotyczy to głównie wałów przeciwpowodziowych i budowli regulacyjnych. Wiele odcinków wałów wymaga pilnej modernizacji. Projektowane były co najmniej przed kilkudziesięciu laty wg innych wymagań, a wykonawstwo ich wg technologii obecnie nieakceptowanej.

Rysunek 33. Istniejąca infrastruktura przeciwpowodziowa – zbiorniki i wały przeciwpowodziowe w dorzeczu górnej Wisły

Źródło: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie

Infrastruktura hydrotechniczna starzeje się, więc bardzo ważne są bieżące prace konserwacyjne i utrzymaniowe oraz modernizacja. Istotnymi czynnikami, które obniżają efektywność istniejącego systemu ochrony przed powodzią są utworzone na terenach międzywala obszary chronione, w tym Natura 2000. Zarośnięte znacznie ogranicza swoją przepustowość i zakłóca reżim przepływu wielkich wód, co stanowi zagrożenie dla budowli ziemnych, niezabezpieczonych na takie warunki. Podobne zagrożenie stanowią gryznie. Oddziaływanie wałów ma nie tylko charakter ponadlokalny, ale także ponadwojewódzki. Województwo małopolskie znajduje się pod wpływem sytuacji na terenie województwa śląskiego oraz pracy zbiorników retencyjnych „Tresna” i „Porąbka” na rzece Sole i zbiornik „Goczałkowice” na rzece Wiśle.

Należy podkreślić, że lokalizacja istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej uwarunkowana jest bardzo silnie z zabudową przestrzenną dolin rzek i potoków górskich. Sposób zagospodarowania przestrzennego tworzy duże ograniczenia dla racjonalnych rozwiązań ochrony przeciwpowodziowej.

Wymienione obiekty ochrony przeciwpowodziowej administrowane są przez:

- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie (zbiorniki „Klimkówka”, „Świnna Poręba”, regulacje rzek i potoków górskich, bulwary niskie w Krakowie),

- Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (wały przeciwpowodziowe i regulacje małych cieków),
- Zespół Elektrowni Wodnych „Czorsztyn”,
- Zespół Elektrowni Wodnych „Rożnów”.

Aktualnie opracowywany jest program ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły, obejmujący w całości województwo małopolskie i podkarpackie oraz w części województwa śląskie, świętokrzyskie i lubelskie. Obejmuje on modernizację i rozbudowę systemu ochrony w dorzeczu górnej Wisły, z uwzględnieniem okresów: do roku 2013, od 2014 do 2020 i po roku 2020. O kolejności realizacji inwestycji decydować będą studia wykonalności uwzględniające m.in. spójność działań lokalnych i ponadlokalnych.

Najważniejsze problemy i wnioski:

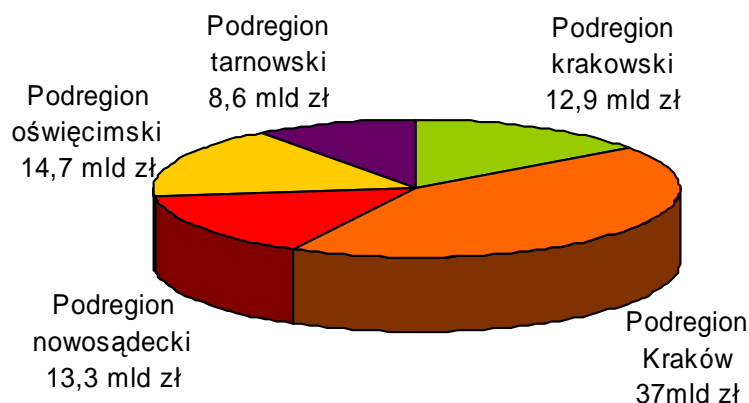
- Zagospodarowanie przestrzenne dolin rzek i potoków tworzy bardzo silne ograniczenia dla racjonalnych rozwiązań w ochronie przed powodzią.
- Wskazana jest większa współpraca branżowa przy opracowywaniu planów zagospodarowania przestrzennego.
- Brak jest ocen stanu technicznego wałów przeciwpowodziowych.
- Zły jest stan techniczny wielu odcinków wałów.
- Niewystarczające jest tempo modernizacji wałów i budowy obiektów retencji powodziowej.
- Brak środków w RZGW Kraków na roboty utrzymaniowe rzek, usuwanie szkód powodziowych i modernizację obiektów zbiorników retencyjnych.
- Obniżana jest systematycznie przepustowość koryt wielkich wód przez zarastanie międzywala.

5. Gospodarka

5.1. PKB

Na tle innych regionów województwo małopolskie charakteryzuje się średnimi wartościami wskaźników gospodarczych. W roku 2007 PKB w województwie małopolskim wynosił 86,6 mld zł, tj. 7,4% PKB całej Polski (5. miejsce w kraju). Widoczne jest duże zróżnicowanie przestrzenne wysokości produktu krajowego brutto. Ponad 40% produktu przypada na miasto Kraków (37 mld zł), a ok. trzykrotnie mniej na każdy z pozostałych podregionów. Najniższy PKB wypracowany został w podregionie tarnowskim – 8,6 mld zł. Jednak ze względu na dość wysokie tempo wzrostu w tym podregionie różnice wewnątrz województwa powoli ulegają zmniejszeniu.

Wykres 22. Udział podregionów w PKB Małopolski w 2007 r.

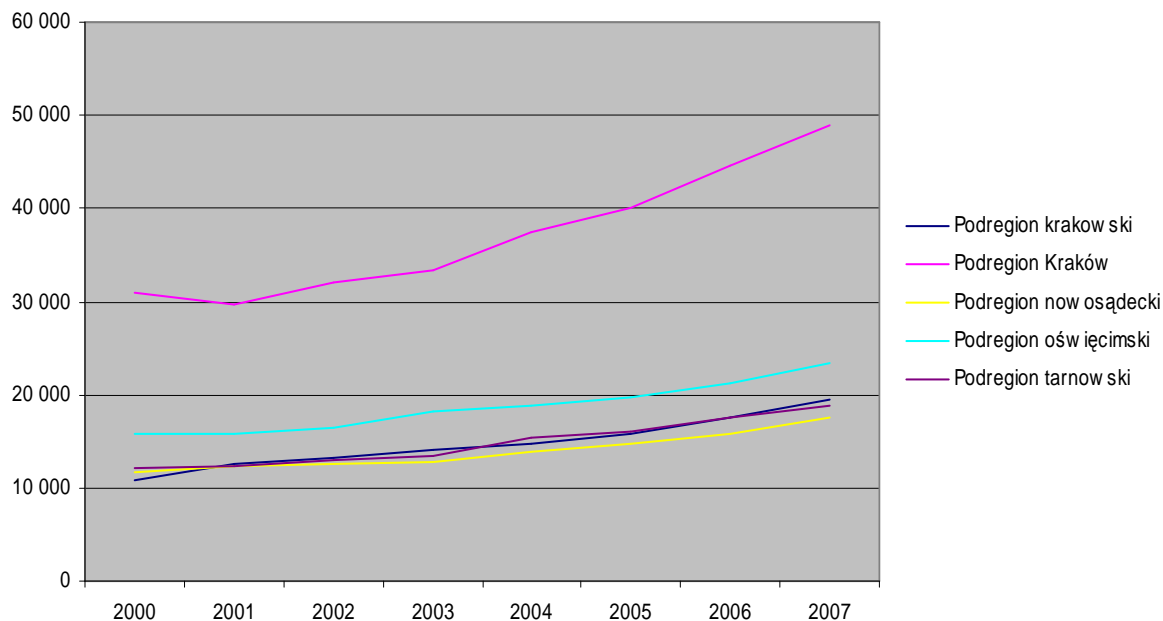

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Istotnym wskaźnikiem jest wartość PKB na jednego mieszkańca. W roku 2007 wynosiła ona 26 456 zł plasując Małopolskę dopiero na 10 miejscu w Polsce (85% wartości dla całego kraju), co przy nierównomiernym rozmieszczeniu przestrzennym świadczy o bardzo trudnej sytuacji w niektórych częściach województwa. Najniższy poziom PKB na głowę notowany jest w podregionie nowosądeckim – 17,4 tys. zł, tj. 56% średniej wartości dla kraju. Nieco lepiej prezentuje się sytuacja podregionów tarnowskiego (18,8 tys. zł), krakowskiego (19,5 tys. zł) i oświęcimskiego (23,3 tys.). Obserwuje się natomiast znaczną przewagę Krakowa nad pozostałą częścią województwa (48,9 tys. zł czyli 158% średniej dla całego kraju).

Na przestrzeni ostatnich lat w województwie małopolskim, podobnie jak w innych regionach kraju, notowane jest dodatnie tempo wzrostu gospodarczego. W roku 2007 dynamika wzrostu PKB w stosunku do roku 2006 w cenach stałych wynosiła 1,01 dając Małopolsce ostatnie miejsce wśród wszystkich województw. Wartość dla kraju wynosiła w tym czasie 1,06.

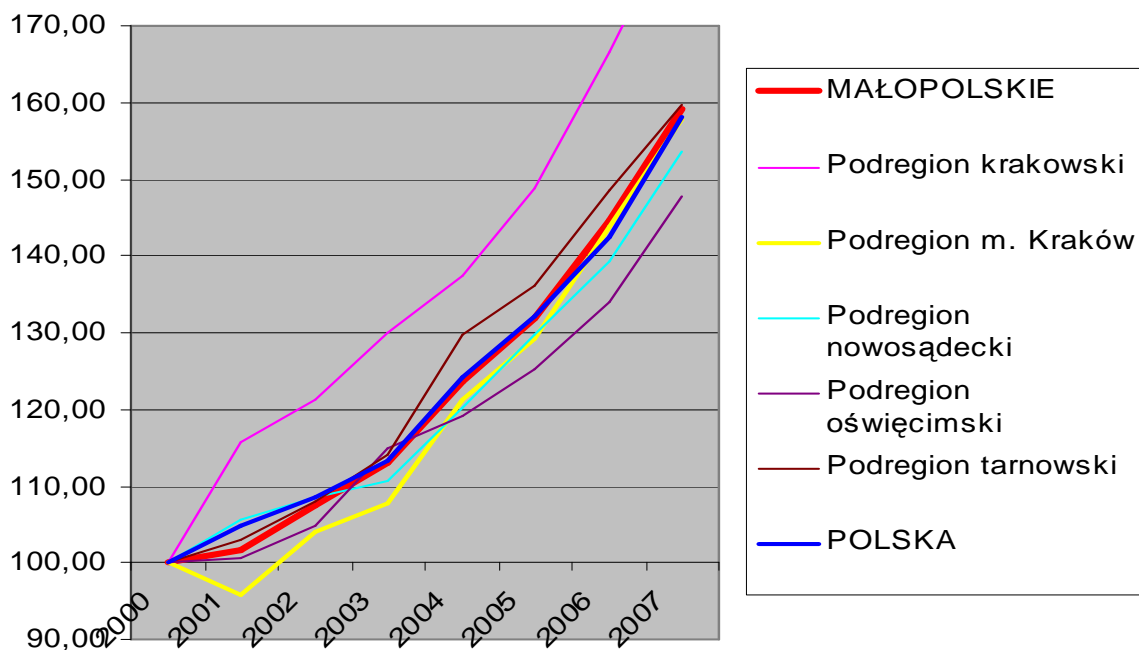
Wykres 23. PKB na 1 mieszkańca w podregionach Małopolski

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

W dłuższym okresie wzrost PKB w Małopolsce utrzymywał się na takim poziomie, jak w całym kraju. W latach 2000-2007 PKB w cenach bieżących wzrósł w Małopolsce o 59%, a w Polsce o 58%. W tym okresie najszybszy wzrost PKB w cenach bieżących notowany był w podregionie krakowskim – aż o 85%, natomiast najwolniejszy w podregionie oświęcimskim – o 48%. W Krakowie, po znacznych wahaniami w latach 2001-2003, utrzymuje się podobne tempo wzrostu jak w całym regionie i kraju. Natomiast wyróżniająca się pozycja regionu podkrakowskiego może stanowić odzwierciedlenie procesów suburbanizacji – rozwoju strefy podmiejskiej i przenoszenia się zamożnej ludności na obrzeża stolicy województwa.

Wykres 24. Tempo wzrostu PKB w latach 2000-07 w podregionach Małopolski

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

5.2. Atrakcyjność inwestycyjna Małopolski¹

Atrakcyjność inwestycyjną regionu kształtują liczne czynniki tworzące klimat sprzyjający przedsiębiorczości. Pojęcie to obejmuje zarówno zdolność regionu do przyciągania inwestycji ze względu na oferowane warunki i udogodnienia, jak i korzyści osiągnięte już w trakcie prowadzenia działalności. O atrakcyjności inwestycyjnej decyduje kombinacja czynników lokalizacyjnych pozwalająca na jednoczesne ograniczenie nakładów inwestycyjnych i kosztów prowadzonej działalności oraz na maksymalizację zysków i zmniejszenie ryzyka inwestycyjnego. Z punktu widzenia regionu napływ inwestycji ma pierwszorzędne znaczenie, jako czynnik dynamizujący rozwój społeczno-gospodarczy oraz stanowiący narzędzie walki z bezrobociem.

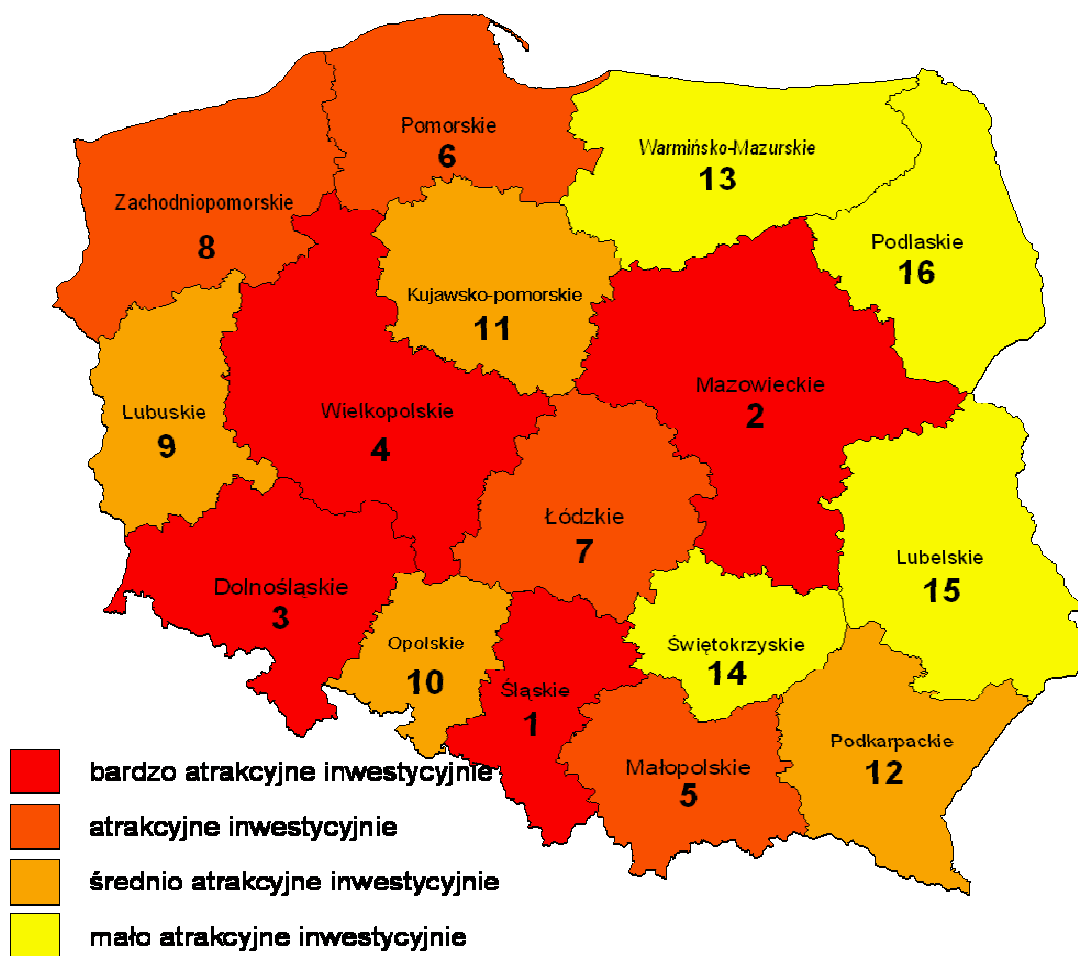
Czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną należy rozpatrywać z dwóch punktów widzenia, to oznacza, iż oprócz czynników lokalizacyjnych mających charakter uniwersalny pamiętać należy o znacznej grupie elementów postrzeganych indywidualnie przez inwestorów. Dlatego też preferencje inwestorów zdeterminowane są w dużej mierze m.in. branżą w jakiej prowadzona jest działalność gospodarcza czy sposobem funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Syntetyczny wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej opracowany przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR) bada trzy główne obszary: działalność przemysłową, usługową oraz zaawansowane technologie. Według tego wskaźnika Małopolska plasuje się na piątej pozycji, po województwach: śląskim, mazowieckim, dolnośląskim i wielkopolskim – co oznacza spadek o jedno miejsce w stosunku do roku 2007 i o dwa w porównaniu z rankingami z lat 2006 i 2005.

Na obszarze Małopolski wydzielono na potrzeby raportu cztery podregiony: krakowski, oświęcimski, nowosądecki oraz tarnowski. Przeprowadzona ocena wykazała, że największą atrakcyjnością inwestycyjną, zarówno dla działalności zaawansowanej technologicznie jak i działalności usługowej, wyróżnia się podregion krakowski, którego przewaga opiera się m.in. na zasobach wysoko wykwalifikowanych pracowników i kadry naukowo-badawczej, chłonnym rynku zbytu oraz dobrze rozwiniętej infrastrukturze społeczno-gospodarczej. Podregion oświęcimski to jeden z najbardziej atrakcyjnych obszarów dla działalności przemysłowej. Najniższą wartość wskaźnika uzyskał podregion nowosądecki, którego atrakcyjność dla działalności zaawansowanej technologicznie i działalności przemysłowej oceniono jako niską, a dla działalności usługowej, jako przeciętną.

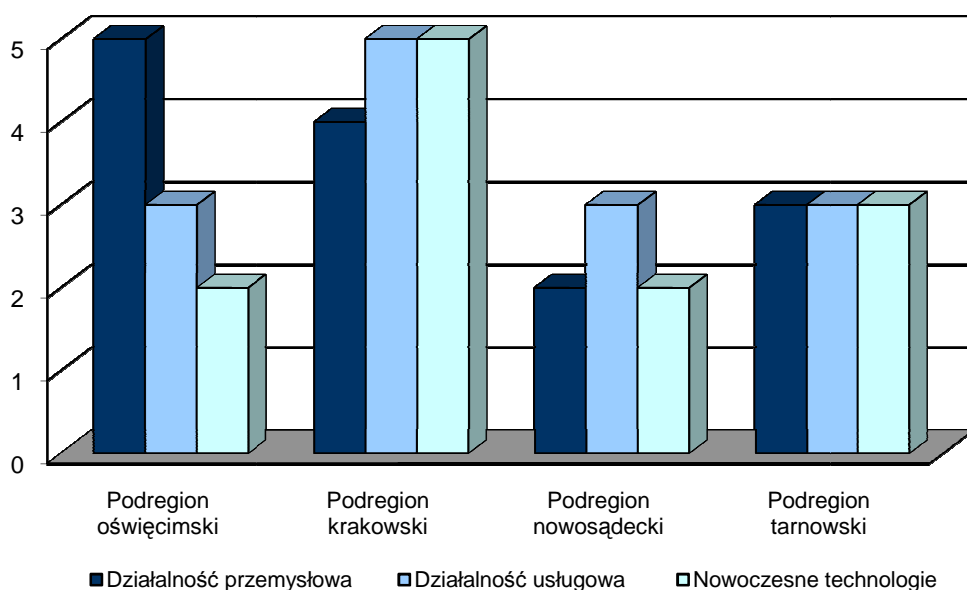
¹ Na podstawie raportu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008”, Gdańsk 2008

Rysunek 34. Atrakcyjność inwestycyjna województw Polski w 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie raportu IBnGR

Rysunek 35. Atrakcyjność inwestycyjna podregionów Małopolski (w skali ocen 1 do 5)

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie raportu IBnGR

5.3. Innowacyjna gospodarka w Małopolsce i klastry przemysłowe

Innowacyjna gospodarka to cel każdego regionu, zarówno w Polsce, jak i w Europie. Mocne strony oraz zasoby jakimi dysponuje Małopolska sprawiają, że jest postrzegana jako jeden z najatrakcyjniejszych inwestycyjnie regionów. Według raportu IBnGR² do mocnych stron regionu zaliczyć można znaczne zasoby pracy o wysokiej jakości, wysoki poziom infrastruktury społecznej, atrakcyjny i chłonny rynek zbytu oraz rozwiniętą infrastrukturę gospodarczą. Nie mniej ważna od potencjału jest umiejętność jego wykorzystania. W Małopolsce brakuje rozwiązań systemowych, które byłyby narzędziem do stworzenia platformy porozumienia, współpracy i wymiany informacji pomiędzy dawcami innowacji i ich odbiorcami. W celu wykorzystania atrakcyjnej pozycji Małopolski jako regionu powstał projekt mający na celu wspieranie wdrażania "Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Małopolskiego 2008-2013" (RSI) poprzez stworzenie systemu monitoringu i ewaluacji RSI umożliwiającego ocenę podejmowanych w regionie działań związanych z wdrażaniem szeroko pojętej innowacyjności. Projekt ma za zadanie stworzyć "platformę" współpracy między różnymi instytucjami na terenie województwa: przedsiębiorstwami, uczelniami, jednostkami naukowo-badawczymi, instytucjami otoczenia biznesu oraz władzami regionalnymi. Efektem finalnym będzie upowszechnienie wizerunku Małopolski jako regionu otwartego na innowacje, podniesienie świadomości i zbliżenie przedsiębiorców do idei innowacji.

Jak wynika z Raportu z badania podaży innowacji w Małopolsce, zwiększenie przepływu innowacji z nauki do przemysłu wymaga wielu działań nakierowanych na przedsiębiorców. Żeby do nich trafić trzeba przygotować łatwo dostępne informacje na temat konkretnych propozycji współpracy ze strony naukowców. Naukowcy muszą również lepiej rozeznaczyć potrzeby przemysłu, poprawić znajomość problemów przedsiębiorców poprzez zwiększenie kontaktów studentów i pracowników nauki, np. przez zwiększenie liczby staży i praktyk w firmach oraz rozwoju branżowych prac magisterskich i doktorskich. Instytucje wspomagające przepływ innowacji między nauką muszą wskazać przedsiębiorcom możliwości zewnętrznego wsparcia finansowego, które mogłyby być wykorzystane na zakup innowacyjnych rozwiązań z uczelni i jednostek badawczo-rozwojowych. Rozwiązaniem mającym na celu zwiększenie liczby kontraktów mogłoby być tworzenie związanych z uczelniami laboratoriów i firm akademickich, które wykonywałyby zlecenia na niewielkie, powtarzalne analizy i ekspertyzy. W przypadku potrzeby rozwiązywania bardziej całościowych problemów miałyby one wsparcie w kadrze naukowej uczelni. Badania wskazywały również na potrzebę stworzenia buforu finansowego, który wspierałby niektóre działania naukowców: patentowanie najbardziej obiecujących pomysłów, wspieranie rozwoju i sprzedaży produktów poprzez system pożyczek dla nauki czy wreszcie uruchomienie venture capital dla realizacji bardziej ryzykownych pomysłów.

W ramach wspierania innowacji w dziedzinie gospodarki stworzono klastry, które są przestrzennie skoncentrowanymi grupami przedsiębiorstw, instytucji i organizacji. Koncentracja wspomaga tworzenie nowych przedsiębiorstw, produktów oraz nowych miejsc pracy dla wysoko wykwalifikowanych, dobrze opłacanych pracowników. Charakterystyczną cechą klastrów przemysłowych jest to, że przedsiębiorstwa w nich skupione konkurują ze sobą, ale jednocześnie współpracują w tych obszarach, gdzie możliwe jest wyzwolenie efektów synergicznych wspólnych działań (wspólne prace badawczo-rozwojowe, dyfuzja know-how, rotacja kadr w ramach klastra, skupienie zasobów, otwartość na innowacje i zdolność ich absorpcji, przyciąganie nowych zasobów i przedsiębiorstw, redukcja ryzyka). W sieć powiązań klastra poza przedsiębiorstwami włączone są również inne instytucje i organizacje, takie jak ośrodki naukowe, jednostki badawczo-rozwojowe czy organizacje prywatne. Wyzwała to znaczny potencjał innowacyjny takiej formy organizacyjno-przestrzennej przemysłu. Wzajemne powiązania poszczególnych podmiotów mają często charakter nieformalny i w części bazują na dużej rotacji kadr wewnątrz klastra. Liczne

² Na podstawie raportu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008”, Gdańsk 2008

powiązania pomiędzy podmiotami klastra sprawiają, że podążają one tą samą trajektorią rozwoju.

Tabela 61. Klasy w Małopolsce

L.p.	Nazwa klastra	Uczestnicy i zakres działalności
1.	Klaster Przemysłów Kultury i Czasu Wolnego INRET	Promocja rozwoju przemysłu kultury - od muzyki, przez projektowanie ubioru, do konserwacji dzieł sztuki - oraz sektora przemysłów czasu wolnego - od turystyki i rekreacji aż po gastronomię jako kół zamachowych małopolskiej gospodarki.
2.	Tarnowski Klaster Przemysłowy	W początkowej fazie w strefie lokowane miały być przede wszystkim firmy z branży tworzyw sztucznych, kooperujące z Zakładami Azotowymi. Z czasem ta idea jednak ewoluowała, a zainteresowanie inwestycjami w klastrze zaczęły wyrażać nie tylko przedsiębiorstwa branży chemicznej. Do strefy włączono dodatkowe tereny należące kiedyś do Zakładów Mechanicznych. W efekcie tego, dzisiaj w Tarnowskim Klastrze Przemysłowym S.A. reprezentowanych jest wiele branż.
3.	Małopolsko-Podkarpacki Klaster Czystej Energii	Klaster jest wspólnym przedsięwzięciem uczelni państwowych, Samorządu Województwa Małopolskiego i Podkarpackiego, jednostek badawczych Polskiej Akademii Nauk, agencji, stowarzyszeń i funduszy oraz przedsiębiorstw energetycznych i gazowniczych działających na rzecz czystej energii na terenie województw małopolskiego i podkarpackiego.
4.	Małopolski Klaster Technologii Informacyjnych	Obecnie klaster tworzy 29 podmiotów. W ramach klastra powołano cztery zespoły robocze: Zespół ds. Kształcenia, Zespół ds. Badań i Rozwoju, Zespół ds. Przedsiębiorczości, Zespół ds. Parku IT. Klaster jest otwarty i przyjazny dla wszystkich zainteresowanych, a uczestnictwo w nim jest oparte na zasadach dobrowolności i woli współpracy.
5.	Europejskie Centrum Gier (ECG)	Europejskie Centrum Gier (ECG) jest wspólną inicjatywą firm związanych z przemysłem gier wideo, Akademii Górniczo-Hutniczej, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Krakowskiego Parku Technologicznego. Porozumienie o powołaniu ECG podpisało 18 września 2008 r. 19 firm i instytucji. Misją Klastra Europejskie Centrum Gier jest wspieranie rozwoju przemysłu gier wideo jako branży regionalnej szansy Małopolski poprzez stworzenie sieci współpracy przedsiębiorstw, samorządu terytorialnego, uczelni wyższych i instytucji otoczenia biznesu.
6.	Krakowska Strefa Dizajnu	Klaster Krakowska Strefa Dizajnu jest wspólną inicjatywą około 20 biur projektowych i architektonicznych, krakowskich uczelni. Strefa będzie wspierać rozwój przedsiębiorczości, budować nowe marki, produkty oraz innowacyjne wzory i technologie. Będzie także realizować zadania w zakresie badań, wdrożeń i promocji wzornictwa przemysłowego, grafiki użytkowej, architektury wnętrz, architektury oraz pozostałych dziedzin, które składają się na pojęcie "dizajnu".
7.	E-klaster Małopolski Klaster Informatyczny	E-klaster Małopolski Klaster Informatyczny - Małopolska to region w którym sektor IT rozwija się najbardziej

L.p.	Nazwa klastra	Uczestnicy i zakres działalności
		dynamicznie w Polsce i naturalnym etapem tego rozwoju było powstanie klastra informatycznego. Głównym celem klastra jest szeroko pojęte wspieranie rozwoju sektora IT w Małopolsce.
8.	Międzyregionalny Klaster Innowacyjnych Technologii "MINATECH"	Klaster powstał z inicjatywy regionów Małopolskiego, Podkarpackiego, Śląskiego i Świętokrzyskiego w zakresie innowacyjnych technik z obszaru mikro - nanotechnologii oraz inżynierii biomedycznej w celu koncentracji potencjału na rzecz przyspieszenia rozwoju nowoczesnych technologii i zastosowania ich w gospodarce. Obok władz samorządowych wymienionych województw, partnerami klastra są uczelnie, prywatne przedsiębiorstwa oraz instytucje otoczenia biznesu. Koordynatorem Klastra jest Politechnika Krakowska.
9.	Klaster "Medycyna Polska Południowo-Wschód"	Działanie Klastra jest oparte o silnie rozbudowaną sieć uzupełniających się podmiotów medycznych, uzdrowiskowych i turystyczno-sportowych. W Klastrze "Medycyna Polska Południowo - Wschód" aktywnie uczestniczą 24 wyselekcjonowane przedsiębiorstwa z rejonu południowo-wschodniej Polski
10.	LifeScience Klaster Kraków	Obecnie Klaster tworzy 50 instytucji i firm podzielonych na grupy merytoryczne zgodnie z zakresem swojego działania: firmy sektora lifescience (biotechnologia, farmacja, medycyna, żywność i ochrona środowiska), uniwersytety - wyższe uczelnie i inne jednostki o profilu edukacyjnym, instytuty badawczo-naukowe, szpitale i fundacje związane z ochroną zdrowia, firmy konsultingowe i inne jednostki otoczenia biznesu, władze lokalne.
11.	Klaster Multimediów i Systemów Informatycznych	Obecnie Klaster zrzesza ponad 60 wyspecjalizowanych małych i średnich przedsiębiorstw działających w branży tzw. "przemysłu kreatywnego" oraz instytucji około biznesowych, ośrodków B&R, instytucji publicznych z sektorów powiązanych lub wspierających.

Źródło: Opracowanie własne UMWM

5.4. Strefy aktywności gospodarczej

Strefy aktywności gospodarczej są to wydzielone i przygotowane do inwestycji obszary, odpowiadające zapotrzebowaniom potencjalnych inwestorów, tworzone najczęściej przez samorządy lokalne. Strefy aktywności gospodarczej tworzone są i funkcjonują na mocy ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych, Rozporządzeń Rady Ministrów o utworzeniu poszczególnych stref, a także regulaminów stref i planów ich zagospodarowania. Zapis o tworzeniu i wsparciu rozwoju Stref Aktywności Gospodarczej (SAG) na terenie Małopolski znajduje się w:

- „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013”, pole A „konkurencyjność gospodarcza”, obszar III „Infrastruktura dla rozwoju gospodarczego”
- „Małopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2007-2013”

Tabela 62. Strefy Aktywności Gospodarczej (SAG) na terenie Małopolski

L.p.	Nazwa SAG	Powierzchnia zagospodarowana
1.	Zielony Park Przemysłowy „Kryształowy” w Tarnowie	Park przemysłowy zlokalizowany we wschodniej części Małopolski w odległości około 85 km od Krakowa. Park położony jest w północnej części Tarnowa, w bezpośrednim sąsiedztwie dróg wylotowych z miasta. Planuje się, iż docelowo obszar Parku obejmie 357 ha, w tym znajdzie się 225 ha terenów niezabudowanych. W chwili obecnej na terenie Parku działa ponad 40 firm, wśród których dominuje branża elektromaszynowa, szklarska i logistyczna.
2.	Wojnicki Zielony Park Przemysłowy	Park przemysłowy zlokalizowany we wschodniej części Małopolski, na terenie Gminy Wojnicz, w odległości ok. 70 km od Krakowa, ok. 500 m od drogi krajowej nr 4 (Kraków - Rzeszów) oraz 1,5 km od centrum Wojnicza. W chwili obecnej obszar Parku obejmuje powierzchnię 63,5 ha, w tym 35 ha terenów przygotowanych dla inwestorów. Docelowo Park obejmie obszar 153 ha, w tym znajdzie się około 70 ha terenów zielonych.
3.	Strefa Aktywności Gospodarczej w Limanowej	Strefa położona jest w południowej części województwa Małopolskiego, w odległości około 70 km od Krakowa, w mieście Limanowa. Obszar Strefy wynosi 13,7 ha, z czego około 7 ha stanowią grunty przeznaczone do zabudowy. Jest to teren poprzemysłowy, na którym dotychczas prowadzona była działalność w zakresie przetwarzania ropy oraz produktów ropopochodnych. Na terenie Strefy zlokalizowane są budynki administracyjno-przemysłowe, hale produkcyjne oraz zbiorniki. Powierzchnia użytkowa istniejących budynków i budowli wynosi 4 365 m ² . Strefa posiada dostęp do bocznicy kolejowej.
4.	Chrzanowsko-Trzebiński Park Przemysłowy	Park położony w zachodniej części Małopolski, w odległości 40 km od Krakowa, na terenie Gmin Trzebinia i Chrzanów. W skład Parku wchodzi 2 obszary o łącznej powierzchni 55,5 ha. Na obszarze Parku przewidziano możliwość rozwoju działalności produkcyjnej, magazynowej, spedycyjnej oraz szeroko pojętych usług dla ludności.
5.	Miejska Strefa Aktywności Gospodarczej "Nowe Dwory" w Oświęcimiu	Strefa położona jest w zachodniej części Małopolski, na obrzeżach miasta Oświęcim, przy drodze krajowej nr 44 (Tychy-Zator-Skawina-Kraków). Strefa docelowo obejmować będzie tereny inwestycyjne o powierzchni ok. 45 ha. W ramach Strefy oferowane są cztery obszary inwestycyjne (niezabudowane) oraz inkubator przedsiębiorczości (w organizacji) o powierzchni około 25 ha.
6.	Myślenicka Strefa Inwestycyjna w Jaworniku	Strefa inwestycyjna zlokalizowana w centralnej części województwa małopolskiego, na terenie Gminy Myślenice w miejscowości Jawornik, w odległości około 15 km od Krakowa oraz około 150 m od drogi krajowej nr 7 (Kraków - Chyżne). W chwili obecnej, obszar Strefy obejmuje 90 ha, z czego 20 ha to tereny już zagospodarowane przez inwestorów - między innymi Scandinavian Tobacco S.A. oraz Bahlsen Sweet Sp. z o.o.
7.	Strefa Przemysłowa "Zielonych Dobczyc"	Zlokalizowana w centralnej części Małopolski. Obejmuje obszar 51 ha, z czego 29 ha to tereny już zagospodarowane przez inwestorów. Na terenie Gminy przecinają się drogi wojewódzkie nr 964 Kraków – Wieliczka, Dobczyce – Mszana Dolna i nr 967 Myślenice – Bochnia. Dojazd bezpośredni do Strefy Przemysłowej w Dobczycach następuje traktem

L.p.	Nazwa SAG	Powierzchnia zagospodarowana
		drogowym w pełni przygotowanym do ruchu ciężkiego. W dobczyckiej strefie nie stosuje się ulg podatkowych.
8.	Miejska Strefa Aktywności Gospodarczej w Chełmku	Zlokalizowana jest w zachodniej części Województwa Małopolskiego. Obszar strefy wynosi 27 ha i został już w całości zagospodarowany. Charakterystyczną cechą tej strefy jest to, że leży ona w trójkącie pomiędzy trzema dużymi aglomeracjami miejskimi, tj. Krakowem, Katowicami oraz Bielskiem Białą. Strefa zlokalizowana jest w bezpośrednim sąsiedztwie drogi wojewódzkiej Nr 780 z Krakowa w kierunku Śląska oraz oddalonej o 5 km od Strefy – autostrady. Gmina Chełmek zapewnia dogodne warunki dla prawidłowego funkcjonowania podmiotów gospodarczych poprzez utrzymanie infrastruktury technicznej na wysokim poziomie.
9.	Niepołomicka Strefa Inwestycyjna	Zlokalizowana w środkowej części Małopolski. Obszar Strefy zajmuje 500 ha gruntów, z czego 200 ha zagospodarowanych. Do dyspozycji inwestorów przygotowywane jest kolejne 100 ha terenów. Położona jest w granicach administracyjnych miasta Niepołomice oraz miejscowości Podłęże. Posiada dobre połączenia komunikacyjne. Od południa granicę strefy stanowi międzynarodowa magistrała kolejowa Kraków – Tarnów, a w odległości 2 km znajduje się budowany odcinek autostrady A4 Kraków – Tarnów. W Niepołomicach obowiązują specjalne zasady traktowania inwestora, procedury administracyjne skracane są do niezbędnego minimum, a na każdym etapie inwestycji specjalny zespół reprezentujący Gminę Niepołomice służy pomocą w rozwiązywaniu trudności. Istnieje również możliwość ustanowienia Specjalnej Strefy Ekonomicznej.
10.	Bocheńska Strefa Aktywności Gospodarczej	Obejmuje teren inwestycyjny o powierzchni 28,86 ha, który w przyszłości planuje powiększyć do 40,58 ha. Obszar ten położony jest 38 km od lotniska Kraków – Balice. W pobliżu Strefy znajduje się droga powiatowa Bochnia-Uście Solne-Baczków Nr 1424K, a od granicy północnej przewidziana jest budowa zjazdu z planowanej autostrady A4 odcinek Kraków – Tarnów, tzw. węzeł Bochnia oraz planowana jest budowa łącznika pomiędzy węzłem Bochnia a drogą krajową Nr 4. Oprócz dobrej infrastruktury drogowej Strefa posiada również połączenia kolejowe.

Źródło: Opracowanie własne UMWM

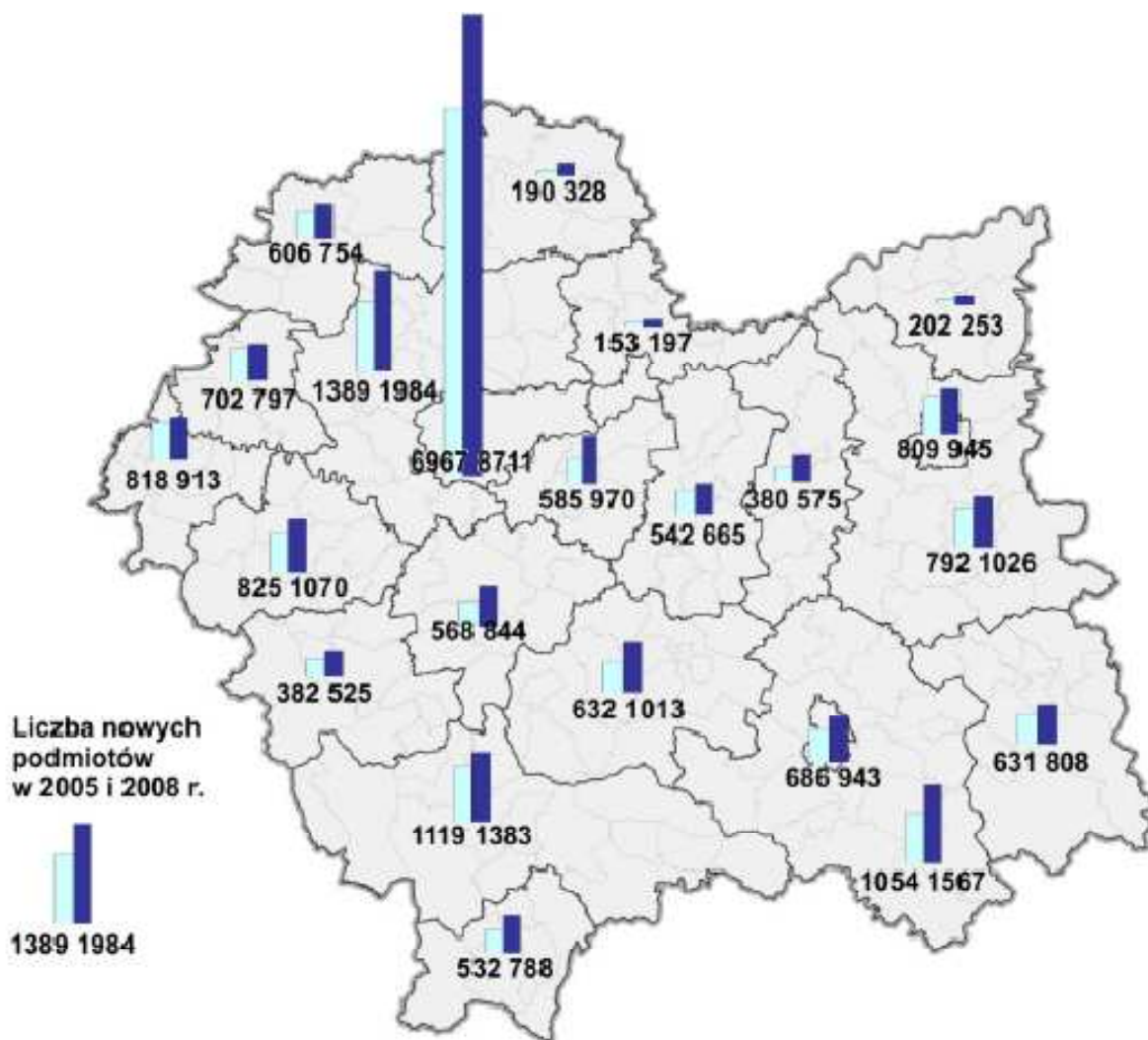
Strefy posiadają kluczowe znaczenie dla wzrostu poziomu inwestycji komercyjnych, w istotny sposób zwiększają atrakcyjność inwestycyjną regionu, rozwijają przedsiębiorczość i kreują nowe miejsca pracy. Gminy, dostrzegając pozytywne efekty działania takich stref, scalają nowe tereny, budują infrastrukturę techniczną, a także zmieniają przeznaczenie terenu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, dzięki czemu liczba stref aktywności gospodarczej stale wzrasta.

5.5. Podmioty gospodarcze

Według stanu na dzień 31.12.2008 r. na terenie województwa małopolskiego w ewidencji podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych było 301,6 tys. przedsiębiorstw. Oznacza to wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów o 11,9 tys. (4%) w porównaniu z 2005 r.

Co trzecia firma zarejestrowana jest w Krakowie (ponad 100 tys. podmiotów). Znacznie mniej podmiotów prowadzi działalność w pozostałych powiatach. W plasującym się na drugim miejscu powiecie krakowskim zarejestrowanych jest jedynie 7% podmiotów (ponad 20 tys.), w wadowickim 15 tys., a w nowotarskim i oświęcimskim po 13 tys. Najmniejsza aktywność gospodarcza notowana jest w powiatach: dąbrowskim i proszowickim (poniżej 3 tys. firm) oraz miechowskim (4 tys.). W latach 2005-2008 r. wpisano do rejestru REGON 96 tys. nowych podmiotów (najwięcej, 27 tys. w 2008 r.), wyłączono zaś z ewidencji 81 tys. jednostek, najwięcej w 2006 roku.

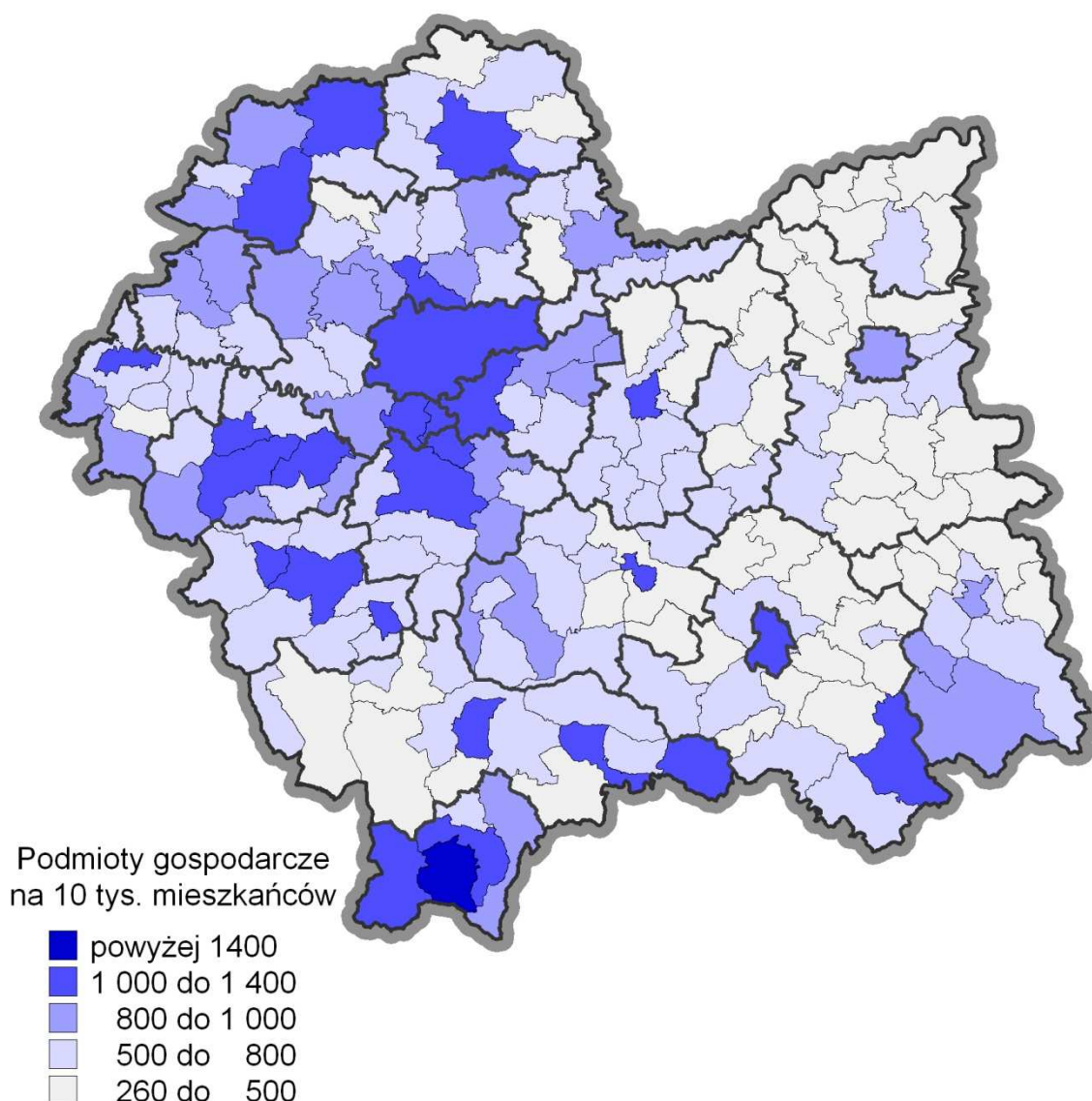
Rysunek 36. Nowe podmioty gospodarcze wpisane do rejestru w latach 2005 i 2008

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie GUS

Na przestrzeni lat 2005-2008 wzrosła liczba nowo rejestrowanych firm we wszystkich powiatach. Wzrost ten w skali województwa jest szybszy niż w skali kraju, jednak zauważalne są znaczne różnice między poszczególnymi powiatami i gminami. Najbardziej dynamiczny wzrost miał miejsce w powiecie miechowskim, a także w limanowskim i wielickim (ponad 60%), najwolniejszy zaś w chrzanowskim, tarnowskim i oświęcimskim (poniżej 20%). Widoczna jest duża aktywność w południowo-wschodnich powiatach, natomiast północną część województwa cechuje zarówno mniejsza liczba zarejestrowanych podmiotów, jak i słaba dynamika wzrostu.

Rysunek 37. Podmioty gospodarcze na 10 tys. mieszkańców w 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie GUS

Analiza liczby zarejestrowanych firm prowadzi do wniosków o koncentracji działalności w Krakowie i, w mniejszym stopniu, w miastach, takich jak: Tarnów, Nowy Sącz, Zakopane, Olkusz. Zjawisko to jest przede wszystkim związane z wysoką gęstością zaludnienia w tych miastach. Wskaźnikiem pomocnym do zmierzenia aktywności gospodarczej mieszkańców jest liczba zarejestrowanych firm na tysiąc mieszkańców. Pod tym względem również w czołówce gmin znajduje się Kraków, ale różnice wewnątrz regionu są znacznie mniejsze. Widoczna jest duża aktywność w gminach otaczających stolicę województwa i w Małopolsce zachodniej, a także w powiatach tatrzańskim i gorlickim, gdzie może się to wiązać z niższą gęstością zaludnienia i dużą liczbą niewielkich podmiotów działających w branży turystycznej. Właśnie na tych obszarach oraz w całej Małopolsce południowej i wokół Krakowa w latach 2005-08 przybyło najwięcej podmiotów na tysiąc mieszkańców, natomiast w północno-wschodniej Małopolsce oraz w niektórych gminach na zachodzie województwa obserwuje się spadek aktywności gospodarczej.

Najwięcej firm przybyło w branży budowlanej, rolnej i energetycznej. Spadek liczby podmiotów gospodarczych wystąpił - podobnie jak w całym kraju - w handlu oraz przemyśle.

Najwięcej podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców zarejestrowanych jest w Zakopanem (2048 firm), Krakowie (1340) i Kalwarii Zebrzydowskiej

(1318). Ponad 1000 przedsiębiorstw na 10 tys. osób jest też m.in. w Suchej Beskidzkiej, Nowym Targu, Miechowie, Olkuszu, Makowie Podhalańskim, Wadowicach, Zielonkach, Wieliczce, Bochni, Oświęcimiu, Myślenicach i Nowym Sączu. Największą aktywność gospodarczą wykazują zatem mieszkańcy powiatu tatrzańskiego, Krakowa i gmin otaczających go od południa, powiatu wadowickiego i olkuskiego. Najmniej podmiotów gospodarnych w przeliczeniu na liczbę ludności zarejestrowanych jest we wschodniej części województwa, szczególnie w powiecie dąbrowskim i tarnowskim.

5.6. Rynek pracy

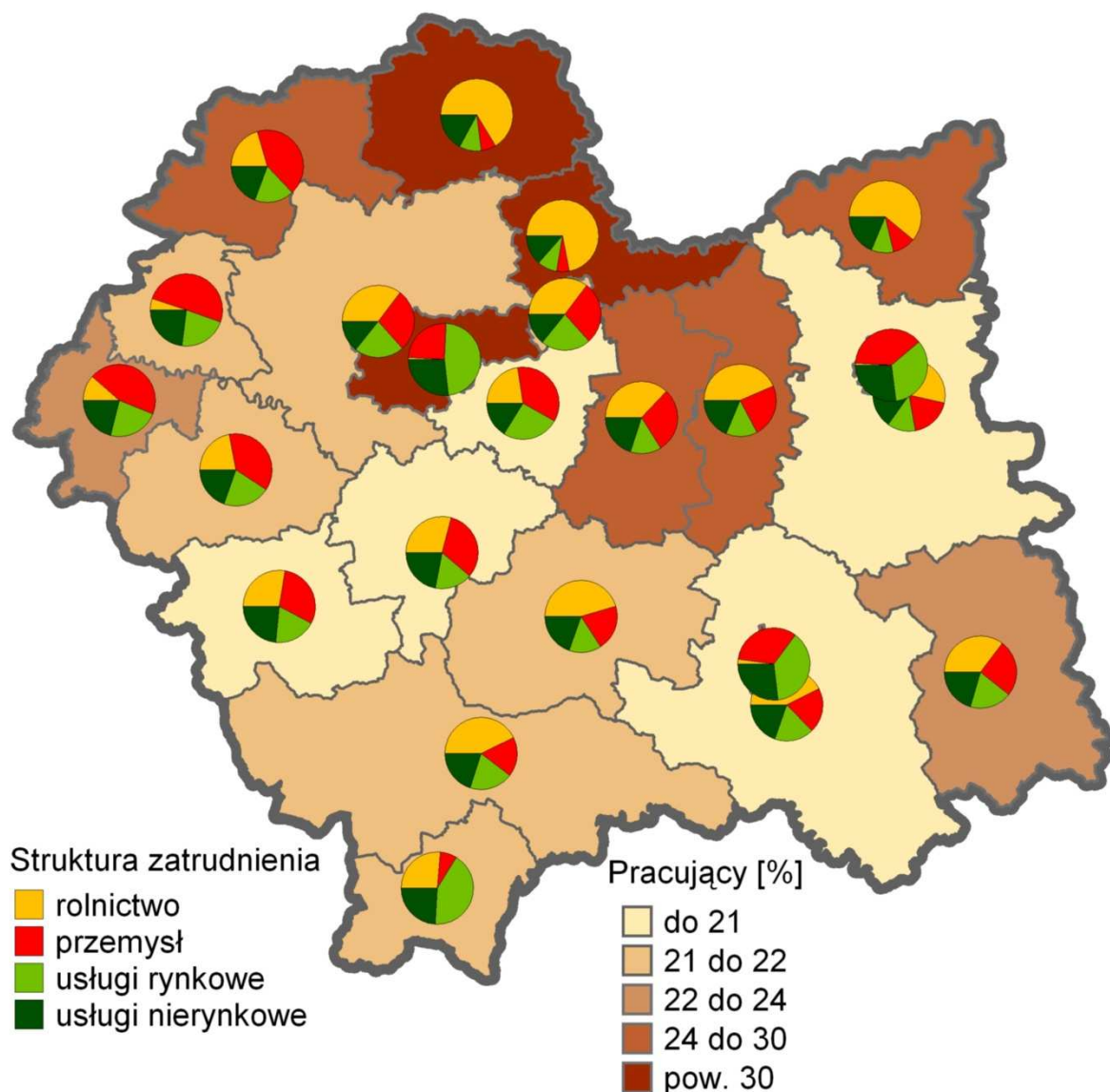
5.6.1. Zatrudnienie

Liczba osób aktywnych zawodowo w 2008 r. wynosiła 1388 tys. Współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 52,9% (w Polsce 54,7%), natomiast wskaźnik zatrudnienia nie przekroczył 50,0% (w kraju wyniósł 51,0%). Liczba osób pracujących wynosiła 1126 tys. Podobnie jak 3 lata wcześniej pracujący w Małopolsce stanowią 8% wszystkich pracujących Polaków. Największy udział pracujących notowany jest w miastach na prawach powiatu: Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie. Dobra sytuacja panuje również w północno-zachodniej części województwa. Najmniej osób pracujących jest w powiatach nowosądeckim, wielickim, suskim i tarnowskim.

Na przestrzeni lat 2005-08 największy wzrost udziału osób pracujących zanotowano w Krakowie i otaczających go gminach, co świadczy o rozwoju strefy podmiejskiej. Spadek liczby pracujących zanotowano na obszarach peryferyjnych charakteryzujących się niższym odsetkiem osób pracujących oraz w kilku gminach Małopolski północno-zachodniej, gdzie zatrudnienie pozostaje jednak wysokie. Tendencje te mogą świadczyć o pogłębianiu się dysproporcji między obszarem od Krakowa do granicy z województwem śląskim a resztą województwa.

Wśród pracujących 21,2% to osoby zajmujące się w rolnictwie – o 2 punkty procentowe mniej niż w 2005 r. Udział pracujących w sektorze przemysłowym zwiększył się o niecały jeden punkt procentowy i wynosi 27,3%. Pracujący w usługach stanowili 51,5%, w tym 29,3% (wzrost o 2,5 punktu procentowego) w usługach rynkowych i 22,3% (spadek o 1,3 punktu procentowego) w usługach nierynkowych. Struktura ta, pomimo utrzymującej się od kilku lat tendencji wzrostowej w sektorze usług, nadal znacząco odbiega od średniej UE, gdzie w roku 2006 jedynie 6,4% osób pracowało w rolnictwie, 25% w przemyśle i aż 68,6% w usługach. Na całym obszarze województwa obserwuje się spadek zatrudnienia w rolnictwie, największy wokół Krakowa i innych dużych miast (m.in. powiat krakowski, tarnowski, wielicki). Na tych obszarach widoczny jest również wzrost zatrudnienia w sektorze usług rynkowych, co może świadczyć o tym, iż coraz więcej mieszkańców gmin podmiejskich rezygnuje z rolnictwa decydując się na podjęcie pracy związanej z obsługą ośrodka miejskiego. Jest to jeden z przejawów procesów suburbanizacji. Na większości obszaru województwa zauważa się spadek zatrudnienia w przemyśle. Wzrost powyżej 4 punktów procentowych zanotowano jedynie w powiatach chrzanowskim, bocheńskim i nowosądeckim.

Rysunek 38. Pracujący w poszczególnych sektorach oraz udział pracujących w ludności w wieku produkcyjnym*

* bez osób pracujących w rolnictwie produkujących głównie lub wyłącznie na własne potrzeby

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie GUS

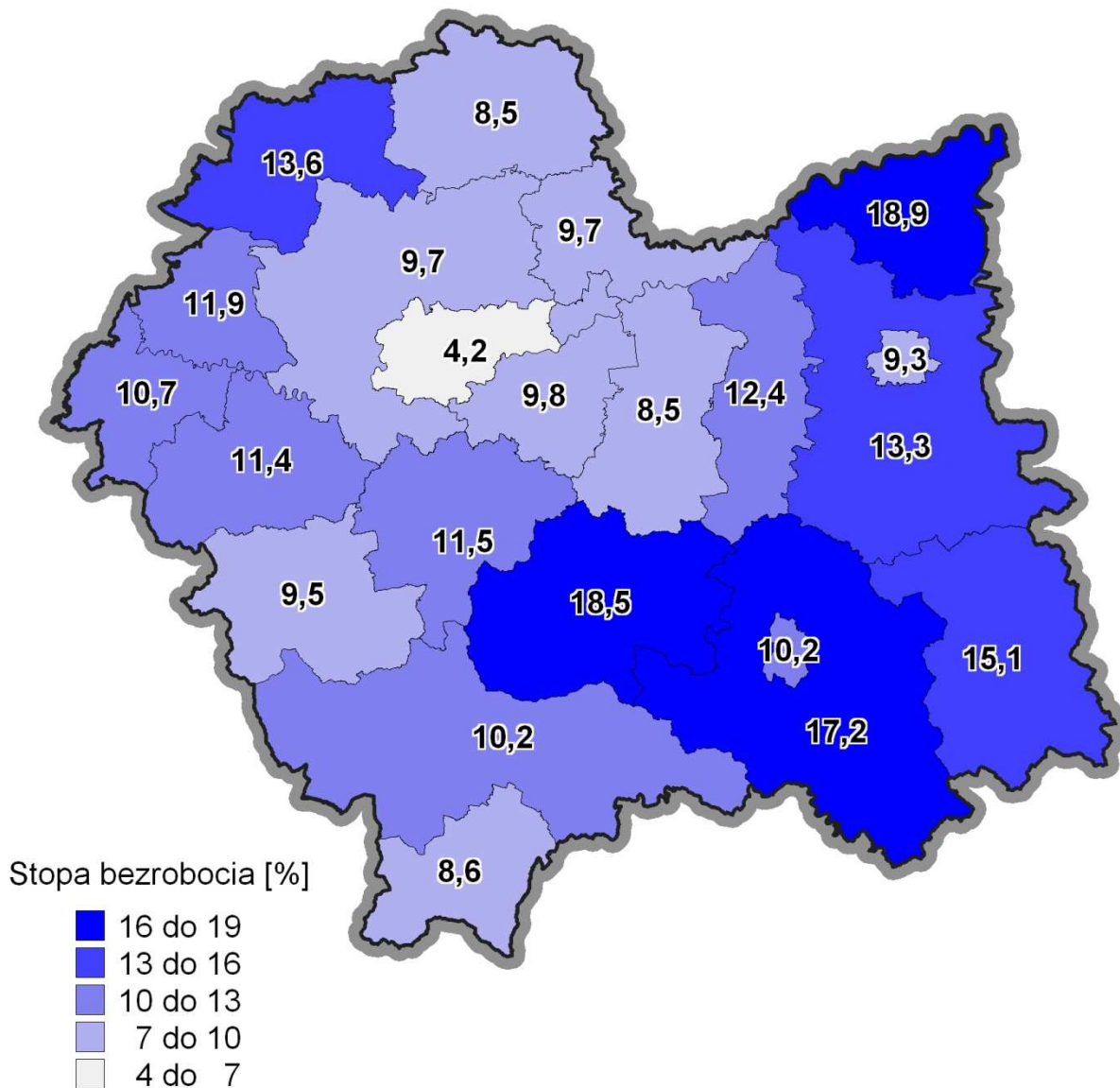
Ciągły wzrost zatrudnienia obserwowany w Małopolsce charakteryzuje się nieco wyższym tempem niż średnia dynamika zatrudnienia w kraju. Wzrost ten jest największy w branży hotelarskiej i gastronomicznej, w budownictwie oraz w usługach dla firm i obsłudze nieruchomości. Spadek zatrudnienia miał miejsce w branży energetycznej i przetwórstwie przemysłowym.

5.6.2. Bezrobocie

Stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła na koniec 2009 r. 9,7% (stan na 31.12.2009 r.), co oznacza, że w urzędach pracy zarejestrowanych było 130 tys. osób. W Krakowie wskaźnik ten wynosi jedynie 3,8%, natomiast najwyższy poziom zanotowano w powiatach limanowskim (18,5%) i dąbrowskim (18,9%). W województwie zauważalny jest

„koncentryczny” rozkład stopy bezrobocia. Zdecydowanej przewadze Krakowa towarzyszy korzystna sytuacja w obszarze otaczającym stolicę województwa oraz wysoka stopa bezrobocia na peryferiach regionu, szczególnie w Małopolsce wschodniej i południowo-wschodniej. Na tych obszarach najwyższy jest również odsetek osób długotrwale bezrobotnych. Ponad połowa (53,8%) bezrobotnych Małopolski to mieszkańcy wsi.

Rysunek 39. Stopa bezrobocia rejestrowanego 31.12.2009 r.

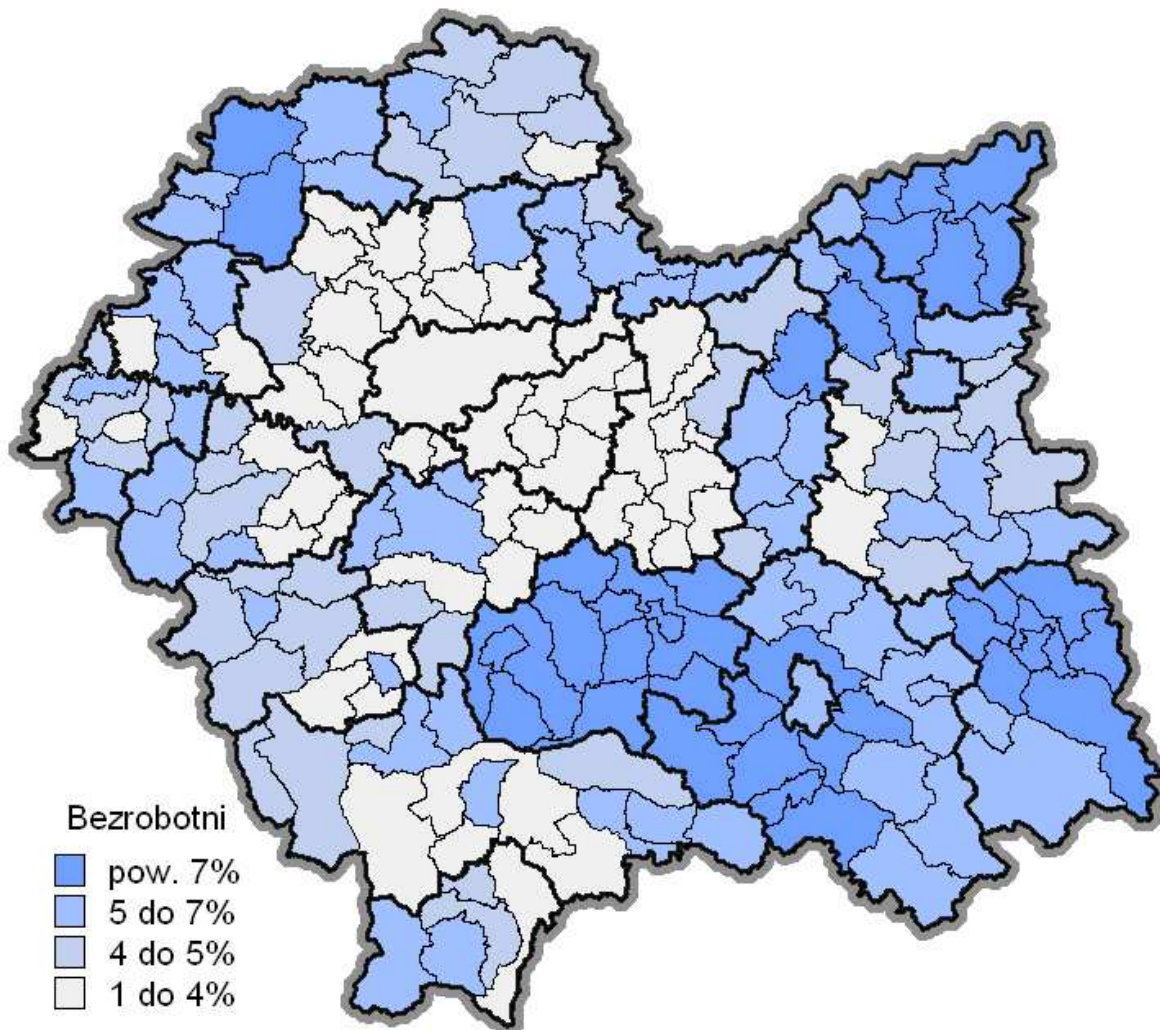
Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie GUS

Zmiany odsetka osób bezrobotnych w okresie 2005-2008 świadczą o zmniejszaniu się różnic wewnątrz województwa. W roku 2005 różnica między powiatem o najniższej i najwyższej stopie bezrobocia wynosiła 11 punktów procentowych, zaś w 2008 r. 9 punktów procentowych. Największy spadek stopy bezrobocia obserwuje się w południowo-wschodniej jego części, szczególnie w powiatach nowosądeckim, gorlickim (o ponad 7 pp.), a także w Nowym Sączu i w powiecie chrzanowskim (ok. 6 pp.). Szczególnie korzystnym zjawiskiem jest szybszy niż w pozostałej części województwa spadek bezrobocia w powiatach charakteryzujących się wysokim bezrobociem. Wyjątkiem jest powiat dąbrowski, który w omawianym okresie zanotował niski spadek poziomu bezrobocia i obecnie ma jeden z najwyższych jego poziomów w całym województwie. Najmniej zmienia się sytuacja

w Krakowie i powiatach położonych na północ od Krakowa, a także w powiecie nowotarskim (spadek o ok. 3 pp.).

Należy dodać, że zmiana stopy bezrobocia odzwierciedla koniunkturę gospodarczą w kraju, przy czym w województwie małopolskim wskaźnik ten utrzymywał się na poziomie o 2 do 4 punktów procentowych wyższym. Na przestrzeni lat 2004-2008 notowany był równomierny spadek stopy bezrobocia od 15% (19% w Polsce) do 7,5% (9,5% w Polsce), następnie nastąpił dość gwałtowny kilkumiesięczny wzrost, po którym w 2009 r. wskaźnik ustabilizował się na poziomie ok. 9%.

Rysunek 40. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym w 2008 r.

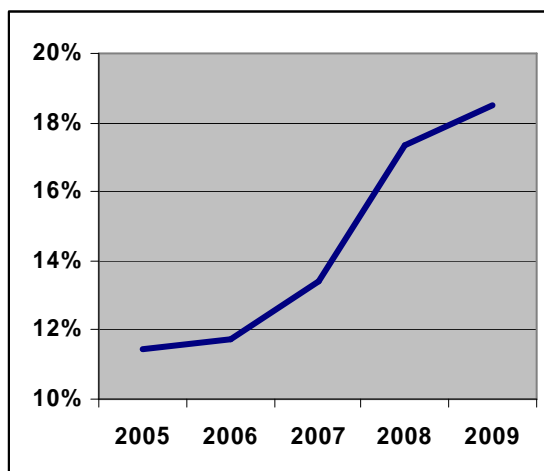

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie GUS

Powyższy rysunek ukazuje udział osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym, a nie wśród osób czynnych zawodowo, jak w przypadku stopy bezrobocia. Dane z roku 2008 (ostatnie dostępne) dają obraz podobny do uzyskanego w wyniku analizy stopy bezrobocia, pozwalają jednak na dokładniejsze ukazanie przestrzennego rozkładu zjawiska bezrobocia. Również w tym ujęciu daje się zauważyć, iż najlepsza sytuacja panuje w Krakowie i okolicach, znacznie gorsza natomiast na obrzeżach województwa, szczególnie na południowym wschodzie Małopolski. Można również zaobserwować znaczne różnice w udziale osób bezrobotnych wewnątrz poszczególnych powiatów. W powiecie nowosądeckim znacznie większy jest odsetek bezrobotnych w zachodniej części powiatu niż we wschodniej. Widoczne są także znaczne różnice między północną i południową częścią

powiatu tarnowskiego (wyższe bezrobocia na północy powiatu), a także wewnątrz powiatu wadowickiego, nowotarskiego, oświęcimskiego i chrzanowskiego.

Wykres 25. Odsetek bezrobotnych z prawem do zasiłku

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Wśród zarejestrowanych bezrobotnych ok. 55% to kobiety, podobnie jak w roku 2005. Na przestrzeni lat 2005-2008 o 4 punkty procentowe zwiększył się odsetek bezrobotnych kobiet, co jest wynikiem znacznego wzrostu liczby bezrobotnych kobiet we wschodniej części województwa – w powiatach bocheńskim, tarnowskim i gorlickim, gdzie ich udział przekracza 60%.

Od roku 2005 wzrasta odsetek bezrobotnych posiadających prawo do zasiłku. Obecnie wynosi on 18,8%.

5.7. Rolnictwo

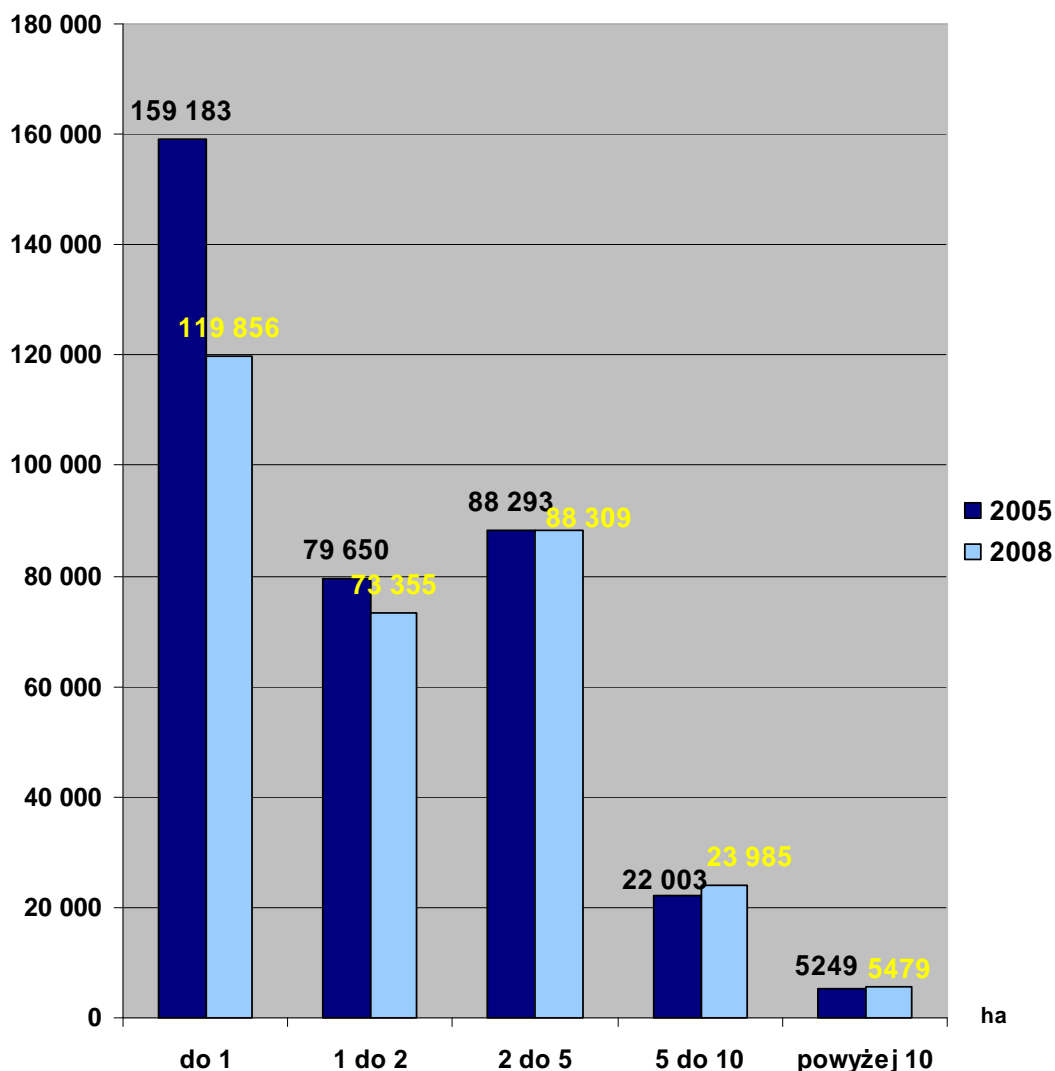
Małopolska plasuje się wśród województw o największym rozdrobieniu rolnictwa. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosiła w 2007 r. 2,67 ha (średnia wielkość dla Polski to 7,01 ha) i mimo stopniowego wzrostu pozostaje najniższa w kraju. Spośród ok. 311 tys. gospodarstw, te o powierzchni do 1 ha stanowią 39% czyli o 10 punktów procentowych więcej niż w całym kraju. Pod tym względem Małopolska plasuje się na trzecim miejscu w Polsce. Od roku 2005 udział najmniejszych gospodarstw zmniejszył się jednak o 6 punktów procentowych, zgodnie z ogólnopolską tendencją. Zwiększa się natomiast udział większych gospodarstw, szczególnie o powierzchni od 2 do 5 ha. Zmiana struktury wielkości gospodarstw rolnych jest jednak niewielka i postępuje zbyt wolno.

Tabela 63. Wielkość gospodarstw rolnych w 2008 r.

Pow. (ha)	Liczba gospodarstw	Udział	Zmiana udziału od 2005
do 1	119 856	38,5%	-6,4 pp
1 do 2	73 355	23,6%	1,1 pp
2 do 5	88 309	28,4%	3,5 pp
5 do 10	23 985	7,7%	2 pp
powyżej 10	5479	1,8%	0,3 pp
ogółem	310 984	100%	-

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Wykres 26. Zmiana wielkości gospodarstw rolnych w latach 2005-2008

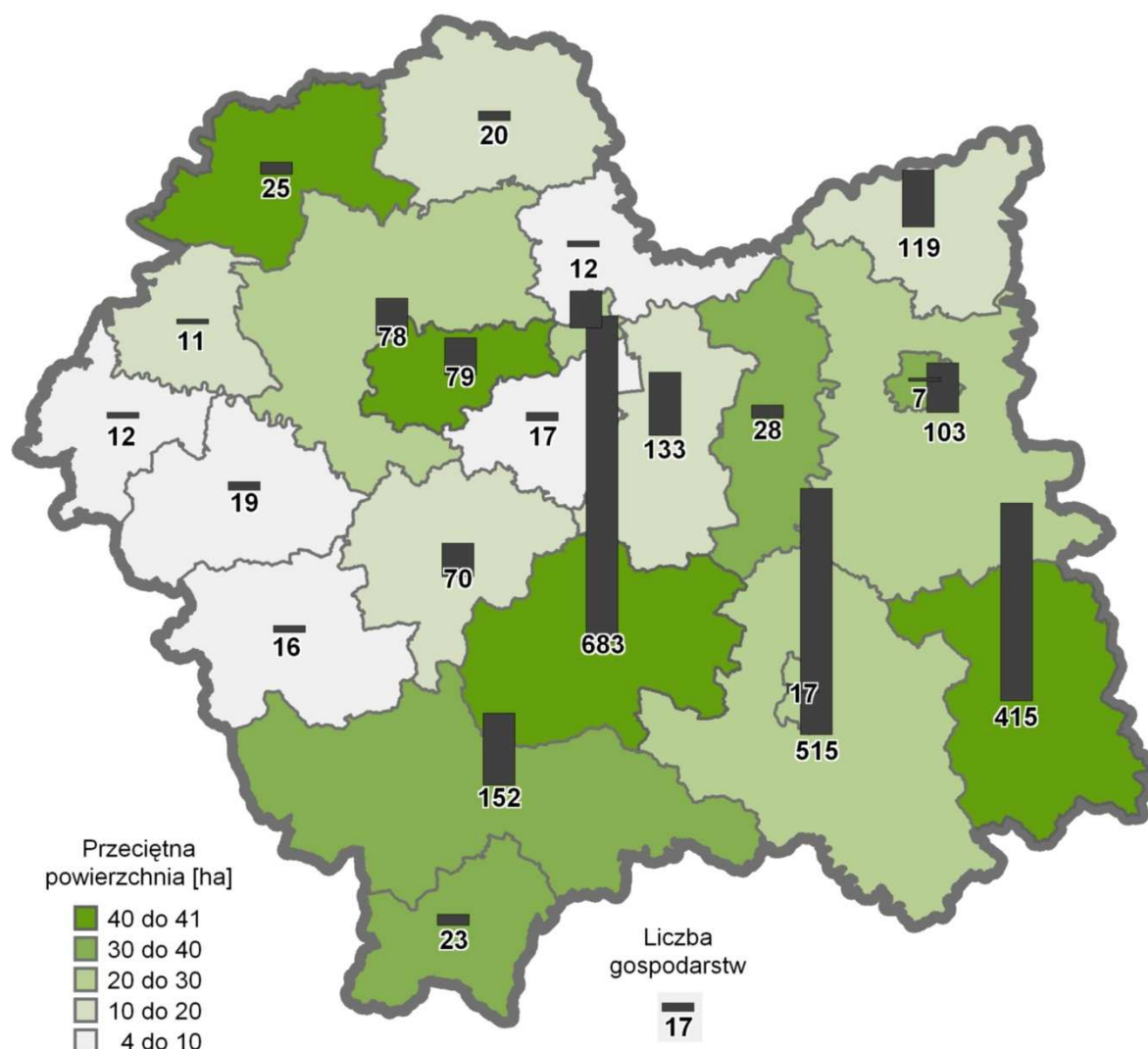

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie GUS

Całkowita liczba gospodarstw zmniejszyła się o 43 tys. z czego 39 tys. przypada na gospodarstwa najmniejsze. Najwięcej (2 tys.) przybyło gospodarstw o powierzchni od 5 do 10 ha. Dane te odzwierciedlają tendencję zmniejszania się sektora rolniczego na rzecz zatrudnienia w przemyśle i usługach.

W Małopolsce od kilku lat obserwuje się wzrost zainteresowania rolnictwem ekologicznym. Liczba gospodarstw prowadzących produkcję metodami ekologicznymi wzrosła od 1191 w 2005 r. do 2100 w 2008 r., tj. o 76%. Spośród wszystkich województw Małopolska posiada najwięcej gospodarstw ekologicznych (14% ich ogólnej liczby), jednak pod względem łącznej powierzchni upraw ekologicznych jest dopiero na 7. miejscu. Średnia wielkość takiego gospodarstwa to 16,8 ha. Rolnictwo ekologiczne odgrywa szczególnie ważną rolę we wschodniej części województwa – powiaty limanowski, nowotarski i gorlicki skupiają 65% tych gospodarstw.

Rysunek 41. Liczba oraz przeciętna powierzchnia gospodarstw ekologicznych według powiatów w 2007 r.

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie IJHARS

Użytki rolne

W 2009 r. powierzchnia użytków rolnych w województwie małopolskim wynosiła 934,8 tys. ha, co stanowiło 61,6% powierzchni województwa. W stosunku do 2005 r. udział użytków rolnych nieznacznie spadł, tj. o 0,4 pp. (w 2005 r. wynosił 62%).

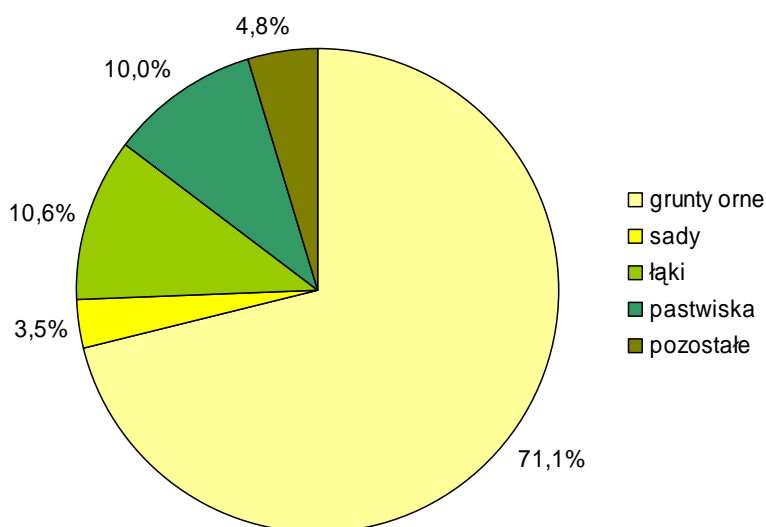
W ogólnej powierzchni użytków rolnych grunty orne stanowią 71,1 %, łąki 10,6%, pastwiska 10%, sady 3,5%, a pozostałe użytki rolne 4,8%. W latach 2005-2009 struktura użytków rolnych nieznacznie się zmieniła. Nastąpił wzrost udziału gruntów ornych o 0,2 pp. oraz spadek udziału sadów i łąk (po 0,1 pp.).

Tabela 64. Użytki rolne w województwie małopolskim w latach 2005 i 2009

Wyszczególnienie		Użytki rolne	użytki rolne w tym				
			grunty orne	sady	łąki	pastwiska	pozostałe
2005	powierzchnia [ha]	942 072	668 109	34 145	100 410	94 279	45 128
	udział w użytkach rolnych ogółem	100,0%	70,9%	3,6%	10,7%	10,0%	4,8%
2009	powierzchnia [ha]	934 812	664 807	32 394	99 472	93 628	44 511
	udział w użytkach rolnych ogółem	100,0%	71,1%	3,5%	10,6%	10,0%	4,8%

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych z powiatów

Wykres 27. Struktura użytków rolnych w województwie małopolskim w 2009 r.

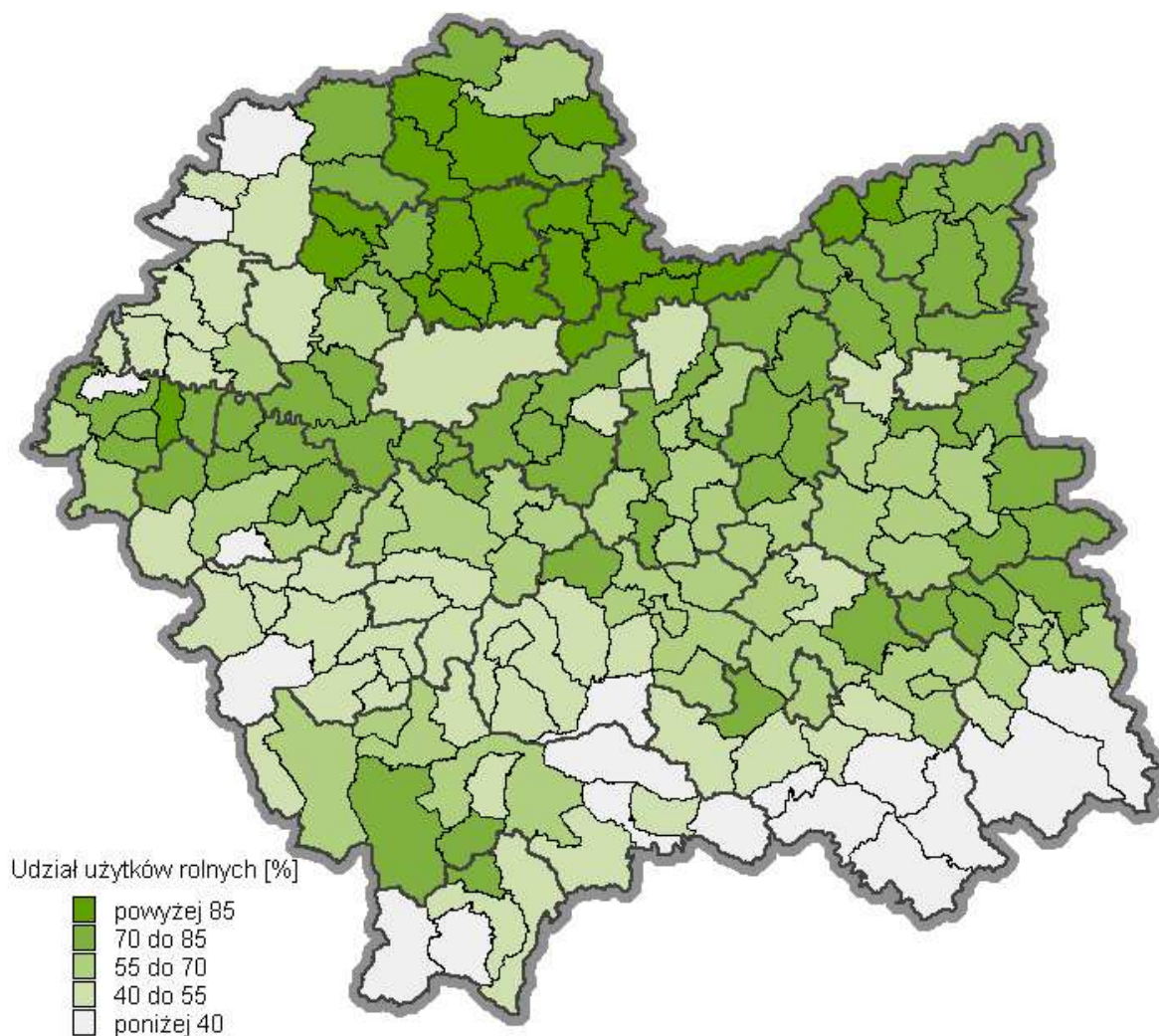

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych z powiatów

Poniżej ukazano zróżnicowanie obszaru województwa małopolskiego pod względem udziału użytków rolnych w powierzchni poszczególnych gmin. Gminy o największym udziale użytków rolnych (powyżej 85% powierzchni) to gminy położone w północnej części województwa i należące m. in. do powiatów miechowskiego, proszowickiego oraz w części do powiatu krakowskiego. Najwięcej użytków rolnych jest w gminach Paęcznica (96,1%), Radziemice (96%) oraz Koniusza (94,3%). Wynika to z rolniczego charakteru tej części województwa, co uwarunkowane jest m. in. korzystnymi warunkami glebowymi. Wysoki udział użytków rolnych występuje również w gminach obejmujących dolinę Wisły, np. gmina Preciszów (88,2%) i gmina Gręboszów (87,2%).

Natomiast najmniejszy udział użytków rolnych występuje przede wszystkim w miastach oraz w gminach o dużym udziale lasów, np. w gminie Bukowno (13,2%), Zakopane (22,9%), Ryto (23,5%) i Łabowa (24,4%).

Rysunek 42. Udział użytków rolnych w gminach województwa małopolskiego w 2009 r.

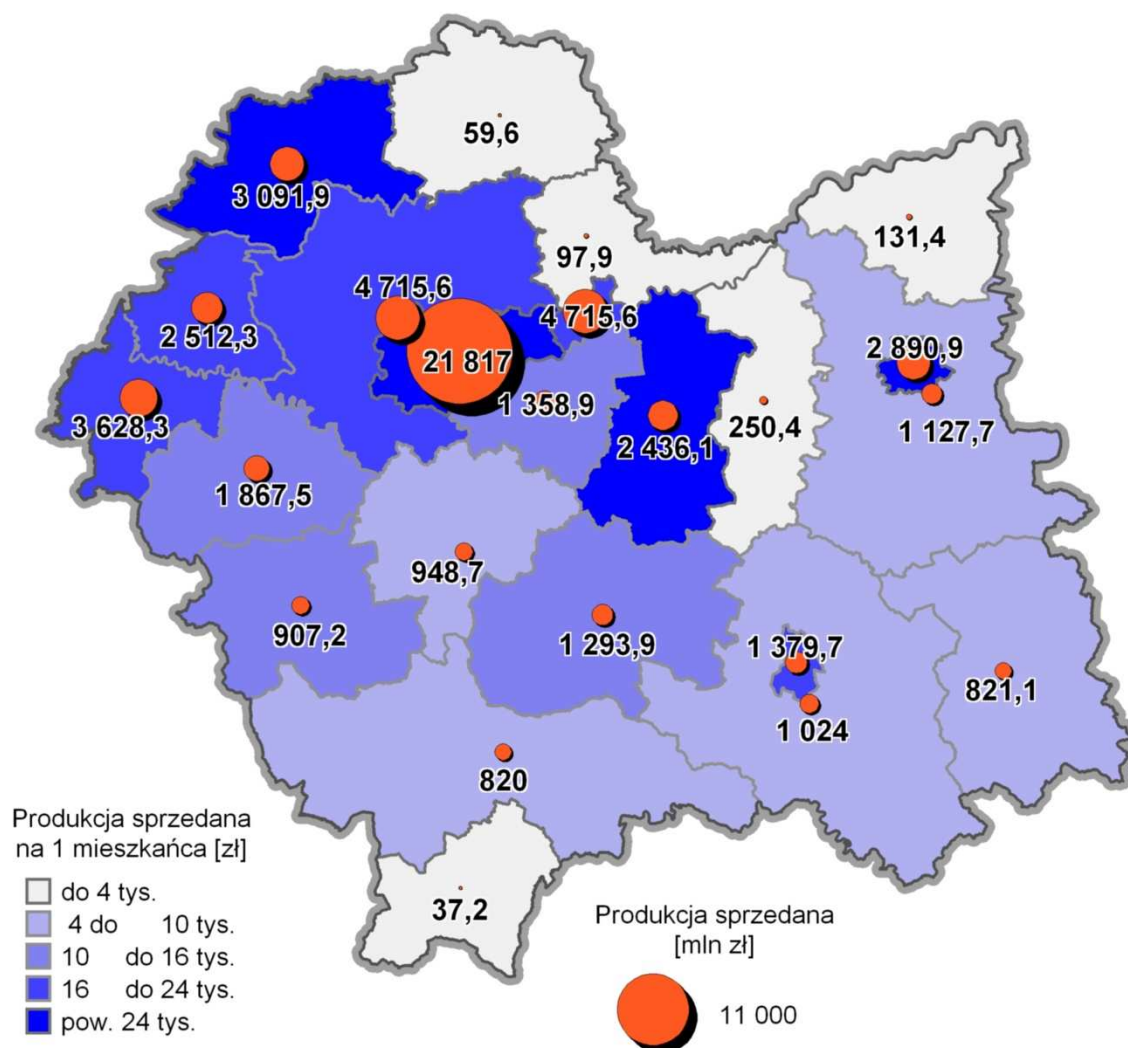
Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie danych z powiatów

5.8. Przemysł

W roku 2007 produkcja sprzedana przemysłu wynosiła 53 217 mln zł i wzrosła o 33% w stosunku do roku 2005. W tym samym okresie produkcja sprzedana zwiększyła się w Polsce o 27%. Najbardziej uprzemysłowione obszary województwa to pas od zachodniej granicy Małopolski do Krakowa i dalej, aż do Bochni. W powiatach tych notuje się najwyższy poziom produkcji sprzedanej, a także najwyższy odsetek ludności zatrudnionej w przemyśle.

Największą dynamikę produkcji w stosunku do roku 2005 odnotowano w słabo uprzemysłowionym powiecie proszowickim. Potwierdza to wcześniejszą obserwację o odchodzeniu ludności terenów wiejskich od zatrudnienia w rolnictwie. Wzrost produkcji na poziomie ponad 50% miał miejsce także w Krakowie oraz powiatach wielickim i bocheńskim. W tym ostatnim zanotowano wzrost z ok. 80% do ok. 110% średniej produkcji sprzedanej na 1 mieszkańca w Polsce. Z naturalnych przyczyn słabo uprzemysłowione są obszary górskie, a także typowo rolnicze tereny Małopolski północnej.

Rysunek 43. Produkcja sprzedana ogółem i na 1 mieszkańca w 2007 r. według powiatów

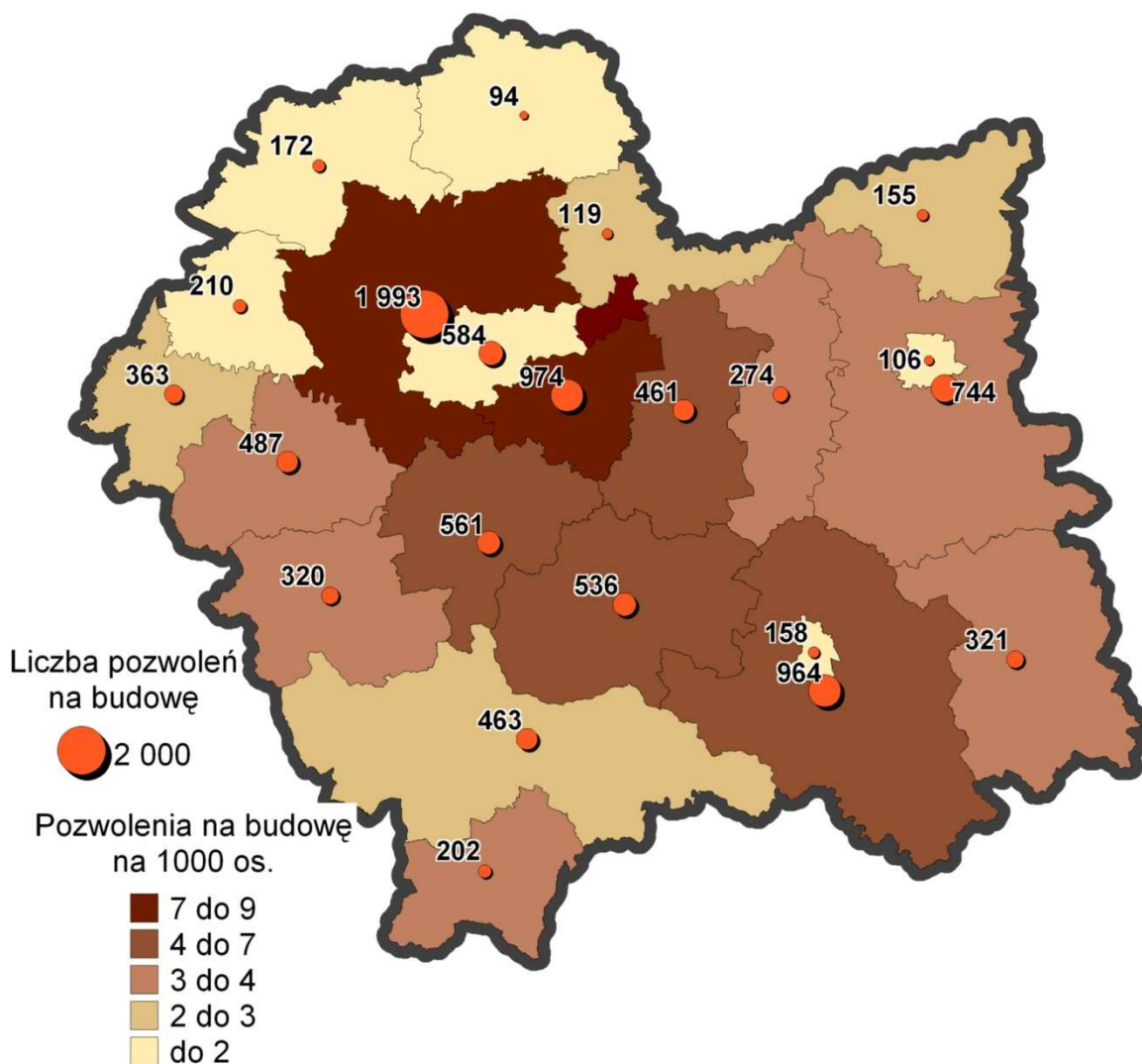
Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie GUS

5.9. Budownictwo

Budownictwo rozwija się szczególnie intensywnie w okolicach Krakowa. Najwięcej pozwoleń wydaje się w powiecie krakowskim (prawie 2000 w 2008 r.). Na dalszym miejscach plasują się powiaty wielicki i nowosądecki (ok. 1000 pozwoleń). Najniższa aktywność budowlana widoczna jest wzdłuż północnej granicy województwa, gdzie dominuje rolnictwo i najniższa jest gęstość zaludnienia. Niewiele pozwoleń wydano również w Małopolsce wschodniej.

Liczba pozwoleń na budowę zwiększyła się o niemal 80% w stosunku do roku 2005. Największą dynamiką charakteryzuje się budownictwo mieszkaniowe w powiecie krakowskim, gdzie wydano prawie trzykrotnie więcej pozwoleń niż trzy lata wcześniej. Dwukrotnie zwiększyła się też liczba pozwoleń w powiatach bocheńskim, oświęcimskim i wielickim. Najwolniej przybywa pozwoleń na południu – w powiatach nowotarskim, tatrzańskim i gorlickim, a także w powiecie brzeskim (o 20-30%).

Rysunek 44. Pozwolenia na budowę wydane w 2008 r. według powiatów

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie GUS

W 2008 r. najwięcej nowych budynków oddano w Krakowie (834) oraz jego strefie podmiejskiej, zwł. w Wieliczce i Zielonkach (ponad 400) oraz Zabierzowie (ponad 200). Dużą aktywność obserwuje się również w miastach: Nowym Sączu, Niepołomicach i Tarnowie (ponad 200 budynków). Również w przeliczeniu na jednostkę powierzchni najwięcej nowych budynków oddano w Krakowie i otaczających go gminach.

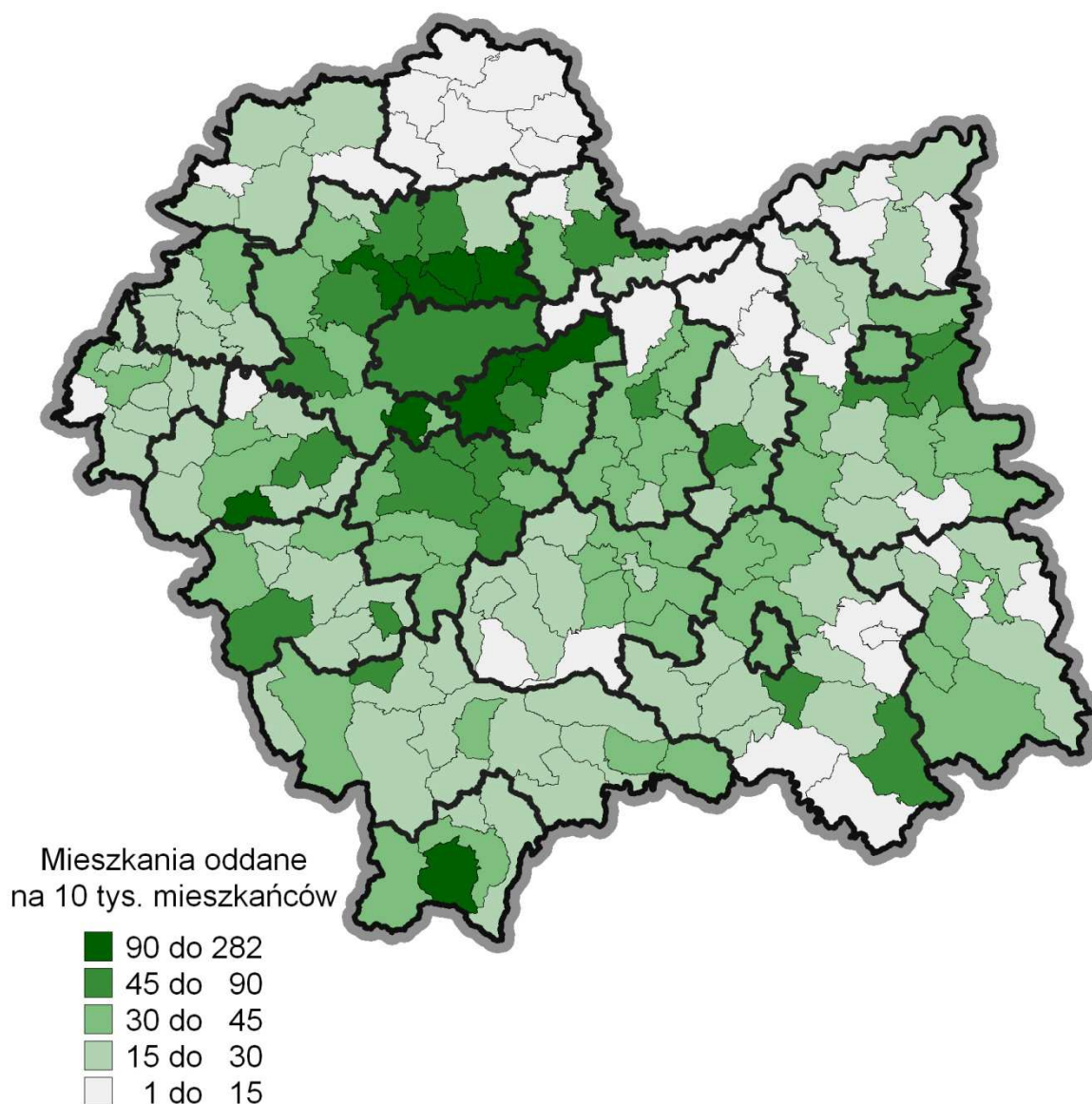
Zmiana liczby oddanych budynków od roku 2005 obrazuje dynamiczny rozwój stref podmiejskich Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza. W Małopolsce ma miejsce zagęszczanie zabudowy, szczególnie w Krakowie i gminach położonych na południe i północ od niego oraz w Tarnowie i powiecie tarnowskim, w Nowym Sączu, a także zachodniej części Małopolski i wielu ośrodkach miejskich, takich jak Bochnia, Limanowa, Gorlice czy Jordanów.

Mieszkania

W Małopolsce jest 1 059 tys., tj. 8,1% zasobów kraju. Wskaźnik liczby osób na jedno mieszkanie wynosi 3,1 w województwie małopolskim i 2,9 w Polsce. W województwie utrzymuje się tendencja powolnego przyrostu tych zasobów – w 2008 r.

liczyły one o 3,8% więcej mieszkań niż w 2005 r. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosi 74,8 m² (73,7 m² w 2005 r.).

Rysunek 45. Mieszkania oddane w 2008 r. na 10 tys. mieszkańców według gmin

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie GUS

W 2008 r. w Małopolsce oddano do użytkowania 16,0 tys. mieszkań, tj. o prawie 50% więcej niż w 2005 r. Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania oddanego do użytkowania wyniosła 103,4 m² (106,8 m² w 2005 r.). Najwięcej mieszkań w przeliczeniu na liczbę mieszkańców oddano w gminach położonych w pobliżu północnej granicy Krakowa: Zielonkach (281 mieszkań na 10 tys. mieszkańców), Michałowicach (151), Wielkiej Wsi (144) i Kocmyrzowie-Luborzycy (127), a także w Wieliczce (127) i w Niepołomicach (103). Najmniej mieszkań oddano w gminach powiatu miechowskiego oraz pozostałych obszarach na północy województwa.

Budownictwo mieszkaniowe w województwie małopolskim koncentruje się nadal głównie w Krakowie i jego strefie podmiejskiej, obejmującej powiaty krakowski i wielicki.

5.10. Turystyka

Województwo małopolskie, jeden z najatrakcyjniejszych polskich regionów, przyciąga turystów ogromnym bogactwem miejsc związanych z dziedzictwem historii, organizowanych imprez i innych atrakcji turystycznych.

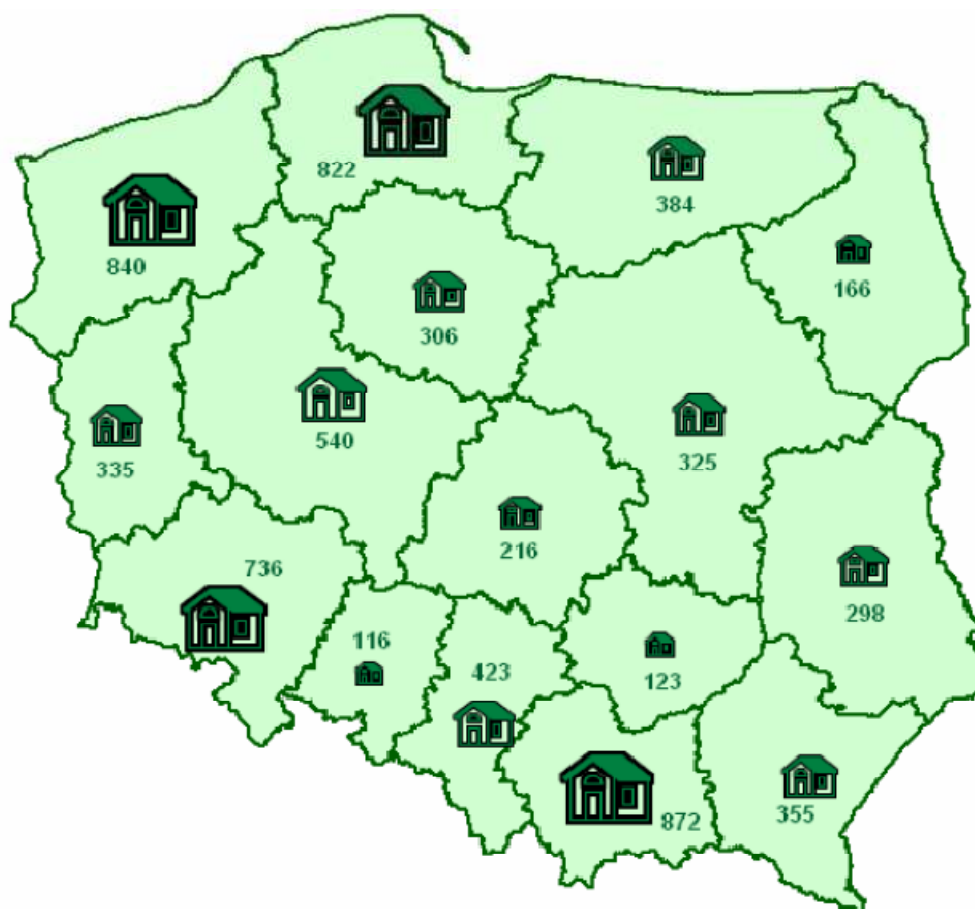
Małopolska znajduje się również w czołówce pod względem liczby udzielonych noclegów (ok. 8 mln, tj. 14% wartości krajowej), liczby turystów krajowych (ok. 6 mln, tj. 13%) i turystów zagranicznych (2 mln, tj. 20%).

W 2008 r. na terenie województwa znajdowały się 872 turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania, w tym 204 hotele. Liczba obiektów wzrosła w porównaniu ze stanem z roku 2005 o 47. Liczba hoteli wzrosła o 52, w tym 40 w miastach i 12 na obszarach wiejskich. Wskaźnik 5,7 obiektów noclegowych na 100 km² znacząco przekracza średnią dla całego kraju (2,2).

Najwięcej obiektów noclegowych znajduje się w Krakowie (173), a także na obszarach górskich w południowej Małopolsce. Powiaty tatrzański, nowosądecki i nowotarski skupiają łącznie ponad połowę całej bazy noclegowej regionu. Z kolei najmniejszą liczbę obiektów zakwaterowania oferują powiaty Małopolski północnej – miechowski, dąbrowski i proszowicki, a także chrzanowski. W porównaniu do roku 2005 widoczny jest wzrost liczby obiektów zakwaterowania w miastach i niewielki spadek na wsiach. Największy wzrost notuje się w Krakowie – przybyło tu niemal 50 obiektów.

Stopień wykorzystania bazy noclegowej nie zmienił się znacząco od 2005 r. i wynosi, podobnie jak w całej Polsce, 38%. Wykorzystanie miejsc noclegowych w hotelach wynosi 42% i jest wyższe od średniej dla kraju o 5 pp. W roku 2005 wykorzystanie miejsc noclegowych w hotelach wynosiło 47% (w całej Polsce 36%). Zmianę tę należy przypisać znacznemu wzrostowi liczby obiektów hotelowych w Małopolsce.

Rysunek 46. Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania w Polsce w 2008 r.

Źródło: Turystyka w 2008 r., Główny Urząd Statystyczny

Rysunek 47. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w Polsce w 2008 r.

Źródło: Turystyka w 2008 r., Główny Urząd Statystyczny

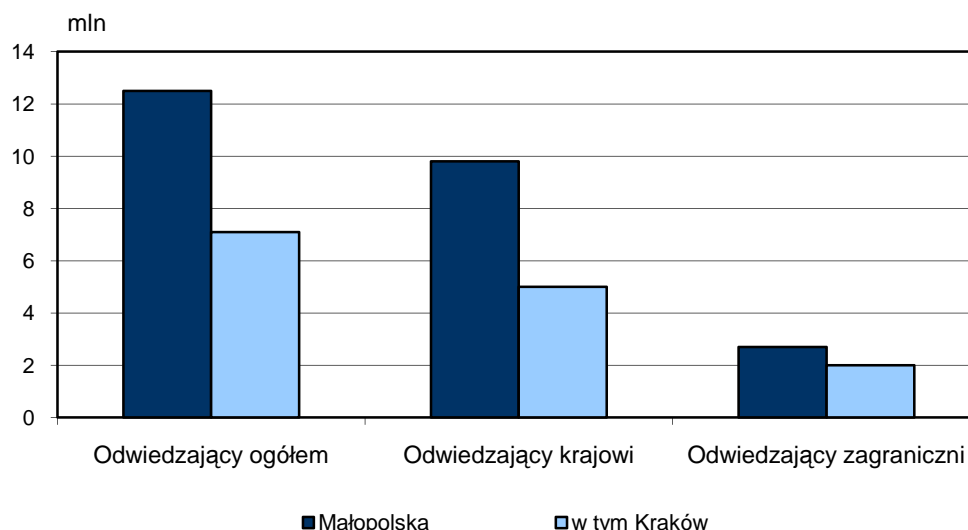
Tabela 65. Korzystający z noclegów

Wyszczególnienie	2005	2008
Korzystający z noclegów ogółem	2493 tys.	2711,4 tys.
w tym turyści zagraniczni	889 tys.	829 tys.

Źródło: Opracowanie własne UMWM na podstawie danych GUS

Małopolskę odwiedza coraz więcej turystów, co obrazuje wzrost liczby korzystających z noclegów o 8% w stosunku do 2005 r. Zauważa się jednak spadek liczby turystów zagranicznych. W 2008 r. korzystało z noclegów 2,7 mln turystów (14% wartości krajowej), z czego ok. 2,32 mln w miastach, a 400 tys. na obszarach wiejskich. Najwięcej odwiedzających przyciąga niezmiennie stolica województwa, w której korzystało z noclegów 1218 tys. gości., tj. o 16% więcej niż 3 lata wcześniej. Na dalszych miejscach znajdują się: Zakopane (397 tys., wzrost o 11%), Krynica (163 tys., wzrost o 7%), Szczawnica (59 tys., wzrost o 11%) i Bukowina Tatrzańska (48 tys., wzrost o 11%). Poza Krakowem turyści najchętniej odwiedzają obszary górskie w południowej Małopolsce, natomiast najmniej osób korzysta z noclegów na północy województwa.

Rysunek 48. Szacunkowa liczba odwiedzających w 2008 roku

Źródło: Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim, Instytut Turystyki 2008

Województwo Małopolskie dysponuje szlakami turystycznymi o największej łącznej długości w kraju. W regionie wytyczono 8598 km szlaków, tj. 12,6% wszystkich tras w Polsce. Długość szlaków pieszych górskich wynosi 3501 km (2. miejsce w kraju po Dolnośląskiem) a nizinnych - 1168 km. Małopolska szczyli się świetnie rozwiniętą siecią szlaków turystyki konnej – posiada ich 2300 km, czyli 70% wszystkich szlaków konnych w Polsce.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- Utrzymują się znaczne dysproporcje między Krakowem a resztą województwa pod względem wysokości wypracowanego PKB oraz tempa rozwoju gospodarczego, a także na rynku pracy. Korzystnym zjawiskiem jest stopniowe zmniejszanie się różnic wewnątrz regionu w zakresie stopy bezrobocia, aktywności gospodarczej i budowlanej oraz rynku pracy (znaczną poprawą sytuacji w południowo-wschodniej części województwa). Zwiększa się jednak dominacja Krakowa wraz ze strefą podmiejską i obszarem Małopolski zachodniej nad resztą województwa w zakresie dochodów i wynagrodzeń. Świadczy to o koncentracji dochodów w stolicy województwa.
- Małopolska jest jednym z najatrakcyjniejszych inwestycyjnie regionów w Polsce,
- Stworzenie w Małopolsce klastrów rozwoju wspomaga tworzenie nowych przedsiębiorstw, produktów oraz nowych miejsc pracy dla wysoko wykwalifikowanych, dobrze opłacanych pracowników
- Widoczny jest rozwój gospodarczy strefy powiązanej funkcjonalnie z Krakowem (budownictwo, usługi, wynagrodzenia, dochody, zatrudnienie). Świadczy to o postępującej suburbanizacji tych terenów.
- W Małopolsce nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych przedsiębiorstw we wszystkich powiatach. Wysoka aktywność gospodarcza może świadczyć o obecnych w Małopolsce sprzyjających warunkach dla rozwoju przedsiębiorczości.
- W większości gmin Małopolski wzrosła koncentracja przedsiębiorstw na jednostkę powierzchni i w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, szczególnie w Krakowie i w powiecie tatrzańskim. Najgorsza sytuacja pod względem zatrudnienia panuje w powiatach Małopolski wschodniej, zwłaszcza w dąbrowskim i tarnowskim.
- Obserwuje się ciągle wzrost zatrudnienia, którego tempo jest nieco wyższe niż średnio w kraju. Wzrost ten jest największy w branży hotelarskiej i gastronomicznej, w budownictwie oraz w usługach dla firm i obsłudze nieruchomości. Spadek zatrudnienia miał miejsce w branży energetycznej i przetwórstwie przemysłowym.

- Na podstawie dostępnych danych można wnioskować, iż zmniejsza się skala emigracji zarobkowej, brak natomiast przesłanek do stwierdzenia migracji powrotnych na teren Małopolski.
- Widoczny jest wpływ sieci transportowej na rozwój gospodarczy. Wzdłuż głównych korytarzy transportowych obserwuje się poprawę sytuacji w zakresie zatrudnienia, produkcji przemysłowej i wynagrodzeń).
- Wyraźna jest specjalizacja funkcjonalna poszczególnych części województwa:
 - rolnicza północ (dobre gleby, duże gospodarstwa, duży odsetek osób zajmujących się rolnictwem),
 - południe województwa nastawione na turystykę i usługi, z wciąż znacznym udziałem rolnictwa,
 - przemysł w Małopolsce zachodniej, w pobliżu granicy z woj. śląskim,
 - usługi w Krakowie i strefie wokół niego, a także wzdłuż głównego korytarza transportowego wschód-zachód (Śląsk-Kraków-Tarnów).
- Województwo małopolskie niezmiennie charakteryzuje się wysoką atrakcyjnością turystyczną. W latach 2005-09 zwiększyła się liczba odwiedzających, przy czym spadła liczba wizyt zagranicznych.
- Województwo dysponuje znaczną bazą noclegową, w latach 2005-09 miał miejsce wzrost liczby obiektów, szczególnie hoteli.
- Małopolska posiada ogromny potencjał turystyczny, jednak poprawa stanu bazy turystycznej mogłaby przyczynić się do jego pełniejszego wykorzystania.

6. Osadnictwo

6.1. System osadniczy

Na system osadniczy Małopolski składa się 60 miast i 1990 wsi. Wśród 182 małopolskich gmin znajduje się 46 gmin miejsko-wiejskich, 14 gmin miejskich oraz 122 gminy wiejskie. Od roku 2005 przybyło 5 miast. Z początkiem 2006 r. prawa miejskie uzyskał Zakliczyn, w 2007 r. – Wojnicz, w 2009 r. miastami stały się Szczucin i Bobowa, a 1 stycznia 2010 r. – Radłów. Trzy spośród tych nowych miast znajdują się w powiecie tarnowskim (Zakliczyn, Wojnicz i Radłów), jedno w dąbrowskim (Szczucin) i jedno w gorlickim (Bobowa). Ponadto w 2008 r. z miasta Szczawnica wydzielono wsie Jaworki i Szlachtowa, w wyniku czego gmina miejska stała się gminą miejsko-wiejską.

Hierarchia ośrodków w województwie małopolskim nie zmieniła się od uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa w 2003 r. Jedynym miastem o znaczeniu ponadregionalnym jest Kraków, stanowiący potencjalną metropolię, a także (według *Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju* z 2001 r.) potencjalny europol. Mimo wcześniejszych planów nie powstał jako oficjalny byt Krakowski Obszar Metropolitalny, gdyż jest to niemożliwe przy obecnych uwarunkowaniach formalno-prawnych. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. definiuje obszary metropolitalne jako obszar wielkiego miasta oraz powiązanego z nim funkcjonalnie bezpośredniego otoczenia, ustalony w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Tymczasem w obecnie obowiązującej koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju nie ma odniesienia do obszarów metropolitalnych. W związku z tym utworzenie obszaru metropolitalnego musi być poprzedzone zmianą ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym bądź uchwaleniem nowej koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Kraków bez wątpienia pełni jednak funkcje metropolitalne i możliwość powstania obszaru jest wciąż dyskutowana.

Ośrodki o znaczeniu regionalnym to miasta na prawach powiatu: Tarnów i Nowy Sącz. W dalszym ciągu wzrasta znaczenie Nowego Targu i Oświęcimia wraz z Chrzanowem i Trzebiną, które stanowią potencjalne ośrodki regionalne. Do ośrodków ponadlokalnych pierwszego stopnia zaliczyć można wszystkie miasta powiatowe, a do ośrodków ponadlokalnych drugiego stopnia pozostałe miasta. Kolejny poziom hierarchii tworzą miejscowości wiejskie będące siedzibami gmin, stanowiące często istotne ośrodki lokalne.

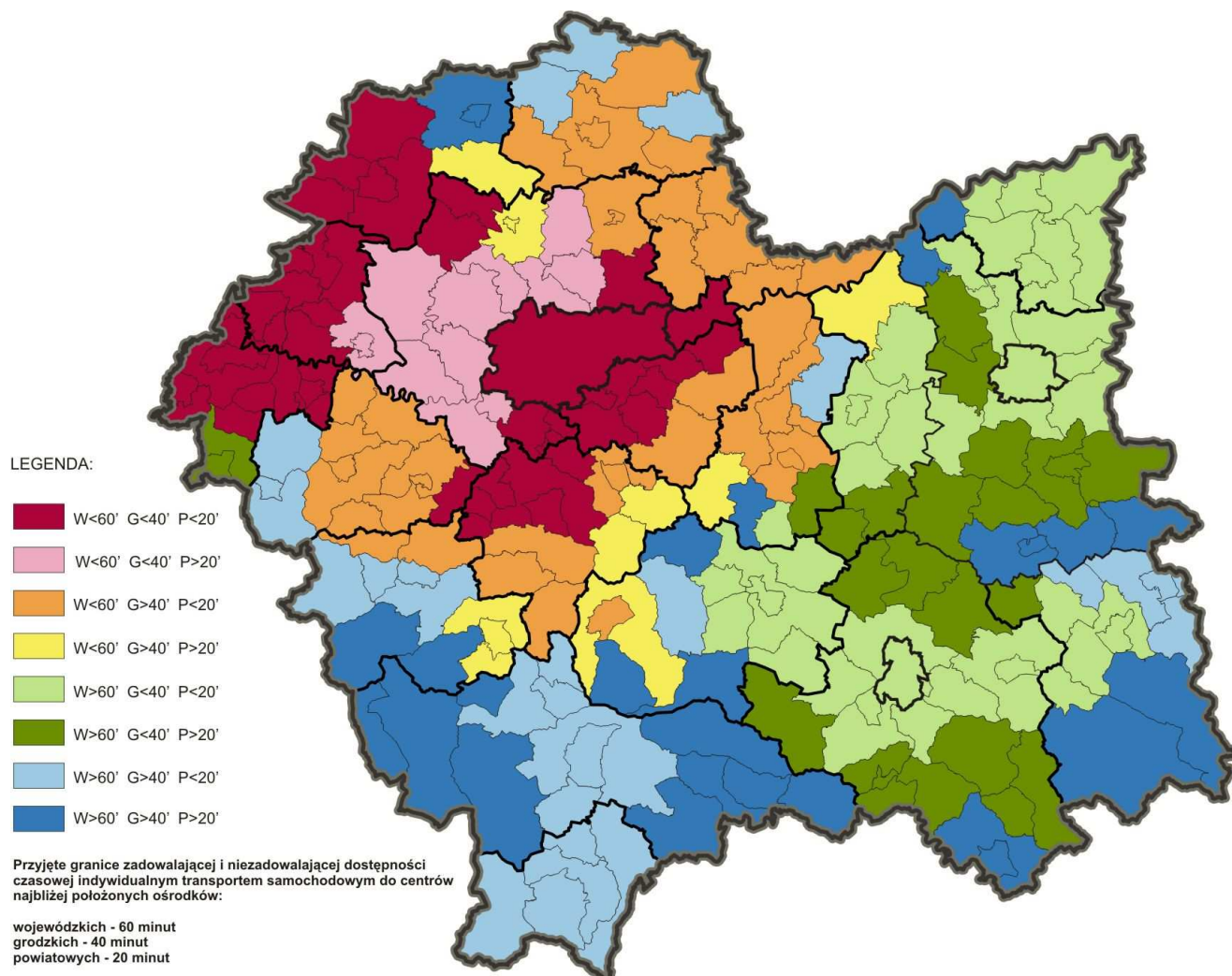
6.2. Dostępność infrastruktury społecznej

Małopolska charakteryzuje się policentryczną strukturą i stosunkowo równomiernym rozmieszczeniem największych ośrodków miejskich (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz). Pod względem funkcjonalnym wyraźnie wyróżnia się Kraków jako potencjalna metropolia ze swoim obszarem metropolitalnym. Kraków jako ośrodek wojewódzki jest miejscem koncentracji różnych usług wyższego rzędu, funkcji gospodarczych, a także ośrodkiem dojazdu do pracy i migracji o charakterze czasowym i stałym z mniej rozwiniętych obszarów województwa.

Miasta o statusie ośrodków regionalnych (Tarnów, Nowy Sącz) pełnią szereg funkcji ponadregionalnych i jednocześnie pozostają silnie powiązane z ośrodkiem wojewódzkim w zakresie gospodarczym, szkolnictwa wyższego, nauki i kultury. Dostępność czasowa tych ośrodków z sąsiednich powiatów jest zadowalająca przy jednoczesnym długim czasie dojazdu do ośrodka wojewódzkiego. Najgorzej skomunikowanym obszarem województwa i są tereny południowe, zwłaszcza pogórze i obszary górskie a także skrajnie południowo-wschodnie gminy Małopolski. W tych obszarach niezadowalająca jest zarówno dostępność do ośrodków regionalnych i wojewódzkiego, jak i do ośrodków powiatowych. Rysunek 49 przedstawia obszary zadowalającej i niezadowalającej dostępności czasowej indywidualnym

transportem samochodowym do centrum ośrodków wojewódzkiego, grodzkich i powiatowych.

Rysunek 49. Dostępność ośrodków infrastruktury społecznej

Źródło: opracowanie własne UMWM na podstawie projektu Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

6.3. Obszary funkcjonalne

Województwo małopolskie skupia obszary funkcjonalne o dużym zróżnicowaniu. Na pierwszym miejscu widoczna jest koncentracja istotnych funkcji w ośrodku metropolitalnym, jakim jest Kraków. Stanowi on ośrodek akademicki, kulturalny oraz gospodarczy o znaczeniu ponadregionalnym.

Pod względem gospodarczym istotne są również obszary Małopolski zachodniej, które tradycyjnie skupiają funkcje związane z przemysłem. W ostatnich latach nastąpiło powiększenie specjalnej strefy ekonomicznej: w 2007 r. dołączono do niej tereny m.in. w Nowym Sączu i Dobczycach, a w 2008 r. m.in. w Andrychowie, Wolbromiu i Oświęcimiu,. Rozwój obszarów zachodnich wiąże się też z gęstą siecią drogową, a szczególnie z autostradą A-4 stanowiącą połączenie Małopolski z Dolnym i Górnym Śląskiem, a pośrednio z Niemcami.

Małopolska północna, ze względu na dobre gleby i tradycje rolnicze, a także na niski stopień rozwoju innych dziedzin gospodarki. zdominowana jest przez rolnictwo.

Gospodarka rolna jest tam dobrze rozwinięta i opiera się na większych gospodarstwach niż w pozostałej części województwa.

W południowej części Małopolski położone są obszary cenne pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Ze względu na specyficzne warunki w Małopolsce południowej związane z ukształtowaniem terenu i słabymi glebami, tereny te wymagają zastosowania szczególnych środków techniczno-organizacyjnych dla rozwoju nowoczesnego rolnictwa. Obszary te cechuje bardzo wysoka atrakcyjność turystyczna, której towarzyszy dobrze rozwinięta infrastruktura ukierunkowana na obsługę ruchu turystycznego i leczenia uzdrowiskowego. Na południu województwa rozwijają się też inne funkcje o znaczeniu regionalnym. Nowy Sącz stał się ważnym ośrodkiem akademickim, rozwija się też przemysł i usługi w ramach specjalnej strefy ekonomicznej, której filie mieszczą się w Nowym Sączu i Gorlicach. W południowo-wschodniej Małopolsce, w powiatach gorlickim i limanowskim dominuje sadownictwo i rolnictwo oparte na niewielkich gospodarstwach rodzinnych. Północno-wschodnia część województwa zdominowana jest przez obecność dużego ośrodka miejskiego – Tarnowa oraz jego strefę podmiejską i otaczające ją obszary rolne.

Ważnym elementem struktury funkcjonalnej województwa jest przecinający je równoleżnikowo korytarz transportowy o znaczeniu międzynarodowym biegnący od granicy z Niemcami do granicy z Ukrainą. Tworzy go budowana autostrada A4, droga krajowa nr 4 oraz linia kolejowa E30.

6.4. Obszary problemowe

Zgodnie z definicją ujętą w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obszary problemowe charakteryzują się występowaniem szczególnych zjawisk lub konfliktów z zakresu gospodarki przestrzennej. Obszary takie powinny być wskazane w planie zagospodarowania przestrzennego województwa lub w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z 2003 r., uchwalony przed wejściem w życie obecnej ustawy, posługuje się pojęciem obszarów problemowych na określenie obszarów funkcjonalnych, na których zachodzą procesy integracji przestrzennej. Ponadto w części graficznej wyodrębniono obszary problemowe z podziałem na infrastrukturę techniczną i sferę społeczną. W tej pierwszej kategorii znalazły się gminy wymagające wzmocnienia elektroenergetycznego poniżej 110 kV, gminy wskazane do zwiększenia wykorzystania gazu sieciowego oraz obszary położone wzdłuż pasm i węzłów infrastruktury technicznej. W dziedzinie infrastruktury społecznej wskazano powiaty o najwyższym poziomie bezrobocia oraz gminy o najniższym przyroście rzeczywistym. Plan wprowadza również pojęcie stref problemowych wyodrębnionych ze względu na stopień przekształcenia środowiska przyrodniczego.

Na podstawie tych zapisów można wyróżnić następujące obszary problemowe, do których odnosi się plan zagospodarowania województwa małopolskiego:

- **Kraków wraz z sąsiednimi obszarami**, w tym część miast Skawina i Wieliczka;

Problemy w 2006 r.:

Obszar silnie przekształcony o znacznym stopniu degradacji środowiska naturalnego.

Obecna sytuacja:

W związku z przekształceniami gospodarczymi ograniczona została działalność wielu zakładów przemysłowych, takich jak elektrownia w Skawinie czy krakowska huta stali (spadek emisji zanieczyszczeń odpowiednio o 15,2 tys. i 6,7 tys. t). Wciąż jednak zakłady te, jak również elektrociepłownia Kraków są głównymi emitentami zanieczyszczeń w województwie. Mimo to nastąpiła znaczna poprawa jakości środowiska naturalnego i częściowo zahamowane zostały procesy degradacji, szczególnie w zachodniej części Krakowa i obszarach na zachód od miasta.

Jednocześnie wschodnia część Krakowa nadal zagrożona jest degradacją środowiska ze względu na emisję zanieczyszczeń z huty i elektrocieplowni. Kraków pozostaje wprawdzie obszarem o wysokiej emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych oraz gazów cieplarnianych, jednak zarówno w Krakowie, jak i w powiecie krakowskim odnotowano największy spadek ilości zanieczyszczeń. W Krakowie ilość zanieczyszczeń pyłowych zmniejszyła się o 1 700 tys. ton, a gazowych o 20,6 tys. ton na rok. W powiecie krakowskim zanieczyszczenia te zostały zredukowane odpowiednio o 981 i 13,7 tys. ton.

- **Małopolska północno-zachodnia** (większość powiatu olkuskiego i chrzanowskiego oraz część powiatu oświęcimskiego);

Problemy w 2006 r.:

Obszar silnie przekształcony o znacznym stopniu degradacji środowiska naturalnego, dotknięty procesami restrukturyzacji gospodarczej, zagrożony trudną sytuacją na rynku pracy i zjawiskiem wykluczenia społecznego.

Obecna sytuacja:

Na obszarze tym utrzymuje się wysoki udział pracujących w przemyśle. W strukturze zatrudnienia pogłębia się dominacja sektora przemysłowego, szczególnie w powiecie chrzanowskim, gdzie odsetek zatrudnionych w przemyśle zwiększył się o 6 pp. do 50,3%, a zatrudnionych w usługach zmniejszył się o 5 pp. do 44,6%. Na rynku pracy panuje jednak korzystna sytuacja: znaczny jest udział osób pracujących, a bezrobocie utrzymuje się na średnim poziomie (10,7% w powiecie oświęcimskim i 11,9 w chrzanowskim). Wyższa stopa bezrobocia jest w powiecie olkuskim (13,6%). Małopolska północno-zachodnia charakteryzuje się wysokim udziałem ludności w wieku produkcyjnym (szczególnie w powiecie olkuskim – ponad 65%) i dużą aktywnością gospodarczą ludności. Powiat oświęcimski z liczbą 13 tys. zarejestrowanych podmiotów gospodarczych zajmuje trzecie miejsce w województwie, a pod względem koncentracji podmiotów gospodarczych wyróżniają się gminy Olkusz i Wolbrom oraz miasto Oświęcim (ponad tysiąc firm na 10 tys. mieszkańców). Pod względem degradacji środowiska obszar małopolski północno-zachodniej nadal jest zagrożony. W powiecie oświęcimskim notuje się jedną z najwyższych w województwie emisji zanieczyszczeń gazowych (58 tys. ton rocznie) i gazów cieplarnianych (5,2 mln ton rocznie), znacznie przekroczone są dopuszczalne poziomy stężenia zanieczyszczeń.

Powyższe informacje wskazują, że powiat olkuski różni się od pozostałej części omawianego obszaru pod względem wskaźników gospodarczych, demograficznych i związanych ze stanem środowiska. Dlatego też należałoby rozważyć weryfikację granic tego obszaru i uwzględnić w analizie i proponowanych działaniach jego różnorodność.

- **Miasto Tarnów**

Problemy w 2006 r.:

Obszar silnie przekształcony o znacznym stopniu degradacji środowiska naturalnego, dotknięty procesami restrukturyzacji gospodarczej.

Obecna sytuacja:

W Tarnowie zauważa się korzystne tendencje gospodarcze, m.in. rosnące znaczenie działalności usługowej czy duża aktywność w zakresie przedsiębiorczości. Widoczny jest wzrost znaczenia Tarnowa jako ośrodka akademickiego i centrum zaawansowanych technologii. Funkcjonuje tam Tarnowski Klaster Przemysłowy skupiający głównie firmy z branży chemicznej i Zielony Park Przemysłowy „Kryształowy”, w którym działają podmioty reprezentujące m.in. branżę logistyczną, elektromaszynową i szklarską. Obszar nadal zagrożony jest degradacją środowiska ze względu na działalność zakładów azotowych w Tarnowie, które pozostają jednym z głównych emitentów zanieczyszczeń w województwie. Przekroczony jest poziom dopuszczalnego stężenia zanieczyszczeń w powietrzu (pyłu PM10 i benzo(α)piranu). Jednym z największych emitentów zanieczyszczeń w województwie

pozostają Zakłady Azotowe w Tarnowie - Mościcach S.A., które wysyłają do atmosfery ponad milion ton gazów cieplarnianych i ponad 11 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych rocznie.

- **Małopolska północna** (powiat miechowski, proszowicki, część powiatu krakowskiego i olkuskiego)

Problemy w 2006 r.:

Potencjalne konflikty społeczne, pauperyzacja ludności w wyniku koniecznych głębokich procesów restrukturyzacyjnych w rolnictwie. Trudności na rynku pracy, brak realnych alternatyw dla rolnictwa.

Obecna sytuacja:

Na obszarze tym utrzymuje się wolne tempo restrukturyzacji gospodarczej, oraz uzależnienie ludności od dochodów z rolnictwa. W powiecie miechowskim zarówno w 2005, jak i w 2008 r. rolnictwo 66% pracujących. Niewielka korzystna zmiana nastąpiła w powiecie proszowickim, gdzie odsetek pracujących w rolnictwie zmniejszył się o 3 pp. do 72%. Niski odsetek osób pracujących wynika z dużego udziału osób starszych (w powiecie miechowskim odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym wynosi najwięcej w całym województwie – ponad 18%). Może to także świadczyć o powszechności zatrudnienia w szarej strefie. Zauważa się również niekorzystne procesy demograficzne: odpływ ludności, niski przyrost naturalny, wysoki odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym. Negatywne zjawiska koncentrują się szczególnie w powiecie miechowskim (ujemny przyrost naturalny, saldo migracji, niekorzystna struktura wieku), w mniejszym stopniu dotyczą powiatu proszowickiego.

Analizy wchodzące w skład niniejszego raportu wykazują istnienie dalszych potencjalnych obszarów problemowych, na których zaobserwowano niekorzystne tendencje pod względem rynku pracy i demografii.

- **Obszar najwyższego bezrobocia**

Obszar o najwyższej stopie bezrobocia rejestrowanego obejmuje powiaty limanowski i nowosądecki (odpowiednio 18,5% i 17,2% na koniec 2009 r.) oraz, w mniejszym stopniu, powiat gorlicki (15,1%). Na obszarze tym nie jest rozwinięty przemysł, a rolnictwo opiera się na małych rodzinnych gospodarstwach, często położonych na gorszej klasy glebach w terenie górzystym. Jednocześnie obszar ten, szczególnie wschodnia część powiatu limanowskiego oraz środkowa i północna część powiatu nowosądeckiego, cechuje się dużym potencjałem demograficznym (znaczny odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, wysoki przyrost naturalny). Oznacza to z jednej strony szansę rozwojową, z drugiej perspektywę wejścia na rynek pracy dużej rzeszy młodych osób, co w sytuacji niewielkich możliwości zatrudnienia może doprowadzić do dalszego wzrostu bezrobocia. Należy jednak zauważyć, że powiatach nowosądeckim i gorlickim miał miejsce największy spadek stopy bezrobocia w latach 2005-2008. Niewątpliwie świadczy to o pewnej poprawie sytuacji tych obszarów, jednak zmniejszenie poziomu bezrobocia może wynikać również z migracji ludności z tych terenów, gdyż w wielu gminach południowo-wschodniej Małopolski notuje się ujemne saldo migracji. Część tych osób znajduje zatrudnienie w Nowym Sączu (migracje wewnątrzpowiatowe), o czym świadczy wzrost gęstości zaludnienia w gminach otaczających to miasto, a część migruje do innych części regionu i poza jego granice.

Obszar najwyższego bezrobocia Małopolski południowo-wschodniej powinien zatem stać się celem działań ukierunkowanych na poprawę możliwości zatrudnienia i stworzenie atrakcyjnych perspektyw edukacyjnych. Potencjał demograficzny i walory przyrodniczo-krajobrazowe dają szansę rozwoju turystyki i usług. Wskazane są zatem działania polegające na promocji tych obszarów oraz na wspieraniu inwestycji w infrastrukturę edukacyjną, turystyczną i sportową.

Należy zwrócić także uwagę na obszar wysokiego bezrobocia w północno-wschodniej części województwa (18,9% w powiecie dąbrowskim). Niezbędne jest przeanalizowanie tego obszaru, scharakteryzowanie jego problemów i rozważenie wyodrębnienia tam kolejnego obszaru problemowego.

▪ **Obszar o niekorzystnej strukturze demograficznej**

W północnej części województwa utrzymują się niekorzystne tendencje demograficzne. Szczególnie dotknięty nimi jest powiat miechowski oraz część powiatu proszowickiego i olkuskiego. Obszar ten, przy niskiej gęstości zaludnienia, odznacza się ujemnym przyrostem rzeczywistym ludności. Wiąże się to zarówno z ujemnym przyrostem naturalnym, jak i z ujemnym saldem migracji. Ponadto w strukturze wieku widoczny jest wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym i niski w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym. Kontynuacja obecnych tendencji doprowadzi do dalszego starzenia się społeczeństwa i spadku liczby ludności na tych terenach.

Powyższe informacje pozwalają stwierdzić, że obszary wskazane w planie z 2003 r. w dalszym ciągu dotknięte są problemami, choć w niektórych przypadkach zmieniło się nasilenie i charakter niekorzystnych zjawisk. Zmniejszyły się problemy związane z zanieczyszczeniem powietrza oraz z procesami restrukturyzacji gospodarki. Dlatego też w Krakowie i a jego obrzeżach, a także w Tarnowie i Małopolsce zachodniej panuje lepsza sytuacja niż w 2006 r. W pracach nad zmianą planu zagospodarowania przestrzennego województwa należy przeprowadzić dokładniejszą analizę w celu rozstrzygnięcia, czy obszary te w dalszym ciągu należy kwalifikować jako problemowe. Wyniki niniejszego raportu pozwalają wskazać następujące obszary problemowe w Małopolsce:

- Małopolska zachodnia – obszar zagrożony degradacją środowiska
- Małopolska północna – obszar zagrożony niekorzystnymi tendencjami demograficznymi
- Małopolska południowo-wschodnia – obszar zagrożony niekorzystną sytuacją na rynku pracy
- Północno-wschodnia część województwa -

6.5. Miejsce plany zagospodarowania przestrzennego

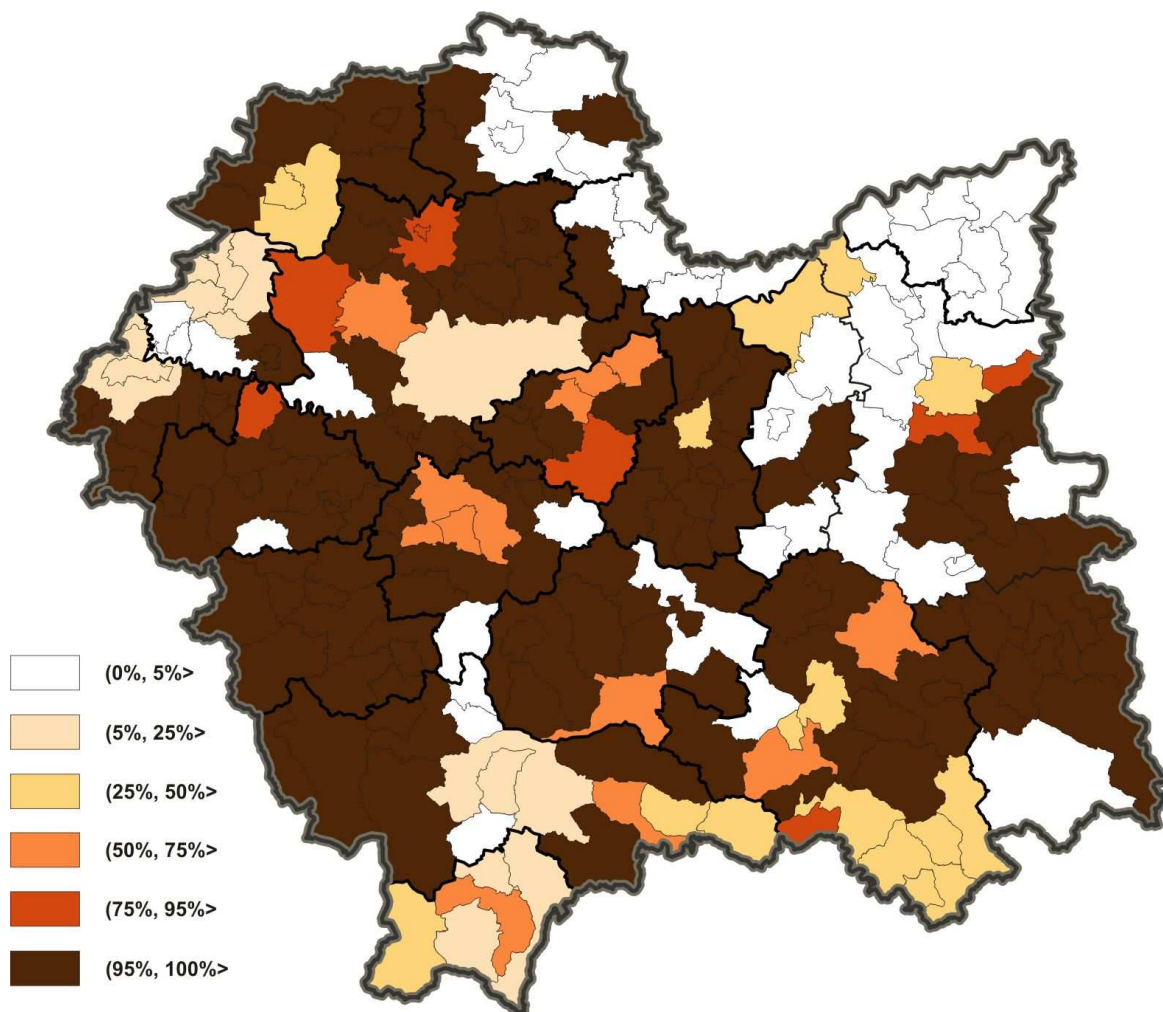
Od momentu wejścia w życie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. małopolskie gminy sukcesywnie wprowadzają plany miejscowe, które obecnie obejmują ponad 63% powierzchni województwa. Na przestrzeni ostatnich trzech lat widoczny jest znaczny postęp w dziedzinie planowania miejscowego. W 2006 r. ponad połowa gmin określała stopień pokrycia swojego terytorium planami miejscowymi w przedziale 0-5%, obecnie jest to mniej niż jedna czwarta gmin. Jednocześnie niemal dwukrotnie przybyło gmin, w których plany miejscowe obejmują ponad trzy czwarte obszaru. Wśród tych gmin aż 86 objętych jest planami miejscowymi w całości. Świadczy to niewątpliwie o znacznych postępach w planowaniu miejscowym i uporządkowaniu gospodarki przestrzennej gmin. Wciąż jednak istnieją gminy nieposiadające planów miejscowych (19 gmin) lub posiadające plany jedynie na niewielkim obszarze. W większości dotyczy to gmin położonych w północno-wschodniej części województwa, na obszarach górskich oraz kilku gmin Małopolski zachodniej.

Tabela 66. Zmiana liczby gmin w zakresie pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Procent pokrycia gminy planami miejscowymi	0-5	5-25	25-50	50-75	75-95	95-100
Rok 2006	92	8	9	11	4	58
Rok 2009	40	10	11	6	7	106

Źródło: Opracowanie własne UMWM

Rysunek 50. Udział powierzchni gmin objętej planami miejscowymi w 2009 r.*

* Na rysunku nie uwzględniono obszarów, dla których nie ma wymogu sporządzenia planu miejscowego zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Źródło: Opracowanie własne UMWM

6.6. Rozwój przestrzenny obszarów miejskich

Na terenie Małopolski znajduje się 60 miast, wśród których przeważają niewielkie ośrodki. Dominuje Kraków z populacją 754,6 tys. mieszkańców. Poza stolicą województwa tylko Tarnów ma powyżej 100 tys. i jedno - Nowy Sącz - powyżej 50 tys. mieszkańców. Jedynie 13 miast zamieszkuje więcej niż 20 tysięcy mieszkańców, natomiast małe miasta, poniżej 10 tysięcy mieszkańców, stanowią ponad połowę wszystkich ośrodków miejskich w Małopolsce.

Województwo małopolskie charakteryzuje się niskim w skali kraju wskaźnikiem urbanizacji na poziomie 49,2%, podczas gdy średnia dla Polski w 2004 r. wynosiła 61,1%. Wynika to w głównej mierze z podziału terytorialnego Małopolski, który często nie pozostawia w granicach miast miejsca na nowe inwestycje związane z rozwojem tych ośrodków. W przypadku Krakowa przebieg granic miasta sprawia, że mieszkańcy przenoszą się na tereny położone dalej od centrum, gdzie ceny gruntów są niższe, stają się mieszkańcami podkrakowskich wsi. Migracja ludności na tereny wiejskie, a także ujemny poziom przyrostu naturalnego w miastach przyczyniają się do powolnego obniżania wskaźnika urbanizacji w Małopolsce, mimo otrzymania praw miejskich przez kolejne miejscowości. Ilustruje powolny lecz ciągły spadek populacji w miastach. W roku 2000 w miastach Małopolski mieszkało 1 633 tys. osób, w 2005 r. 1 622 tys. a w 2008 r. 1 617 tys.

W ciągu 8 lat liczba ludności miejskiej zmniejszyła się zatem o 1%. Również w Krakowie następuje niewielki spadek populacji (0,5% w ciągu 8 lat) – od 758,7 tys. w 2000 r. do 756,6 tys. w 2005 r. i 754,6 tys. w 2008 r.

W strukturze użytkowania terenów miejskich duży udział mają użytki rolne (nawet w największych miastach), przy stosunkowo niewielkiej ilości terenów przeznaczonych pod inwestycje. Według danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii użytki rolne zajmowały 48% powierzchni miast w 2008 r., tj. o 0,2 pp. mniej niż w 2005 r. Tereny zabudowane i zurbanizowane zajmowały w 2008 r., 22,2% powierzchni miast tj. o 2 pp. więcej niż w 2005 r. Oznacza to, iż procesy inwestycyjne zachodzą w dość wolnym tempie.

Ponadto istotnym problemem jest ryzyko degradacji dzielnic miejskich, której towarzyszą niekorzystne zjawiska społeczne, polegające na opuszczaniu miast przez ich dotychczasowych mieszkańców i zasiedlaniu substancji przez grupy słabsze ekonomicznie.

Do problemów należy transport w obrębie miast, jak również komunikacja z terenami sąsiednimi. Zwiększa się natężenie ruchu drogowego przy wyraźnej dominacji transportu środkami prywatnymi i jednoczesnym niedoborze miejskiego transportu publicznego. Prowadzi to do nadmiernego obciążenia istniejącej infrastruktury transportowej i osłabienia mobilności mieszkańców.

6.7. Rozwój przestrzenny obszarów wiejskich

W województwie małopolskim charakteryzującym się niskim współczynnikiem urbanizacji i znacznym udziałem rolnictwa uwarunkowania przestrzenne obszarów wiejskich stanowią istotny czynnik rozwoju. Obszary wiejskie Małopolski podlegają dynamicznym przemianom przestrzennym, wywołanym procesami migracyjnymi oraz inwestycyjnymi. Procesy te stanowią szansę rozwojową dla małopolskich wsi, jednocześnie mogą stać się zagrożeniem dla wartości przyrodniczo–kulturowych oraz krajobrazowych.

W strukturze użytkowania terenów wiejskich przeważają użytki rolne, które w 2008 r. zajmowały 64% powierzchni. Tereny zabudowane i zurbanizowane zajmowały w 2008 r. 3,2% powierzchni wsi. Struktura ta nie zmieniła się znacząco od 2005 r. Może to świadczyć to o wolnym tempie przemian strukturalnych i przestrzennych na obszarach wiejskich.

Znacznym zagrożeniem dla ładu przestrzennego jest nieuporządkowany rozwój zabudowy wynikający m.in. z dynamicznego rozwoju stref podmiejskich oraz wolnego tempa wprowadzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na niektórych obszarach. Prowadzi to do zaniku charakteru wiejskiego i tradycyjnych funkcji tych obszarów oraz do utraty cennych układów ruralistycznych małopolskich wsi.

Z procesami migracyjnymi na tereny wiejskie łączy się dynamiczny rozwój budownictwa i wzrost zamożności mieszkańców. Z tymi korzystnymi zjawiskami łączą się jednak negatywne konsekwencje. Wysoki odsetek ludności zamieszkującej obszary wiejskie przy znacznym rozproszeniu osadnictwa, stanowi zagrożenie dla zasobów środowiska oraz wiąże się ze znacznym obciążeniem i wysokimi kosztami infrastruktury technicznej.

Zasoby mieszkaniowe podlegają dynamicznym przeobrażeniom, których wynikiem jest znacząca poprawa standardu. Nadal jednak utrzymuje się duże zróżnicowania wewnątrz województwa, szczególnie między południowo-zachodnią częścią województwa a Małopolską wschodnią, gdzie substancja mieszkaniowa jest starsza i charakteryzuje się niższym standardem.

6.8. Suburbanizacja

Od kilku lat Małopolska mierzy się ze zjawiskiem nasilającej się suburbanizacji. Wraz ze wzrostem zamożności społeczeństwa oraz rozwojem sieci komunikacyjnej coraz wyraźniejsze stają się procesy migracji mieszkańców do stref podmiejskich dużych miast, a szczególnie Krakowa. Istotą procesów suburbanizacyjnych jest migracja mieszkańców

na obrzeża miast, co prowadzi do wzrostu gęstości zaludnienia na obszarach podmiejskich połączonego z niewielkim spadkiem liczby ludności w ośrodkach miejskich, nawet w Krakowie. W Małopolsce zjawisko to dotyczy nie tylko trzech głównych miast oraz dużych ośrodków, jak Chrzanów, Oświęcim, Andrychów, Skawina, ale jest powszechne także w mniejszych ośrodkach, takich jak: Alwernia, Brzeszcze, Chelmek, Kęty, Kalwaria Zebrzydowska, Skała, Krzeszowice, Olkusz, Słomniki, Proszowice, Myślenice, Krynica-Zdrój, Stary Sącz, Rabka-Zdrój.

W niektórych przypadkach, np. w Miechowie, Libiążu, Wolbromiu czy Bieczu, spadek liczby ludności obserwowany jest zarówno w ośrodku miejskim, jak i w otaczających miejscowościach wiejskich. Jednak nawet w tych przypadkach zmniejszanie gęstości zaludnienia w miastach następuje znacznie szybciej niż w sąsiednich wsiach.

Tym niekorzystnym dla miast procesom wymykają się dynamicznie rozwijające się ośrodki miejskie, przeważnie związane ze strefami aktywności gospodarczej, takie jak Dobczyce, Niepołomice i Wieliczka, a także popularne miejscowości uzdrowiskowe, jak Muszyna i Piwniczna. Trzy pierwsze miasta stanowią jednocześnie przykład rozwoju ośrodków powiązanych funkcjonalnie z Krakowem, gdyż właśnie wokół stolicy województwa notuje się największy przyrost liczby mieszkańców, szczególnie w powiecie krakowskim i wielickim.

Procesy suburbanizacyjne niosą negatywne skutki zarówno dla tracących mieszkańców ośrodków miejskich, jak i dla obszarów wiejskich stanowiących cel migracji. Te pierwsze mierzą się potencjalną utratą znaczenia, niepełnym wykorzystaniem dostępnych terenów, degradacją substancji miejskiej oraz zmniejszonymi dochodami. Istotnym problemem jest obniżenie wartości nieruchomości i degradacja dzielnic miejskich. Procesy te Pociągają za sobą groźbę niekorzystnych zjawisk społecznych związanych z opuszczaniem miast przez dotychczasowych mieszkańców. Natomiast na obszarach wiejskich następuje gwałtowny wzrost zapotrzebowania na infrastrukturę transportową, telekomunikacyjną oraz społeczną, któremu gminy częstokroć nie są w stanie sprostać. Wśród niepożądanych konsekwencji suburbanizacji wymienić należy rozpraszanie osadnictwa, presję inwestycyjną na tereny rolne i leśne oraz utratę charakteru wiejskiego przez miejscowości, w których tradycyjnie dominowało rolnictwo. Może to powodować zagrożenia dla środowiska naturalnego, a w szczególności dla cennych obszarów chronionych położonych w sąsiedztwie „rozpełzających się miast”. Przykładem obszaru w wysokich walorach przyrodniczych zagrożonego przez rozwój strefy podmiejskiej Krakowa jest zespół jurajskich parków krajobrazowych. Suburbanizacja zatem pociąga za sobą istotne konsekwencje dotyczące gospodarki, sfery społecznej, środowiska przyrodniczego oraz ładu przestrzennego.

Najważniejsze problemy i wnioski:

- Postępujący proces suburbanizacji niesie negatywne skutki dla systemu osadniczego oraz zasobów przyrodniczych i krajobrazowych województwa.
- Tendencja migracji mieszkańców na obrzeża ośrodków miejskich w połączeniu z wolnym tempem rewaloryzacji tkanki miejskiej może prowadzić do jej degradacji. W przypadku Krakowa zagrożenie degradacją jest mniejsze, gdyż ze względu na swoje walory miasto wciąż przyciąga nowych mieszkańców. Mimo że wysokie ceny gruntów i mieszkań powodują migrację mieszkańców poza miasto, widoczna jest też odwrotna tendencja związana z atrakcyjnością mieszkań w centrum Krakowie.
- Pogłębiające się zjawisko rozpraszania osadnictwa, w tym rozpraszania zabudowy na obszarach wiejskich prowadzi do zaburzenia ładu przestrzennego i zagrożenia cennych układów urbanistycznych i ruralistycznych.
- Na obszarach wiejskich występuje ukryte bezrobocie i brak jest realnych alternatyw dla zatrudnienia w rolnictwie. Dysproporcje na rynku pracy mogą być zatem większe niż wskazują dane statystyczne.
- Nierównomierny rozwój infrastruktury komunikacyjnej może prowadzić do pogłębienia dysproporcji rozwojowych wewnątrz regionu.

- Ochrona ładu przestrzennego powinna znaleźć większe odzwierciedlenie w planowaniu miejscowym. Potrzebne są zintegrowane działania gmin na rzecz ochrony krajobrazu i przeciwdziałania rozproszonemu osadnictwu. Wzorem rolnictwa austriackiego i szwajcarskiego, pełniącego funkcję pielęgnacyjną wobec krajobrazu a nie jedynie produkcyjną można w ten sposób chronić ład przestrzenny, zwłaszcza na terenach górskich.
- Niezbędna jest bardziej przemyślana i konsekwentna polityka przestrzenna na poziomie lokalnym, która zapewni ochronę cennych obszarów przyrodniczych i krajobrazowych przed niekontrolowaną zabudową, a także zapewni równowagę między procesami inwestycyjnymi i dostępną infrastrukturą techniczną.

7. Ocena realizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego

Przeprowadzona analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa małopolskiego umożliwia przeprowadzenie oceny planu zagospodarowania przestrzennego województwa obejmującej ocenę aktualności założeń, kierunków i celów, ocenę stopnia realizacji celów (w tym realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym określonych w planie), a także wnioski do uwzględnienia podczas zmiany planu.

7.1. Ocena realizacji celów określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa

Tabela 67. Ocena realizacji celów określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa (+ wystarczająco, +/- częściowo, - niewystarczająco)

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
1.	Oszczędne i zrównoważone gospodarowanie kopaliniami	Racjonalizacja gospodarki kopaliniami	+	- Wzrost liczby udokumentowanych i eksploatowanych złóż kopalini - Mimo częstych konfliktów interesów związanych z presją inwestycyjną (samorządy gminne dążą do wykreślenia złóż kopalini z ewidencji w celu uzyskania możliwości zabudowy) istnieją skuteczne narzędzia ochrony prawnej - Spadek wielkości zasobów w przypadku większości kopalini.
		Ochrona środowiska w rejonie eksploatacji	-	- Degradacja terenów po zakończonej eksploatacji i brak ich rekultywacji - Zagrożenia wynikające z położenia niektórych złóż w obszarach chronionych, w tym na obszarach Natura 2000.
		Rozpoznanie i dokumentowanie zasobów nowych złóż	+	Przyrost liczby udokumentowanych złóż

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
2.	Zintegrowana ochrona zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz nadmiernym lub nieuzasadnionym zużyciem	Skuteczna ochrona prawna, minimalizacja zużycia i przeciwdziałanie zanieczyszczeniu wód podziemnych	+	- Skuteczna ochrona wód podziemnych i stref ich ujęć w planach miejscowych mimo braku narzędzi ochrony prawnej obszarów ochronnych zbiorników wód podziemnych
		Racjonalne wykorzystanie wód geotermalnych i mineralnych	+/-	- Wzrost produkcji wód mineralnych przy niewielkim wzroście zasobów eksploatacyjnych - Mimo zwiększenia wykorzystania zasobów wód geotermalnych dla celów rekreacyjnych, wykorzystanie to wciąż pozostaje na niewystarczającym poziomie
		Racjonalne kształtowanie zasobów wodnych oparte na korzystnym ekologicznie i gospodarczo zagospodarowaniu zlewniami rzek.	+/-	- Prowadzony jest monitoring wód - Stan wód powierzchniowych uległ niewielkiej poprawie - Utrzymywanie się wysokiego zanieczyszczenia rzek zlewni Wisły - Niezrealizowane potrzeby w zakresie budowy nowych zbiorników retencyjnych i utrzymania istniejących, - Opóźnienie terminu zakończenia budowy zbiornika „Świnna Poręba”
3.	Zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego	Właściwe zagospodarowanie przestrzenne terenów zagrożonych; zwiększenie retencji powierzchniowej	-	- Brak kompleksowego podejścia do ochrony przeciwpowodziowej, niewystarczający zakres oceny. - Rozproszenie zabudowy oraz zabudowa terenów zagrożonych niekorzystnie wpływają na retencję powierzchniową - Ochrona przeciwpowodziowa znacznych obszarów województwa jest niewystarczająca, brak istotnej poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.
		Poprawa i rozbudowa systemu regulacji cieków i infrastruktury przeciwpowodziowej.	+/-	- Podejmowane są działania w zakresie modernizacji wałów i pozostałej infrastruktury przeciwpowodziowej - Brak odpowiednich warunków i środków na konserwację i utrzymanie budowli służących ochronie przeciwpowodziowej oraz cieków wodnych - Istniejąca retencja zbiornikowa wymaga weryfikacji, istnieje potrzeba powiększenia i dyspozycyjności jej rezerwy powodziowej. - Brak realizacji programu małej retencji

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
4.	Wykorzystanie zasobów glebowych przy uwzględnieniu warunków ekonomicznych i racjonalności ekologicznej	Ograniczenie zakresu zagospodarowywania gleb w sposób nie odpowiadający ich naturalnym walorom przyrodniczym;	-	- Na obrzeżach dużych miast i na terenach podmiejskich cechujących się największą presją inwestycyjną część gleb należy do wysokich klas bonitacyjnych. Istnieje więc zagrożenie zabudowy tych terenów (szczególnie położonych w miastach, gdzie przepisy prawne nie chronią ich przed zmianą przeznaczenia na nierolne).
		Wprowadzenie fitomelioracji wzdłuż cieków wodnych, jezior, stawów;	+/-	-Wprowadzanie przez samorzady lokalne odpowiednich zapisów w planach miejscowych i studiach -Brak monitoringu działań w tym zakresie ze strony samorządu województwa
		Ścisłe przestrzeganie warunków wyłączenia gruntów z produkcji rolnej podanych w ustawie z dnia 3 lutego 1995r. O ochronie gruntów rolnych i leśnych (dz.u. z 1995 r. Nr 16, poz. 78).	+/-	- Funkcjonująca ochrona prawna - Znaczna presja inwestycyjna na tereny z glebami o wysokich klasach bonitacyjnych - Brak informacji zbiorczej o prowadzonych działaniach i ich efektach
5.	Zapewnienie trwałości ekosystemów leśnych	Stale powiększanie zasobów leśnych;	+	Stąły wzrost powierzchni lasów
		Poprawa kondycji przyrodniczej lasów do stanu umożliwiającego optymalne warunki funkcjonowania lasów;	+/-	- Poprawa struktury gatunkowej lasów, - Zwiększenie odporności lasów - Spadek ilości zanieczyszczeń gazowych w lasach
		Prowadzenie wielofunkcyjnego modelu gospodarowania.	+/-	- Działania realizowane przez Dyрекcję Lasów Państwowych i właścicieli lasów - Brak informacji zbiorczej o efektach
6.	Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej poprzez zachowanie, wzbogacanie i odtwarzanie zasobów przyrody	Kształtowanie spójnej przestrzennie małopolskiej sieci powiązań przyrodniczych uwzględniającej istniejące i projektowane obszary chronione, włączone w sieć krajową, opartej o założenia i koncepcję europejskich sieci ekologicznych;	+/-	- Duży udział obszarów prawnie chronionych w tym ochrona rzek z ich otoczeniem - Utworzenie nowych obszarów Natura 2000 - Obszerna lista projektowanych obszarów Natura 2000, - Brak prawnej możliwości stworzenia systemu powiązań przyrodniczych między obszarami chronionymi.

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
		Tworzenie warunków przestrzennych dla zapewnienia ochrony prawnej unikatowych i wybitnych walorów przyrodniczych w tym ochrona rzek z ich otoczeniem oraz innych ciągów obszarowych mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej.	+/-	
7.	Uporządkowanie gospodarki odpadami	Racjonalizacja gospodarki odpadami;	+/-	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost selektywnej zbiórki odpadów. - Brak uregulowań prawnych odnośnie władztwa samorządów gminnych nad odpadami, co opóźnia inwestycje w instalacje do przetwarzania odpadów. - Niedostateczna ilość odpadów biodegradowalnych odzyskiwanych lub unieszkodliwianych poza składowaniem.
		Ograniczenie negatywnego wpływu składowisk na środowisko.	+/-	<ul style="list-style-type: none"> - Dostosowywanie części składowisk niespełniających wymogów środowiskowych do standardów. - Sukcesywne zamykanie składowisk niedostosowanych do wymogów wynikających z przepisów. - Obecna gospodarka odpadami w województwie małopolskim wywiera negatywny wpływ na środowisko naturalne. Wynika to m. in. z tego, iż część składowisk w województwie małopolskim to małe lokalne obiekty nie posiadające odpowiednich zabezpieczeń.
8.	Likwidacja zagrożeń dla środowiska z tytułu zanieczyszczenia powietrza, hałasu, wibracji i promieniowania elektromagnetycznego	Ograniczenie emisji substancji zanieczyszczających powietrze do poziomu zapewniającego wysoką jakość środowiska atmosferycznego oraz odpowiadających funkcjom, uwarunkowaniom regionalnym i wymaganiom ogólnokrajowym;	-	<ul style="list-style-type: none"> - Pomimo spadku emisji zanieczyszczeń ok. 50% obszaru województwa odznacza się przekroczeniem wartości dopuszczalnych docelowych w powietrzu

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
		Systematyczna poprawa klimatu akustycznego, ochrona przed wibracjami i promieniowaniem przekraczającym normy krajowe bądź europejskie.	-	- Mimo nieznacznej poprawy klimatu akustycznego nadal występują przekroczenia norm (w 62 na 108 skontrolowanych jednostek) - Pogarszanie się warunków akustycznych tras komunikacyjnych, -Brak pełnego monitoringu
9.	Dziedzictwo kulturowe trwałym elementem krajobrazu województwa małopolskiego	Ochrona i rewaloryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego dla podniesienia poziomu wiedzy, świadomości historycznej oraz edukacji społeczeństwa, a także możliwości ich wykorzystania;	+	- Podejmowane są inicjatywy mające na celu ochronę zasobów oraz działania edukacyjne i promocyjne (m.in. publikacje, seminaria) - Stworzenie systemu szlaków kulturowych stanowiących połączenie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego Małopolski z ciekawą ofertą turystyczną i dydaktyczną
		Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego;	+/-	- Potrzeba wzmocnienia działań w celu poprawy stanu zabytków
		Kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych od skali urbanistycznej po rozwiązania architektoniczne.	-	- Niedostateczna regulacja tych kwestii w planach miejscowych - Nasilający się proces suburbanizacji - Odpowiednia gospodarka rolna kształtująca harmonijny krajobraz zwłaszcza na terenach o trudnych warunkach rolniczych
10.	Administracja publiczna bliżej mieszkańca	Wysoki poziom dostępności usług z zakresu administracji publicznej poszczególnych szczebli samorządowych i szczebla rządowego dla wszystkich mieszkańców województwa;	+/-	Zwiększanie możliwości załatwienia spraw urzędowych przez Internet

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
		Poprawa standardów obsługi mieszkańców województwa na każdym szczeblu administracji.	+/-	- Sprawniejsze działanie administracji na wszystkich szczeblach (wprowadzenie zintegrowanych systemów zarządzania w niektórych urzędach), - Wprowadzenie systemów usprawniających obsługę mieszkańców, m.in. w ramach projektu „Cyfrowy urząd” -Różny stopień wprowadzenia usprawnień
11.	Elastyczny, łatwo dostępny system szkolnictwa, wysoka ranga nauki	Zapewnienie łatwego i równego dostępu do placówek szkolnictwa wyższego dla wszystkich mieszkańców województwa małopolskiego;	+	Mimo znacznej przewagi Krakowa pod względem dostępności edukacji widoczny jest rozwój innych ośrodków
		Uzyskanie przez społeczeństwo Małopolski poziomu wykształcenia dostosowanego do aktualnych standardów w Unii Europejskiej oraz wprowadzenie standardów kwalifikacji zawodowych zgodnych ze standardami UE.	+	- Wysoki odsetek osób z wyższym wykształceniem: 10,1% (drugie miejsce w kraju) - Proces dostosowywania polskich uczelni do standardów UE w trakcie (wprowadzenie studiów dwustopniowych, dostosowywanie programów nauczania)
12.	Zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do kultury	Wyrównywanie dysproporcji w dostępie mieszkańców województwa małopolskiego do placówek kulturalnych różnych szczebli i o różnych źródłach finansowania	+/-	- Wzrost inwestycji związanych z kulturą: nowe instytucje kulturalne, w trakcie budowa i renowacja wielu obiektów na terenie całego województwa. - Utrzymuje się koncentracja zasobów kulturalnych w Krakowie
		Zwiększenie możliwości korzystania z placówek kulturalnych i udziału w przedsięwzięciach kulturalnych dla odwiedzających województwo małopolskie (turystów, ludzi biznesu m.in.).	+	- Podejmowane liczne działania na rzecz promocji kultury w całym regionie, organizacja wydarzeń kulturalnych, w tym prestiżowych festiwali -Wzrost liczby wydarzeń artystycznych oraz liczby odwiedzających

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
13.	Zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do leczenia szpitalnego, uzdrowiskowego i opieki społecznej	Poprawa dostępności mieszkańców do placówek szpitalnych, placówek opieki społecznej w województwie małopolskim;	+/-	- Liczba łóżek na stałym poziomie mimo spadku liczby szpitali - Poprawa jakości wyposażenia - Zbyt mała dostępność usług medycznych
		Rozwój miejscowości uzdrowiskowych.	+/-	- Działania w ramach MRPO - Postępy prac w zakresie sporządzania planów miejscowych - Potrzebny jest monitoring jakości leczenia balneologicznego w sprywatyzowanych uzdrowiskach (obecnie niemożliwe jest dokonanie oceny prywatyzacji uzdrowisk) - Degradacja uzdrowisk wywołana nasilającą się urbanizacją, nadmiernym wykorzystaniem urządzeń i przestrzeni leczniczo-rekreacyjnych w celach komercyjnych, zbyt małą powierzchnią terenów zielonych oraz nadmiernym i nasilającym się ruchem samochodowym.
14.	Rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna	Zwiększenie dostępu mieszkańców regionu małopolskiego do bazy sportowej;	+	Znaczna aktywność w zakresie tworzenia bazy sportowej na terenie całego województwa
		Rozwój bazy dla turystyki, rekreacji kwalifikowanej i sportów wyczynowych.	+/-	Wzbogacanie oferty w zakresie aktywnego wypoczynku, jednakże głównie w zakresie sportów elitarnych, a w mniejszym stopniu sportów o charakterze ogólnodostępnym
15.	Rozwój zagospodarowania turystycznego w harmonii z ochroną przyrody	Szersze wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych dla rozwoju rozmaitych współczesnych form turystyki i wypoczynku, m.in. tzw. agroturystyki;	+/-	- pomimo wzrostu liczby gospodarstw oferujących usługi agroturystyczne, nadal sektor ten, w stosunku do możliwości, nie jest wystarczająco rozwinięty -Braki w zakresie infrastruktury turystycznej, w tym realizowanej w harmonii z ochroną przyrody
		Poprawa oferty turystycznej mniej uczęszczanych obszarów	+/-	-Niedostateczny rozwój bazy turystycznej, promocja miejscowości i obszarów, także na peryferiach województwa
		Rozwiązania pozwalające na wprowadzenie infrastruktury turystycznej w obrzeża parków krajobrazowych.	+/-	-Brak inwestycji związanych z turystyką, -Zwiększona presja inwestycji mieszkaniowych

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
16	Stworzenie warunków do identyfikacji mieszkańca z regionem	Stworzenie czytelnego systemu w miarę równomiernie rozmieszczonych ośrodków obsługi mieszkańców województwa małopolskiego w zakresie zaspokajania ich ponadlokalnych i lokalnych potrzeb;	+/-	- Działania promocyjne, tworzenie i wzmacnianie „małopolskiej tożsamości” m.in. poprzez organizację we współpracy z samorządami lokalnymi i innymi instytucjami imprez i wydarzeń kulturalnych na terenie całego województwa - Potrzeba dalszych działań w celu zwiększania wiedzy o województwie małopolskim i poczucia identyfikacji z regionem wśród mieszkańców
		Utworzenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego	-	Brak uwarunkowań formalno-prawnych umożliwiających utworzenie obszaru metropolitalnego
		Zmniejszenie roli granicy państwa jako bariery dla rozwiązywania problemów w zakresie środowiska przyrodniczego i gospodarki wodnej;	+/-	- Wspólne inicjatywy podejmowane wraz z partnerskimi regionami słowackimi m.in. w ramach programu Interreg „Polska-Słowacja” -Brak wspólnych narzędzi instytucjonalnych i prawnych
		Integracja poprzez rozwój powiązań komunikacyjnych.	+/-	- Rozwój usług transportowych na poziomie lokalnym -Brak wspólnych narzędzi instytucjonalnych i prawnych -Braki w dziedzinie połączeń komunikacyjnych różnej rangi: zarówno połączeń strategicznych, jak i o znaczeniu lokalnym - Zły stan lokalnej sieci komunikacyjnej
17	Efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania, pokonywanie barier i konfliktów, poprawa ładu przestrzennego	Efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania;	+/-	- Systematyczne zwiększanie powierzchni objętej planami miejscowymi - Utrzymywanie się i powstawanie obszarów mieszkalnych pozbawionych odpowiedniej infrastruktury technicznej i społecznej - Negatywne skutki procesu suburbanizacji
		Ograniczanie rozproszenia budownictwa, poprzez intensyfikację wykorzystania terenów mieszkaniowych w ramach istniejącego zainwestowania;	-	- Postępujące rozproszenie zabudowy, któremu nie przeciwdziała polityka przestrzenna gmin - Powiększanie powierzchni przeznaczonej pod zabudowę mieszkaniową, także bez infrastruktury towarzyszącej i powiązań komunikacyjnych

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
		Przeciwdziałanie chaotycznej suburbanizacji;	-	Brak skoordynowanych działań przeciwdziałających suburbanizacji
		Tworzenie warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego;	-	- Brak skoordynowanych działań zapewniających harmonijny rozwój sfery gospodarczej, przyrodniczej i społecznej
		Wykorzystanie możliwości i szans tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym;	+/-	- Lokalne i regionalne dokumenty planistyczne zapewniają rezerwy terenu na inwestycje celu publicznego - Mimo zwiększenia powierzchni objętej planami miejscowymi brakuje skoordynowanej, racjonalnej gospodarki terenami
		Ekologizacja produkcji rolnej.	+	Wzrost popularności rolnictwa ekologicznego, wzrost liczby gospodarstw ekologicznych i powierzchni upraw
		Dążenie do dalszej intensyfikacji rozwoju najbardziej aktywnych gospodarczo obszarów z równoczesnym przełamywaniem impasu gospodarczego obszarów wymagających aktywizacji;	+	-Realizacja inwestycji celu publicznego, w tym infrastruktury komunikacyjnej -Realizacja inwestycji na terenach wiejskich – boiska, wyciągi narciarskie, obiekty noclegowe
18	Dobrze rozwinięty system transportowy pod względem technicznym, przestrzennym, gospodarczym, społecznym i środowiskowym	Modernizacja i przebudowa układu dróg głównych w tym dróg dojazdowych do przejść granicznych;	+/-	-Sukcesywna modernizacja i rozbudowa układu dróg wojewódzkich i krajowych, w tym budowa nowych odcinków autostrady A4 - Mimo poprawy stanu dróg wojewódzkich i krajowych, nadal duży udział mają drogi w złym lub niezadowalającym stanie technicznym
		Przebudowa regionalnego systemu transportu zbiorowego w tym optymalne wykorzystanie infrastruktury kolejowej poprzez tworzenie centrów logistycznych	-	-Wykorzystanie infrastruktury kolejowej bez zmian w stosunku do lat ubiegłych -Brak systemu zintegrowanego transportu zbiorowego w obszarze województwa

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
		Podwyższenie standardu kolejowych przewozów pasażerskich, powiązanie ruchu kolejowego z systemem szlaków kulturowych i turystycznych;	-	Standard przewozów pasażerskich na niskim poziomie
		Rozwój transportu lotniczego;	+/-	-Wzrost liczby operacji lotniczych i liczby pasażerów -Opóźnienia w inwestycjach związanych z rozbudową MPL Balice -Brak nowych lokalizacji lotnisk
		Ożywienie transportu wodnego na odcinku górnej Wisły.	-	Brak działań
19	Zapewnienie zaopatrzenia w wodę wysokiej jakości i odprowadzania ścieków	Zlikwidowanie ilościowego i jakościowego deficytu wody oraz wysoka sprawność odprowadzania ścieków;	+/-	-Przyrost długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej -zbyt małe tempo rozwoju sieci kanalizacyjnej, -Brak pełnego zabezpieczenia potrzeb w zakresie gospodarki wodno-ściekowej -W zakresie sieci wodociągowej poziom zaspokojenia potrzeb jest znacznie wyższy niż w zakresie systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków -Brak zróżnicowanych, dostosowanych do warunków lokalnych, rozwiązań w ramach systemu odprowadzania ścieków
		Ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, z przeznaczeniem do sieci wodociągowej, ustanawianie ich stref ochronnych.	+/-	-Ochrona prawna ujęć wód, w tym ochrona poprzez zapisy mpzp - Niewystarczające działania w zakresie ochrony lokalnych ujęć wód
20	Zaspokojenie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania na gaz odbiorców komunalnych i przemysłowych	Rozwój sieci gazowych w obszarach niedoboru zaopatrzenia w gaz;	+/-	Nowe inwestycje realizowane są w obszarach gdzie ta sieć jest rozwinięta, co wynika ze spadku popytu na gaz
		Doprowadzenie gazu sieciowego do miejscowości uzdrowskich w celu wyeliminowania palenisk węglowych.	-	Inwestycje ujęte w pzpwm w obszarach uzdrowskich nie zostały zrealizowane, co spowodowane jest przede wszystkim brakiem wystarczającego popytu na gaz w tych obszarach

L.p.	Nazwa celu	Cele szczegółowe	Ocena realizacji	Uwagi
21	Zaspokojenie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania na energię elektryczną odbiorców komunalnych i przemysłowych	Zapewnienie wszystkim obecnym i przyszłym odbiorcom niezawodnych i możliwie najtańszych dostaw mocy i energii elektrycznej o wymaganym standardzie;	+/-	- Wysoki poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie dostępu do sieci elektroenergetycznej - Niepewność zasilania, szczególnie w sytuacjach kryzysowych wynikająca głównie ze słabo rozwiniętej sieci elektroenergetycznej na poziomie wysokich napięć – w przypadku awarii nie ma możliwości podłączenia do innego punktu zasilania - Przystarzała infrastruktura - Brak nowych inwestycji (za wyjątkiem lokalnych)
		Ograniczenie do minimum negatywnych skutków oddziaływania elektroenergetyki na środowisko przyrodnicze.	+/-	- Brak większych inwestycji elektroenergetycznych mających szkodliwy wpływ na środowisko - Brak działań naprawczych
22	Powszechnie dostępne – na całym obszarze województwa i dla całej społeczności regionu – usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne o europejskich standardach	Liberalizacja rynku usług telekomunikacyjnych;	+	
		Rozwój i poprawa przepustowości oraz jakości sieci telekomunikacyjnej i teleinformatycznej.	+	-Budowa Małopolskiej Sieci Szerokopasmowej, mającej na celu zapewnienie do 2012 r. dostępu szerokopasmowego dla 90% gospodarstw domowych oraz 100% przedsiębiorstw i instytucji publicznych - Budowa nowych odcinków linii światłowodowych
23	Harmonijna współpraca na terenach stykowych, wspólne rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym	Realizowanie wspólnej polityki ochrony zasobów przyrodniczych	+/-	- Funkcjonujący spójny system ochrony przyrody na terenie Polski - Brak spójnego systemu ochrony na pograniczu polsko-słowackim
		Rozwój infrastruktury turystycznej;	+	Inwestycje w infrastrukturę turystyczną na terenach stykowych
		Rozwój powiązań komunikacyjnych;	-	-Brak strategicznego powiązania komunikacyjnego ze Słowacją, -Niedostateczny rozwój powiązań komunikacyjnych z sąsiednimi województwami, szczególnie w kierunku północnym (brak realizacji drogi ekspresowej S7 na północ od Krakowa)
		Rozwój wspólnej infrastruktury technicznej.	+/-	Systemy takie jak system elektroenergetyczny i gazowy zarządzane są przez podmioty ponadregionalne, co zapewnia właściwe rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym

Przy ocenie realizacji planu zagospodarowania przestrzennego województwa należy wziąć pod uwagę specyfikę tego dokumentu, polegającą na tym, iż zawiera on ogólne założenia i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa, a nie harmonogram konkretnych działań. Wyznaczone cele w większości mają charakter opisu stanu pożądanego, a nie mierzalnych wartości, których osiągnięcie można obiektywnie stwierdzić. Dlatego też w wielu przypadkach nie można mówić o wykonaniu bądź niewykonaniu planu, a jedynie o podjęciu bądź zaniechaniu odpowiednich działań ukierunkowanych na poprawę sytuacji.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z 2003 r. określono 23 cele strategiczne oraz 64 cele operacyjne. Przedstawiona w powyższej tabeli próba oceny daje obraz połowicznej realizacji celów przyjętych w planie. Analiza wskazuje na wykonanie w stopniu wystarczającym 15 celów operacyjnych, częściowe wykonanie 35 celów i w stopniu niewystarczającym 14 celów. Spośród celów strategicznych 6 można określić jako realizowane wystarczająco, 14 częściowo i 3 niewystarczająco.

W zakresie realizacji poniższych celów strategicznych osiągnięte zostały najlepsze rezultaty:

- oszczędne i zrównoważone gospodarowanie kopalinami,
- ochrona przyrody i różnorodności biologicznej poprzez zachowanie, wzbogacanie i odtwarzanie zasobów przyrody,
- elastyczny, łatwo dostępny system szkolnictwa, wysoka ranga nauki,
- administracja publiczna bliżej mieszkańca,
- zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do kultury,
- powszechnie dostępne – na całym obszarze województwa i dla całej społeczności regionu – usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne o europejskich standardach.

Częściowo zrealizowane zostały następujące cele strategiczne:

- zintegrowana ochrona zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem oraz nadmiernym lub nieuzasadnionym zużyciem,
- zapewnienie trwałości ekosystemów leśnych,
- dziedzictwo kulturowe trwałym elementem krajobrazu województwa małopolskiego,
- rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna,
- rozwój zagospodarowania turystycznego w harmonii z ochroną przyrody,
- wykorzystanie zasobów glebowych przy uwzględnieniu warunków ekonomicznych i racjonalności ekologicznej,
- efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania, pokonywanie barier i konfliktów, poprawa ładu przestrzennego,
- zapewnienie zaopatrzenia w wodę wysokiej jakości i odprowadzania ścieków,
- dobrze rozwinięty system transportowy pod względem technicznym, przestrzennym, gospodarczym, społecznym i środowiskowym,
- harmonijna współpraca na terenach stykowych, wspólne rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym,
- zaspokojenie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania na gaz odbiorców komunalnych i przemysłowych,
- zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do leczenia szpitalnego, uzdrowiskowego i opieki społecznej,
- zaspokojenie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania na energię elektryczną odbiorców komunalnych i przemysłowych,
- stworzenie warunków do identyfikacji mieszkańca z regionem.

W niewystarczającym stopniu zrealizowane zostały następujące cele strategiczne:

- zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego,
- likwidacja zagrożeń dla środowiska z tytułu zanieczyszczenia powietrza, hałasu, wibracji i promieniowania elektromagnetycznego,
- uporządkowanie gospodarki odpadami.

7.2. Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

Zgodnie z art. 45 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym raport zawiera ocenę realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, określonych w planie zagospodarowania województwa, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością.

Poniżej przedstawione zostały inwestycje ujęte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z 2003 r., z wyjątkiem inwestycji zrealizowanych w latach 2003-2005, które zostały uwzględnione w raporcie o zagospodarowaniu przestrzennym województwa z 2006 r. W planie zagospodarowania przestrzennego z 2003 r. przedstawione były nie tylko inwestycje ustalone w oficjalnych dokumentach, ale również takie, które potencjalnie mogły się w nich znaleźć. W niniejszym raporcie umieszczono je w osobnych tabelach. Ponadto przedstawione zostały inne inwestycje o znaczeniu ponadlokalnym istotne z punktu widzenia zagospodarowania małopolskiej przestrzeni.

Spośród przedstawionych inwestycji ujętych w planie większość została podjęta bądź zrealizowana. W zakresie infrastruktury społecznej zrealizowano dziesięć inwestycji, sześć inwestycji jest w trakcie realizacji, trzy natomiast nie są rozpoczęte. Inwestycje drogowe charakteryzuje długi czas realizacji i wieloetapowość, co sprawia, że modernizacja dróg jest procesem ciągłym. Przedsięwzięcia wykonane w latach 2006-2009 to głównie inwestycje odcinkowe i punktowe, polegające zarówno na remontach, jak i budowie nowych odcinków dróg i obiektów infrastruktury drogowej. Inwestycje określone w planie z 2003 r. obejmujące całościową modernizację dróg są obecnie w trakcie realizacji. Inwestycje w dziedzinie transportu kolejowego w większości pozostały w sferze planów, natomiast zamierzenia dotyczące transportu lotniczego realizowane są planowo i zostały zakończone bądź są w trakcie.

Ważnym czynnikiem rozwoju przestrzeni województwa są programy operacyjne - ZPORR w latach 2006-2006, w ramach którego przedsięwzięcia realizowane były do 2008 roku, oraz MRPO na lata 2007-2013. Programy te stanowią główne źródło środków inwestycyjnych, z których finansowane są przedstawione poniżej zamierzenia nieujęte w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z 2003 r.

Wykaz inwestycji ponadlokalnych celu publicznego

Tabela 68. Inwestycje określone w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego* z zakresu infrastruktury społecznej

L.p.	Inwestycja	Miejscowość	Dziedzina	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
1	Lotniczy Park Kulturowy	Kraków	kultura	2001	2008		zrealizowano
				2007		2010	w trakcie
2	Rozbudowa i modernizacja budynku MCK Sokół	Nowy Sącz	kultura	1993	2006		zrealizowano
3	Modernizacja i przebudowa obiektów i terenu Opery Krakowskiej	Kraków	kultura	2004	2008		zrealizowano
4	Sądecki Park Etnograficzny w Nowym Sączu – Miasteczko Galicyjskie	Nowy Sącz	kultura	2001	2007		zrealizowano
				2007		2010	w trakcie
5	Adaptacja budynków byłego Monopolu Tytoniowego na potrzeby Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu I etap	Oświęcim	edukacja	2004	2005		zrealizowano
6	Adaptacja budynków byłego Monopolu Tytoniowego na potrzeby Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Oświęcimiu II etap	Oświęcim	edukacja	2007		2010	w trakcie
7	Budowa Zespołu Szkół Specjalnych wraz z zapleczem rehabilitacyjnym przy Uniwersyteckim Szpitalu Ortopedyczno-Rehabilitacyjnym w Zakopanem	Zakopane	edukacja	2005	2006		zrealizowano
8	Rozbudowa budynku głównego Akademii Pedagogicznej w Krakowie	Kraków	edukacja	2007		2011	w trakcie
9	Budowa Podhalańskiego Szpitala Specjalistycznego	Nowy Targ	zdrowie	lata 70-te	2007		zrealizowano
10	im. Jana Pawła II w Nowym Targu						
11	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy "Przyszłość"	Nowy Targ	edukacja	-	-	-	brak realizacji
12	Stworzenie specjalistycznego ośrodka onkologicznego	Tarnów	zdrowie	2004	2008		zrealizowano
13	Rozbudowa pracowni radioterapii przy Uniwersyteckim Szpitalu Dziecięcym	Kraków	zdrowie	2008		2010	w trakcie

L.p.	Inwestycja	Miejscowość	Dziedzina	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
14	Rozwój Ośrodka Transplantacyjnego przy Uniwersyteckim Szpitalu Dziecięcym	Kraków	zdrowie	1996	2001 (zakończenie budowy)	zakup aparatury, wyposażenia - proces ciągły	zrealizowano
15	Budowa Zakładu Radioterapii w strukturze KSS im. Jana Pawła II w Krakowie	Kraków	zdrowie	2005	2007		zrealizowano
16	Rozbudowa Zakładu Radioterapii Centrum Onkologii	Kraków	zdrowie	2007	2008		zrealizowano
17	Chrzanowsko-Trzebiński Park Przemysłowy	Chrzanów, Trzebinia	gospodarka	I etap (opracowanie dokumentacji)	2007	2008	zrealizowano
				II etap	-	-	-
18	Budowa Centrum Kongresowo-Targowego Politechniki Krakowskiej	Kraków - Czyżyny	gospodarka	-	2007 (prace przygotowawcze)	-	planowane

Tabela 69. Inwestycje określone w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z zakresu infrastruktury drogowej*

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
1	Droga wojewódzka nr 776 - modernizacja drogi z obejściem Proszowic, Kocmyrzowa, Prus	Kraków - Proszowice - Ostrów	2008		2011	w trakcie
2	Droga wojewódzka nr 780 - modernizacja drogi z budową obejść Chełmka, Liszek i Kryspinowa	Kraków – Liszki – Alwernia - Chełmek	2007		2010	w trakcie
3	Droga wojewódzka nr 791 - modernizacja drogi z obwodnicami Klucz i Trzebini	Klucze, Trzebinia				brak realizacji
4	Droga wojewódzka nr 933 - modernizacja drogi z budową obwodnic Oświęcimia, Brzeszcz, Chełmka, Chrzanowa		2007	2009 (odcinek Brzeszcze – Chrzanów wraz z budową wiaduktu w m. Kroczymiech)		w trakcie

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
5	Droga wojewódzka nr 957 - modernizacja drogi		2008	wykonano modernizację ul. Ludźmierskiej w Nowym Targu w ciągu drogi woj. nr 957 2005-06	2010	w trakcie
6	Droga wojewódzka nr 958 - modernizacja drogi z budową łącznicy do drogi nr 47	Chabówka – Czarny Dunajec – Chochołów - Zakopane	2003	2004	2013-2015 (obejście Zakopanego etap I)	planowane obejście Zakopanego
7	Droga wojewódzka nr 964 - modernizacja drogi z obejściem Dobczyc		2008		2011	w trakcie
8	Droga wojewódzka nr 967 - modernizacja drogi		2008		2010	w trakcie
9	Droga wojewódzka nr 969 - modernizacja drogi	z obejściem Krościenka nad Dunajcem, Łącka , Starego Sącza, Waksmundu, Ostrowska, Łopusznej i Nowego Targu	2001	2008 (obwodnica Starego Sącza, most i trzy wiadukty, modernizacja na odcinku Nowy Targ - Nowy Sącz)		w trakcie
10	Droga wojewódzka nr 977 - modernizacja drogi z obwodnicą Tuchowa	Tarnów – Gromnik - Moszczenica	2006	2008		zrealizowano
11	Droga wojewódzka nr 980 - modernizacja drogi	Jurków - Biecz	2008		2010	w trakcie

Tabela 70. Inwestycje drogowe ujęte w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego* jako potencjalne

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
1	Autostrada A-4 - budowa drogi do granicy województwa podkarpackiego łącznie z obwodnicą Krakowa		2002	2009 (obwodnica Krakowa, odc. Kraków-Szarów)	2011	w trakcie

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
2	Autostrada A-4 - budowa węzłów autostradowych	Biezanów, Szarów, Bochnia, Brzesko, Wierzchosławice, Krzyż	2008	zrealizowano węzły Biezanów i Szarów	2011	w trakcie węzeł Krzyż
3	Droga ekspresowa S1 - budowa drogi wraz z węzłami w Brzezince i Brzeszczach		-			planowane
4	Droga ekspresowa S7 - budowa obwodnic Książa Wielkiego, Miechowa i Lubnia		2003	zrealizowana obwodnica Lubnia		w trakcie
5	Droga ekspresowa S7 - budowa węzłów Brzuchania, Miechów, Dziekanowice		-			planowane
6	Droga ekspresowa S7 - modernizacja (w tym podniesienie do parametrów drogi ekspresowej)			zrealizowano przebudowę na odcinku Myślenice – Lubień	2011 planowane zakończenie odc. Węzeł Biezanów - węzeł Igołomska	
7	Droga ekspresowa S7 - realizacja nowych odcinków po północnej stronie Krakowa oraz węzeł Radzikowskiego		-			planowane
8	Droga krajowa nr 28 - modernizacja drogi	z obwodnicami: Zatora, Wadowic, Makowa Podhalańskiego, Jordanowa, Mszany Dolnej Limanowej, Nowego Sącza, Grybowa, Gorlic i Biecz	2001	2009 obwodnica Biecz, modernizacja odcinków Białka-Skomielna, Szymbark-granica województwa, Nowy Sącz – Mszalnica, Cieniawa – Ptaszkowa, Grybów – Biała Niżna		w trakcie
9	Droga krajowa nr 4 - modernizacja drogi z budową obwodnic Wojnicza i Łapczycy	Kraków – Tarnów – granica województwa podkarpackiego	2003	odc. Kraków-Tarnów z obwodnica Wojnicza		w trakcie
10	Droga krajowa nr 44 - modernizacja drogi z budową obwodnicy Skawiny	w Oświęcimiu – wylot w kierunku Bierunia, obwodnica Skawiny	2004	2008 modernizacja odc. Włosienica – Przeciszów, Jaśkowice – Skawina		w trakcie

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
11	Droga krajowa nr 47 - modernizacja drogi z budową obwodnicy Nowego Targu	Rabka – Nowy Targ – Zakopana, modernizacja na całym jej przebiegu, obejścia Nowego Targu (północno-południowa), przedłużenie drogi w Zakopanem – miejska obwodnica	2000			w trakcie
12	Droga krajowa nr 49 - modernizacja drogi	modernizacja na całym przebiegu	2004			w trakcie
13	Droga krajowa nr 52 - modernizacja drogi z budową obwodnic Kęt, Bulowic, Andrychowa, Wadowic, Kalwarii Zebrzydowskiej	na całym przebiegu	2001	2006 obwodnica Wadowic, modernizacja na odc. Bulowice – Andrychów, Choczniak -Wadowice		w trakcie
14	Droga krajowa nr 7 - modernizacja drogi	Rabka – Chyżne – granica państwa, budowa obejść Jabłonki, Skawy, Spytkowic, Podwilka i Słomnik	2004	2009 odc. Kraków-Myślenice, Rabka-Chyżne, modernizacja od granicy woj. Świętokrzyskiego do Książa Wlk.		w trakcie
15	Droga krajowa nr 73 - modernizacja drogi	Kielce – Tarnów, modernizacja na całym przebiegu w granicach województwa, budowa obejścia Dąbrowy Tarnowskiej	2003			w trakcie

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
16	Droga krajowa nr 75 - modernizacja drogi	Brzesko – Nowy Sącz – Krynica, modernizacja na odcinku Brzesko – Nowy Sącz, budowa obejścia Nowego Sącza, Gnojnika, podniesienie rangi na odcinku do Muszynki	2001	2009 modernizacja na odc. Szarów –Targowisko, Nowy Sącz –Nawojowa		w trakcie
17	Droga krajowa nr 79 - modernizacja drogi z budową obwodnic Zabierzowa, Chrzanowa, Trzebini, Nowego Brzeska, Koszyc		2004	2007	2012 planowane ukończenie obwodnicy Chrzanowa	w trakcie
18	Droga krajowa nr 87 - modernizacja drogi z budową obwodnicy Piwnicznej	modernizacja na całym przebiegu	2000			w trakcie
19	Droga krajowa nr 94 - modernizacja drogi z budową obwodnic Jerzmanowic, Białego Kościoła, Szyc	Olkusz – Kraków	2004	2009 modernizacja odc. granica województwa-Olkusz, Jerzmanowice-Zederman	2011	w trakcie
20	Droga wojewódzka nr 768 - przebudowa drogi na odcinku Szczurowa-Brzesko z obejściem Szczurowej, Brzeska i Koszyc		2009	zrealizowano obwodnicę Brzeska	2011	w trakcie
21	Droga wojewódzka nr 781 - modernizacja drogi	z obejściem Babic				brak realizacji
22	Droga wojewódzka nr 783 - modernizacja drogi	z obejściem Wolbromia			2011-2013	planowane (odc. Olkusz-Wolbrom i Wolbrom-Miechów)
23	Droga wojewódzka nr 794 - modernizacja drogi	z obejściami Skały i Zielonek			2010-2012	planowane (obejście Skały)

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
24	Droga wojewódzka nr 948 - modernizacja drogi	z obejściami Kęt	2004	2005		zrealizowane obejście północno- wschodnie
25	Droga wojewódzka nr 955 - modernizacja drogi		2008		2010	w trakcie odc. Sułkowice- Jawornik
26	Droga wojewódzka nr 956 - modernizacja drogi wraz z łącznicą do drogi krajowej nr 28 i obwodnicą Zembrzyc		2008		2010	w trakcie odcinek Biertowice- Zembrzyce
27	Droga wojewódzka nr 966 - modernizacja drogi	obejście Gdowa i Lipnicy Murowanej				w trakcie obejście Gdowa
28	Droga wojewódzka nr 971 - modernizacja drogi	częściowe przekwalifikowanie drogi, obejście Muszyny	2004	2007 (modernizacja na odc. Piwniczna-Krynica)		w trakcie
29	Droga wojewódzka nr 981 - modernizacja drogi	obejście Bobowej	2004	2007 (odc. Krzyżówka-Zborowice, wiadukt w Bobowej)		zrealizowano

Tabela 71. Inne inwestycje infrastrukturalne określone w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego*

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan	Dziedzina
1	Budowa posterunku radarowego w m. Brzoskwinia (system rozpoznania radiolokacyjnego dalekiego zasięgu w ramach NATO)	gm. Zabierzów	2004	2006		zrealizowano	obronność
2	Modernizacja infrastruktury dla systemu dowodzenia i kontroli	gm. Zabierzów			2010-11	planowane	obronność

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan	Dziedzina
3	Regionalny Dworzec Autobusowy w Krakowie	Kraków	2002	2005		zrealizowano	infrastruktura transportowa

Tabela 72. Inne inwestycje infrastrukturalne ujęte w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego* jako potencjalne

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan	Dziedzina
1	Zakończenie budowy zbiornika	Świnna Poręba na Skawie			2010 (proponowane przesunięcie terminu na 2013 r.)	w trakcie	infrastruktura techniczna
2	Budowa linii kolejowej jako obejścia stacji Tunel	Kozłów - Charsznica	-			planowane	kolej
3	Budowa łącznicy (estakady), nowy przystanek na linii zakopiańskiej	Kraków Zabłocie- Kraków Krzemionki	-			planowane	kolej
4	Budowa nowego odcinka linii kolejowej	Podłęże– Tymbark z odgałęzieniem w kierunku Zakopanego i Muszyny	-			planowane	kolej
5	Modernizacja linii kolejowej	Kraków–Tunel- Kozłów	-		2010 (modernizacja punktowa - obiekty inżynieryjne)		kolej

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan	Dziedzina
6	Modernizacja linii kolejowej E30 do linii ekspresowej	Berlin/Drezno - Zgorzelec - Wrocław - Katowice - Kraków - Przemyśl - Lwów – Kijów	-			planowane odc. Podłęże do granicy województwa Podkarpackiego 2011-2015	kolej
7	Modernizacja linii Kraków Główny – Balice (w latach 2006-2008)	Kraków Główny - Balice Port Lotniczy	-		2012	planowane	kolej
8	Modernizacja stacji Prokocim poprzez połączenie stacji Prokocim i Nowa Huta	Kraków- Prokocim	-			planowane	kolej
9	Wykorzystanie infrastruktury kolejowej do komunikacji miejskiej	m. Kraków z dojazdami do Wieliczki, Skawiny, Krzeszowic, Miechowa i Bochni	2006			w trakcie (dokumentacja)	kolej
10	Budowa budynku administracyjno- technicznego (BAT)	Kraków-Balice		2008		zrealizowano	transport lotniczy
11	Budowa strażnicy Lotniskowej Straży Pożarnej (LSP)	Kraków-Balice		2007		zrealizowano	transport lotniczy
12	Dostosowanie Terminalu Pasażerskiego do wymogów Układu z Schengen wraz z modernizacją międzynarodowego przejścia granicznego	Kraków-Balice		2008		zrealizowano	transport lotniczy
13	Powiększenie parkingów dostępnych dla pasażerów	Kraków-Balice			2010	w trakcie	transport lotniczy
14	Rozbudowa systemu oznakowania i oświetlenia dróg kołowania	Kraków-Balice			2010	w trakcie	transport lotniczy

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan	Dziedzina
15	Wydłużenie drogi startowej do długości 2 800 m wraz z niwelacją terenowej przeszkody lotniczej	Kraków-Balice	-			odstępiono od realizacji, w zamian zrealizowano poszerzenie płyty postoju samolotów w 2003 r.	transport lotniczy

Tabela 73. Inwestycje nieokreślone w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego* z zakresu infrastruktury społeczne*

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Dziedzina	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
1	Budowa Kampusu 600-lecia odnowienia UJ	Kraków	edukacja	1999		2015	w trakcie
2	Adaptacja i unowocześnienie zaplecza dydaktycznego Akademii Ekonomicznej w Krakowie	Kraków	edukacja	2004	2007		zrealizowano
3	Budowa obiektu dla potrzeb Centrum Nowoczesnych Technologii Instytut Politechniczny w Tarnowie	Tarnów	edukacja	2005	2007		zrealizowano
4	Auditorium Maximum Uniwersytetu Jagiellońskiego - II etap budowy	Kraków	edukacja	2004	2008		zrealizowano
5	Rozbudowa Kampusu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie dla potrzeb tworzonej Akademii Tarnowskiej	Tarnów	edukacja	2007		2011	w trakcie
6	Budowa Instytutu Kultury Fizycznej w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Nowym Sączu	Nowy Sącz	edukacja	2007		2013	
	Budowa Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie - dokończenie	Kraków	edukacja	2007		2010	w trakcie

* Ujęte w Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego, Małopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym oraz programie wieloletnim „Budowa Kampusu 600-lecia odnowienia UJ

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Dziedzina	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
7	Budowa kompleksu Paderevianum II Uniwersytetu Jagiellońskiego	Kraków	edukacja	2007		2012	w trakcie
8	Budowa Centrum Dydaktyczno- Bibliotecznego Podhalańskiej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu	Nowy Targ	edukacja	2007		2010	w trakcie
	Budowa Centrum Komputerowego AGH - budynek dydaktyczny Wydziału EAIiE AGH w Krakowie	Kraków	edukacja	2009		2012	w trakcie
9	Modernizacja Akademickiego Centrum Komputerowego CYFRONET AGH - etap I	Kraków	edukacja	2007		2011	w trakcie
10	Małopolskie Centrum Monitoringu i Atestacji Żywności	Kraków	edukacja		2006		zrealizowano
11	Rozbudowa Instytutu Technicznego Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu	Nowy Sącz	edukacja		2006		zrealizowano
12	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury dydaktycznej Ignatianum	Kraków	edukacja	2009		2010	w trakcie
13	Dydaktyka i Badania – unowocześnienie bazy materialnej Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie służącej efektywnemu nauczaniu	Kraków	edukacja	2007		2011	w trakcie
14	"Adaptacja segmentu środkowego budynku Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie na bibliotekę i czytelnię"	Tarnów	edukacja	2009		2011	w trakcie
15	Stworzenie kompleksu laboratoriów na Wydziale Inżynierii Lądowej Politechniki Krakowskiej, ul. Warszawska 24, Kraków	Kraków	edukacja	2009		2011	w trakcie
16	Regionalne Centrum Oświatowo-Sportowe w Dobczycach - etap II budowa hali sportowej.	Dobczyce	edukacja	2009		2011	w trakcie
17	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury dydaktycznej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Marketingu w Chrzanowie przy ulicy Janiny Woynarowskiej 1	Chrzanów	edukacja	2009		2011	w trakcie
18	Budowa i wyposażenie Laboratorium Bionanotechnologii i Biodiagnostyki Wydziału Fizyki i Informatyki Stosowanej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.	Kraków	edukacja	2009		2011	w trakcie

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Dziedzina	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
19	Budowa i modernizacja infrastruktury dydaktycznej oraz badawczo - rozwojowej Stacji Górskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Ochotnicy Górnej (Gorce)	Ochotnica Górna gm. Ochotnica Dolna	edukacja	2007		2010	w trakcie
20	Rozwój przedsiębiorczości w strefie przemysłowej Niepołomic	Niepołomice	gospodarka		2006		zrealizowano
21	Zintegrowany program rozwoju Miejskiej Strefy Aktywności Gospodarczej "Nowe Dwory" w Oświęcimiu	Oświęcim	gospodarka		2006		zrealizowano
22	Rewitalizacja siedziby Muzeum - Ratusza w Tarnowie	Tarnów	kultura	od 2005		2011	w trakcie
23	Remont budynku Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie - adaptacja poddasza	Kraków	kultura	2006	2009		zrealizowano
24	Remont budynku Teatru im. J. Słowackiego	Kraków	kultura	2005	2008		w trakcie konserwacja wnętrz – proces ciągły
25	Przebudowa średniowiecznego rynku w Starym Sączu	Stary Sącz	kultura	2006	2007		zrealizowano
26	Modernizacja i adaptacja dawnego Domu Fundatora i Infirmerii w Klasztorze oo. Kamedułów w Krakowie	Kraków	kultura	2006	2008		zrealizowano
27	Rewitalizacja zabytkowego Opactwa oo. Benedyktynów w Tyńcu	Kraków	kultura	2006	2008		zrealizowano
28	Odbudowa przedwojennego Obserwatorium Astronomicznego Miasteczko Gwiazdne Lubomir	Węglówka, gm. Wiśniowa	kultura	2005	2007		zrealizowano
29	Remont i adaptacja Zamku Piastowskiego w Oświęcimiu	Oświęcim	kultura	2004	2007		zrealizowano
30	Renowacja zabytkowego kompleksu dworsko-parkowego w Kańskiej Dolnej - etap II remontu dworku	Kańska Dolna	kultura	2006	2007		zrealizowano
31	Rewitalizacja zespołu dworsko parkowego położonego w Kuźnicach (Zakopane)	Zakopane	kultura	2006	2008		zrealizowano
32	Instalacja systemów zabezpieczających w 40 drewnianych sakralnych obiektach w Małopolsce		kultura	2006	2007		zrealizowano

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Dziedzina	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
33	Technologia teatru muzycznego w budynku Opery Krakowskiej	Kraków	kultura	2006	2008		zrealizowano
34	Budowa Małopolskiego Ogrodu Sztuki	Kraków	kultura	2007		2013	w trakcie
35	Budowa Muzeum Tadeusza Kantora oraz siedziby Ośrodka Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora – CRICOTEKA	Kraków	kultura	2007		2011	w trakcie
36	Centrum kongresowe w Krakowie	Kraków	kultura	2007		2012	w trakcie
37	Hala widowiskowo-sportowa w Krakowie	Kraków	kultura	2008		2012	w trakcie
38	Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie	Kraków	kultura	2007		2011	w trakcie
39	Remont konserwatorski i modernizacja obiektu Pałac "Pod Krzysztoforą" – głównej siedziby Muzeum Historycznego Miasta Krakowa	Kraków	kultura	2008		2012	w trakcie
40	Remont Zamku w Dębnie	Dębno	kultura	2005		2013	w trakcie
41	Rewaloryzacja i adaptacja budynku przy ul. Wita Stwosza 12 w Krakowie dla potrzeb Muzeum Armii Krajowej	Kraków	kultura	2007		2010	w trakcie
42	Adaptacja części Zamku Królewskiego w Niepołomicach na centrum konferencyjne z zapleczem hotelowym	Niepołomice	kultura	2006	2007		zrealizowano
43	Modernizacja siedziby Mościckiego Centrum Kultury w Tarnowie Mościcach	Tarnów	kultura	2008		2010	w trakcie
44	"Kwartał św. Wawrzyńca – budowa centrum kulturowego na krakowskim Kazimierzu"	Kraków	kultura	2007		2010	w trakcie
45	„Budowa Małopolskiej Galerii Sztuki NA BURSZTYNOWYM SZLAKU w Nowym Sączu”	Nowy Sącz	kultura	2009		2011	w trakcie
46	Kompleksowa konserwacja i przystosowanie do zwiedzania gotycko-barokowego ponorbertańskiego założenia klasztornego w Hebdowie	Hebdów, gm. Nowe Brzesko	kultura	2007		2011	w trakcie
47	Budowa Regionalnego Centrum Kulturalno-Bibliotecznego w Brzesku	Brzesko	kultura	2009		2011	w trakcie
48	Rewaloryzacja zabytkowego zespołu klasztornego wraz z Domem Generałów przy Bazylice Grobu Bożego w Miechowie	Miechów	kultura	2008		2011	w trakcie

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Dziedzina	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
49	Renowacja Synagogi w Dąbrowie Tarnowskiej - utworzenie Ośrodka Spotkania Kultur	Dąbrowa Tarnowska	kultura	2009		2010	w trakcie
50	Rewaloryzacja i zabezpieczenie obiektów w Zespole Architektoniczno-Przyrodniczo-Kulturowym UNESCO Klasztoru OO. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej	Kalwaria Zebrzydowska	kultura	2008		2010	w trakcie
51	Adaptacja budynku z przeznaczeniem na Małopolskie Centrum Dźwięku i Słowa w Niepołomicach.	Niepołomice	kultura	2007		2011	w trakcie
52	Rewitalizacja - odnowienie dziedzińców i fasady Collegium Maius	Kraków	kultura	2009		2011	w trakcie
53	Małopolska Sieć Kin Cyfrowych - inwestycja		kultura	2009		2011	w trakcie
54	Modernizacja Muzeum Tatrzańskiego oraz tworzenie Galerii Sztuki XX w. w Willi „Oksza”	Zakopane	kultura	2008		2010	w trakcie
55	Rewaloryzacja i remont Renesansowego Dworu Obronnego w Szymbarku.	Szymbark	kultura	2008		2011	w trakcie
56	Modernizacja Centrum Kultury Wsi Polskiej im. Wincentego Witosa w Wierzchosławicach	Wierzchosławice	kultura	2009		2011	w trakcie
57	Przebudowa i rozbudowa istniejącego budynku gminnego na Regionalny Ośrodek Kultury Doliny Karpia w Zatorze, wraz z infrastrukturą	Zator	kultura	2008		2010	w trakcie
58	"Rewitalizacja XIV wiecznego Kościoła Parafialnego p.w. św. Andrzeja Apostoła w Lipnicy Murowanej".	Lipnica Murowana	kultura	2007		2011	w trakcie
59	Przedsięwzięcia dla powstrzymania degradacji ekologicznej zespołu zbiorników wodnych Rożnów-Czchów	Związek Gmin Jeziora Rożnowskiego	ochrona środowiska		2007		zrealizowano
60	Budowa zespołu krytych pływalni z zapleczem dydaktycznym oraz infrastrukturą badawczo-rozwojową AWF w Krakowie	Kraków	sport	2009		2011	w trakcie
61	Budowa zespołu basenów w Muszynie jako uzupełnienie kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej Uzdrowiska w celu zwiększenia ruchu turystycznego	Muszyna	sport	2009		2010	w trakcie

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Dziedzina	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
62	Budowa Ponadregionalnego Centrum Sportowo-Rekreacyjnego przy ul. Piłsudskiego w Tarnowie - Budowa Parku wodnego	Tarnów	sport	2009		2011	w trakcie
63	Budowa Zakładu Radioterapii przy Szpitalu Wojewódzkim im. Św. Łukasza SP ZOZ w Tarnowie	Tarnów	zdrowie	2004	2008		zrealizowano
64	Uruchomienie oddziału Odwykowego Ośrodka Terapii Uzależnień i Współzależnień – Szpital Wojewódzki im. św. Łukasza	Tarnów	zdrowie	2004	2005		zrealizowano
65	Przebudowa i rozbudowa Ośrodka Rehabilitacji Narządu Ruchu „Krzyszowice”	Krzyszowice	zdrowie	2004	2008		zrealizowano
66	Budowa pawilonu psychiatrycznego i tunelu komunikacyjnego wraz z infrastrukturą	Andrychów	zdrowie	2005	2008		zrealizowano
67	Modernizacja Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc w Jaroszowcu	Jaroszowiec	zdrowie	2004	2008		zrealizowano
68	Adaptacja pomieszczeń z przeznaczeniem na Centrum Diagnostyczno-Terapeutyczne w Szpitalu Specjalistycznym im. dr J. Babińskiego	Kraków	zdrowie	2003	2005		zrealizowano
69	Dofinansowanie rozwoju leczenia odwykowego WOTUW – Szpital Specjalistyczny im. dr J. Babińskiego	Kraków	zdrowie	2003	2007		zrealizowano
70	Budowa Oddziału intensywnej opieki medycznej – Szpital Specjalistyczny im. J. Śniadeckiego	Nowy Sącz	zdrowie	2004	2005		zrealizowano
71	Termomodernizacja budynku Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu	Nowy Sącz	zdrowie	2005	2007		zrealizowano
72	Modernizacja zespołów operacyjnych w budynku Kliniki Ginekologii i Położnictwa SU w Krakowie	Kraków	zdrowie	2004	2006		zrealizowano
73	Regionalna sieć telemedyczna		zdrowie	2005	2006		zrealizowano
74	Ucyfrowienie systemu echokardiograficznego i mammograficznego w KSS im. Jana Pawła II	Kraków	zdrowie	2005	2006		zrealizowano

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Dziedzina	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
75	Ośrodek Onkologiczny Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu wraz z przebudową pomieszczeń oraz zakupem wyposażenia dla potrzeb bloku operacyjnego	Nowy Sącz	zdrowie	2007		2012	w trakcie
76	Budowa pijalni wód mineralnych w Wysowej-Zdroju	Wysowa	zdrowie		2006		
77	Rozwój Krakowskiego Centrum Badań i Technologii Medycznych Szpitala im. Jana Pawła II	Kraków	zdrowie	2007		2011	w trakcie
78	Budowa Centralnego Bloku Operacyjnego z Centralną Sterylizatornią i Oddziałem Intensywnej Terapii w Uniwersyteckim Szpitalu Dziecięcym w Krakowie	Kraków	zdrowie	2009		2011	w trakcie

Tabela 74. Inwestycje nieokreślone w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego* z zakresu infrastruktury drogowej*

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
1	Autostrada A-4 - modernizacja istniejącego odcinka			2009		zrealizowano
2	Droga wojewódzka nr 773 - modernizacja drogi	Sieniczno-Wesoła	2005	2006		zrealizowano
3	Droga wojewódzka nr 774 - modernizacja drogi	odc. Zabierzów - Kryspinów	2005	2006		zrealizowano
4	Droga wojewódzka nr 775 - modernizacja drogi	odc. Słomniki-Proszowice	2004	2006 (odc. 15 km)		zrealizowano
5	Droga wojewódzka nr 780 - budowa nowego odcinka ul. Księcia Józefa (obejście Przegorzał)	Kraków	2007	2009		zrealizowano
6	Droga wojewódzka nr 967 - rozbudowa drogi na podjazdach pod górę Borzęcką	gm. Myślenice	2009		2011	w trakcie

* Ujęte w Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego, Małopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym i dokumentach zarządców dróg

Lp.	Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowana realizacja	Stan
7	Droga wojewódzka nr 969 – poprawa dostępu do uzdrowiska Szczawnica przez budowę mostu na Dunajcu w Krościenku nad Dunajcem	Krościenko	2009		2011	w trakcie
8	Droga wojewódzka nr 975 - modernizacja drogi	odc. Dąbrowa Tarnowska - Wojnicz	2004	2006		zrealizowano
9	Remont i modernizacja sieci dróg regionalnych powiatu tatrzańskiego	powiat tatrzański	2009		2011	w trakcie

Tabela 75 Inne inwestycje infrastrukturalne nieokreślone w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego**

Inwestycja	Miejscowość	Rozpoczęcie	Zakończenie	Planowane zakończenie	Stan	Dziedzina	
Zintegrowany transport publiczny w aglomeracji krakowskiej	etap I - przebudowa ulic Lubicz i Rakowickiej oraz linii tramwajowej od pętli Kamienna do pętli Krowodrza Górka (przystosowanie do parametrów Krakowskiego Szybkiego Tramwaju), budowa terminalu autobusowego, zakup 24 niskopodłogowych tramwajów spełniających wymagania Krakowskiego Szybkiego Tramwaju (KST)	Kraków	2006	2008		zrealizowano	transport publiczny
	etap II - budowa linii tramwajowej od ronda Grzegórzeckiego przez most Kotlarski do ul. Lipskiej wraz z budową ulicy Kuklińskiego, modernizacja i przebudowa torowiska na ul. Długiej oraz zakup 24 niskopodłogowych tramwajów spełniających wymagania Krakowskiego Szybkiego Tramwaju (KST)	Kraków	2010		2011	planowane	transport publiczny

* Ujęte w Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego i Małopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym

8. Podsumowanie

Zawarta w niniejszym raporcie analiza stanu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego w latach 2005-2009 pozwoliła na określenie zjawisk, tendencji i procesów obecnych w Małopolsce i mających wpływ na jej przestrzeń. Większość obserwacji wskazuje na istnienie wyraźnych stref wyodrębnionych na podstawie profilu demograficznego i gospodarczego oraz cech środowiska naturalnego i charakteru osadnictwa. Ponadto zaobserwowano pozytywne i negatywne tendencje w odniesieniu do całego obszaru województwa.

8.1. Strefy funkcjonalne

W strukturze przestrzennej Małopolski wyraźnie rysują się strefy związane z obecnością wyspecjalizowanych obszarów aktywności gospodarczej, a także wyodrębnionych obszarów o określonych cechach demograficznych i przyrodniczych.

Wyraźna jest dominacja Krakowa i koncentracja w nim funkcji na poziomie regionalnym i ponadregionalnym, a także skupienie potencjału w zakresie kapitału ludzkiego, gospodarki, turystyki, administracji oraz infrastruktury. Istnieją silne relacje między ośrodkiem metropolitalnym a jego otoczeniem. W ramach tego oddziaływania obszary otaczające Kraków korzystają z jego zasobów instytucjonalnych i kulturalnych. Jednocześnie obszary te pełnią funkcję istotnego zaplecza stolicy regionu pod względem produkcyjnym i usługowym. Pomędzy Krakowem a strefą podmiejską występują także dwukierunkowe przepływy zasobów ludzkich związane z dojazdami do pracy. Nasilenie się tych zjawisk związane jest z procesem suburbanizacji, tj. rozwojem strefy podmiejskiej. W strefie tej ma miejsce wyraźny wzrost gęstości zaludnienia, dochodów oraz aktywności budowlanej, która jednak nie przekłada się na tworzenie trwałych miejsc pracy. W wyniku suburbanizacji rozrastają się obszary o charakterze przedmieść, w których dominuje zabudowa mieszkalna typu jednorodzinnej. Obszary te w dużej mierze pełnią funkcję „sypialni Krakowa”. Wysoki odsetek mieszkańców podkrakowskich miejscowości znajduje zatrudnienie w stolicy regionu. Oznacza to, że znaczny potencjał ludnościowy tych obszarów, przejawiający się dużą gęstością zaludnienia, znacznym odsetkiem zatrudnionych w usługach i większym niż w Krakowie udziałem osób w wieku produkcyjnym, nie przyczynia się do rozwoju gospodarczego tych obszarów i przewyższenia dominacji funkcji mieszkaniowej.

Południowo-wschodnia część województwa charakteryzuje się znacznym potencjałem rozwojowym. Korzystna sytuacja demograficzna sprzyja rozwojowi szkolnictwa i gospodarki, a walory przyrodniczo-krajobrazowe stwarzają warunki dla turystyki. Równocześnie jednak rozwój utrudniają braki w zakresie infrastruktury technicznej, a w szczególności w infrastrukturze komunikacyjnej. Obszar ten dotknięty jest wysokim bezrobociem ze względu na słabo rozwinięty przemysł i niską dostępność komunikacyjną większych ośrodków oferujących miejsca pracy. Ponadto istotne ograniczenia inwestycyjne w tej części województwa wynikają z dużego udziału obszarów prawnie chronionych. Na obszarze tym nie jest rozwinięty przemysł, a rolnictwo opiera się na małych rodzinnych gospodarstwach, często położonych na gorszej klasy glebach w terenie górzystym.

Małopolska północna jest obszarem wyspecjalizowanym w rolnictwie. Jednak zmniejszenie liczby ludności i starzenie się mieszkańców, a także brak miejsc pracy w innych sektorach gospodarki sprawiają, że obszar ten może być zagrożony degradacją. Niemniej rozwój rolnictwa na tych obszarach znajduje uzasadnienie w najkorzystniejszych warunkach glebowych w skali województwa, co przemawia za dalszym rozwojem tego sektora na tym obszarze.

Na rozwój obszarów Małopolski północno-wschodniej znaczący wpływ ma przebieg korytarza transportowego o znaczeniu międzynarodowym, który przyczynia się do wzrostu aktywności gospodarczej (szczególnie usługowej) i budowlanej, co przekłada się na wzrost dochodów i wynagrodzeń. Obszar ten wraz z centralną i zachodnią Małopolską jest uprzywilejowany pod względem dostępności komunikacyjnej, a co za tym idzie odznacza się korzystnymi warunkami dla potencjalnych inwestorów. Zachodnia część województwa posiada wysoko rozwinięty przemysł i infrastrukturę techniczną, a znaczenie gospodarcze tego obszaru zwiększa jeszcze korzystna lokalizacja w pobliżu województwa śląskiego.

Południe regionu z Tatrami i Podhalem, dzięki obecności najcenniejszych terenów przyrodniczych i krajobrazowych, ukierunkowane jest przede wszystkim na obsługę ruchu turystycznego oraz działalność małych i średnich przedsiębiorstw. W strukturze zatrudnienia duże znaczenie mają usługi. Na obszarze tym nie jest rozwinięty przemysł, a rolnictwo opiera się na małych rodzinnych gospodarstwach, często położonych na gorszej klasy glebach w terenie górzystym. Znaczne nasilenie ruchu, w tym ruchu tranzytowego, oraz aktywności turystycznej w tych obszarach ma negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze i przyczynia się do jego degradacji. Południe Małopolski jest częścią województwa o najgorszej dostępności komunikacyjnej. Czas dojazdu do ośrodków infrastruktury społecznej na poziomie ponadlokalnym jest najdłuższy (rysunek 49), co utrudnia mieszkańcom dostęp do usług oraz miejsc pracy, a dla przyjeżdżających może stanowić czynnik zniechęcający do odwiedzenia południowej Małopolski i korzystania z jej bogatej oferty turystycznej.

8.2. Korzystne zmiany

Do korzystnych zjawisk w latach 2006-2009 mających istotny wpływ na rozwój Małopolski zaliczyć należy możliwość pozyskania znacznych środków finansowych w ramach programów rozwoju regionalnego współfinansowanych przez Unię Europejską. Środki te umożliwiły realizację wielu istotnych inwestycji, szczególnie w zakresie infrastruktury drogowej i społecznej, takich jak budowa i modernizacja dróg, przedsięwzięcia z zakresu kultury, szkolnictwa wyższego, sportu i ochrony zdrowia.

Wśród zaobserwowanych pozytywnych procesów i zjawisk w województwie małopolskim duże znaczenie ma stosunkowo dobra sytuacja demograficzna. Na tle kraju Małopolskę wyróżnia wzrost liczby ludności i gęstości zaludnienia oraz korzystna struktura wieku.

Ważną tendencją jest poprawa wskaźników gospodarczych. We wszystkich powiatach nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych przedsiębiorstw, a co za tym idzie wzrosła koncentracja przedsiębiorstw na jednostkę powierzchni i w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Wysoka aktywność gospodarcza może świadczyć o sprzyjających warunkach dla rozwoju przedsiębiorczości i korzystnym klimacie inwestycyjnym. Tempo wzrostu zatrudnienia jest nieco wyższe niż średnio w kraju. Wzrost ten jest największy w branży hotelarskiej i gastronomicznej, w budownictwie oraz w usługach dla firm i obsłudze nieruchomości.

W okresie 2005-2009 zrealizowano znaczące inwestycje w dziedzinie kultury, takie jak budowa Opery Krakowskiej, budowa Miasteczka Galicyjskiego w Nowym Sączu czy modernizacja Muzeum Lotnictwa w Krakowie. Obserwuje się wzrost liczby wydarzeń artystycznych oraz liczby osób odwiedzających instytucje kultury i uczestniczących w imprezach kulturalnych.

Ponadto Małopolska jest jednym z najatrakcyjniejszych regionów pod względem turystyki. Potencjał turystyczny związany jest z walorami przyrodniczymi oraz dziedzictwem historycznym i kulturowym. Województwo dysponuje znaczną bazą noclegową, a w latach 2005-09 wzrosła zarówno liczba obiektów noclegowych, zwłaszcza hoteli, jak i liczba odwiedzających. Miał miejsce także rozwój bazy sportowej na terenie całego województwa, także w małych miejscowościach. W omawianym okresie na obszarach wiejskich powstały

liczne boiska i ośrodki sportowe, zarówno o znaczeniu lokalnym, jak i przyciągające turystów, także spoza województwa, np. ośrodki narciarskie. Świadczy to o stopniowym wyrównywaniu braków infrastrukturalnych na obszarach wiejskich i położonych poza centrum województwa.

8.3. Niekorzystne zmiany

Obok tych korzystnych tendencji występują liczne problemy zagrażające spójności przestrzennej i zrównoważonemu rozwojowi województwa małopolskiego. Zagrożenia te dotyczą degradacji środowiska naturalnego, dysproporcji rozwojowych między centrum regionu a peryferiami, niewykorzystania szans rozwojowych oraz nadal zbyt słabo rozwiniętej infrastruktury.

Obserwuje się znaczną presję inwestycyjną na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego. Jednocześnie dostępne narzędzia prawne nie zawsze gwarantują skuteczną ochronę zasobów przyrodniczych i przeciwdziałanie ich degradacji. Ochrona taka zapewniona jest w przypadku parków narodowych oraz rezerwatów przyrody, jednak brak jest jednego spójnego systemu ochrony zasobów przyrodniczych łączącego wszystkie formy ochrony: parki narodowe i krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary natura 2000, obszary chronionego krajobrazu.

Szczególnie zagrożone są wody powierzchniowe i podziemne, jakość powietrza oraz gleby. Istnieje zatem groźba nadmiernego zainwestowania obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, w szczególności tych posiadających optymalne warunki dla rozwoju rolnictwa czy złoża kopalin. Ponadto istnieje potrzeba wprowadzenia bardziej racjonalnej gospodarki kopalinami, aby wyeliminować ryzyko ich wyczerpania oraz dalszej degradacji terenów w trakcie eksploatacji. Ważną kwestią pozostaje także szybka i skuteczna rekultywacja terenów poeksploatacyjnych, tak aby możliwe było ich ponowne wykorzystanie z nowym przeznaczeniem. Istotnym problemem jest również kwestia nadmiernego ruchu turystycznego na obszarach ochrony przyrody i krajobrazu.

Kolejny problem związany jest z niewłaściwą gospodarką odpadami, co przejawia się między innymi negatywnym wpływem na środowisko istniejących składowisk odpadów. W województwie nie funkcjonuje kompleksowy system wykorzystania odpadów komunalnych, a systemy lokalne są stopniowo wprowadzane jedynie w Krakowie i Tarnowie. W pozostałych powiatach proces rozwoju systemów gospodarki odpadami komunalnymi jest zaledwie zapoczątkowany. Niemniej podjęte działania polegające na zamykaniu części składowisk dają nadzieję na ograniczenie tego zjawiska.

Ponadto ważnym problemem jest niewystarczająca ochrona przeciwpowodziowa znacznych obszarów województwa. Stan zagrożenia i ochrony przed powodzią wymaga podniesienia efektywności działań w kierunku kompleksowego podejścia to tego problemu. Ocena ochrony przeciwpowodziowej prowadzona jest w niewystarczającym zakresie, co przekłada się na brak danych o stanie technicznym budowli służących ochronie przeciwpowodziowej. Stwierdza się ponadto, że województwo nie posiada odpowiednich warunków i środków na konserwację i utrzymanie budowli służących ochronie przeciwpowodziowej oraz cieków wodnych w stanie zapewniającym bezpieczne odprowadzenie wód wezbraniowych. Istniejąca retencja zbiornikowa wymaga weryfikacji z punktu widzenia ochrony przeciwpowodziowej, w zakresie powiększenia i dyspozycyjności jej rezerwy powodziowej.

Kolejnym problemem jest niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna. Braki w tym zakresie utrudniają wykorzystanie zasobów i spowalniają rozwój regionu oraz zmniejszają jego atrakcyjność dla mieszkańców, turystów i inwestorów. Stan infrastruktury technicznej, szczególnie transportowej, jest niezadowolający. Stan sieci drogowej wprawdzie ulega sukcesywnej poprawie, jednak modernizacja przebiega w zbyt wolnym tempie. Nadal duży udział mają drogi w złym lub niezadowolającym stanie

technicznym. Problem stanowi również brak dobrego skomunikowania ze Słowacją przy pomocy dróg szybkiego ruchu oraz z miastami wojewódzkimi na terenie Polski. Brakuje dróg alternatywnych dla szlaków komunikacyjnych łączących Małopolskę z obszarami położonymi na północ (droga krajowa nr 7) i wschód (droga krajowa nr 4). Nie jest realizowana droga ekspresowa S7 na północ od Krakowa, a budowa autostrady A4 na wschód od stolicy województwa przebiega w zbyt wolnym tempie. Województwo posiada także niewystarczającą infrastrukturę lotniczą i kolejową. Głównym problemem w zakresie transportu lotniczego jest brak nowych lotnisk lokalnych. Natomiast transport kolejowy wymaga wielu inwestycji, przede wszystkim związanych z modernizacją istniejącej infrastruktury, która ulega ciągłej degradacji i przyczynia się m. in. do spadku jakości przewozów.

Na sytuację energetyczną regionu negatywny wpływ ma brak dużych inwestycji w infrastrukturę elektroenergetyczną i gazową, szczególnie w południowej części województwa. Ponadto infrastruktura ta, a szczególnie energetyczna, w znacznej części jest przestarzała, co w sytuacjach kryzysowych powoduje zagrożenie dla zapewnienia ciągłości dostaw. W zakresie infrastruktury społecznej brak dużych obiektów, takich jak sale widowiskowe i stadiony, co uniemożliwia organizację prestiżowych imprez na większą skalę.

Istotnym zjawiskiem są znaczne dysproporcje między Krakowem wraz ze strefą podmiejską i obszarem Małopolski zachodniej, a resztą województwa pod względem wysokości dochodów i tempa rozwoju gospodarczego, sytuacji na rynku pracy, a także w zakresie infrastruktury technicznej. Należy zwrócić jednak uwagę na stopniowe zmniejszanie się różnic wewnątrz regionu w zakresie stopy bezrobocia, aktywności gospodarczej i budowlanej oraz rynku pracy, na co wpływ miała znaczna poprawa sytuacji w południowo-wschodniej części województwa.

Powyższe problemy sprawiają iż nie jest w pełni wykorzystany ogromny potencjał województwa małopolskiego związany z korzystną sytuacją demograficzną i gospodarczą oraz walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi przekładającymi się na dużą atrakcyjność regionu. W celu pełniejszego wykorzystania tych zasobów i możliwości konieczne jest podjęcie działań ukierunkowanych na szybszy rozwój nowoczesnej infrastruktury, zmieszenie dysproporcji w tempie rozwoju gospodarczego poszczególnych części województwa oraz skuteczniejsza promocja Małopolski.

8.4. Integracja przestrzenna

W planie zagospodarowania przestrzennego z 2003 r. w dziedzinie integracji przestrzennej w ujęciu wewnętrznym określono cel strategiczny „Stworzenie warunków do identyfikacji mieszkańca z regionem”, na który składa się stworzenie czytelnego systemu równomiernie rozmieszczonych ośrodków obsługi mieszkańców województwa małopolskiego w zakresie zaspokajania ich ponadlokalnych i lokalnych potrzeb, utworzenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, zmniejszenie roli granicy państwa jako bariery dla rozwiązywania problemów w zakresie środowiska przyrodniczego i gospodarki wodnej oraz integracja poprzez rozwój powiązań komunikacyjnych. Cele te zostały częściowo osiągnięte. Samorząd województwa realizuje skuteczne działania promocyjne ukierunkowane na budowanie i wzmacnianie „małopolskiej tożsamości” m.in. poprzez organizację we współpracy z samorządami lokalnymi i innymi instytucjami imprez i wydarzeń kulturalnych na terenie całego województwa. Niemniej istnieje potrzeba dalszych działań w celu zwiększania wiedzy o województwie małopolskim i poczucia identyfikacji z regionem wśród mieszkańców. Oprócz działań ukierunkowanych na wzmocnienie więzi mieszkańców z regionem integracja przestrzenna obejmuje takie zagadnienia, jak poprawa sieci powiązań komunikacyjnych, zapewnienie usług telekomunikacyjnych i dostępności Internetu na całym obszarze województwa. Mimo podejmowanych i działań i ciągłej poprawy infrastruktury obszar województwa charakteryzuje się zróżnicowaną dostępnością komunikacyjną (rysunek 49), co wiąże się z nierównomiernym rozwojem i peryferyzacją obszarów położonych z dala od

głównych ośrodków. Należy jednak stwierdzić, że w zakresie usług telekomunikacyjnych i Internetu na obszarze województwa nastąpił znaczny postęp. Ważnym osiągnięciem jest budowana Małopolska Sieć Szerokopasmowa, mająca na celu zapewnienie do 2012 r. dostępu szerokopasmowego dla 90% gospodarstw domowych oraz 100% przedsiębiorstw i instytucji publicznych.

W ujęciu zewnętrznym integracji przestrzennej określono cel „Harmonijna współpraca na terenach stykowych, wspólne rozwiązywanie problemów o znaczeniu ponadregionalnym”. Cel ten obejmuje realizowanie wspólnej polityki ochrony zasobów przyrodniczych; rozwój infrastruktury turystycznej; rozwój powiązań komunikacyjnych; rozwój wspólnej infrastruktury technicznej. Obserwuje się poprawę integracji Małopolski z sąsiednimi obszarami, jednak nie jest ona wystarczająca. Istnieją duże braki w dziedzinie strategicznych połączeń komunikacyjnych, zarówno z innymi województwami, jak i ze Słowacją. Połączenia na poziomie lokalnym także nie są wystarczająco rozbudowane. Potrzebne jest skuteczniejsze prowadzenie wspólnej polityki w dziedzinie ochrony przyrody pozwalającej na utworzenie spójnego obszaru powiązań przyrodniczych. Warto jednak zauważyć, że podejmowane są liczne wspólne inicjatywy z partnerskimi regionami słowackimi m.in. w ramach programu Interreg „Polska-Słowacja” mające na celu wypracowanie wspólnych rozwiązań problemów infrastrukturalnych oraz zagadnień przyrodniczych, a także inicjatywy kulturalne i z dziedziny gospodarki. Na terenach stykowych powstają inwestycje z zakresu infrastruktury turystycznej, istnieją także plany rozwoju infrastruktury technicznej na poziomie ponadregionalnym.

8.5. Wnioski z oceny planu zagospodarowania województwa

Ocena planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego z 2003 r. prowadzi do wniosków, które mogą okazać się pomocne przy zmianie planu.

Widoczne są pozytywne rezultaty działań i potrzeba ich kontynuowania w zakresie racjonalnego gospodarowania kopalinami, ochrony wód podziemnych, ekologizacji produkcji rolnej, poprawy infrastruktury sportowej i turystycznej, zwiększania dostępności i elastyczności szkolnictwa wyższego, zapewniania mieszkańcom dostępu do dóbr kultury oraz poprawy usług telekomunikacyjnych i teleinformatycznych.

Najgorsze wyniki osiągnięto w realizacji celów strategicznych związanych ze zwiększeniem bezpieczeństwa przeciwpowodziowego oraz likwidacją zagrożeń dla środowiska spowodowanych zanieczyszczeniem powietrza, hałasem, wibracjami i promieniowaniem elektromagnetycznym. Cele te należy niewątpliwie podtrzymać i poświęcić im szczególną uwagę.

Z uwagi na zmiany, które nastąpiły w latach 2006-2010 oraz na uwarunkowania formalno-prawne wskazana wydaje się modyfikacja niektórych celów wyznaczonych w dokumentach strategicznych województwa. Szczególnie dotyczy to innego sformułowania celów operacyjnych, których realizacja nie leży w gestii samorządu województwa bądź rozważenia rezygnacji z tych celów. Należą do nich takie zapisy planu z 2003 r., jak: prowadzenie fitomelioracji wzdłuż cieków wodnych, jezior, stawów; ścisłe przestrzeganie warunków wyłączania gruntów z produkcji rolnej, prowadzenie wielofunkcyjnego modelu gospodarowania w lasach czy stałe powiększanie powierzchni leśnej. Ze względu na obecne uwarunkowania prawne utworzenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego nie jest możliwe. Przy redakcji planu zagospodarowania przestrzennego województwa należy uwzględnić ten stan oraz możliwość jego zmiany w przypadku przyjęcia nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i innych dokumentów na poziomie krajowym.

Należy ponadto rozważyć inne sformułowanie niektórych zapisów o charakterze ogólnym, tak aby możliwa była weryfikacja ich realizacji. Zapisy takie w planie z 2003 r. obejmują postulaty dotyczące efektywnego wykorzystania stanu zainwestowania, tworzenia

warunków do poprawy jakości życia i rozwoju zrównoważonego; wykorzystania możliwości i szans tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym. Cel strategiczny, jakim jest stworzenie warunków do identyfikacji mieszkańca z regionem powinien zostać uzupełniony o bardziej konkretne cele operacyjne związane z promocją województwa małopolskiego, budowaniem małopolskiej tożsamości i integracją mieszkańców terenów peryferyjnych.

Ponadto w świetle wyników niniejszego raportu konieczne wydaje się poruszenie m.in. następujących kwestii:

- Uwzględnienie nowego przebiegu bądź projektowanej zmiany przebiegu dróg: np. dróg ekspresowych S1 i S7,
- Uwzględnienie ustaleń w sprawie przebiegu drogi ekspresowej S7 do Krakowa i ewentualnej kontynuacji do Chyżnego w świetle dokumentów słowackich potwierdzających plany realizacji drogi ekspresowej od przejścia granicznego Chyżne-Trstena po stronie słowackiej i połączenia z europejską siecią dróg ekspresowych,
- Rozwój i utrzymanie rangi portu lotniczego Kraków-Balice,
- Rozstrzygnięcie co do podtrzymania planowanej realizacji linii kolejowej na trasie Podłęże-Piekiełko oraz innych odcinków określonych w planie z 2003 r. jako projektowane, np. odcinka Nowy Targ-Trstena,
- Weryfikacja istniejącej retencji zbiornikowej z punktu widzenia ochrony przeciwpowodziowej, w zakresie powiększenia i dyspozycyjności jej rezerwy powodziowej.
- Rozstrzygnięcie co do realizacji zbiorników retencyjnych ujętych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego,
- Stworzenie systemu ochrony dóbr kultury współczesnej w województwie małopolskim
- Wyznaczenie obszarów problemowych i określenie potrzebnych działań w tym zakresie z uwzględnieniem zmian w strukturze przestrzennej województwa od 2003 r.
- Wyznaczenie obszarów funkcjonalnych i obszarów strategicznych oraz określenie działań potrzebnych w tych obszarach, w tym działań w zakresie interwencji strategicznej
- W przypadku przyjęcia nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i innych dokumentów na poziomie krajowym należy dostosować plan do jej wymogów. Jeżeli ustawa nie zostanie zmieniona, należy uwzględnić możliwość jej zmiany i wynikające z tego możliwe konsekwencje dla planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

8.6. Pozyskiwanie dalszych informacji

Analizy przeprowadzone w ramach „Raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego 2010” wskazują na potrzebę sporządzenia opracowań o charakterze bardziej specjalistycznym, wychodzących poza ramy niniejszego dokumentu. Opracowania takie przyczynią się do rozbudowy bazy wiedzy o zagospodarowaniu przestrzennym województwa i diagnozy jego stanu, jak również pozwolą sformułować dalsze cele, kierunki działania i wytyczne. Informacje te mogą zostać następnie wykorzystane przy sporządzaniu zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz innych dokumentów strategicznych województwa. Opracowania te powinny uwzględnić następujące zagadnienia:

1. Ochrona przed zagrożeniami osuwiskowymi
 - Analiza sytuacji województwa małopolskiego pod względem obecności terenów osuwiskowych i zagrożeń z nimi związanych, monitoring terenów zagrożonych osuwiskami, mapa osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w Polsce
2. Ochrona przeciwpowodziowa
 - Analiza przygotowania województwa do powodzi i działań popowodziowych, dane o stanie technicznym budowli służących ochronie przeciwpowodziowej,

- Wytyczne dot. poprawy ochrony przeciwpowodziowej, uwzględnienie opracowywanego „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły” z uwzględnieniem województwa małopolskiego,
 - potrzeba sporządzenia studiów ochrony przed powodzią w myśl obowiązujących przepisów ustawy prawo wodne i europejskiej dyrektywy powodziowej
3. Analiza wyników spisu rolnego 2010 (po jego zakończeniu)
 - Stan rolnictwa i obszarów wiejskich
 - Struktura gospodarstw rolnych
 - Zatrudnienie na obszarach wiejskich
 - Struktura działalności gospodarczej (aktywność rolnicza i pozarolnicza)
 - Sposób użytkowania gruntów
 4. Analiza wyników badań natężenia ruchu
 - Analiza przepustowości głównych szlaków komunikacyjnych
 - Określenie dalszych potrzeb rozbudowy i modernizacji infrastruktury transportowej
 5. Analiza polityki przestrzennej gmin – planów miejscowych i studiów – pod kątem wybranych zagadnień, m.in. rozwoju osadnictwa, wyznaczonych terenów inwestycyjnych i budowlanych, zestawienie ustaleń dokumentów planistycznych z faktycznymi potrzebami w zakresie przeznaczenia terenów, rozproszenia zabudowy, suburbanizacji, inwestycji celu publicznego
 6. Problematyka związana ze stanem i ochroną sfery zabytkowej
 - Stan zabytków,
 - Procesy degradacji,
 - Działania i potrzeby w zakresie konserwacji
 7. Stan i rozwój tkanki miejskiej
 - Stan zespołów miejskich
 - Procesy degradacji
 - Potrzeby w zakresie rewitalizacji tkanki miejskiej
 8. Stan i rozwój obszarów uzdrowiskowych
 - Stan i perspektywy rozwoju małopolskich uzdrowisk
 - Analiza polityki przestrzennej gmin na terenach uzdrowisk
 - Monitoring uzdrowisk pod kątem stanu zagospodarowania przestrzennego, efektów prywatyzacji, procesów degradacji

Bibliografia

1. Aktywność ekonomiczna ludności w województwie małopolskim w II kwartale 2009 r., Główny Urząd Statystyczny, wrzesień 2009, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2009_20_inf_syg.pdf
2. Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008
3. Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim, Instytut Turystyki 2008
4. Bezrobocie rejestrowane w województwie małopolskim w 2008 r., Główny Urząd Statystyczny, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2009_05_inf_syg.pdf
5. Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2008
6. Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2006
7. Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego I-IV kw. 2009, Główny Urząd Statystyczny, Kraków, sierpień 2009, http://www.stat.gov.pl/krak/22_PLK_HTML.htm
8. Budownictwo mieszkaniowe w województwie małopolskim w 2008 r., Główny Urząd Statystyczny, lipiec 2009, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2009_14_inf_syg.pdf
9. Diagnoza zasobów dziedzictwa kulturowego województwa małopolskiego - materiał do opracowania Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami na lata 2010-13, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
10. Działalność klubów sportowych w województwie małopolskim w 2008 r., Główny Urząd Statystyczny, lipiec 2009, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2009_13_inf_syg.pdf
11. Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych, rodzin zastępczych i stacjonarnych zakładów pomocy społecznej w województwie małopolskim w 2008 r., czerwiec 2009, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2009_11_inf_syg.pdf
http://www.krakow.pios.gov.pl/publikacje/2007/ocena_biezaca_2006_ver_listopad.pdf
http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_PKB_rachunki_regionalne_2007_notatka_inf.pdf
http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2009_08_inf_syg.pdf
http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2009_09_inf_syg.pdf
http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xchg/krak/hs.xsl/69_447_PLK_HTML.htm
http://www.wuoz.h2.pl/site/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1
12. Indykatywny wykaz projektów kluczowych MRPO, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, <http://www.wrotamalopolski.pl/NR/rdonlyres/2E74CCE2-6D95-45FA-A6DD-7C1ED4D4287A/352242/Zalacznikprojektykluczowe93707z271107.pdf>
13. Instytucje kultury w województwie małopolskim w 2008 r., lipiec 2009, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2009_12_inf_syg.pdf
14. Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, 2001 Monitor Polski z 2001 r., Nr 26, poz. 432, http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/poziom_krajowy/polska_polityka_przestrzenna/koncepcja_polityki_przestrzennego_zagospodarowania_kraju/Documents/7a49ee2589b4472c822ff9cec186b4f9KPPZKMonitorPolski1_1.pdf
15. Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030, projekt ekspercki, Ministerstwo Rozwoju regionalnego, http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/poziom_krajowy/polska_polityka_przestrzenna/podrozwoj_nad_KPZK_2008_2033/Documents/PE_KPZK_STYCZEN_z_ERRATA_NA_STRONIE.pdf
16. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych oraz stopa bezrobocia według województw, podregionów i powiatów, Główny Urząd Statystyczny http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_pw_bezrobotni_stopa_wg_powiatow_12m_2009.xls

17. Małopolski program ochrony zdrowia 2006-13, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, http://www.malopolskie.pl/Pliki/2006/MPOZ_2006_2013.pdf
18. Ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2005 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków, 2006, http://www.krakow.pios.gov.pl/publikacje/2007/ocena_biezaca_2006_ver_listopad.pdf
19. Ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2006 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków, zweryfikowana listopad 2007 r.
20. Ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2007 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków, marzec 2008 r., http://www.krakow.pios.gov.pl/publikacje/2008/ocena_2007.pdf
21. Ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2008 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, marzec 2009 r., http://www.krakow.pios.gov.pl/publikacje/2009/ocena_2008.pdf
22. Ocena jakości wód powierzchniowych w województwie małopolskim w 2008 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie Kraków, czerwiec 2009 r., http://www.krakow.pios.gov.pl/publikacje/2009/wody_ocena_2008.pdf
23. Ocena jakości wód powierzchniowych w województwie małopolskim w 2007 r., Kraków, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, czerwiec 2008 r., http://www.krakow.pios.gov.pl/publikacje/2008/wody_ocena_2007.pdf
24. Ocena jakości wód powierzchniowych w województwie małopolskim w 2006 r., Kraków, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, kwiecień 2007 r., http://www.krakow.pios.gov.pl/publikacje/2007/wody_ocena_2006.pdf
25. Ochrona środowiska 2006 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2006
26. Ochrona środowiska 2007 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2007
27. Ochrona środowiska 2008 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2008
28. Ochrona środowiska 2009 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2009
29. Plan Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego 2010, Województwo Małopolskie, Kraków, 2007
30. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w województwie małopolskim stan na koniec 2009 r., Główny Urząd Statystyczny, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2010_podmioty_REGON.pdf
31. Polska przestrzeń, Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego kraju, Ministerstwo Budownictwa, Warszawa, 2007
32. Produkt krajowy brutto. Rachunki regionalne w 2007 r., Główny Urząd Statystyczny
33. Program Małej Retencji, Województwo Małopolskie, Kraków, 2004
34. Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego, Województwo Małopolskie, Kraków, 2009
35. Program ochrony środowiska przed hałasem dla województwa małopolskiego na lata 2009-2013, Województwo Małopolskie, Kraków, 2009
36. Program Ochrony Środowiska Województwa Małopolskiego 2007-2014, Województwo Małopolskie, Kraków, 2007
37. Program wspierania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, <http://um.wrotamalopolski.pl/Pliki/2006/zabytki.pdf>
38. Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2005-2006 r., Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, http://www.ijhar-s.gov.pl/pliki/download/Raport_eko.pdf
39. Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2007-2008, Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, http://www.ijhar-s.gov.pl/pliki/download//091006_130931_83_raport-www.pdf
40. Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w 2005 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków, 2006 r., <http://www.krakow.pios.gov.pl/raport05/raport.htm>

41. Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w 2006 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków, 2007 r., <http://www.krakow.pios.gov.pl/raport06/index.htm>
42. Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w 2007 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków, 2008 r., <http://www.krakow.pios.gov.pl/publikacje/raporty/raport07/index.htm>
43. Raport o stanie środowiska w województwie małopolskim w 2008 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, Kraków, 2009, <http://www.krakow.pios.gov.pl/publikacje/raporty/raport08/index.htm>
44. Raport o stanie zabytków 2004, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji
45. Raport z badania podaży innowacji w Małopolsce, Województwo Małopolskie 2006 r. <http://www.wrotamalopolski.pl/NR/rdonlyres/E2C8CEA3-DF67-43A9-80B7-75671A4B0C6D/512240/RAPORTZBADANIAPODAZYINNOWACJI1.pdf>
46. Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013, http://www.wrotamalopolski.pl/NR/rdonlyres/F3329F9E-2EE8-4BFD-95A4-490730C84A5A/339493/MRPO_2007_2013_zatwierdzony3.pdf
47. Rejestr zabytków nieruchomości województwa małopolskiego, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie, <http://www.wuoz.h2.pl/site/images/doc/rejestr%20%20malopolski%20z%20podzialem%20na%20gminy%20i%20powiaty%20marzec%202009.pdf>
48. Sprawozdanie półroczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za styczeń - grudzień 2008, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1357>
49. Sprawozdanie z realizacji Planu Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego 2010 za okres od 1 stycznia 2007 r. do 31 grudnia 2008 r., Zarząd Województwa Małopolskiego, Kraków, wrzesień 2009 r.
50. Stan i ruch naturalny ludności w województwie małopolskim w 2008 r., maj 2009
51. Strategia rozwoju transportu lotniczego w województwie małopolskim na lata 2008-2030, Województwo Małopolskie, wrzesień 2008, http://www.malopolskie.pl/Pliki/2008/Strategia_Transportu%20Lotniczego.pdf
52. Studium ochrony przed powodzią województwa małopolskiego 2006, 2008, Instytut Inżynierii i Gospodarki Wodnej, Politechnika Krakowska
53. Studium wykonalności projektu pt. Małopolska Sieć Szerokopasmowa, Województwo Małopolskie, sierpień 2008 (uzupełnienie – luty 2010 r.), <http://www.malopolskie.pl/Informatyka/Internet/?id=1772>
54. Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa małopolskiego w 2008 r., Urząd Statystyczny w Krakowie
55. Turystyka w 2008 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009 http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_KTS_turystyka_w_2008.pdf
56. Turystyka w województwie małopolskim w 2004 i 2005 r., maj 2009
57. Turystyka w województwie małopolskim w 2008 r., maj 2009
58. Uzdrowiska polskie zagadnienia programowo przestrzenne, Elżbieta Węclawowicz-Bilska, Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, Kraków 2008
59. Województwo Małopolskie 2005, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków, 2006
60. Województwo Małopolskie 2006, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków, 2007
61. Województwo Małopolskie 2007, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków, 2008
62. Województwo Małopolskie 2008, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków, 2009
63. Wstępne studium wykonalności Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej (SKA) w Aglomeracji Krakowskiej, Województwo Małopolskie, styczeń 2007, http://www.malopolska.mw.gov.pl/Pliki/2008/Raport_SKA.pdf

Spis rysunków

Rysunek 1. Gęstość zaludnienia w 2008 r. według gmin.....	10
Rysunek 2. Zmiana gęstości zaludnienia w latach 2005-2008 według gmin.....	11
Rysunek 3. Saldo migracji na 1000 mieszkańców w 2008 r. według gmin.....	13
Rysunek 4. Ludność w wieku przedprodukcyjnym w 2008 r. według gmin	15
Rysunek 5. Ludność w wieku produkcyjnym w 2008 r. według gmin	16
Rysunek 6. Ludność w wieku poprodukcyjnym w 2008 r. według gmin.....	17
Rysunek 7. Odwiedzający muzea według powiatów w 2008 r.....	19
Rysunek 8. Widzowie kin według powiatów w 2008 r.	20
Rysunek 9. Liczba zabytków według powiatów w styczniu 2010 r.*	23
Rysunek 10. Obiekty zrealizowane w ramach <i>Programu rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego</i> oraz „Orliki” otwarte i planowane	38
Rysunek 11. Zasoby glebowe i leśne w województwie małopolskim.....	46
Rysunek 12. Lesistość gmin województwa małopolskiego w 2008 r.....	49
Rysunek 13. Zasięg zagrożenia powodziowego w Województwie Małopolskim według dotychczasowych ocen.....	51
Rysunek 14. Wysokość bezpośrednich strat powodziowych poniesionych przez gminy województwa małopolskiego w latach 2001 - 2008.....	52
Rysunek 15. Obszary zlewni rzek w granicach województwa małopolskiego wyznaczone na potrzeby sporządzenia <i>Studiów określających granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią dla terenów nieobwałowanych</i>	54
Rysunek 16. Istniejące i projektowane obszary Natura 2000 w województwie małopolskim	64
Rysunek 17. Wielkość emisji zanieczyszczeń według powiatów w 2008 r. (bez CO ₂)	70
Rysunek 18. Wielkość emisji gazów cieplarnianych według powiatów w 2008 r.....	72
Rysunek 19. Strefy ochrony powietrza ze względu na kryterium ochrony zdrowia 2005r.	74
Rysunek 20. Strefy ochrony powietrza ze względu na kryterium ochrony zdrowia 2008r.	75
Rysunek 21. Ocena wód ujmowanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia w województwie małopolskim w 2008 roku.....	78
Rysunek 22. Przyrost długości sieci wodociągowej w gminach województwa małopolskiego w latach 2005-2008.....	85
Rysunek 23. Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w gminach województwa małopolskiego w 2008 roku.....	86
Rysunek 24. Przyrost długości sieci kanalizacyjnej w gminach województwa małopolskiego w latach 2005-2008.....	88
Rysunek 25. Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w gminach województwa małopolskiego w 2008 roku.....	89
Rysunek 26. Oczyszczalnie ścieków w województwie małopolskim w 2008 roku.....	91
Rysunek 27. Składowiska komunalne w województwie małopolskim stan na 31 grudnia 2008 r.	97
Rysunek 28. Sieć kolejowa w województwie małopolskim.....	112

Rysunek 29. Droga Wodna Górnej Wisły – od stopnia Dwory do stopnia Przewóz.	114
Rysunek 30. Gęstość czynnej sieci gazowej rozdzielczej w 2008 r.....	128
Rysunek 31. Małopolska Sieć Szerokopasmowa - mapa dostępu szerokopasmowego o przepływności 6 Mb.....	133
Rysunek 32. Istniejąca infrastruktura przeciwpowodziowa w obszarze górnej Wisły – stan regulacji oraz zabudowy rzek i potoków.....	135
Rysunek 33. Istniejąca infrastruktura przeciwpowodziowa – zbiorniki i wały przeciwpowodziowe w dorzeczu górnej Wisły.....	136
Rysunek 34. Atrakcyjność inwestycyjna województw Polski w 2008 r.....	141
Rysunek 35. Atrakcyjność inwestycyjna podregionów Małopolski (w skali ocen 1 do 5).....	141
Rysunek 36. Nowe podmioty gospodarcze wpisane do rejestru w latach 2005 i 2008.....	147
Rysunek 37. Podmioty gospodarcze na 10 tys. mieszkańców w 2008 r.....	148
Rysunek 38. Pracujący w poszczególnych sektorach oraz udział pracujących w ludności w wieku produkcyjnym*.....	150
Rysunek 39. Stopa bezrobocia rejestrowanego 31.12.2009 r.....	151
Rysunek 40. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym w 2008 r.....	152
Rysunek 41. Liczba oraz przeciętna powierzchnia gospodarstw ekologicznych według powiatów w 2007 r.....	155
Rysunek 42. Udział użytków rolnych w gminach województwa małopolskiego w 2009 r.....	157
Rysunek 43. Produkcja sprzedana ogółem i na 1 mieszkańca w 2007 r. według powiatów.....	158
Rysunek 44. Pozwolenia na budowę wydane w 2008 r. według powiatów.....	159
Rysunek 45. Mieszkania oddane w 2008 r. na 10 tys. mieszkańców według gmin.	160
Rysunek 46. Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania w Polsce w 2008 r.	161
Rysunek 47. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania w Polsce w 2008 r.....	162
Rysunek 48. Szacunkowa liczba odwiedzających w 2008 roku.....	163
Rysunek 49. Dostępność ośrodków infrastruktury społecznej.....	166
Rysunek 50. Udział powierzchni gmin objętej planami miejscowymi w 2009 r.*.....	171

Spis tabel

Tabela 1. Populacja Małopolski w latach 2005-2008	10
Tabela 2. Przyrost naturalny w latach 2005-2008	12
Tabela 3. Migracje ludności	13
Tabela 4. Instytucje i placówki kultury w województwie małopolskim w latach 2005-2008	20
Tabela 5. Obiekty wpisane do rejestru w latach 2006-10 według kategorii	23
Tabela 6. Zabytki Małopolski z podziałem według rodzajów ze wskazaniem prac remontowych*	24
Tabela 7. Zniszczenia i zagrożenia obiektów zabytkowych spowodowane powodzią w maju i czerwcu 2010 r.	25
Tabela 8. Znaczące inwestycje w dziedzinie kultury w latach 2005-2009 - ukończone	28
Tabela 9. Znaczące inwestycje w dziedzinie kultury w latach 2005-2009 - rozpoczęte	29

Tabela 10. Szkolnictwo w Małopolsce na tle kraju	30
Tabela 11. Znaczące inwestycje w dziedzinie szkolnictwa wyższego w latach 2005-2008 - ukończone	31
Tabela 12. Znaczące inwestycje w dziedzinie szkolnictwa wyższego w latach 2005-2008 - rozpoczęte	31
Tabela 13. Szpitale i sanatoria uzdrowiskowe w latach 2005-2008	34
Tabela 14. Znaczące inwestycje w dziedzinie zdrowia w latach 2005-2008 - ukończone	34
Tabela 15. Znaczące inwestycje w dziedzinie zdrowia w latach 2005-2008 - rozpoczęte	35
Tabela 16. Jednostki pomocy społecznej finansowane z budżetu gmin i powiatów ze środków na pomoc społeczną	36
Tabela 17. Infrastruktura sportowa w województwie małopolskim w 2006 i 2009 r.	36
Tabela 18. Zestawienie złóż kopalin województwa małopolskiego według stanu na dzień 31.12.2005 r. i 31.12.2008 r.	41
Tabela 19. Zasoby wód powierzchniowych w latach 2006-2008	43
Tabela 20. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w latach 2006-2008	44
Tabela 21. Przyrost zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych w latach 2006-2008	44
Tabela 22. Zasoby wód leczniczych udokumentowane geologicznie w latach 2006-2009	45
Tabela 23. Grunty rolne wyłączone z produkcji rolniczej w województwie małopolskim w latach 2005-2008	47
Tabela 24. Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji w według działalności w latach 2005-2008	47
Tabela 25. Powierzchnia gruntów leśnych w województwie (wszystkie formy własności) w latach 2005-2008	48
Tabela 26. Koncentracja gazowych zanieczyszczeń powietrza w lasach w Małopolskiej Krainie przyrodniczo- leśnej w latach 2005-2008	50
Tabela 27. Obszary chronione w województwie małopolskim w latach 2005-2008	59
Tabela 28. Formy ochrony przyrody w województwie małopolskim – stan na 2005 r. i 20 lipca 2009 r.	63
Tabela 29. Lista Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 (OSO) w województwie małopolskim	64
Tabela 30. Lista projektowanych Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk Natura 2000 (SOO) w województwie małopolskim	65
Tabela 31. Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza w latach 2005-2008	69
Tabela 32. Zakłady przemysłowe o największej emisji zanieczyszczeń w latach 2005 i 2008 (bez CO ₂)	71
Tabela 33. Zakłady przemysłowe o największej emisji gazów cieplarnianych w latach 2005 i 2008 (metan i CO ₂)	73
Tabela 34. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w latach 2005-2008	85
Tabela 35. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w latach 2005 – 2008	88
Tabela 36. Oczyszczalnie w województwie małopolskim w latach 2005-2008	90
Tabela 37. Odprowadzane i oczyszczane ścieki komunalne i przemysłowe w latach 2005-2008	92

Tabela 38. Ilość odpadów wytworzonych na terenie województwa małopolskiego w latach 2005-2008	94
Tabela 39. Odpady komunalne zebrane z terenu województwa małopolskiego w latach 2005-2008	95
Tabela 40. Odpady komunalne zebrane selektywnie w latach 2005-2008	95
Tabela 41. Składowiska odpadów komunalnych, na których składowano odpady w 2008 r.	96
Tabela 42. Ilość odpadów wytworzonych w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej na terenie województwa małopolskiego w latach 2006-2008	98
Tabela 43. Odpady wytworzone w województwie małopolskim w największych ilościach w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej w latach 2006-2008	99
Tabela 44. Infrastruktura drogowa województwa małopolskiego w latach 2005 i 2008	102
Tabela 45. Długość dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2006-2009	103
Tabela 46. Ogólny stan dróg krajowych w województwie małopolskim w latach 2006-2009	104
Tabela 47. Długość dróg wojewódzkich w województwie małopolskim w latach 2006 -2009	105
Tabela 48. Stan techniczny dróg wojewódzkich w latach 2006-2009	106
Tabela 49. Ilość przewoźników oraz wydanych zezwoleń na obsługę linii wykraczających poza obszar co najmniej jednego powiatu wydane przez Marszałka Województwa Małopolskiego w latach 2006-2008	108
Tabela 50. Długość eksploatowanych linii kolejowych w województwie małopolskim	109
Tabela 51. Ilość kursujących pociągów w województwie małopolskim w latach 2006-2008	110
Tabela 52. Moc osiągalna elektrowni w województwie małopolskim w latach 2006-2008	120
Tabela 53. Zużycie energii elektrycznej w województwie małopolskim według sektorów ekonomicznych w latach 2005-2008	121
Tabela 54. Ważniejsze inwestycje prowadzone w sieci ENION S. A. w latach 2006-2009	122
Tabela 55. Planowane przedsięwzięcia w latach 2010 do 2015	124
Tabela 56. Planowane przedsięwzięcia po 2015 roku	124
Tabela 57. Sprzedaż ciepła oraz liczba odbiorców w latach 2005-2008	126
Tabela 58. Długość czynnej sieci gazowej w Województwie Małopolskim w latach 2006-2008	127
Tabela 59. Odbiorcy gazu w województwie małopolskim w latach 2006-2008	129
Tabela 60. Zaopatrzenie gospodarstw domowych w gaz ziemny w latach 2006-2008	129
Tabela 61. Klastry w Małopolsce	143
Tabela 62. Strefy Aktywności Gospodarczej (SAG) na terenie Małopolski	145
Tabela 63. Wielkość gospodarstw rolnych w 2008 r.	153
Tabela 64. Użytki rolne w województwie małopolskim w latach 2005 i 2009	156
Tabela 65. Korzystający z noclegów	162

Tabela 66. Zmiana liczby gmin w zakresie pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	170
Tabela 67. Ocena realizacji celów określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa (+ wystarczająco, +/- częściowo, - niewystarczająco)	174
Tabela 68. Inwestycje określone w <i>Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego</i> z zakresu infrastruktury społecznej	187
Tabela 69. Inwestycje określone w <i>Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego</i> z zakresu infrastruktury drogowej	188
Tabela 70. Inwestycje drogowe ujęte w <i>Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego</i> jako potencjalne	189
Tabela 71. Inne inwestycje infrastrukturalne określone w <i>Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego</i>	193
Tabela 72. Inne inwestycje infrastrukturalne ujęte w <i>Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego</i> jako potencjalne	194
Tabela 73. Inwestycje nieokreślone w <i>Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego</i> z zakresu infrastruktury społeczne	196
Tabela 74. Inwestycje nieokreślone w <i>Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego</i> z zakresu infrastruktury drogowej	202
Tabela 75 Inne inwestycje infrastrukturalne nieokreślone w <i>Planie zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego</i>	203

Spis wykresów

Wykres 1. Saldo migracji na pobyt stały miasta i wsie	14
Wykres 2. Liczba ludności na 1 bibliotekę	21
Wykres 3. Liczba inwestycji w ramach <i>Program rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego</i> w latach 2006-2009	37
Wykres 4. Struktura gleb w województwie małopolskim pod względem odczynu w latach 2004-2007	48
Wykres 5. Wały przeciwpowodziowe objęte (w tym w ramach programu „Bezpieczny Wał”) i nie objęte konserwacją w latach 2005 – 2008	55
Wykres 6. Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza w latach 2005-2008	69
Wykres 7. Wielkość emisji gazów cieplarnianych w latach 2005-2008.	72
Wykres 8. Jakość wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia w województwie małopolskim w punktach pomiarowo-kontrolnych w latach 2005 - 2008.	77
Wykres 9. Ocena stanu jednolitych części wód w 2008 r.	79
Wykres 10. Procent skontrolowanych obiektów przemysłowych przekraczających poziomy dopuszczalne hałasu w porze nocnej w latach 2000-2008 w województwie małopolskim	82
Wykres 11. Długość sieci wodociągowej na terenie województwa małopolskiego w latach 2005-2008	84
Wykres 12. Długość sieci kanalizacyjnej na terenie województwa małopolskiego w latach 2005-2008	87
Wykres 13 Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w województwie małopolskim w latach 2005 – 2008	90

Wykres 14. Struktura dróg publicznych w województwie małopolskim w 2008 r.....	102
Wykres 15. Linie kolejowe w podziale na kategorie w 2009 r.....	109
Wykres 16. Praca przewozowa Przewozy Regionalne Sp. z o.o. na terenie województwa małopolskiego.	111
Wykres 17. Ruch pasażerski w MPL Kraków – Balice w latach 2003–2009	116
Wykres 18. Liczba operacji lotniczych w MPL Kraków – Balice w latach 2003–2009	117
Wykres 19. Kierunki o największym udziale ruchu w latach 2007–2009	118
Wykres 20. Struktura przewoźników obsługujących ruch pasażerski w latach 2008-2009	118
Wykres 21. Liczba telefonicznych łączy głównych w Małopolsce w latach 2005-2008	132
Wykres 22. Udział podregionów w PKB Małopolski w 2007 r.....	138
Wykres 23. PKB na 1 mieszkańca w podregionach Małopolski	139
Wykres 24. Tempo wzrostu PKB w latach 2000-07 w podregionach Małopolski	139
Wykres 25. Odsetek bezrobotnych z prawem do zasiłku	153
Wykres 26. Zmiana wielkości gospodarstw rolnych w latach 2005-2008.....	154
Wykres 27. Struktura użytków rolnych w województwie małopolskim w 2009 r.	156